KATEKISIMU YA KANISA JIPYA LA KIMITUME

KATIKA MASWALI NA MAJIBU

KATEKISIMU YA KANISA JIPYA LA KIMITUME

KATIKA MASWALI NA MAJIBU

© 2014 Kanisa Jipya la Kimitume Kimataifa, Zurichi / Uswizi
Haki zote zimehifadhiwa.

Msanifu: Jennifer Lennermann, sanaa | michoro, Essen / Ujerumani

Dira na Dhima ya Kanisa Jipya la Kimitume

Dira

Kanisa ambalo watu huhisi wako nyumbani na, wakiwa wamevuviwa na Roho Mtakatifu na upendo wao kwa Mungu, huyafungamanisha maisha yao na injili ya Yesu Kristo na hivyo wanajiandaa kwa majilio yake na uzima wa milele.

Dhima

Kuwafikia watu wote ili kuwafundisha injili ya Yesu Kristo na kuwabatiza kwa maji na kwa Roho Mtakatifu.

Kutoa malezi ya nafsi na kuunda ushirika wenye joto ambapo kila mmoja atahisi upendo wa Mungu na furaha ya kumtumikia yeye na watu wengine.

Utangulizi

Mwaka 2012 "Katekisimu ya Kanisa Jipya la Kimitume" (KKJK) ilichapishwa kwa wakati mmoja katika lugha ya Kiingereza, Kifaransa, Kijerumani, Kireno, Kirusi na Kispaniola. Kwa sasa inapatikana kwenye intaneti bila gharama yoyote na imetafsiriwa katika lugha nyingi.

Katekisimu ya sasa, "Katekisimu ya Kanisa Jipya la Kimitume katika Maswali na Majibu", imeandaliwa katika muundo wenye utaratibu wa kufundisha ili kurahisisha upatikanaji wa maudhui ya KKJK. Hii pia itawezesha kutoa mafunzo katika namna sahihi kupitia mafundisho ya kanisa duniani kote. Kwa njia ya maswali na majibu 750, wasomaji watawezeshwa kuchukuliwa kutoka katika taarifa moja hadi nyingine kwa namna ambayo itaeleweka kwa urahisi.

Yaliyomo kwnye "Katekisimu ya Kanisa Jipya la Kimitume katika Maswali na Majibu" yanaenda sambamba na yale ya KKJK. Hata katika suala la kimuundo, kazi hii inafanana sana na KKJK. Vitabu vyote kwa pamoja vinakamilishana na vinaweza kutumika sambamba.

Nukuu nyingi za Biblia zilizorejelewa zimechapishwa kwenye ukamilifu wake, na hivyo kuwezesha kupatikana kwa kazi iliyo kamili na endelevu. Hii inamaanisha kwamba hata wale wasomaji ambao hawatakuwa na Biblia kwa wakati huo wataweza kupata aya muhimu za Biblia zinazohusu mafundisho binafsi. Zaidi ya yote, katekisimu hii inatoa maelezo ya maana ya maneno maalum. Hii itasaidia kuhakikisha kwamba maneno yatakayogusiwa hueleweka hata na wasomaji ambao hawana elimu ya theolojia.

Kama ilivyo kwa KKJK, toleo hili la Katekisimu ni wito kwa Wakristo wote wa Kanisa Jipya la Kimitume kujishughulisha kikamilifu na maudhui ya imani yao. Pia, toleo hili ni mwaliko kwa wadau wote kufahamu kiundani zaidi mafunzo ya Kanisa Jipya la Kimitume.

Hebu matumizi ya kazi hii yakawe baraka tosha!

Jean-Luc Schneider

Zurichi, Machi 2014

Yaliyomo

1 **Funuo za Mungu** 11

2 **Kanuni za Imani** 21

3 **Mungu wa utatu**..... 29

4 **Mwanadamu mhitaji wa ukombozi**..... 85

5 **Amri za Mungu**..... 103

6 **Kanisa la Yesu Kristo**..... 127

7 **Utumishi** 141

8 **Sakramenti** 159

9 **Maisha baada ya kifo**..... 177

10 **Mafunzo ya mambo yajayo** 185

11 **Kutoka katika historia ya Ukristo** 197

12 **Ibada takatifu, matendo ya baraka, na huduma ya kiuchungaji**..... 209

13 **Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume na maisha yao ya imani**..... 239

Kiambatanisho

Kanuni ya Kanisa Jipya la Kimitume..... 251

Amri kumi 253

Sala ya Bwana 254

Orodha ya maneno muhimu..... 255

Orodha ya vifungu vya Biblia..... 274

Maelezo kuhusu andiko..... 284

Kutambua rejelea za picha..... 255

1

FUNUO ZA MUNGU

Maandiko Matakatifu

Mungu katika uumbaji

maudhui ya imani

Mungu katika historia

Imani

1

Je! Nini msingi wa imani yetu kwa Mungu?

Msingi wa imani yetu ni Mungu mwenyewe. Yeye ndiye huwaruhusu wanadamu kumtambua. Mungu "hujidhihirisha".

Ufahamu ya kwamba Mungu yupo ni elimu inayotoka kwa Mungu mwenyewe. Mungu hajifichi, bali huruhusu wanadamu wamtambue kiasi kwamba wanadamu wataweza kumshuhudia na kumwamini yeye.

"Kwa kuwa mambo ya Mungu yanayojulikana yamekuwa dhahiri ndani yao, kwa maana Mungu aliwadhihirishia. Kwa sababu mambo yake yasiyoonekana tangu kuumbwa ulimwengu yanaonekana na kufahamika kwa kazi zake, yaani uweza wake wa milele na Uungu wake; hata wasiwe na udhuru."
Warumi 1: 19-20

2

Je! Mungu hujidhihirisha kwa jinsi gani?

Mungu hujidhihirisha katika njia mbalimbali, katika mazingira na katika historia.

3

Je! Ni kwa jinsi gani Mungu hujidhihirisha katika mazingira?

Mungu hujidhihirisha katika mazingira kama Muumba: hususani katika uwepo wa ulimwengu, uwepo wa mwanadamu, na uwepo wa wanyama na mimea.

"Huinywesha milima toka orofa zake; Nchi imeshiba mazao ya kazi zako. Huyameesha majani kwa makundi, na maboga kwa matumizi ya mwanadamu, ili atoe chakula katika nchi."
Zaburi 104: 13-14

4

Je! Ni kwa jinsi gani Mungu hujidhihirisha katika historia?

Mungu hujidhihirisha katika historia ya wanadamu. Kwa mfano, aliwatoa wana wa Israeli kutoka utumwani Misri na kuwapa Amri Kumi. Tukio kubwa kuliko yote katika historia la kujifunua kwa Mungu lilitokea wakati alipofanyika mwanadamu kupitia Yesu Kristo na wakati alipokuwa akihudumu kikamilifu katika dunia hii. Aliishi miaka 2,000 iliyopita. Kupitia Yesu Kristo, Mungu alijidhihirisha kama Mwokozi.

→ ***Mwokozi:***
tazama Swali la 66, 108-109

"Hata ulipowadia utimilifu wa wakati, Mungu alimtuma Mwanawe"
Wagalatia 4: 4

5

Je! Ni kwa jinsi gani Mungu hujitambulisha?

Mungu ni roho. Yeye hujitambulisha kama Mungu,

- Baba, Muumba na Mpaji wa uumbaji (Mwanzo 1; 8: 21-22),
- Mwana, Mwokozi na anayeleta wokovu (1 Yohana 5: 20),
- Roho Mtakatifu, Mfariji na Msaidizi ambaye hutuongoza katika kweli yote (Yohana 16: 13).

6

Je! Funuo za Mungu zimehifadhiwa wapi?

Funuo za Mungu zimehifadhiwa kwenye Maandiko Matakatifu.

Tunaelewa "funuo za Mungu" katika njia mbalimbali:

- Mungu huruhusu watu wamtambue. Yeye hutufahamisha kuhusu uwepo wake na asili yake(("Kujifunua kwa Mungu).
- Mungu huwafanya wanadamu kuyatambua mapenzi yake.
- Mungu hukutana na wanadamu kupitia upendo wake, hasa katika neno lake na katika sakramenti.

7

Je! Mungu huyafunua pia mambo yajayo?

Ndio, Mungu huyafunua mambo yajayo: ameahidi kwamba Yesu Kristo atarudi (Yohana 14: 3). Mungu atajidhihirisha kikamilifu kwa wale ambao watabadilishwa na kumpokea atakaporudi (1 Wathesalonike 4:13-18). Watamwona jinsi alivyo (1 Yohana 3: 1-2).

"Tazameni ni pendo la namna gani alilotupa Baba, kwamba tuitwe wana wa Mungu; na ndivyo tulivyo. Kwa sababu hii ulimwengu haututambui, kwa kuwa haukumtambua yeye. Wapenzi, sasa tu wana wa Mungu, wala haijadhihirika bado tutakavyokuwa; lakini twajua ya kuwa atakapodhihirishwa, tutafanana naye; kwa maana tutamwona kama alivyo"
1 Yohana 3: 1-2

8

Je! Kuna uelewa mwingine juu ya matendo ya Mungu?

Ndio, kupitia kazi ya Roho Mtakatifu katika utumishi wa Utume, Mungu hutupatia ufahamu na uelewa juu ya matendo yake kwa ajili ya wokovu wa mwanadamu. Mambo haya yameandikwa katika Biblia na hufunuliwa zaidi na Roho Mtakatifu.

9

Je! Ni kwa jinsi gani wanadamu hupaswa kuitikia funuo za Mungu?

Wanadamu wanapaswa kumwamini Mungu na funuo zake. Ni kwa njia ya imani pekee wanandamu huweza kuelewa funuo za kiungu. Endapo wataamini, mambo matakatifu yatakuwa na thamani kwao na hivyo yataongoza maisha yao.

Kwa mfano, mtu ambaye haamini kwamba Mungu ni Muumba hawezi kuutazama ulimwengu kama kazi ya Mungu ambayo kwayo Muumba amejidhihirisha, bali kama matokeo ya ajali tu kutokana na mabadiliko ya mazingira.

10

Je! Tunaelewa nini kuhusu dhana ya imani kama matokeo ya funuo za Mungu?

Imani ni msingi wa lazima wa kusogea karibu na Mungu, hata hivyo imani sio jambo ambalo wanadamu huweza kulipata kwa nguvu zao wenyewe. Imani ni tendo la neema ya Mungu kwa mwanadamu, kwa lugha nyingine, ni karama. Wanadamu wanapaswa kuwa na shauku ya kuipokea na kuikubali karama hii. Imani huwawezesha wanadamu kumtambua Mungu, kumwamini yeye, na kuishi kulingana na mapenzi yake.

→ ***Imani:***
tazama Swali la 239 na kuendelea.

"Basi imani ni kuwa na hakika ya mambo yatarajiwayo, ni bayana ya mambo yasiyoonekana."
Waebrania 11: 1

"Lakini pasipo imani haiwezekani kumpendeza; kwa maana mtu amwendeaye Mungu lazima aamini kwamba yeye yuko, na kwamba huwapa thawabu wale wamtafutao"
Waebrania 11: 6

11

Je! Ni kwa jinsi gani wanadamu huweza kuamini?

Imani huanzishwa na kuimarishwa na Roho Mtakatifu. Pamoja na mambo mengine, imani hupatikana kwa njia ya kuhubiri injili katika msingi wa Maandiko Matakatifu.

"Basi imani, chanzo chake ni kusikia; na kusikia huja kwa neno la Kristo"
Warumi 10: 17

12

Je! Maandiko Matakatifu ni nini?

Maandiko Matakatifu—yaani Biblia—ni mkusanyiko wa maandiko kuhusu kazi ya Mungu, ahadi na amri zake. Hujumuisha Agano la kale na Agano Jipya. Maandiko Matakatifu hushuhudia funuo za Mungu, ingawa hayaelezei matendo yote makuu ya Mungu. Mungu amehakikisha kwamba yale yote ambayo ni muhimu kwa ajili ya wokovu wa mwanadamu yametunzwa.

Neno "**Biblia**" limetokana na neno la Kiyunani biblia linalomaanisha "vitabu, barua".

13

Je! Mtunzi wa Maandiko Matakatifu ni nani?

Mtunzi wa Maandiko Matakatifu ni Mungu. Wanadamu, ambao walivuviwa na Roho Mtakatifu kwa lengo hili, waliandika kile ambacho Mungu alikifunua. Kuhusu muundo na aina ya uandishi, vitabu vya Biblia vimeandikwa kulingana na staili ya mwandishi husika pamoja mtazamo na uzoefu wa wakati husika.

Katika tafsiri, neno "**Uvuvio**" humaanisha: 'kusukumwa', 'kutiwa pumzi'. Uvuvio wa Kiungu humaanisha ya kuwa Roho Mtakatifu amemsukuma mwanadamu kufanya jambo fulani au amemwamuru jambo fulani.

14

Je! Maandiko ya vitabu vya Biblia yameandikwa kwa uaminifu?

Ndio, Mungu amehakikisha kwamba maandiko ya vitabu vya Biblia yamebaki kuwa na maana yake halisi karne na karne.

15

Je! Ni namna gani vitabu vya Biblia viliweza kuwekwa katika kitabu kimoja?

Maandishi ya kibiblia yalikusanywa kwa takribani karne kadhaa. Jambo hili halikutokea tu kwa sababu ya uwezo wa kibinadamu, ila kwa mapenzi ya Mungu.

Torati ya Kikristo ya Agano la Kale inatokana zaidi na torati ya Kiyahudi, maandiko yanayokadiriwa kuwepo kwa takribani kipindi cha miaka 1,000.

Torati ya Agano Jipya inajumuisha injili zote, Matendo ya Mitume, barua za Mitume na kitabu kimoja cha kinabii, yaani Ufunuo wa Yesu Kristo. Maandiko ya Mtume Paulo ndio yalikuwa ya kwanza kupewa nafasi ya juu katika kanisa la kwanza. Vitabu vya injili, ambavyo injili ya Marko ndiyo ya kale zaidi, na vitabu vingine vilijumuishwa hapo baadaye. Vitabu vya Agano Jipya vimekamilika katika kipindi cha takribani miaka 70.

Ili kurahisisha uhifadhi wa visa hivi halisi vya imani ya Kikistro hata vizazi vijavyo, vilikusanywa kwa pamoja na hatimaye vilikuja kutambulika kama kitabu "rasmi" katika mabaraza(synods) mbalimbali.

Mkusanyiko wa maandiko yanayoelezea mafundisho ya dini fulani unaitwa '**torati**' katika imani ya kikristo, huhusisha maandiko ya Agano la Kale na Jipya.

Neno '**sinodi**' linatokana na neno la Kiyunani synodos na humaanisha 'kusanyiko' au 'mkutano'. Hapa sinodi inaeleweka kama kusanyiko la mhimili wa kanisa lenye mamlaka ya kupitisha sheria.

16

Je! Muundo na maudhui ya Maandiko Matakatifu yakoje?

Maandiko Matakatifu yamegawanyika katika sehemu kuu mbili, yaani Agano la Kale—linalohusu kipindi kabla ya kuzaliwa Kristo—na Agano Jipya, linaloanza kipindi cha kuzaliwa kwa Yesu.

17

Je! Maudhui ya Agano la Kale ni nini?

Agano la Kale linahusisha visa halisi vya uumbaji, wanadamu wa awali, pamoja na aya zinazohusu asili na historia ya watu wa Israeli. Zaidi ya yote, Agano la Kale lina nyimbo za kumsifu Mungu, pamoja na makatazo na ahadi kwa wanadamu.

18

Je! Maudhui ya Agano Jipya ni nini?

Katika vitabu vinne vya injili na Matendo ya Mitume, Agano Jipya huelezea kisa cha Yesu Kristo, Mitume wake na makusanyiko ya awali ya Kikristo. Pia kuna barua kutoka kwa Mitume zilizoandikwa kwa makusanyiko mbalimbali pamoja na watu binafsi. Ufunuo wa Yesu Kristo, kitabu pekee cha unabii cha Agano Jipya, huelezea kurudi kwa Yesu Kristo na matukio mengine ya wakati ujao.

19

Je! Mpangilio wa vitabu vya Agano la Kale ukoje? Kuna vitabu vingapi na vimepangwaje?

Agano la Kale lina vitabu kumi na saba vya historia, vitabu vitano vya mafunzo na vitabu kumi na saba vya unabii.

Vitabu kumi na saba vya historia ni:

- vitabu vitano vya Musa (Mwanzo, Kutoka, Mambo ya Walawi, Hesabu, Kumbukumbu la Torati)
- Yoshua
- Waamuzi
- Ruthu
- vitabu viwili vya Samweli
- vitabu viwili vya Wafalme
- vitabu viwili vya Mambo ya Nyakati
- Ezra
- Nehemia
- Esta

Vitabu vitano vya mafunzo ni:

- Ayubu
- Zaburi
- Mithali
- Mhubiri
- Wimbo ulio Bora

Vitabu kumi na saba vya unabii ni:

- Isaya
- Yeremia
- Maombolezo
- Ezekieli
- Danieli
- Hosea
- Yoeli
- Amosi
- Obadia

- Yona
- Mika
- Nahumu
- Habakuki
- Zefania
- Hagai
- Zekaria
- Malaki

20

Je! Ni vitabu gani vya Biblia vimejumuishwa kwenye Apokrifa?

Vitabu kumi na tano vya Apokrifa ni:

- Vitabu viwili vya Esdra
- Tobiti
- Juditha
- Pumziko la Esta
- Hekima ya Sulemani
- Ecclesiasticus
- Baruku
- Wimbo wa Watoto Watatu Watakatifu
- Historia ya Suzana
- Beli na Joka
- Sala ya Manase
- Vitabu vitatu vya Makabayo[1]

Neno '**Apokrifa**' limetokana na neno la Kiyunani apokryphos, linalomaanisha "iliyofichwa, giza". Vitabu vya Apokrifa ("maandiko yaliyofichwa") ni vitabu vya Biblia ambavyo havijajumuishwa kwenye matoleo yote ya Biblia. Vinahusisha uhusiano muhimu wa Agano la Kale na Agano Jipya, na vina mafundisho ya imani ambayo ni muhimu kwa uelewa wa Agano Jipya.

21

Je! Kanisa Jipya la Kimitume hukipa Apokrifa uzito gani?

Katika Kanisa Jipya la Kimitume, Apokrifa kimepewa uzito sawa sawa na vitabu vingine vya Agano la Kale.

22

Je! Mpangilio wa vitabu vya Agano Jipya ukoje? Kuna vitabu vingapi na vimepangwaje?

Agano Jipya lina vitabu vitano vya historia, vitabu 21 vya mafunzo na kitabu kimoja cha unabii.

Vitabu vitano vya historia ni:

- Injili ya Mathayo
- Injili ya Marko
- Injili ya Luka
- Injili ya Yohana
- Matendo ya Mitume

Vitabu 21 vya mafunzo ni:

- Waraka wa Paulo kwa Warumi
- Barua mbili za Paulo kwa Wakorintho
- Waraka wa Paulo kwa Wagalatia
- Waraka wa Paulo kwa Waefeso
- Waraka wa Paulo kwa Wafilipi
- Waraka wa Paulo kwa Wakolosai
- Barua mbili za Paulo kwa Wathesalonike
- Barua mbili za Paulo kwa Timotheo
- Waraka wa Paulo kwa Tito
- Waraka wa Paulo kwa Filemoni
- Waraka kwa Waebrania

1 Baadhi ya machapisho ya Biblia kwa lugha ya Kiingereza yanajumuisha vitabu vitatu vya Makabayo, hata hivyo, kitabu cha tatu kinakataliwa na wengi.

- Waraka wa Yakobo
- Barua mbili za Petro
- Barua tatu za Yohana
- Waraka wa Yuda

Kitabu cha unabii ni:

- Ufunuo wa Yesu Kristo (Kitabu cha Agano Jipya)

23

Je! Nini umuhimu wa Maandiko Matakatifu kwa Kanisa Jipya la Kimitume?

Maandiko Matakatifu ni msingi wa mafunzo ya Kanisa Jipya la Kimitume. Pia, aya zinazotolewa katika Maandiko Matakatifu ni msingi wa neno la hubiri kwenye ibada takatifu.

24

Je! Ni nani amepewa mamlaka ya kutafsiri Maandiko Matakatifu?

Uelewa sahihi wa Maandiko Matakatifu huweza tu kufunuliwa kwa undani wake kwa msaada wa Roho Mtakatifu. Ni sehemu ya kazi ya Mitume wa Yesu kutafsiri Maandiko Matakatifu na mafundisho ya imani.

"Mtu na atuhesabu hivi, kuwa tu watumishi wa Kristo, na mawakili wa siri za Mungu"
1 Wakorintho 4: 1

25

Je! Msemo huu humaanisha nini: "Yesu Kristo ni msingi wa Maandiko?"

Kina cha msingi cha Maandiko Matakatifu ni Yesu Kristo. Hiyo ndiyo maana ya msemo: "Yesu Kristo ni msingi wa Maandiko". Ni kwa sababu hii ya kwamba hata Agano la Kale linapaswa litafsiriwe kwa kumzingatia yeye. Agano la kale linatabiri na kuandaa njia kwa ajili ya ujio wa Masihi. Agano Jipya linaelezea kazi ya Yesu katika wakati uliopo na wakati ujao.

→ ***Masihi:*** *tazama Swali la 112*

26

Je! Nini umuhimu wa Maandiko Matakatifu kwa waumini?

Maandiko Matakatifu yana umuhimu mkubwa katika maisha ya muumini: yanafariji na kufundisha, yanatoa mwelekeo na maonyo, na yanaendeleza ufahamu na imani.

27

Je! Ni mambo gani husaidia kuimarisha imani ya muumini kupitia usomaji wa Biblia?

Kumcha Mungu na maombi ya dhati kwa ajili ya kuelewa kwa ufasaha Maandiko Matakatifu ndizo nguzo za kuimarisha imani kupitia usomaji wa Biblia.

28

Je! Msingi na maudhui ya imani ya Kikristo ni yapi?

Wakristo wanaamini katika Mungu mmoja—Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu. Kumwamini Mungu wa utatu kumewezeshwa kwa wanadamu kupitia Yesu Kristo.

Mwana, Yesu Kristo, alimzungumzia Baba yake wa mbinguni, ambaye wanadamu wanapaswa kumwamini. Katika matukio kadhaa, Mungu Baba, amemshuhudia Yesu Kristo kama Mwanawe (Luka 3: 22; 9: 35).

Mwishowe, Yesu Kristo aliahidi kwamba Roho Mtakatifu atakuja kama Mfariji na Msaidizi.

"Mkiwabatiza kwa jina la Baba, na Mwana, na Roho Mtakatifu"
Mathayo 28: 19

"Lakini huyo msaidizi, huyo Roho Mtakatifu, ambaye Baba atampeleka kwa jina langu, atawafundisha yote, nakuwakumbusha yote niliyowaambia"
Yohana 14: 26

→ ***Kuhusu misingi ya imani ya Kikristo:***
tazama pia Swali la 34 na 35

2

KANUNI ZA IMANI

Baba, Mwana,
Roho Mtakatifu

Kanuni za
Wamitume Wapya

Utume

Ungamo

29

Je! Nini maana ya kanuni?

Kanuni ni muhtasari wa maudhui ya msingi ya mafunzo ya imani. Kanuni kama hii hujumuisha mambo yote ambayo hushuhudiwa na waumini wa dhehebu fulani

Ni kutokana na kanuni hii ya kwamba dhehebu fulani hujitofautisha na lingine.

30

Je! Kuna kanuni za kibiblia?

Ndio, hata Agano la Kale linajumuisha maandiko ambayo hudhihirisha mitazamo inayofanana ya imani. Katika moja ya aina hii ya kanuni tunasoma: "Sikiliza, Ee Israeli; Bwana, Mungu wetu, Bwana ndiye mmoja!" (Kumbukumbu 6: 4). Ushuhuda huu, unaoitwa "Sikiliza, Ee Israeli" ulikuwa ule ambao wana wa Israeli waliushuhudia kwa pamoja. Hivyo basi walithibitisha kumwamini Mungu mmoja katika zama ambazo mataifa yaliyowazunguka yalikuwa yakiabudu miungu mingine tofauti tofauti.

Agano Jipya hujumuisha maandiko yanayotumia miundo maalum kuonyesha kwamba Mungu hutoa wokovu kupitia Yesu Kristo.

Baadhi ya mifano ya kanuni za Agano Jipya ni:

- "Yesu ni Bwana!" (Warumi 10: 9)
- "Maranatha" (1 Wakorintho 16: 22) = "Ee Bwana, uje
- "Bwana amefufuka kweli kweli" (Luka 24: 34)

"[...] ukimkiri Yesu kwa kinywa chako ya kuwa ni Bwana, na kuamini moyoni mwako ya kuwa Mungu alimfufua katika wafu, utaokoka. Kwa maana kwa moyo mtu huamini hata kupata haki, na kwa kinywa hukiri hata kupata wokovu"
Warumi 10: 9-10

31

Je! Kanuni za kwanza za Kikristo zilianza vipi?

Kanuni za kwanza za Kikristo zinaitwa "kanuni za kanisa la awali". Zilianzishwa kati ya karne ya pili na ya nne BK. Ilikuwa ni katika kipindi hiki ya kwamba mafunzo ya utatu wa Mungu na mafunzo ya roho ya Yesu Kristo, yaani, tabia yake, yaliundwa.

Jambo hili lilitokea kwa sababu kulikuwa na migogoro kuhusu baadhi ya maudhui ya imani. Kwa mfano, kulikuwa na dhana kwamba Yesu Kristo hakufa msalabani wala hakufufuka. Kazi ya kanuni hizi ilikuwa ni kuitofautisha imani na haya maasi.

32

Je! Kauli zipi zilijumuishwa katika maudhui ya kanuni za Kikristo?

Kigezo cha msingi kilichotumika kuingiza kauli inayohusu asili na kazi ya Mungu katika kanuni kilikuwa ni kukubaliana kwake na mafunzo ya Kristo na Mitume wake.

33

Je! Kanuni zipi za kanisa la awali ambazo ni za muhimu zaidi?

Kanuni mbili muhimu za kanisa la awali ni Kanuni ya Kimitume ("Utume") na Kanuni ya Nicaea-Constantinople.

Mafundisho ya msingi ya Kanuni ya Kimitume yalikusanywa katika karne ya pili na kufanyiwa marekebisho kidogo katika karne ya nne.

Kanuni ya Nicaea-Constantinople ilitokana na Baraza la Nicaea (mwaka 325 BK) na Baraza la Constantinople (mwaka 381 BK). Lengo kuu la kanuni hii lilikuwa ni kudumisha ushuhuda wa utatu wa Mungu.

Baraza ni kusanyiko la viongozi wa juu wa kidini, ambao hukutana ili kujadili masuala muhimu na ya msingi ya imani.

34

Je! Andiko la Kanuni ya Kimitume linasemaje?

"Ninamwamini Mungu, Baba muweza, Muumba wa mbingu na nchi. Ninamwamini Yesu Kristo, Mwanawe wa pekee, Bwana wetu. Mimba yake ilitungwa kwa uwezo wa Roho Mtakatifu na akazaliwa na bikira Maria. Akateswa na Pontio Pilato, akasulubishwa msalabani, akafa, na akazikwa. Akaenda kuzimu. Siku ya tatu akafufuka. Akapaa juu mbinguni na amekaa mkono wa kuume wa Baba. Atarudi kuwahukumu walio hai na wafu. Ninamwamini Roho Mtakatifu, kanisa takatifu [katoliki] la wote, ushirika wa watakatifu, msamaha wa dhambi, ufufuo wa mwili, na uzima wa milele. Amina."

Neno '**katoliki**' limetolewa katika neno la Kiyunani katholikós na humaanisha "inayojumuisha wote". Neno 'katoliki' katika kanuni mbili za kanisa la awali hazirejelei kanisa lolote kama taasisi, badala yake hurejelea kanisa la Kristo kwa ujumla wake.

35

Je! Andiko la Kanuni ya Nicaea Constantinople linasemaje

"Tunamwamini Mungu mmoja, Baba muweza, Muumba wa mbingu na nchi, na vitu vyote vinavyoonekana na visivyoonekana. Na katika Bwana Yesu Kristo mmoja, Mwana pekee wa Mungu, Mwana wa Baba mbele ya ulimwengu wote (vizazi), Nuru ya Nuru, Mungu wa Mungu, mzao wake, sio wa kuumbwa, aliye mmoja pamoja na Baba; ambaye kila kitu kilitokana naye; ambaye kwa ajili yetu sisi wanadamu, na kwa wokovu wetu, akaja toka mbinguni, na mimba yake ikabebwa kwa uwezo wa Roho Mtakatifu kupitia bikira Maria, akafanyika mwanadamu; akasulubishwa msalabani kwa ajili yetu na Pontio Pilato, akateseka, na akazikwa, na siku ya tatu, kulingana na Maandiko, akafufuka, na akapaa mbinguni, na amekaa mkono wa kuume wa Baba; kutoka hapo atarudi, akiwa na utukufu, akiwahukumu walio hai na wafu; ambaye ufalme wake hautakuwa na kikomo. Na katika Roho Mtakatifu, Bwana na Mpaji wa uzima, aliyetoka kwa Baba na Mwana, ambaye huabudiwa na kutukuzwa kwa pamoja na Baba na Mwana, ambaye aliongelewa na manabii. Na katika kanisa moja takatifu la wote [katoliki] na la kimitume; tunautambua ubatizo mmoja kwa ondoleo la dhambi; tunatazamia kufufuliwa kwa wafu, na maisha ya ulimwengu ujao. Amina."

36

Je! Kanuni za kanisa la awali zina umuhimu gani kwa Kanisa Jipya la Kimitume?

Mafunzo ya Kanisa Jipya la Kimitume yamejengwa juu ya msingi wa Maandiko Matakatifu. Kanuni za kanisa la awali ni ufupisho wa maudhui ya msingi yanayoshuhudiwa katika Maandiko Matakatifu.

Kanisa Jipya la Kimitume linashuhudia kumwamini Mungu wa utatu, Yesu Kristo kama Mungu halisi na Mwanadamu halisi, kuzaliwa kwa Yesu na bikira Maria, kutumwa kwa Roho Mtakatifu, kanisa, sakramenti, matarajio ya kurudi Kristo, na kufufuliwa kwa wafu, kama ilivyoandikwa kwenye kanuni mbili za kanisa la awali.

Licha ya tofauti zilizopo kati ya dhehebu hili na lile, shuhuda hizi zinajumuisha kipengele ambacho kinawaunganisha Wakristo.

Neno '**ushuhuda**' huweza kumaanisha "kanuni" au "dhehebu fulani la kanisa". Madhehebu mbalimbali ya Kikristo huweza pia kuitwa "shuhuda" mbalimbali.

37

Je! Andiko la kanuni ya Kanisa Jipya la Kimitume linasemaje?

"Ninamwamini Mungu, Baba, Mwenyezi, Muumba wa mbingu na nchi.

Ninamwamini Yesu Kristo, Mwana wa pekee wa Mungu, Bwana wetu, ambaye mimba yake ilibebwa kwa uwezo wa Roho Mtakatifu, akazaliwa na bikira Maria, akateswa na Pontio Pilato, akasulubishwa msalabani, akafa, na akazikwa, akaingia milki ya wafu, akafufuka kutoka kwa wafu siku ya tatu, na akapaa mbinguni. Amekaa mkono wa kuume wa Mungu, Baba Muweza, kutoka hapo atarudi tena.

Ninamwamini Roho Mtakatifu, kanisa takatifu, la ulimwengu wote, na la kimitume, jumuiya ya watakatifu, msamaha wa dhambi, ufufuo wa wafu, na uzima wa milele.

Ninaamini ya kwamba Bwana Yesu hutawala kanisa lake na hivyo aliwatuma Mitume wake, na bado anawatuma mpaka atakaporudi, wakiwa na mamlaka ya kufundisha, kusamehe dhambi kwa jina lake, na kubatiza kwa maji na Roho Mtakatifu.

Ninaamini ya kwamba wale ambao wamechaguliwa na Mungu kwa utumishi hutawazwa na Mitume pekee, na kwamba mamlaka, baraka, na utakaso kwa ajili ya utumishi wao hutokana na utumishi wa Utume.

Ninaamini ya kwamba Ubatizo Mtakatifu wa maji ni hatua ya kwanza ya kuzaliwa upya kwa mwanadamu kupitia Roho Mtakatifu, na kwamba mtu aliyebatizwa huasiliwa katika ushirika wa wale ambao humwamini Yesu Kristo na wanaomshuhudia kama Bwana wao.

Ninaamini ya kwamba Ushirika Mtakatifu ulianzishwa na Bwana mwenyewe kama ukumbusho wa dhabihu yake ya halali, iliyoletwa mara moja, na mateso makali na mauti ya Yesu Kristo. Ushiriki halali wa Ushirika Mtakatifu unajenga ushirika wetu pamoja na Yesu Kristo, Bwana wetu. Husherehekewa kwa mkate usiotiwa chachu na divai; vyote vinapaswa vitakaswe na vitolewe na mtumishi aliyeidhinishwa na Mtume.

Ninaamini ya kwamba wale waliobatizwa na maji lazima, kupitia kwa Mtume, wapokee karama ya Roho Mtakatifu ili kupata uwana wa Mungu ambacho pia ni kigezo cha kuwa limbuko.

Ninaamini ya kwamba Bwana Yesu atarudi kwa hakika kama alivyopaa mbinguni na kwamba atajitwalia malimbuko ya wafu na walio hai ambao walikuwa wakitumaini na kujiandaa kwa ajili ya ujio wake; kwamba baada ya ndoa huko mbinguni atarudi nao duniani kuanzisha ufalme wake wa amani, na kwamba watatawala pamoja naye kama ukuhani wa kifalme. Baada ya hitimisho la ufalme wa amani, atatoa Hukumu ya Mwisho. Kisha Mungu ataumba mbingu mpya na nchi mpya na atakaa na watu wake.

Ninaamini ya kwamba nina wajibu wa kutii mamlaka za kidunia endapo tu kama hakuna amri takatifu zitakazovunjwa."

38

Je! Kanuni ya Kanisa Jipya la Kimitume ilianzishwaje?

Kanuni ya Kanisa Jipya la Kimitume ni matokeo ya tafsiri ya Mitume juu ya Maandiko Matakatifu na kanuni za kanisa la awali.

Kuhusu maudhui na lugha iliyotumika, muundo wake wa sasa umetokana na maendeleo ya maboresho katika mafunzo na kupanuka kwa maarifa.

Kanuni hii Iliundwa kwa utambuzi kwamba upendo wa Mungu, neema yake, na ukuu wake kamwe haviwezi kuelezewa kwa ufasaha unaopaswa. Mambo haya yatadumu kuwa makuu kuliko chochote ambacho wanadamu watakavyoweza kuelezea kuyahusu. Hivyo, kanuni haiweki mipaka yo yote ambayo itawanyima Wakristo wengine nafasi ya kupata wokovu.

→ ***Wokovu:***
tazama Swali la 243 na kuendelea.

39

Je! Nini umuhimu wa Kanuni ya Kanisa Jipya la Kimitume

Katika Kanuni Kumi za Imani, Kanuni ya Kanisa Jipya la Kimitume hudhihirisha mafunzo ya Kanisa Jipya la Kimitume kama dhihirisho la kuunganisha. Pia ina kazi ya kuelezea mtazamo wa imani ya Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume.

Zaidi ya hapo, kanuni huwafanya watu watambue vipengele muhimu zaidi vya imani ya Kanisa Jipya la Kimitume.

40

Je! Muundo wa Kanuni ya Kanisa Jipya la Kimitume ukoje?

Kanuni tatu za kwanza za Imani huendana kwa kiasi kikubwa na Kanuni ya Kimitume. Zenyewe humwelezea Mungu wa utatu. Kanuni ya Nne na ya Tano huelezea kazi ya Mitume, na Kanuni ya Tano huendelea zaidi na kuelezea kazi ya watumishi wengine. Kanuni ya Sita, Saba, na ya Nane huzielezea sakramenti tatu. Maudhui ya Kanuni ya Tisa ya Imani huweka msisitizo zaidi kwenye tumaini la wakati ujao (eskatolojia). Kanuni ya Kumi ya Imani hulezea uhusiano wa kanisa na serikali.

Neno '**eskatolojia**' humaanisha "mafundisho ya mambo ya siku za mwisho". Hii huweza kuhusishwa na maisha yajayo ya mwanadamu ("eskatolojia binafsi") pamoja na utimilifu wa historia ya wokovu ("eskatolojia ya wote").

41

Je! Maudhui ya Kanuni ya Kwanza ya Imani ni yapi?

Kanuni ya Kwanza ya Imani inahusu uumbaji wa Mungu Baba.

→ ***Mungu, Baba:***
tazama Swali la 37 na 67 na kuendelea.

42

Je! Maudhui ya Kanuni ya Pili ya Imani ni yapi?

Kanuni ya Pili ya Imani inamuongelea Yesu Kristo, ambaye ni msingi na maudhui ya imani ya Kikristo.

→ ***Yesu Kristo:***
tazama Swali la 37 na 93 na kuendelea.

43

Je! Maudhui ya Kanuni ya tatu ya Imani ni yapi

Kanuni ya Tatu ya Imani inashuhudia imani katika Roho Mtakatifu, ambaye, ni mmoja wa utatu wa Mungu, pamoja na imani katika kanisa, jamii ya watakatifu, na wokovu zaidi.

→ ***Roho Mtakatifu:***
tazama Swali la 37 na 197 na kuendelea.

Kwa maana finyu "**jamii ya watakatifu**" inahusisha waumini wote ambao wamezaliwa mara ya pili kwa maji na kwa Roho Mtakatifu, ambao wameruhusu nafsi zao ziandaliwe na Mitume wa Yesu Kristo kwa ajili ya siku ya Bwana, na ambao wamepata kibali cha kuwa bibi arusi wake. Wale walio ndani ya ushirika huu watafunuliwa tu pale Yesu atakaporudi. Kwa maana pana zaidi, "jamii ya watakatifu" inajumuisha wale wote ambao wamehesabiwa katika kanisa la Kristo. Hivyo basi, neno hili huongelea wale wote ambao tayari wamepokea wokovu kutoka kwa Yesu Kristo. "Jamii ya watakatifu" itafunuliwa kwa utimilifu na ukamilifu wake katika uumbaji mpya.

44

Je! Maudhui ya Kanuni ya Nne ya Imani ni yapi

Kanuni ya Nne ya Imani inasema kwamba Yesu Kristo analitawala kanisa lake na kwamba kuwatuma Mitume ni udhihirisho wa mamlaka hii.

→ ***Mtume:*** *tazama Swali la 37, 421, na 453 na kuendelea.*

45

Je! Maudhui ya Kanuni ya Tano ya Imani ni yapi?

Kanuni ya Tano ya Imani inahusu utumishi wa kiroho.

→ ***Utumishi:***
tazama Swali la 37 na 411 na kuendelea.

46

Je! Maudhui ya Kanuni ya Sita ya Imani ni yapi?

Kanuni ya Sita ya Imani huongelea kuhusu Ubatizo Mtakatifu wa maji.

→ ***Ubatizo wa maji:***
tazama Swali la 37 na 481 na kuendelea.

47

Maudhui ya Kanuni ya Saba ya Imani ni yapi?

Kanuni ya Saba ya Imani inahusu Ushirika Mtakatifu.

→ ***Ushirika Mtakatifu:***
tazama Swali la 37 na 494 na kuendelea.

48

Maudhui ya Kanuni ya Nane ya Imani ni yapi?

Kanuni ya Nane ya Imani inaongelea Idhini Takatifu.

→ ***Idhini Takatifu:***
tazama Swali la 37 na 515 na kuendelea.

49

Maudhui ya Kanuni ya Tisa ya Imani ni yapi?

Kanuni ya Tisa ya Imani inaelezea kuhusu kurudi kwa Kristo na matukio yatakayofuata baada ya hapo.

→ ***Mafunzo ya mambo yajayo, kurudi kwa Kristo:***
tazama Swali la 37 na 549 na kuendelea.

50

Maudhui ya Kanuni ya Kumi ya Imani ni yapi?

Msingi wa Kanuni ya Kumi ya Imani ni uhusiano kati ya Mkristo na serikali.

→ ***Kanisa Jipya la Kimitume kama sehemu ya jamii:***
tazama Swali la 37 na 745 na kuendelea.

3

MUNGU WA UTATU

Injili

Uumbaji unaoonekana na usioonekana

Mwanadamu katika mfano wa Mungu

Mungu mmoja

Dhabihu ya kifo cha Yesu Kristo

Upendo

Mungu, Baba

Mungu, Mwana

Mungu, Roho Mtakatifu

Ufufuo

51

Je! Mungu wa utatu ni nani?

Mungu ni kiumbe cha kiroho, kikamilifu, na kinachojitegemea kabisa. Ni wa milele, asiye na mwanzo wala mwisho. Mungu mmoja ni Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu.

Tunaposema "Baba, Mwana na Roho Mtakatifu", hatumaanishi miungu watatu tofauti, bali watatu walio Mungu mmoja.

→ ***Utatu wa Mungu:*** *tazama Swali la 61 na kuendelea, 198*

52

Je! Ni tabia gani za Mungu tunazozifahamu?

Wanadamu hawana uwezo wa kumuelezea Mungu jinsi alivyo kwa ukamilifu wake. Hata hivyo, tunazifahamu baadhi ya tabia za Mungu: Yeye ni Mungu Mmoja (Mungu pekee), Mtakatifu, Muweza, aishiye Milele, mwenye Pendo, mwenye neema, mwenye Haki na Mkamilifu.

53

Je! Inamaanisha nini tunaposema: "Mungu ni Mungu Mmoja"?

Kuna Mungu mmoja tu. Kuamini katika Mungu Mmoja ni msingi wa ushuhuda wa Agano la Kale na Agano Jipya, na hivyo pia ni msingi wa imani ya Kikristo.

'**Kumwabudu Mungu mmoja**' ni mafunzo yanayoamini kuwepo kwa Mungu mmoja. Dini zinazoamini uwepo wa Mungu mmoja tu ni pamoja na Ukristo, Uyahudi na Uislamu.

"Bwana, Mfalme wa Israeli, Mkombozi wako, Bwana wa majeshi, asema hivi; Mimi ni wa kwanza, na mimi ni wa mwisho; zaidi yangu mimi Hapana Mungu"
Isaya 44: 6

"Sikia, Israeli, Bwana Mungu wetu ni Bwana mmoja..."
Marko 12: 29

54

Je! Inamaanisha nini tunaposema: "Mungu ni Mtakatifu"?

Utakatifu ni sehemu ya asili, umbo na kazi ya Mungu. Utakatifu unahusisha ukuu, utakaso na unajitenga na uovu. Vivyo hivyo, neno la Mungu na mapenzi yake ni matakatifu.

Utakatifu wa Mungu unatakasa sehemu ambayo yeye hujidhihirisha.

"Mtakatifu, Mtakatifu, Mtakatifu, ni Bwana wa majeshi; dunia yote imejaa utukufu wake!"
Isaya 6: 3

55

Je! Inamaanisha nini tunaposema: "Mungu ni Muweza"?

Mungu ni muweza wa mambo yote. Hakuna jambo linaloshindikana kwake. Mapenzi na kazi ya Mungu haviwezi kuzuiwa na mtu yeyote.

Uumbaji unadhihirisha waziwazi kwamba Mungu ni muweza. Vitu vyote vimeumbwa kwa neno lake pekee. Ameviumba vitu vyote—pamoja na vitu vyote ambavyo sisi wanadamu tunaweza kuviona na vitu vyote ambavyo hatuwezi kuviona—bila kutumia malighafi yoyote. Vivyo hivyo, uumbaji mpya utafanyika kupitia uweza wake.

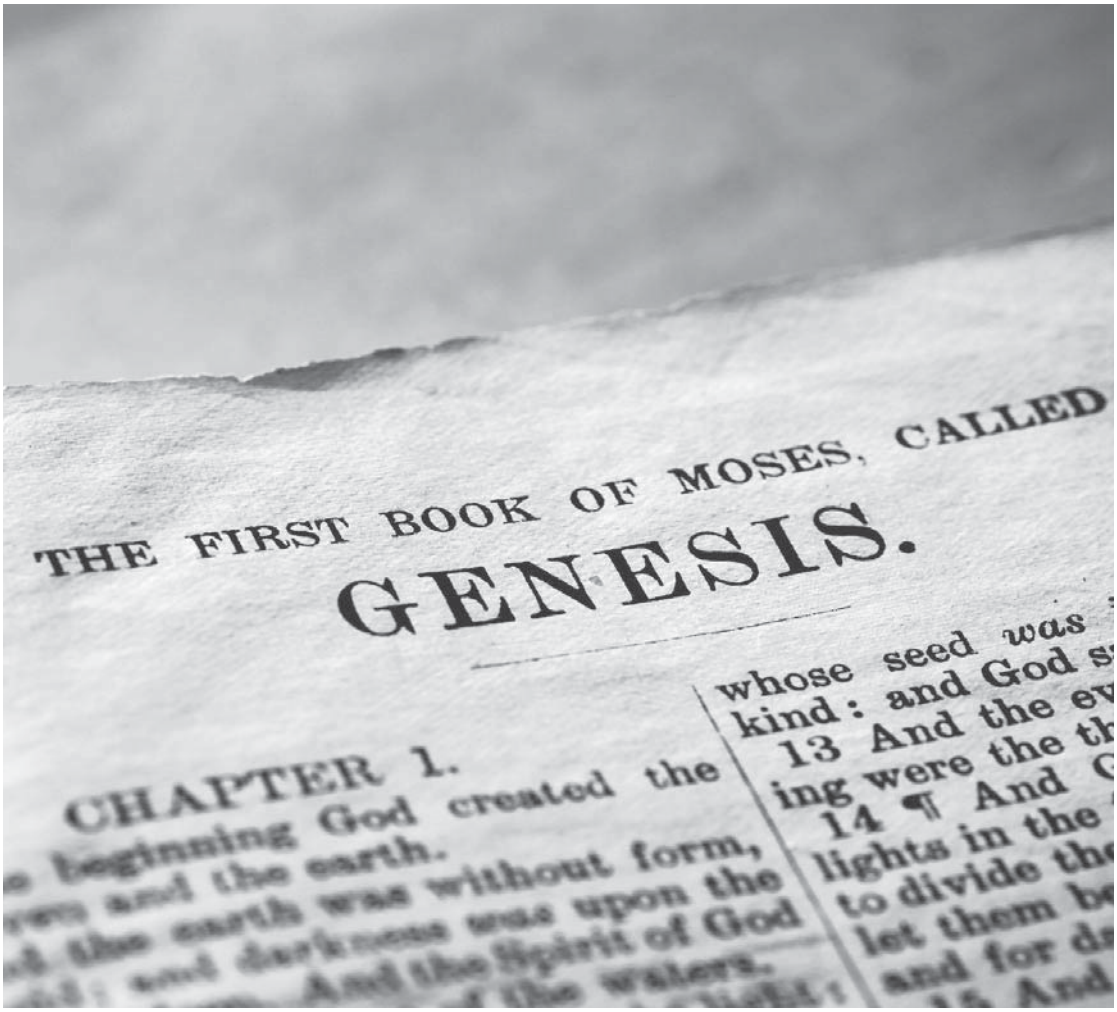

Uweza wa Mungu pia unajumuisha kujua yote uwepo wake kila mahali.

→ ***Uumbaji mpya:*** *tazama Swali la 581*

"Akasema, Yasiyowezekana kwa wanadamu yawezekana kwa Mungu"
Luka 18: 27

"Kwa imani twafahamu ya kuwa ulimwengu uliumbwa kwa neno la Mungu, hata vitu vinavyoonekana havikufanywa kwa vitu vilivyo dhahiri"
Waebrania 11: 3

56

Je! Inamaanisha nini kusema: "Mungu ni wa Milele"?

Mungu hana mwanzo wala mwisho. Hazeeki. Mungu ndiye aliyeumba muda na hivyo yuko juu yake.

"Kabla haijazaliwa milima, wala hujaiumba dunia, na tangu milele hata milele ndiwe Mungu"
Zaburi 90: 2

57

Je! Inamaanisha nini tunaposema: "Mungu ni mwenye Upendo"?

Tayari katika agano la kale, Mungu alikwisha kujifunua kama mwenye upendo kwa kuwachagua watu wa Israeli na kuwatoa kutoka utumwani Misri. Alijidhihirisha kwa watu wote kama mwenye upendo kwa kumtuma Mwanawe kwa ajili ya wokovu wa watu wote.

Mtume Yohana aliandika: "Nasi tumelifahamu pendo alilo nalo Mungu kwetu sisi, na kuliamini. Mungu ni upendo, naye akaaye katika pendo, hukaa ndani ya Mungu, na Mungu hukaa ndani yake" (1 Yohana 4: 16).

"Naam nimekupenda kwa upendo wa milele, ndiyo maana nimekuvuta kwa fadhili zangu"
Yeremia 31: 3

"Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu, hata akamtoa mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele"
Yohana 3: 16

58

Je! Inamaanisha nini tunaposema: "Mungu ni wa Neema"?

Mungu huwageukia watu kwa huruma, neema, uvumilivu na fadhili (Zaburi 103: 8).

Neema ya Mungu hudhihirishwa, zaidi ya yote, na ukweli kwamba anawakubali wanadamu wenye dhambi na kusamehe dhambi. Pia, jambo lingine la msingi hapa ni ukweli kwamba Mungu alifanyika mwanadamu kupitia Yesu Kristo.

Hakuna mwanadamu anayestahili neema ya Mungu. Neema ni karama ya Mungu

59

Je! Inamaanisha nini kusema "Mungu ni mwenye Haki"?

Kila jambo ambalo Mungu analifanya ni la haki. Yeye hafanyi makosa. "Kazi yake ni kamilifu; maana njia zake zote ni haki" (Kumbukumbu 32: 4). Wanadamu wanaweza kuwa na tumaini katika haki ya Mungu na uaminifu wake: "Naye ni mwaminifu ambaye awaita, naye atafanya" (1 Wathesalonike 5: 24).

Jambo lingine linalodhihirisha haki ya Mungu ni Amri zake, kwa mfano, kwamba wanadamu huvuna kile wakipandacho (Wagalatia 6: 7), na kwamba mshahara wa dhambi ni mauti (Warumi 6: 23).

Hata hivyo, neema ya Mungu iko juu ya kila kitu. Jambo hili pia ni sehemu ya haki yake. kupitia Yesu Kristo, wenye dhambi—ambao mshahara wao ni adhabu—wanaweza kupokea neema. Kwa mantiki hiyo, Mungu hatawahesabia dhambi wala makosa yao tena.

"Jumla ya neno lako ni kweli, na kila hukumu ya haki yako ni ya milele"
Zaburi 119: 160

"Bwana na Mungu Mwenyezi, ni za kweli, na za haki, hukumu zako"
Ufunuo 16: 7

"Wanahesabiwa haki bure kwa neema yake, kwa njia ya ukombozi ulio katika Kristo Yesu"
Warumi 3: 24

60

Je! Inamaanisha nini kusema: "Mungu ni Mkamilifu"?

Kazi za Mungu ni njema na njia zake ni za haki. Mungu hatendi kulingana na msukumo wa nje, bali kulingana na mapenzi yake makamilifu. Mungu yuko huru katika maamuzi yake.

Ukamilifu wa Mungu unajumuisha kweli. Kwa Mungu hakuna uongo, utapeli, au mashaka, wala hakuna tofauti kati ya mapenzi yake na matendo yake.

Wanadamu wanaweza kuhisi ukamilifu wa Mungu kupitia Yesu Kristo, kwa sababu Yesu Kristo ndiye mwanadamu pekee duniani aliyekuwa mkamilifu, ikiwa na maana kwamba, hakuwa na dhambi, wala waa, katika neno lake na matendo yake.

"Mungu, njia yake ni kamilifu, ahadi ya Bwana imehakikishiwa, yeye ndiye ngao yao wote wanaomkimbilia"
Zaburi 18: 30

61

Je! Inamaanisha nini tunapomuongelea "Mungu wa utatu"?

Tunapomuongelea "Mungu wa utatu", tunamaanisha kwamba Baba, Mwana na Roho Mtakatifu ndio Mungu. Hapa hatumaanishi kuna miungu mitatu, bali Mungu mmoja ndani ya utatu.

62

Je! Kwa nini Wakristo wanaamini kwamba Mungu ni utatu?

Agano la Kale na Agano Jipya kwa pamoja zimejaa rejea nyingi juu ya utatu wa Mungu. Ni kutokana na msingi wa shuhuda hizi za Biblia ya kwamba Wakristo wanaamini katika Mungu wa utatu.

63

Je! Kuna rejea gani za Mungu wa utatu katika Agano la Kale?

Rejea ya kwanza ya utatu wa Mungu inapatikana katika Mwanzo 1: 26: "Na tufanye mtu kwa mfano wetu, kwa sura yetu." Matumizi ya wingi "Na tu" ni rejea ya kazi ya Mungu kupitia nafsi zaidi ya moja.

Mungu alimtokea Ibrahimu pale Mamre kupitia watu watatu (Mwanzo 18). Jambo hili linaeleweka kama rejea kuhusu utatu wa Mungu.

Ni sawasawa na baraka yenye pande tatu ("baraka ya Haruni"), ambayo Haruni aliwaambia watu wa Israeli (Hesabu 6: 24-26).

"Bwana akubarikie na kukulinda; Bwana akuangazie nuru za uso wake, na kukufadhili, Bwana akuinulie uso wake, na kukupa amani".
Hesabu 6: 24-26

64

Je! Kuna rejea gani za utatu wa Mungu zilizoandkwa kwenye Agano Jipya?

Pale Yesu, Mwana wa Mungu, alipobatizwa kwenye mto Yordani, mbingu zilifunguka na Roho Mtakatifu akashuka juu yake kwa mfano wa njiwa. Kutoka juu mbinguni, Mungu Baba akashuhudia: "Wewe ndiwe Mwanangu, mpendwa wangu; nimependezwa nawe" (Marko 1: 10-11). Hivyo, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu walikuwa pamoja.

Utatu Mtakatifu unatajwa katika Utume Mkuu ambao Yesu aliwapa Mitume wake: "Nimepewa mamlaka yote mbinguni na duniani. Basi, enendeni, mkawafanye mataifa yote kuwa wanafunzi, mkiwabatiza kwa jina la Baba, na Mwana, na Roho Mtakatifu" (Mathayo 28: 18-19).

Maneno ya baraka yaliyoandikwa katika 2 Wakorintho 13: 14 vivyo hivyo yanarejelea utatu wa Mungu: "Neema ya Bwana Yesu Kristo, na pendo la Mungu [Baba], na ushirika wa Roho Mtakatifu ukae nanyi nyote!"

65

Je! Mafunzo ya utatu wa Mungu yalianzishwa lini?

Utatu wa Mungu umekuwepo tangu enzi na enzi. Mafunzo ya utatu wa Mungu yalianzishwa kwenye Mabaraza ya Nicaea (325 BK) na Constantino (381 BK).

Mafunzo ya utatu wa Mungu ni mojawapo ya mambo ya msingi ya imani ya Kikristo.

→ ***Baraza:***
tazama maelezo ya Swali la 33

66

Je! Baba, Mwana na Roho Mtakatifu wanahusianaje?

Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu ni majina ya nafsi tatu za Uungu. Ingawa inapaswa yatofautishwe, hata hivyo ni Mungu mmoja.

Katika mapokeo ya Kikristo, kila nafsi katika nafsi tatu ina kazi yake binafsi:

Mungu Baba, ni Muumba wa mbingu na nchi.

Mungu Mwana, ni Mwokozi ambaye alifanyika mwili na akayatoa maisha yake ili kuwa dhabihu ya ukombozi wa wanadamu.

Mungu Roho Mtakatifu, ni Mjenzi wa uumbaji mpya: kazi yake ni kuhakikisha kwamba wokovu utokao kwa Mungu unapatikana kwa wanadamu na kwamba uumbaji mpya unafikia ukamilifu wake.

→ ***Uumbaji mpya:*** *tazama Swali la 528 na kuendelea.*

67

Je! Neno "Baba" humaanisha nini pale linapohusishwa na Mungu?

Pale neno "Baba" linapohusishwa na Mungu, linahusisha tabia ya Uungu ya uumbaji, mamlaka, na upendo wake wa kujali. Mungu ni mwanzilishi na mwendelezaji wa kile alichokiumba. Kwa mantiki hii, wanadamu wote wanaweza kumwita Mungu, ambaye ni Muumba wao, kama "Baba".

→ *Tazama pia **Mtoto wa Mungu:** maelezo ya Swali la 530*

68

Je! Tunafahamu nini kuhusu Mungu Muumba?

"Hapo mwanzo Mungu aliziumba mbingu na nchi" (Mwanzo 1: 1), zinazoonekana—yaani, uumbaji wa vitu vinavyoshikika—na zisizoonekana. Kila kitu kimetokana na kazi halisi ya Mungu.

Mungu ameumba kila kitu bila ya kutumia malighafi yo yote na bila ya kuiga mahali fulani: : "Mungu […] ayatajaye yale yasiyokuwako kana kwamba yamekuwako (Warumi 4: 17). Pia ameviumba vitu na wanadamu kutokana na vitu alivyoumba hapo kabla (Mwanzo 2: 7-8, 19) na akaweka sheria yake juu yao. Viumbe vyote viko chini yake.

> "Bwana Mungu akamfanya mtu kwa mavumbi ya ardhi, akampumulizia puani pumzi ya uhai, mtu akawa nafsi hai. Bwana Mungu akapanda bustani upande wa mashariki mwa Edeni, akamweka ndani yake huyo mtu aliyemfanya. […] Bwana Mungu akafanyiza kutoka katika ardhi kila mnyama wa msituni, na kila ndege wa angani, akamletea Adam ilia one atawaitaje; kila kiumbe hai, jina alilokiita Adamu likawa ndilo jina lake".
> **Mwanzo 2: 7-8, 19**

69

Je! Uumbaji unatuambia nini kuhusu Mungu?

Uumbaji na misingi yake hushuhudia hekima ya Mungu, ukuu ambao hata hauwezi kuelezewa kwa akili ya kibinadamu. Mtunzi wa zaburi anadhihirisha kustaajabu kwake kwa maneno: "Mbingu zauhubiri utukufu wa Mungu, na anga laitangaza kazi ya mikono yake" (Zaburi 19: 1).

70

Je! Mungu alitumia muda gani kuiumba dunia?

Mungu aliumba dunia kwa "siku sita za uumbaji". Kauli hii "siku ya uumbaji" hurejelea kipindi cha wakati ambacho muda wake haujaainishwa.

"Siku" kwenye uumbaji wa Mungu haipaswi kufananishwa na siku ya kibinadamu.

Mwanzo 2: 2 inasema: "Na siku ya saba Mungu alimaliza kazi yake yote aliyoifanya, akastarehe siku ya saba, akaacha kufanya kazi yake yote aliyoifanya."

"[...] kwamba kwa Bwana siku moja ni kama miaka elfu, na miaka elfu ni kama siku moja"
2 Petro 3: 8 (kifungu)

"Maana miaka elfu machoni pako ni kama siku ya jana ikiisha kupita"
Zaburi 90: 4

71

Je! Biblia husema nini kuhusu uumbaji wa Mungu?

Biblia husema kwamba mbingu na nchi, nuru, umbo la dunia, jua, mwezi na nyota, mimea na wanyama, pamoja na wanadamu, vyote vimefanyika kutokana na neno la Mungu. Kila kitu kilikuwa ni chema sana (Mwanzo 1: 31).

72

Je! Uumbaji wa Mungu huhusisha kile tu ambacho mwanadamu huweza kukielewa kwa kutumia milango yake ya fahamu?

Hapana. Kuna uumbaji wa Mungu pia usioonekana. Siri zake hazifahamiki kwa wanadamu, kama ambavyo hawafahamu mengi kuhusu Mungu.

Walakini, kwenye Maandiko Matakatifu kuna rejelea zinazohusu milki, matukio, hali, na viumbe visivyo na mwili.

73

Je! Uumbaji usioonekana huhusisha vitu gani?

Uumbaji usioonekana huhusisha milki ambayo Mungu anatawala, malaika, roho zisizokufa za wanadamu, pamoja na milki ya wafu.

→ ***Milki ya wafu:*** *tazama Swali la 537 na kuendelea.*

74

Je! Shetani ni sehemu ya uumbaji usioonekana?

Kiuhalisia Shetani alikuwa mmoja wa malaika. Kwa mantiki hiyo yeye ni sehemu ya uumbaji usioonekana. Malaika huyu alimwasi Mungu na akafukuzwa mbinguni na ushirika wa Mungu pamoja na wafuasi wake kutokana na kutotii, wivu, na uongo wake.

→ ***Uovu:*** *tazama Swali la 217 na kuendelea.*

"Kwa maana [...] Mungu hakuwaachilia malaika waliokosa, bali aliwatupa shimoni".
2 Petro 2: 4

"Na malaika wasioilinda enzi yao wenyewe, lakini wakayaacha makao yao yaliyowahusu, amewaweka katika vifungo vya milele chini ya giza kwa hukumu ya siku ile kuu".
Yuda 6

75

Je! Malaika ni nani?

Malaika ni viumbe vitakatifu vilivyoumbwa na Mungu. Wao ni sehemu ya uumbaji usioonekana. Kwa mapenzi ya Mungu wanaweza kumtokea mwanadamu na kuonekana.

76

Je! Kazi ya malaika ni nini?

Kazi ya malaika ni kumwabudu Mungu, kutimiza maagizo yake, na kumtumikia yeye.

Mapenzi ya Mungu kwa wanadamu hudhihirika pia pale anapowaruhusu malaika kuwatumikia wanadamu. Kutokana na Mathayo 18: 10 tunaweza kuhitimisha kwamba watoto wanao ulinzi wa kipekee kutoka kwa malaika.

"Mimi ni Rafaeli, mmoja wa malaika saba watakatifu wanaowasilisha mombi ya watakatifu wanaoingia na kutoka mbele ya utukufu wa aliye Mtakatifu. [...] Sio kwa mapendeleo yangu, lakini kwa mapenzi ya Mungu nilikuja. Hivyo mumtukuze yeye milele."
Tobiti 12: 15, 18

"Angalieni msidharau mmojawapo wadogo hawa; kwa maana nawaambia ya kwamba malaika wao mbinguni siku zote huutazama uso wa Baba yangu aliye mbinguni."
Mathayo 18: 10

77

Je! Malaika wanapaswa kuabudiwa

Hapana. Kwa sababu malaika hutenda tu kulingana na mapenzi ya Mungu. Kwa mantiki hii, Mungu pekee ndiye anayepaswa kurudishiwa shukrani na kuabudiwa, na si wao.

Malaika ni "roho watumikao wakitumwa kuwahudumu wale watakaourithi wokovu"
Waebrania 1: 14

78

Je! Ni kwa nini wanadamu wanapaswa kujihusisha na visivyoonekana?

Mwanadamu ni kiumbe chenye roho, nafsi, na mwili (1 Wathesalonike 5: 23). Mwili hufa na hivyo ni sehemu ya uumbaji wa Mungu unaoonekana. Walakini, nafsi na roho ni sehemu ya uumbaji wa Mungu usioonekana. Kwa kuwa nafsi na roho huendelea kuishi hata baada ya mwili kufa, ni muhimu kujihusisha zaidi na visivyoonekana.

Tabia ambayo mtu huwa nayo juu ya Mungu wakati wa uhai wake duniani itakuwa na matokeo fulani pale aendapo kuzimu. Uelewa huu unaweza kumsaidia mtu kupingana na vishawishi vya Ibilisi na hivyo kuishi maisha yampendezayo Mungu.

Umuhimu wa vitu visivyoonekana umeelezewa kiufasaha na Mtume Paulo: "Maana dhiki nyepesi, iliyo ya muda wa kitambo tu, yatufanyia utukufu wa milele uzidio kuwa mwingi sana" (2 Wakorintho 4: 17-18). Hivyo basi, kwa kujihusisha zaidi na visivyoonekana wanadamu huweza kuelewa zaidi yale wanayopitia.

79

Je! Ni kwa jinsi gani inawapasa wanadamu kujihusisha na visivyoonekana

Inawapsa wajihusishe na visivyoonekana kwa kumgeukia Mungu na kumwabudu yeye.

Hata hivyo, ni kinyume na mapenzi ya Mungu kujihusisha na visivyoonekana kwa njia ya kuwaita wafu (uchawi) (Kumbukumbu 18: 10 na kuendela; 1 Samweli 28).

"Asionekane kwako mtu [...] atazamaye bao, wala mtu mtu atazamaye nyakati mbaya, wala mwenye kubashiri, wala msihiri, wala mtu alogaye kwa kupiga mafundo, wala mtu apandishaye pepo, wala mchawi, wala mtu awaombaye wafu. Kwa maana mtu atendaye hayo ni chukizo kwa Bwana."
Kumbukumbu la Torati 18: 10-12

Vitendo vya kuita roho, hasa roho za watu waliokufa, vinajulikana kama "**uchawi**" (Kiyunani ni *spiritus* = spirit).

80

Je! Nafasi ya mwanadamu katika uumbaji ni ipi?

Wanadamu ni sehemu ya uumbaji unaoonekana pamoja na usioonekana kwa sababu wana asili inayoonekana (mwili) pamoja na asili isiyoonekana (nafsi na roho).

Kati ya viumbe vyote, Mungu amewapa wanadamu nafasi ya kipekee, na hivyo amewaweka kwenye uhusiano wa karibu pamoja naye: "Mungu akasema, Na tumfanye mtu kwa mfano wetu, kwa sura yetu; wakatawale samaki wa baharini, na ndege wa angani, na wanyama, na nchi yote pia, na kila chenye kutambaa kitambaacho juu ya nchi.

Mungu akaumba mtu kwa mfano wake, kwa mfano wa Mungu alimwumba, mwanamume na mwanamke aliwaumba" (Mwanzo 1: 26-27).

Neno '**mwili**' limetokana na neno la Kiyunani materia, linalomaanisha "kitu", "iliyomo". Kile ambacho kinaonekana, chenye nafsi, na kinachoshikika kinaitwa "mwili".

Tofauti na hiyo, neno "isiyo mwili" hutumika kuelezea kile ambacho ni cha kiroho, kisichoonekana, na kisichoweza kushikika na wanadamu.

81

Je! Inamaanisha nini kuumbwa kwa mfano wa Mungu?

Mungu aliumba kila kitu kwa neno lake na akamwita mwanadamu kwa jina. Hivyo mwanadamu ameambiwa (waweza kula…) na alipendwa na Mungu. Anaweza kusikia wito wa Mungu na kuitikia upendo wa Mungu.

Ni kwa sababu Mungu humwita mwanadamu, humpa riziki, na humruhusu kushiriki katika tabia takatifu kama vile upendo, utambuzi, na hali ya kutokufa, ya kwamba mwanadamu ni mfano wa Mungu.

Mungu anajitosheleza, yaani, yuko huru kabisa. Amempa pia mwanadamu, ambaye ameumbwa kwa mfano wake, fursa ya kuamua kwa hiari yake mwenyewe. Wakati huo huo, uhuru ambao amepewa mwanadamu humfanya awajibike kwa matendo yake (Mwanzo 2: 16-17).

Bwana Mungu akamwagiza huyo mtu, akisema, Matunda ya kila mti wa bustani waweza kula, walakini matunda ya mti wa ujuzi wa mema na mabaya usile, kwa maana siku utakapokula matunda ya mti huo utakufa hakika.'"
Mwanzo 2: 16-17

82

Je! Mwanamume na mwanamke wote kwa pamoja wameumbwa sawa kwa mfano wa Mungu?

Ndio, mwanamume na mwanamke wote kwa pamoja wameumbwa sawa kwa mfamo wa Mungu. Hivyo, wote kwa pamoja wanafanana naye kitabia.

83

Je! Kuwa "kwa mfano wa Mungu" humaanisha kwamba Mungu na mwanadamu wana tabia na umbo linalofanana?

Hapana. Ukweli kwamba mwanadamu ameumbwa kwa mfano wa Mungu haumaanishi kwamba mtu huweza kufananisha tabia na umbo la Mungu na utu wa mwanadamu.

84

Je! Uhusiano wa mwanadamu na Muumba wake ukoje?

Wanadamu humtegemea Mungu katika maisha yao.

Wanadamu wana nafasi ya kumtambua Mungu Muumba wao, kumpenda, na kumsifu. Hivyo wanadamu chanzo chao ni Mungu, haijalishi kama wanamwamini au hawamwamini.

85

Je! Mwanadamu ana jukumu gani kwenye uumbaji unaoonekana?

Mungu amewapa wanadamu mazingira yao ya kuishi na amewapa jukumu la "kuitawala" dunia - yaani, kuijenga - na kuilinda. (Mwanzo 1: 26, 28; Zaburi 8: 6).

"Mungu akawabarikia, Mungu akawaambia, Zaeni, mkaongezeke, mkaijaze nchi na kuitiisha; mkatawale samaki wa baharini, na ndege wa angani, na kila kiumbe chenye uhai kiendacho juu ya nchi.'"
Mwanzo 1: 28

86

Je! Ni kwa jinsi gani wanadamu, ambao ni mfano wa Mungu, wanapaswa kuenenda katika uumbaji?

Wanadamu wanawajibika kwa Mungu, Muumba, kwa jinsi wanavyoutendea uumbaji. Wanaweza kufanya watakavyo juu ya uumbaji, lakini siyo kuuharibu. Wakiwa kama mfano wa Mungu, wanapaswa kuwatendea viumbe vyote na makazi yao kulingana na tabia takatifu: kwa hekima, wema, na upendo.

87

Je! Wanadamu wa kwanza waliruhusiwa kufanya watakavyo bila ya kuwekewa mipaka?

Hapana. Bwana, kama Muumba na Mtoa sheria, aliwaamuru Adamu na Hawa kutokula matunda ya mti wa ujuzi wa mema na mabaya kwenye bustani. Kwa kufanya hivyo, aliwajaribu wanadamu ili aone ni jinsi gani wangeutumia uhuru wa kuchagua waliopewa kama viumbe walioumbwa kwa mfano wa Mungu. Wakati huo huo aliwatahadharisha kuhusu matokeo ya kuivunja amri hii.

→ ***Mfano wa Mungu:*** *tazama Swali la 81*

88

Je! Kuanguka kwenye dhambi kulisababishwa na nini?

Kupitia ushawishi wa yule mwovu, ambaye alikuja kwao kama nyoka, wanadamu wa kwanza waliingia majaribuni. Waliivunja amri waliyopewa na Mungu. Hivyo, wanadamu wakawa wenye dhambi.

89

Je! Nini kinahusiana na kuanguka kwenye dhambi?

Kutengwa na Mungu, mauti ya kiroho, yalikuwa ni matokeo ya moja kwa moja ya kuanguka katika dhambi. Baada ya hapo na kuendelea, wanadamu walipaswa kuishi maisha ya taabu hapa duniani, ambayo mwisho wake ni mauti ya kimwili (Mwanzo 3: 16-19).

Tangu walipoanguka kwenye dhambi, wanadamu wamekuwa waovu, hiyo ni kusema kwamba, wameshikwa kwenye mtego wa dhambi na hivyo hawawezi kuishi bila ya kuwa na dhambi.

→ ***Mauti ya kiroho:*** *tazama Swali la 532*

> "Ardhi imelaaniwa kwa ajili yako; kwa uchungu utakula mazao yake siku zote za maisha yako. [...] kwa maana u mavumbi wewe, nawe mavumbini utarudi."
> **Mwanzo 3: 17, 19**

90

Je! Wanadamu wanapaswa kubaki kwenye mauti ya kiroho?

Wanadamu hawawezi kubadilisha hali ya kutengwa na Mungu kwa uwezo wao wenyewe. Lakini hata wakiwa wenye dhambi, si kwamba wanadamu hawapati faraja na msaada kutoka kwa Mungu. Mungu hawaachi kwenye hali ya mauti ya kiroho: kutokana na Mungu kufanyika mwili kupitia Yesu Kristo, kifo chake cha dhabihu, na ufufuo, Mungu ametengeneza fursa kwa wanadamu wote kuokolewa na mauti ya kiroho.

Rejelea ya kwanza juu ya dhabihu ya Kristo ilitolewa kwa wanadamu ni pale Mungu alipomwambia nyoka yafuatayo: "Nami nitaweka uadui kati yako na huyo mwanamke, na kati ya uzao wako na uzao wake; huo utakuponda kichwa, na wewe utamponda kisigino" (Mwanzo 3: 15).

91

Je! Inamaanisha nini kusema kwamba Mungu aliwaumba wanadamu kama viumbe vyenye roho, nafsi na mwili?

Roho, nafsi, na mwili ni vitu vilivyoungana. Huingiliana na kuongozana kila kimoja.

Mwili hutokana na tendo la uzalishaji na hivyo ni sehemu ya tabia na umbo la wazazi. Nafsi huumbwa moja kwa moja na Mungu. Hivyo, hata sasa Mungu huendelea kuwa Muumba wa kila mtu binafsi.

Kupitia nafsi na roho, ambazo hazijatofautishwa kwa kupewa maelezo binafsi kwenye Biblia, wanadamu wanaweza kushiriki kwenye ulimwengu wa kiroho, kumtambua Mungu, na kuwa na uhusiano naye.

'**Nafsi**' **na** '**roho**': Nafsi isiyokufa haipaswi kuchanganywa na "utu" wa kibinadamu, ambao pia wakati mwingine huitwa "nafsi". Vivyo hivyo, ufahamu unapaswa utofautishwe na roho.

92

Je! Nini hutokea baada ya kifo cha kimwili cha mwanadamu?

Mwili wa mwanadamu hufa, lakini nafsi na roho havifi. Baada ya mauti ya kimwili, mwanadamu huendelea kuishi kama kiumbe chenye nafsi na roho. Mauti hayahitimishi hali ya utu wa mwanadamu. Hali hii ya utu huendelea kuwepo kupitia nafsi na roho.

Wakati wa ufufuo wa wafu, nafsi na roho vitaungana na mwili uliofufuliwa.

→ ***Maisha baada ya mauti ya kimwili:*** *tazama Swali la 531 na kuendelea.*

93

Je! Mungu Mwana ni nani?

Mungu Mwana, ni nafsi ya pili ya Mungu wa utatu. Hakuna tofauti ya kimadaraka kati ya Mungu Baba, na Mungu Mwana licha ya kwamba maneno "Baba" na "Mwana" huweza kuleta maana ya utaratibu fulani wa mwendelezo. Baba na Mwana wote ni Mungu halisi kwa kipimo sawa. Wote ni wa asili moja.

94

Je! Yesu Kristo ni nani?

Kupitia Yesu Kristo, Mungu, Mwana, alifanyika mwanadamu na bado alidumu kuwa Mungu. Alizaliwa na bikira Maria huko Bethlehemu.

→***Yesu Kristo, Mungu na Mwanadamu:*** *tazama Swali la 103 na kuendelea.*

"Siku zile amri ilitoka kwa Kaisari Augusto ya kwamba iandikwe orodha ya majina ya watu wote wa ulimwengu. Orodha hii ndiyo ya kwanza iliyoandikwa hapo Kirenio alipokuwa liwali wa Shamu. Watu wote wakaenda kuandikwa, kila mtu mjini kwao. Yusufu naye aliondoka Galilaya, toka mji wa Nazareti, akapanda kwenda Uyahudi mpaka mji wa Daudi, uitwao Bethlehemu, kwa kuwa yeye ni wa mbari na jamaa ya Daudi; ili aandikwe pamoja na Mariamu mkewe, ambaye amemposa, naye ana mimba. Ikawa, katika kukaa huko, siku zake za kuzaa zikatimia, akamzaa mwanawe, kifungua mimba, akamvika nguo za kitoto

akamlaza katika hori ya kulia ng'ombe, kwa sababu hawakupata nafasi katika nyumba ya wageni. Na katika nchi ile ile walikuwako wachungaji wakikaa makondeni na kulinda kundi lao kwa zamu usiku. Malaika wa Mungu akawatokea ghafula, utukufu wa Bwana ukawang'aria pande zote, wakaingiwa na hofu kuu. Malaika akawaambia, Msiogope; kwa kuwa mimi ninawaletea habari njema ya furaha kuu itakayokuwa kwa watu wote; maana leo katika mji wa Daudi amezaliwa, kwa ajili yenu, Mwokozi, ndiye Kristo Bwana. Na hii ndiyo ishara kwenu; mtamkuta mtoto mchanga amevikwa nguo za kitoto, amelala katika hori ya kulia ng'ombe. Mara walikuwapo pamoja na huyo malaika, wingi wa jeshi la mbinguni, wakimsifu Mungu na kusema, Atukuzwe Mungu juu mbinguni, na duniani iwe amani kwa watu wote aliowaridhia!"
Luka 2: 1-14

95

Je! Kuna rejeo gani katika Agano la Kale kuhusu kuzaliwa kwa Yesu

Katika Agano la Kale tunaona katika mambo mengine ahadi ya nabii Isaya: "Tazama, bikira atachukua mimba atazaa mtoto mwanamume, naye atamwita jina lake Imanueli" (Isaya 7: 14).

Nabii Mika alitabiri mahali atakapozaliwa Yesu: "Bali wewe, Bethlehemu Efrata, uliye mdogo kuwa miongoni mwa elfu za Yuda, kutoka kwako wewe atanitokea mmoja atakayekuwa mtawala katika Israeli, ambaye matokeo yake yamekuwa tangu zamani za kale, tangu milele" (Mika 5: 2).

Isaya alimwelezea Yesu kwa majina ambayo yalisisitiza utofauti wake: "Maana kwa ajili yetu mtoto amezaliwa, na uweza wa kifalme utakuwa begani mwake, naye ataitwa jina lake, Mshauri wa ajabu, Mungu mwenye nguvu, Baba wa milele, Mfalme wa Amani" (Isaya 9: 6).

→ ***Imanueli ("Mungu pamoja nasi"):*** *tazama Swali la 115*

"Hata ulipowadia utimilifu wa wakati, Mungu alimtuma Mwanaye ambaye amezaliwa na mwanamke, amezaliwa chini ya sheria."
Wagalatia 4: 4
→ *tazama pia Swali la 4*

96

Je! Nani alitayarisha njia ya Yesu?

Yohana Mbatizaji ndiye aliyeitayarisha njia ya Yesu. Mtangulizi huyu wa Yesu alihahidiwa na Mungu (Malaki 3: 1) alihubiri kuhusu toba na alimtangaza Yesu Kristo kama Mwokozi: "Kweli mimi nawabatiza kwa maji kwa ajili ya toba, bali yeye aliye nyuma yangu ana nguvu kuliko mimi, wala sistahili hata kuvichukua viatu vyake. Yeye atawabatiza kwa Roho Mtakatifu na kwa moto" (Mathayo 3: 11).

Kulingana na kumbukumbu za kibiblia, Yohana Mbatizaji ndiye aliyekuwa wa kwanza kumrejelea Yesu kama Mwana wa Mungu na pia kulitangaza jambo hili kwa mataifa.

"Palitokea mtu, ametumwa kutoka kwa Mungu, jina lake Yohana. Huyo alikuja kwa ushuhuda, ili aishuhudie ile nuru, wote wapate kuamini kwa yeye. Huyo hakuwa ile nuru, bali alikuja ili aishuhudie ile nuru"
Yohana 1: 6-8

"Nami nimeona, tena nimeshuhudia ya kuwa huyu ni Mwana wa Mungu"
Yohana 1: 34

97

Je! Ni jinsi gani Yohana Mbatizaji alimwelezea Yesu Kristo?

Pale Yesu alipokuja kwa Yohana, Yohana alisema: “‘ Tazama! Mwana-Kondoo wa Mungu aichukuaye dhambi ya ulimwengu!’ Siku ya pili tena, Yohana alisimama na wanafunzi wake, na huku akimtazama Yesu aliyekuwa akipita, akasema, ‘ Tazama Mwana-Kondoo wa Mungu!’ Wanafunzi wawili walimsikia akisema, na wakamfuata Yesu” (Yohana 1: 29, 35-37).

98

Je! Neno “Mwana-Kondoo wa Mungu” humaanisha nini hapa?

Wasifu wa “Mwana-Kondoo” una lengo la kumtambulisha Yesu kama Mwokozi, na unatukumbusha Isaya 53: 7: “Alionewa, lakini alinyenyekea, wala hakufunua kinywa chake; kama mwanakondoo apelekwaye machinjoni.” Tangu enzi, kwenye Agano la Kale wanakondoo walionekana kama wanyama maalum kwa ajili ya kafara. Taswira ya “Mwana-Kondoo” aliyechinjwa ni rejelea juu ya kifo cha dhabihu cha Yesu Kristo.

99

Je! Nini umuhimu wa kifo cha dhabihu cha Yesu kwa ajili yetu?

Kupitia kifo chake cha dhabihu, Mwana wa Mungu alitengeneza njia ili wenye dhambi waweze kuokolewe na mauti ya kiroho na kupata uzima wa milele:

“Katika hili pendo la Mungu lilidhihirishwa kwetu, kwamba Mungu amemtuma Mwanawe pekee ulimwenguni, ili tupate uzima kwa yeye. Hili ndilo pendo, si kwamba sisi tulimpenda Mungu, bali kwamba yeye alitupenda sisi, akamtuma Mwanawe kuwa kipatanisho kwa dhambi zetu.” (1 Yohana 4: 9-10)

→ ***Kifo cha kiroho:***
tazama Swali la 89 na 532

100

Je! Nini maana ya kusema kwamba Yesu Kristo ni “Mwana pekee” wa Mungu”?

Wasifu wa Yesu kama “Mwana pekee” wa Mungu humaanisha kwamba Yesu Kristo, Mwana wa Mungu, ni wa kipekee na wa milele.

Mwana wa Mungu si sehemu ya uumbaji kama walivyo wanadamu, wala hawezi kufananishwa na malaika, ambao wao wanao mwanzo. Yeye hana mwanzo wala mwisho. Yeye ni Mungu, na hivyo ana kipimo sawa kama Baba na Roho Mtakatifu. Hivyo yeye amekuwapo daima yaani, hata kabla ya uumbaji, katika ushirika pamoja na Baba na Roho Mtakatifu (kabla ya uumbaji)

Neno ‘**kabla ya uumbaji**’ au “pre-existence” kwa lugha ya Kiingereza limetokana na maneno mawili ya Kiyunani prae na existentia, ambayo humaanisha “kabla” na “uwepo”. Kuhusu Yesu Kristo, kabla ya uwepo humaanisha kwamba Mwana wa Mungu amekuwepo tangu milele, ambayo humaanisha kwamba amekuwepo daima, hata kabla ya uumbaji na kufanyika kwake mwili.

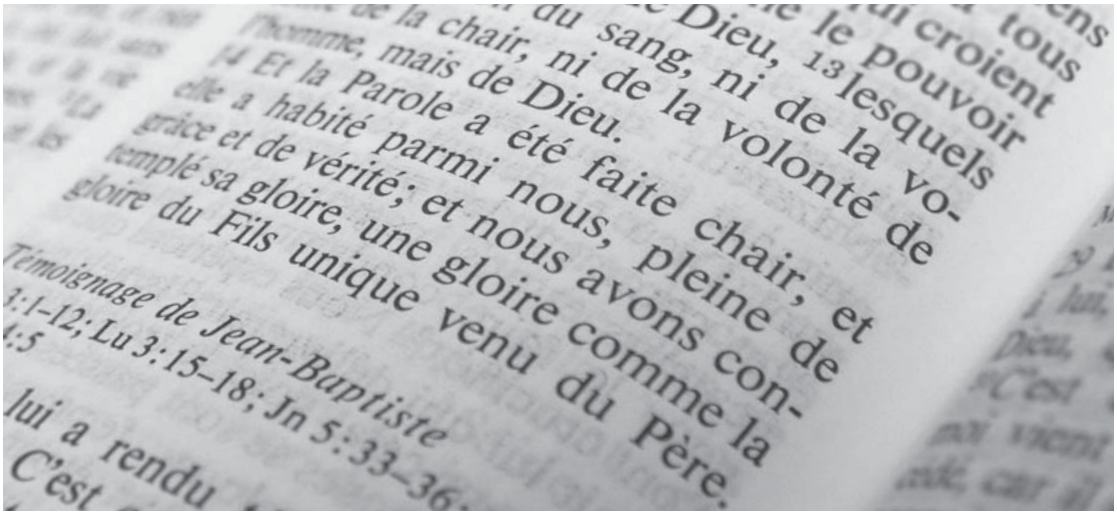

101

Je! Inapaswa kuelewekaje pale Mwana wa Mungu anapoelezewa kama "Neno" ("logos")?

Mungu aliviumba na kuvipangilia vitu vyote katika namna inayoleta maana kupitia Neno ("Mungu akasema…" Mwanzo 1: 3). Hivyo, Neno ni chanzo, ambacho vitu vyote vimetokana kwalo.

Wasifu huu "Neno" (Kiyunani "logos") hutumika pia kumwelezea Mwana wa Mungu katika sura ya kwanza ya injili ya Yohana. Hii ni rejeo juu ya ukweli kwamba Mungu, Mwana ni Muumba sawa na Mungu Baba, na Mungu Roho Mtakatifu.

"Hapo mwanzo kulikuwako Neno, naye Neno alikuwako kwa Mungu, naye Neno alikuwa Mungu. Huyo mwanzo alikuwako kwa Mungu. Vyote vilifanyika kwa huyo; wala pasipo yeye hakikufanyika cho chote kilichofanyika. Naye Neno alifanyika mwili, akakaa kwetu; nasi tukauona utukufu wake, utukufu kama wa Mwana pekee atokaye kwa Baba; amejaa neema na kweli."
Yohana 1: 1-3, 14

102

Je! Inamaanisha nini pale Yohana anaposema: "Naye Neno akafanyika mwili, akakaa kwetu"?

Yohana 1: 14 inasema kwamba Mwana wa Mungu (Neno) alifanyika "mwili", yaani alikuwa mwanadamu halisi. Alizaliwa Bethlehemu, alikulia Nazareti, na huko akajifunza useremala. Alikufa Yerusalemu: na akasulubiwa Golgotha.

103

Je! Akiwa kama mwanadamu, Yesu Kristo alikuwa sawa na wanadamu wengine?

Ndio, alipokuwa mwanadamu Yesu Kristo alikuwa sawa na wanadamu wengine. Katika hali yake ya kibinadamu alikuwa na mwili na mahitaji yake. Alihisi njaa alipokuwa jangwani. Alihisi kiu alipofika kwenye kisima cha Yakobo. Alishangilia katika harusi ya Kana na alilia pale rafiki yake Lazaro alipokufa. Alilia pia aliposimama mbele ya Yerusalemu na watu

hawakumtambua kama Mwana wa Mungu. Alipata maumivu kutokana na mateso ya askari.

Hata hivyo, alijitofautisha na wanadamu wengine ikiwa na maana kwamba alikuja duniani bila ya kuwa na dhambi na kamwe hakutenda dhambi. Alikuwa mtiifu kwa Mungu Baba, hata alipokufa pale msalabani.

104

Je! Wakati Yesu alipokuwa duniani alikuwa Mwanadamu kabisa?

Hapana. Wakati alipokuwa duniani alikuwa Mwanadamu pamoja na Mwana wa Mungu, yaani, Mungu halisi.

Yesu Kristo ni Mwanadamu halisi na Mungu halisi: Yeye ana asili mbili, ya kibinadamu na ya Kiungu.

105

Je! Ni vifungu gani kwenye Maandiko Matakatifu vinashuhudia kwamba Yesu Kristo ni Mungu halisi?

Ilikuwa ni kutokana na kuwa Mungu halisi ya kwamba Yesu Kristo aliweza kusema: "Mimi na Baba tu umoja" (Yohana 10: 30), na hivyo akaweka wazi kwamba yeye ni sawa kwa kipimo na Baba.

Wakati wa ubatizo wa Yesu katika mto Yordani, sauti kutoka mbinguni ilisikika ikisema: "Huyu ni Mwanangu, mpendwa wangu, ninayependezwa naye" (Mathayo 3: 17). Wakati wa kugeuka kwake sura, vivyo hivyo Baba alisisitiza kwamba Yesu ni Mwana wa Mungu: "Huyu ni Mwanangu, mpendwa wangu, ninayependezwa naye; msikieni yeye!" (Mathayo 17: 5). Maneno ya Yesu: "Aliyeniona mimi amemwona Baba" (Yohana 14: 9) pia yanashuhudia kwamba Yeye ni Mungu.

106

Je! Ni matendo yapi ya Yesu Kristo hudhihirisha kwamba Yeye ni Mungu halisi

Miujiza aliyotenda hudhihirisha kwamba Yesu Kristo ni Mungu halisi. Mazingira ya asili yalikuwa chini yake kwa sababu alituliza msukosuko wa baharini na alitembea juu ya maji ya Ziwa Genesareti. Alidhihirisha kuwa yeye ni Bwana juu ya uzima na mauti kwa kuwaponya wagonjwa na kuwafufua wafu. Alipoifanya mikate na samaki kutosheleza kuwalisha watu maelfu, na alipogeuza maji kuwa divai, matendo yake yalizidi kwa mbali sana na uwezo wa mwanadamu yo yote. Alikuwa Bwana juu ya dhambi na alisamehe dhambi mara kwa mara.

→ ***Miujiza ya Yesu:***
tazama Swali la 140 na kuendelea

"Mungu alidhihirishwa katika mwili."
1 Timotheo 3:16

"Huyu (Yesu Kristo) ndiye Mungu wa kweli na uzima wa milele"
1 Yohana 5: 20

107

Je! Nini maana ya Jina "Yesu"?

Jina "Yesu" linamaanisha "Bwana anaokoa". Wakati malaika Gabrieli alipotangaza habari ya kuzaliwa kwa Yesu, alitangaza pia jina la Mtoto. Alimwambia Mariamu: Tazama, utachukua mimba na kuzaa mtoto mwanamume, na jina

na jina lake utamwita Yesu" (Luka 1: 31). Vivyo hivyo, Yusufu naye aliambiwa jina atakaloitwa Mtoto: "[..] nawe utamwita jina lake Yesu, maana, yeye ndiye atakayewaokoa watu wake na dhambi zao (Mathayo 1: 21).

Hivyo basi, tayari ni dhahiri kutokana na jina lake ya kwamba Yesu ni Mwokozi aliyeahidiwa.

108

Je! Tunawezaje kutambua kwamba Yesu Kristo ni Mwokozi?

Kupitia matendo yake, Yesu Kristo alijifunua kama Mkombozi (=Mwokozi) aliyetumwa na Mungu: "Vipofu wanapata kuona, viwete wanakwenda, wenye ukoma wanatakaswa, viziwi wanasikia, wafu wanafufuliwa na maskini wanahubiriwa habari njema" (Mathayo 11: 5). Ipo wazi kwamba Yesu Kristo ni Mwokozi hasa kutokana na ukweli kwamba alitangaza mapenzi ya Mungu na aliyatoa maisha yake kwa ajili ya ukombozi wa wanadamu, yaani, kwa ajili ya wokovu dhidi ya dhambi na hatia.

109

Je! Ukombozi unapatikana kupitia Yesu Kristo pekee?

Ndio. Ukombozi unawezekana tu kupitia Yesu Kristo. Ni kwa kupitia yeye wokovu unapatikana kwa wanadamu.

"Wala hakuna wokovu katika mwingine awaye yote, kwa maana hapana jina jingine chini ya mbingu walilopewa wanadamu litupasalo sisi kuokolewa kwalo."
Matendo ya Mitume 4: 12

110

Je! Nini maana ya neno "vyeo vya kifalme" vya Yesu?

"Vyeo vya kifalme" ni majina na wasifu kwa ajili ya Mwana wa Mungu ambavyo hutumika kwenye Maandiko Matakatifu kuelezea tabia mbalimbali za utu wake wa kipekee.

'**Vyeo vya kifalme**' majina na wasifu kwa ajili ya Mwana wa Mungu ambavyo hutumika kwenye Maandiko Matakatifu kuelezea tabia mbalimbali za utu wake wa kipekee.

111

Je! Nini maana ya cheo cha kifalme cha "Kristo"?

"Kristo" kiasili limetoka kwenye lugha ya Kiyunani (Christos) na humaanisha "Mtiwa mafuta".

Zama za Agano la Kale, wafalme walikuwa wapakwa mafuta (Zaburi 20: 6). Kitendo hiki kilikuwa ni ishara ya kuwekwa wakfu kwa ajili ya huduma takatifu. Yesu huelezewa kama "Mtiwa Mafuta" kwa sababu yeye ni Bwana wa vitu vyote, kwa sababu anawapatanisha wanadamu na Mungu, na kwa sababu anayatangaza mapenzi ya Mungu.

Cheo cha kifame cha "Kristo" kinahusiana kwa karibu sana na Yesu kiasi kwamba kimekuwa ni jina kamili: Yesu Kristo.

112

Je! Nini maana ya cheo cha kifalme cha "Masihi"?

Neno "Masihi" limetokea kwenye lugha ya Kiebrania na pia nalo humaanisha "Mtiwa mafuta". Ya kwamba Yesu wa Nazareti ni Kristo anayengojewa na Israeli ni jambo lililo wazi katika Agano Jipya.

113

Je! Cheo cha kifalme cha "Bwana" humaanisha nini?

Katika Agano la Kale, wasifu wa "Bwana" mara nyingi umetumika kumrejelea Mungu. Katika Agano Jipya, cheo hiki cha kifalme kimetumika pia kwa Yesu Kristo. Hivyo, wasifu wa "Bwana" hutambulisha mamlaka matakatifu aliyonayo Yesu Kristo. Hivyo basi cheo hiki kinapita aina nyingine yo yote ya heshima ya utambulisho. Pale Yesu anapoitwa "Bwana" inalenga pia kudhihirisha kwamba Yesu ni Mungu.

114

Je! Nini maana ya cheo cha kifalme "Mwana wa Adamu"?

Pale neno "Mwana wa Adamu" linapotumika kama cheo cha kifalme, halirejelei mwana wa mwanadamu, bali mtu wa mbinguni ambaye huwahukumu na kuwatawala wanadamu wote.

Zama za Yesu, Wayahudi wacha Mungu walikuwa wakimtazamia "Mwana wa Adamu" kutoka kwa Mungu ambaye angeitawala dunia. Kulingana na Yohana 3: 13, Yesu pia hujitambulisha kama Mwana wa Adamu aliyeshuka kutoka mbinguni. Kwa mantiki hiyo anayo mamlaka ya kusamehe dhambi na kuokoa (Mathayo 9: 6).

"Kwa kuwa Mwana wa Adamu alikuja kutafuta na kuokoa kile kilichopotea."
Luka 19: 10

115

Je! Kuna vyeo vingine vya kifalme vya Yesu?

Ndio. Maandiko Matakatifu yametaja vyeo vingine vya kifalme vya Yesu: "Imanueli", "Mtumishi wa Mungu", na "Mwana wa Daudi".

Jina la Kiebrania Imanueli linamaanisha "Mungu pamoja nasi". Yesu Kristo huitwa jina la kifalme Imanueli kwa sababu Mungu amedhihirika kwa wanadamu kupitia Yeye ili kuwapa msaada.

Wasifu wa "Mtumishi wa Mungu" hutumika kwenye Maandiko Matakatifu kurejelea watu hodari ambao hutumika kwenye kazi ya Mungu. Pale Yesu anapoitwa "Mtumishi wa Mungu" hii ni rejeo juu ya huduma yake na mateso yake kwa ajili ya wanadamu.

Kwenye Agano Jipya, "Mwana wa Daudi" ni wasifu unaomhusu Yesu Kristo. Tayari mwanzoni mwa injili ya Mathayo tunasoma: "Kitabu cha ukoo wa Yesu Kristo, Mwana wa Daudi, Mwana wa Ibrahimu" (Mathayo 1: 1). Hii inamaanisha kwamba ahadi alizopewa Daudi zinatimizwa kwa Yesu Kristo (2 Samweli 7; Matendo 13: 32-37)

116

Je! Ni kwa njia gani Yesu aliitimiza kazi yake takatifu?

Yesu Kristo alitenda kazi kama Mfalme, Kuhani, na Nabii.

Pale mtu anapotafakari kuhusu mfalme, anatafakari kuhusu kutawala na kuongoza. Zama za Agano la Kale kazi ya kuhani ilikuwa ni kufanya upatanisho kati ya wanadamu na Mungu. Nabii hutangaza mapenzi matakatifu na kutabiri matukio yajayo. Yesu Kristo aliyatenda mambo yote haya kwa ukamilifu.

117

Je! Inamaanisha nini tunapomrejelea "Yesu Kristo, Mfalme"?

Alipokuwa akiingia Yerusalemu, Yesu alijitambulisha kama Mfalme wa amani na haki. Hata alipokuwa mbele ya Pilato, ambaye alikuwa ni mwakilishi wa utawala wa kidunia wa Rumi, Yesu alishuhudia kwama Yeye ni mfalme na shahidi wa ile kweli.

Hata hivyo, ufalme wa Yesu haukujengwa juu ya utawala wo wote wa kidunia na wala haukudhihirika katika

katika mamlaka inayoonekana. Mamlaka aliyokuwa nayo na nguvu aliyoitumia kutenda miujiza ilidhihirisha kwamba Yeye ni Mfalme.

Utu wa kifalme wa Yesu Kristo umetiliwa mkazo pia katika Ufunuo, ambapo anaelezewa kama "mkuu wa wafalme wa dunia" (Ufunuo 1: 5).

"Basi Pilato akamwambia, Wewe u mfalme basi? Yesu akajibu, Wewe wasema, kwa kuwa mimi ni mfalme. Mimi nimezaliwa kwa ajili ya haya, na kwa ajili ya haya mimi nalikuja ulimwenguni, ili niishuhudie kweli. Kila aliye na hiyo kweli hunisikia sauti yangu." **Yohana 18: 37**

Wafalme muhimu katika historia ya watu wa Israeli:

- Mfalme Sauli
- Mfalme Daudi
- Mfalme Sulemani
- Mfalme Hezekia

118

Je! Inamaanisha nini tunapomrejelea "Yesu Kristo, Kuhani"?

Jukumu la muhimu zaidi la makuhani zama za Agano la Kale lilikuwa ni kuleta dhabihu kwa Mungu ili kupata neema mbele za Mungu. Yesu Kristo ni kuhani aliye juu ya wote kwa kuwa Yeye ni Kuhani Mkuu. Aliyatoa maisha yake yasiyo na dhambi kama dhabihu ili kwamba wanadamu waweze kuokolewa na mauti ya kiroho na kupata uzima wa milele.

Zama za Agano la Kale, makuhani wakuu walikuwa na kazi ya kuleta dhambi za wanadamu kwa Mungu. Kwa dhumuni hili iliwapasa kuingia mahali patakatifu pa hekalu (Mahali Patakatifu Mno) mara moja kila mwaka—yaani Siku ya Upatanisho—na kuwaombea wanadamu. Tofauti na makuhani wa agano la kale, Yesu Kristo hakuwa na haja ya kupatanishwa na Mungu. Badala yake Yeye mwenyewe ni Mpatanishi mwenye kusamehe dhambi.

→ ***Kifo cha Yesu cha Dhabihu:*** *tazama Swali la 98 na kuendelea, 177 na kuendelea*

Makuhani muhimu wa Agano la Kale:

- Melchizedeki
- Haruni
- Eli
- Zadoki

119

Je! Humaanisha nini tunapomrejelea "Yesu Kristo, Nabii"?

Mungu alimpa ahadi Musa: "Mimi nitawaondokeshea nabii miongoni mwa ndugu zao mfano wako wewe, name nitatia maneno yangu kinywani mwake, naye atawaambia yote nitakayomwamuru" (Kumbukumbu 18: 18). Nabii huyu ni rejea ya Yesu Kristo.

Kama Nabii, Yesu Kristo alitangaza mapenzi ya Mungu. Anaonyesha njia ya uzima na huyafunua matukio yajayo. Katika mafundisho yake ya mwisho alimwahidi Roho Mtakatifu. Katika kitabu cha Ufunuo anaufunua mlolongo wa historia ya wokovu hadi uumbaji mpya.

Kauli anazotoa ni halali hata milele: "Mbingu na nchi zitapita, lakini maneno yangu hayatapita kamwe" (Marko 13: 31).

"Kwa kuwa wakati huo kutakuwako dhiki kubwa, ambayo haijatokea namna yake tangu mwanzo wa ulimwengu hata sasa, wala haitakuwapo kamwe.

Na kama siku hizo zisingalifupishwa, asingeokoka mtu ye yote; lakini kwa ajili ya wateule zitafupizwa siku hizo."
Mathayo 24: 21-22

"Tena, kutakuwa na ishara katika jua, na mwezi, na nyota; na katika nchi dhiki ya mataifa wakishangaa kwa uvumi wa bahari na msukosuko wake, watu wakivunjika mioyo kwa hofu, na kwa kutazamia mambo yatakayoupata ulimwengu. Kwa kuwa nguvu za mbinguni zitatikisika. Hapo ndipo watakapomwona Mwana wa Adamu akija katika wingu pamoja na nguvu na utukufu mwingi. Basi mambo hayo yaanzapo kutokea, changamkeni, mkaviinue vichwa vyenu, kwa kuwa ukombozi wenu umekaribia"
Luka 21: 25-28

Manabii muhimu katika historia ya watu wa Israeli:

- Musa
- Samweli
- Eliya
- Elisha
- Yeremia
- Isaya
- Yohana Mbatizaji

120

Je! Ni wapi tunaposoma kuhusu utu na kazi ya Yesu Kristo?

Injili nne kama zilivyoandikwa na Mathayo, Marko, Luka, na Yohana katika Agano Jipya husimulia kuhusu maisha na kazi ya Yesu Kristo. Hata hivyo, lengo la wainjilisti (waandishi wa injili) halikuwa kuandika kuhusu maisha ya Yesu. Badala yake wanashuhudia imani ya kwamba Yesu wa Nazareti ni Masihi.

→ ***Masihi**: tazama Swali la 112*

121

Je! Mwana wa Mungu alifanyikaje mwanadamu?

Mwana wa Mungu alizaliwa kama mwanadamu na bikira Maria huko Bethlehemu. Kuzaliwa kwake kumeelezewa kwenye injili kama zilivyoandikwa na Mathayo na Luka. Yesu alizaliwa kipindi ambacho Herode alikuwa mfalme wa Yuda na Agusto alikuwa Kaisari huko Rumi.

Ni hakika Yesu aliishi. Hivyo Yeye ni mtu maarufu kwenye historia ya ulimwengu na si mtu fulani tu kutoka ulimwengu wa kufikirika.

122

Je! Ni matukio gani yalitangulia kabla ya kuzaliwa kwa Yesu?

Malaika Gabrieli alimpelekea bikira Maria ujumbe: "Tazama, utachukua mimba na kuzaa mtoto mwanamume; na jina lake utamwita Yesu. huyo atakuwa mkuu, ataitwa Mwana wa Aliye juu, na Bwana Mungu atampa kiti cha enzi cha Daudi, baba yake. ataimiliki nyumba ya Yakobo hata milele, na ufalme wake utakuwa hauna mwisho" (Luka 1: 31-33).

Malaika pia alimwambia Mariamu kwamba atapata mimba kwa uwezo wa Roho Mtakatifu: Roho Mtakatifu atakujilia juu yako, na nguvu zake Aliye juu zitakufunika kama kivuli: kwa sababu hiyo hicho kitakachozaliwa kitaitwa kitakatifu, Mwana wa Mungu" (Luka 1: 35).

123

Je! Ni kina nani walikuwa wazazi wa Yesu?

Mariamu alikuwa mama mzazi wa Yesu.Yusufu alimuasili Yesu kama mtoto wake. Ni kwa sababu hii kwamba Yusufu pia ametajwa kwenye mlolongo wa uzao wa Yesu.

"Na Yesu [...] alikuwa (akidhaniwa) mwana wa Yusufu, wa Eli"
Luka 3: 23

124

Je! Tunafahamu nini kuhusu kuzaliwa kwa Yesu?

Kaisari Agusto alikuwa ameagiza sensa ichukuliwe. Kwa ajili ya jambo hili, kila mtu ilimpasa kurudi kwenye "mji wake", kwa lugha nyingine, mji wa asili wa familia yake. Kwa sababu hii Yusufu, ambaye alikuwa ni wa uzao wa Daudi, alikwenda na Mariamu katika "mji wa Daudi" yaani Bethlehemu. Wakiwa huko walishindwa kupata mahali pa kulala. Hivyo ni lazima kwamba Mariamu alimzaa Mwanawe kwenye zizi kwa sababu alimlaza kwenye hori ya kulia ng'ombe: "Akamzaa mwanawe, kifungua mimba, akamvika nguo za kitoto, akamlaza katika hori ya kulia ng'ombe, kwa sababu hawakupata nafasi katika nyumba ya wageni" (Luka 2: 7).

Kutokana na matukio haya ni dhahiri kwamba Mungu alifanyika mwanadamu kwenye mazingira duni hasa.

125

Je! Nini kilitokea sambamba na kuzaliwa kwa Yesu?

Malaika waliwatokea na kuwatangazia habari njema wachungaji waliokuwa wakichunga kondoo zao makondeni karibu na Bethlehemu: "Maana leo katika mji wa Daudi amezaliwa, kwa ajili yenu, Mwokozi, ndiye Kristo Bwana" (Luka 2: 11; pia Mika 5: 2).

Injili ya Mathayo huelezea kwamba kulikuwa pia na nyota ambayo ilitangaza kuzaliwa kwa Yesu. Mamajusi kutoka "Mashariki" waliifuata nyota na kufika Yerusalemu ili waweze kumwabudu "Mfalme aliyezaliwa": "Yuko wapi yeye aliyezaliwa mfalme wa Wayahudi? Kwa maana tuliiona nyota yake mashariki, nasi tumekuja kumsujudia" (Mathayo 2: 2). Walitumwa na mfalme Herode hata Bethlehemu: "Na tazama, ile nyota waliyoiona mashariki ikawatangulia, hata ikaenda ikasimama juu ya mahali alipokuwapo mtoto" (Mathayo 2: 9).

Matukio haya hurejelea upekee wa kuzaliwa kwa Mwana wa Mungu.

Wanachuoni kutoka Mashariki ambao kazi yao kubwa ilikuwa ni kutafsiri nyota na ndoto walikuwa wakifahamika kama '**Mamajusi**'

126

Je! Nini kilitokea baada ya kuzaliwa kwa Yesu?

Tangu Mfalme Herode aamini kwamba mfalme ambaye siku moja angekuja kumng'oa madarakani alikuwa amezaliwa Bethlehemu, alifanya juu chini kumwua huyo mtoto. Aliwaua watoto wote wa Bethlehemu waliokuwa na miaka miwili kushuka chini (Mathayo 2: 16-18).

127

Je! Ni kwa jinsi gani Mungu alimlinda mtoto Yesu?

Mungu alimwambia Yusufu, mume wa Mariamu, katika ndoto, kukimbilia Misri akimchukua mama na mtoto (Mathayo 2: 13-14). Baada ya mfalme Herode kufa, walirudi na kufanya makao Nazareti huko Galilaya.

128

Je! Tunafahamu nini kuhusu kipindi cha utoto wa Yesu?

Luka 2: 52 inasema kwamba Yesu akazidi kuendelea katika hekima na kimo, akimpendeza Mungu na wanadamu. Katika Luka 2: 41-49 tunasoma kwamba Yesu akiwa kijana wa miaka kumi na miwili alifanya mazungumzo na walimu huko Yerusalemu, ambao "walistaajabia fahamu zake na majibu yake."

> "Naye Yesu akazidi kuendelea katika hekima na kimo, akimpendeza Mungu na wanadamu."
> **Luka 2: 52**

129

Je! Nini kilitangulia kabla ya kazi ya Yesu ya kufundisha?

Yesu aliruhusu kwa hiari yake kubatizwa na Yohana Mbatizaji kwenye mto Yordani. Mara tu baada ya kubatizwa na Yohana, Roho Mtakatifu akaonekana akishuka juu ya Yesu. Kisha, kwa sauti kutoka mbinguni, Mungu, Baba akashuhudia: "Wewe ndiwe Mwanangu, mpendwa wangu; nimependezwa nawe. (Luka 3: 22). Kupitia tukio hili ulimwengu wote ulitangaziwa kwamba Yesu ni Mwana wa Mungu.

130

Je! Kwa nini Yesu aliruhusu kwa hiari yake kubatizwa na Yohana?

Yesu hakuwa na dhambi. Hata hivyo, aliruhusu kwa hiari yake kubatizwa kwa ajili ya toba na Yohana Mbatizaji kwenye mto Yordani. Kitendo hiki cha ubatizo, ambacho kilikuwa ni udhihirisho wa toba, kinaweka wazi kwamba alijishusha na kujinyenyekeza katika tendo lile lile ambalo wanapaswa kulifanya wenye dhambi.

> "Yesu akajibu akamwambia, Kubali hivi sasa; kwa kuwa ndivyo itupasavyo kuitimiza haki yote'"
> **Mathayo 3: 15**

131

Je! Nini kilitokea baada ya ubatizo wa Yesu?

Yesu alipandishwa nyikani na Roho Mtakatifu "ili ajaribiwe na Ibilisi" (Mathayo 4: 1). Yesu alikaa huko kwa

siku 40 na alijaribiwa mara kadhaa na Ibilisi. Yesu aliyashinda majaribu na akamkataa ibilisi. Baadaye, malaika wakaja na wakamtumikia Yesu (Mathayo 4: 11).

132

Je! Nini umuhimu wa kujaribiwa kwa Yesu?

Kwa kuyashinda haya majaribu, tayari Yesu alikuwa amejifunua kama mshindi dhidi ya Ibilisi hata kabla ya kuanza kwa kazi yake ya utumishi.

Adamu, mwanadamu wa kwanza, hakuweza kuyashinda majaribu. Adamu akawa mwenye dhambi, yeye pamoja na wanadamu wote. Tofauti na jambo hili, Yesu alidumu asiye na dhambi. Kwa mantiki hiyo, alitengeneza vigezo vinavyohitajika kwa wenye dhambi wote kutafuta tena njia ielekeayo kwa Mungu.

→ ***Dhambi ya asili:*** *tazama Swali la 482*

133

Je! Yesu alianza kufundisha akiwa na miaka mingapi?

Yesu alianza kufundisha huko Galilaya akiwa na takribani miaka 30 (Luka 3: 23).

134

Je! Nini kilikuwa kitovu cha mafundisho ya Yesu?

Kitovu cha mafundisho yake kilikuwa ni kutangaza ufalme wa Mungu: "Wakati umetimia, na ufalme wa Mungu umekaribia; tubuni, na kuiamini Injili" (Marko 1: 15).

135

Je! Nini maana ya "ufalme wa Mungu"?

"Ufalme wa Mungu" siyo eneo la nchi, wala si eneo la wigo wa kisiasa. Badala yake "ufalme wa Mungu" humaanisha ya kwamba Mungu yupo na anatawala miongoni mwa wanadamu.

Kwa kupitia utu wa Yesu Kristo, Mwana wa Mungu, "ufalme wa Mungu" umekuja kwa watu wote (Luka 17: 21). Yesu Kristo ni mtawala, yeye analeta haki, anarehemu, huwageukia maskini na wahitaji, na analeta wokovu.

"Ufalme wa Mungu" pia una umuhimu wa maisha yajayo—utaanza kwa "Ndoa ya Mwana-Kondoo" na kudumu milele katika uumbaji mpya (Ufunuo 21: 1-3).

→ ***Ndoa ya Mwana-Kondoo:***
tazama Swali la 566 na kuendelea.
→ ***Ufalme wa amani:***
tazama Swali la 575 na kuendelea.
→ ***Uumbaji mpya:*** *tazama Swali la 581*
→ ***"Ufalme wako uje":***
tazama Swali la 635

Injili ya Mathayo hutumia neno "**Ufalme wa Mungu**" sawa sawa na "ufalme wa mbinguni".
Neno "Ufalme wa Mungu" hutumika kutambulisha uwepo wa utawala wa Mungu miongoni mwa wanadamu. Tayari iliwezekana kupata uzoefu wa jambo hili wakati wa Yesu. Leo pia "ufalme wa Mungu" upo na unapatikana kwenye Kanisa la Kristo, ambalo Yesu Kristo anahudumu humo—kwa lugha nyingine, katika neno na sakramenti. Kwa upande mwingine, tunatazamia "Ufalme wa Mungu" ujao. Ufalme huu utadhihirika katika "ndoa ya Mwana-Kondoo", katika ufalme wa amani, na katika uumbaji mpya.

136

Je! Nini maana ya "kutubu"?

"Kutubu" kunamaanisha kuachana na uovu na kumgeukia Mungu. Wale ambao wanatubu wako tayari kuacha mienendo yao miovu ili waweze kuyatimiza mapenzi ya Mungu.

137

Je! Nini maana ya neno "injili"?

Neno "Injili" humaanisha "habari njema". Ni ujumbe wa neema, upendo, na upatanisho ambao Mungu anatupatia kupitia Yesu Kristo.

138

Je! Nafasi ya Yesu katika Sheria ya Musa ni ipi?

Sheria ya Musa ilikuwa ni sheria kubwa kabisa kwa ajili ya watu wa Israeli. Kuishika ipasavyo kulionekana kuwa ni kigezo muhimu kwa ajili ya uhusiano bora kati ya wanadamu na Mungu. Yesu aliweka wazi kwamba Yeye alikuwa na mamlaka ya juu kuliko Musa, na ya kwamba alikuwa Bwana wa Sheria. Aliifupisha Sheria yote na kuwa sheria moja ya kumpenda Mungu kabla ya vitu vyote, na kumpenda jirani kama mtu anavyojipenda nafsini mwake (Mathayo 22: 37-40).

"Msidhani ya kuwa nalikuja kuitangua torati au manabii; la, sikuja kuitangua, bali kuitimiliza."
Mathayo 5: 17

"Nawe mpende Bwana, Mungu wako, kwa moyo wako wote, na kwa roho yako yote, na kwa nguvu zako zote' (Kumbukumbu 6: 5). Hii ndiyo amri ya kwanza na iliyo kuu. Na ya pili yafanana nayo: 'Umpende jirani yako kama nafsi yako (Walawi 19: 18). Katika amri hizi mbili hutegemea torati yote na manabii"
Mathayo 22: 37-40

139

Je! Mojawapo la jambo la kwanza alilofanya Yesu mwanzoni mwa kazi yake ya kufundisha ni lipi?

Yesu aliwaita wanafunzi (Marko 1: 16 na kuendelea.). Miongoni mwao aliwachagua kumi na wawili, "wapate kuwa pamoja naye, na kwamba awatume kuhubiri" (Marko 3: 14).

Wanafunzi wa Yesu ni wale ambao wanaifuata injili kwa neno na matendo.

140

Je! Yesu alitenda miujiza gani?

Miujiza aliyotenda Mwana wa Mungu iilikuwa ya aina mbalimbali na huhusisha kuwaponya wagonjwa, kuwatoa pepo wachafu, kufufua wafu, miujiza ya kiasili, miujiza ya kulisha watu, na miujiza ya tunu.

141

Je! Kwa nini Yesu alitenda miujiza

Yesu alitenda miujiza ili kudhihirisha huruma ya Mungu Muweza na mwingi wa Upendo kwa wanadamu wanaoteseka kupitia Yeye. Miujiza hii hufunua utukufu wa Mwana wa Mungu na mamlaka yake takatifu.

142

Je! Injili zinaelezea aina gani ya uponyaji wa wagonjwa?

Injili inasema kwamba Yesu aliponya vipofu, viwete, viziwi na watu wenye ukoma. Matukio haya ya uponyaji hudhihirisha tabia takatifu ya Yesu Kristo, ambaye aliongea kama Mungu kwa watu wa Israeli: "Mimi ndimi Bwana nikuponyaye" (Kutoka 15: 26). Daima miujiza hii ya uponyaji ilihusiana kwa karibu na imani ya mhitaji (k.m. Luka 18: 35-43).

143

Je! Nini kinaelezewa kuhusu Yesu kuwatoa pepo wachafu?

Injili inasema kwamba Yesu aliwatoa pepo wachafu, ambao kulingana na ufahamu wa wakati huo walikuwa ni chanzo cha magonjwa mbalimbali, na hivyo akawaponya watu. Hata mapepo yalimtambua Yesu Kristo kama Bwana (Marko 3: 11).

Agano Jipya huyaelezea '**Mapepo**' kama roho chafu zilizomwasi Mungu, ambazo kulingana na ufahamu wa zamani, yalisababisha magonjwa na yalitaka kuwatawala wanadamu.

144

Je! Injili zinaelezea miujiza ipi ya kufufua wafu?

Injili zinaelezea matukio matatu ambayo Yesu aliwafufua watu: binti wa Yairo (Mathayo 9: 18-26), kijana wa Naini (Luka 7: 13-15), na Lazaro, kaka yake Mariamu na Martha (Yohana 11: 1-44).

Miujiza ya Yesu ya kuwafufua wafu inadhihirisha kwamba Yesu Kristo ni Bwana juu ya mauti. Wakati huo huo miujiza hii ni rejelea juu ya tumaini kwamba siku moja wafu watafufuliwa kwa ajili ya uzima wa milele.

145

Je! Injili zinaelezea miujiza gani ya kiasili?

Yesu alikuwa na mamlaka juu ya upepo na bahari. Upepo na bahari "zilimtii" (Mathayo 8: 27): pale alipoukemea msukosuko wa bahari, upepo ukatulia na bahari ikawa shwari. Hivyo Yesu alidhihirsha mamlaka yake juu ya vitu vya asili.

Mamlaka ya Yesu juu ya nguvu za asili unasisitiza kwamba Mwana wa Mungu ni Muumba kama alivyo Mungu Baba (Yohana 1: 1-3).

146

Je! Injili zinaelezea miujiza gani ya kulisha watu?

Injili zote zinaelezea muujiza wa Yesu kuwalisha watu elfu tano kwa kutumia mikate mitano na samaki wawili (k.m. Marko 6: 30-44). Zaidi ya hapo, injili ya Mathayo na Marko zinaelezea kulishwa kwa watu elfu nne (Mathayo 15: 32-39 na Marko 8: 1-9).

Miujiza hii ni ukumbusho kwamba Mungu alitoa chakula (manna) wakati wa safari ya watu wa Israeli kule jangwani. Zaidi ya yote, matukio haya yanarejelea Ushirika Mtakatifu.

147

Je! Injili zinaelezea miujiza gani ya tunu?

Yesu pia alitenda miujiza ambayo kupitia kwayo wanadamu waliweza kupokea wingi wa tunu za kidunia. Mifano ya miujiza hiyo ya tunu ni pamoja na tukio la ajabu la Petro la kupata samaki. Petro alikuwa amefanya kazi usiku kucha pamoja na wavuvi wenzake lakini hawakuwa wamepata kitu. Kwa neno la Yesu, wale wavuvi wakatupa nyavu zao kwa mara nyingine tena na wakapata samaki wengi mno kiasi kwamba nyavu zao zikaanza kukatika na chombo chao kikataka kuzama (Luka 5: 1-11).

Katika sherehe ya arusi kule Kana, Yesu aligeuza maji kuwa divai (Yohana 2: 1-11). Huu pia ni muujiza wa tunu na hivyo ni ishara ya utakatifu wa Yesu Kristo.

148

Je! Ni kwa jinsi gani Yesu aliwafundisha watu mafunzo yake?

Yesu aliwahubiria watu. Hubiri lake linalojulikana zaidi ni "Hubiri la Mlimani", ambalo limeandikwa katika injili ya Mathayo. "Heri za Yesu" zimeandikwa mwanzoni mwa "Hubiri la Mlimani."

Heri za Yesu

Heri walio maskini wa roho, maana ufalme wa mbinguni ni wao.

Heri wenye huzuni; maana hao watafarijika.

Heri wenye upole, maana hao watairithi nchi.

Heri wenye njaa na kiu ya haki, maana hao watashibishwa.

Heri wenye rehema, maana hao watapata rehema.

Heri wenye moyo safi, maana hao watamwona Mungu.

Heri wapatanishi, maana hao wataitwa wana wa Mungu.

Heri wenye kuudhiwa kwa ajili ya haki, maana ufalme wa mbinguni ni wao.

Heri ninyi watakapowashutumu na kuwaudhi na kuwanenea kila neno baya kwa uongo kwa ajili yangu.
Mathayo 5: 3-11

149

Je! Nini maana ya "heri" za Yesu?

"Heri" za Hubiri la Mlimani la Yesu zinapatikana katika injili ya Mathayo. Hapa Yesu anaonesha jinsi mtu anavyoweza kushiriki kwenye "ufalme wa mbinguni", ambao umewezekana kupitia yeye. Anawaelezea watu wanaoishi kulingana na matakwa yaliyoelezewa hapa kuwa ni wenye "heri".

→ ***Ufalme wa mbinguni:*** *tazama Swali la 135*

150

Je! Ni kwa jinsi gani Yesu aliifanya injili ieleweke?

Katika mahubiri yake, mara nyingi Yesu alitumia mifano, ambayo ni simulizi zinazotumia lugha ya picha. Hadithi hizi zimechukuliwa kutoka katika maisha ya kila siku ya wasikilizaji wake ili waweze kuzielewa kwa ufasaha. Kwa kutumia mifano hii, Yesu alielezea maudhui ya msingi wa injili.

Zaidi ya mifano 40 imeandikwa katika injili tatu za kwanza.

"Hayo yote Yesu aliwambia makutano kwa mifano; wala pasipo mfano hakuwaambia neno; ili litimie neno lililonenwa na nabii, akisema, nitafumbua kinywa changu kwa mifano; nitayatamka yaliyositirika tangu awali'."
Mathayo 13: 34-35

151

Je! Ni kauli gani za msingi za injili zimeelezewa kwa mifano?

Kwa kutumia mifano hii, Yesu alielezea kauli za msingi kuhusu ufalme wa Mungu, amri ya mtu kumpenda jirani yake, tabia ya moyo wa mtu, na kuja kwa Mwana wa Adamu.

→ ***Ufalme wa Mungu:***
tazama maelezo ya Swali la 135

→ ***Mwana wa Adamu:***
tazama Swali la 114

152

Je! Yesu aliuelezeaje mwanzo na ukuaji wa ufalme wa Mungu?

Yesu alitoa maelezo kuhusu hili katika mfano wa punje ya haradali. Kwa hiyo alionesha jinsi ufalme wa Mungu utakavyoanzia chini pamoja na maendeleo na ukuaji wake.

"'Ufalme wa mbinguni umefanana na punje ya haradali [...] nayo ni ndogo kuliko mbegu zote; lakini ikiisha kumea, huwa kubwa kuliko mboga zote, ikawa mti, hata nyuni wa angani huja na kukaa katika matawi yake. Akawambia mfano mwingine; Ufalme wa mbinguni umefanana na chachu aliyoitwaa mwanamke, akaisitiri ndani ya pishi tatu za unga, hata ukachachwa wote pia'."
Mathayo 13: 31-33

153

Je! Ni kwa jinsi gani Yesu alielezea kwamba kitu cha thamani kubwa kinapatikana katika ufalme wa Mungu?

Mfano wa lulu ya thamani kubwa hutumika kuwachora wale watu ambao wanaitambua hazina iliyofichwa kwa Yesu Kristo, wakaikubali, na wakaacha kila kitu ili waweze kuipata. Katika kifungu kingine, Yesu anasisitiza jambo hili kwa wito: "Basi tafuteni kwanza ufalme wake…" (Mathayo 6: 33).

"Tena ufalme wa mbinguni umefanana na hazina iliyositirika katika shamba; ambayo mtu alipoiona, aliificha; na kwa furaha yake akaenda akauza alivyo navyo vyote, akalinunua shamba lile. Tena ufalme wa mbinguni umefanana na mfanya biashara, mwenye kutafuta lulu nzuri; naye alipoiona lulu moja ya thamani kubwa, alikwenda akauza alivyo navyo vyote , akainunua"
Mathayo 13: 44-46

"Basi tafuteni kwanza ufalme wake, na haki yake; na hayo yote mtazidishiwa."
Mathayo 6: 33

154

Je! Ni kwa jinsi gani Yesu aliuelezea upendo uliopo katika ufalme wa Mungu?

Kwa kutumia mfano wa kondoo aliyepotea, Yesu alidhihirisha kwamba Mungu anataka kuwasaidia wanadamu wote, hata wale ambao wanaonekana kana kwamba wamepotea njia. Mfano wa mwana mpotevu unaelezea upendo wa Mungu kwa mwenye dhambi.

"Akawaambia mfano huu, akisema, Ni nani kwenu, mwenye kondoo mia, akipotelewa na mmojawapo, asiyewaacha wale tisini na kenda nyikani, aende akamtafute yule aliyepotea hata amwone? Naye akiisha kumwona, humweka mabegani mwake akifurahi. Na afikapo nyumbani kwake, huwaita rafiki zake na jirani zake, akawambia, Furahini pamoja nami, kwa kuwa nimekwisha kumpata kondoo wangu aliyepotea. Nawambia, Vivyo hivyo kutakuwa na furaha mbinguni kwa ajili ya mwenye dhambi mmoja atubuye, kuliko kwa ajili ya wenye haki tisini na kenda ambao hawana haja ya kutubu"
Luka 15: 3-7

155

Je! Ni mfano upi unaotusii tumpende jirani yetu?

Amri kuu kabisa ni kumpenda Mungu na jirani yetu. Kwa kutumia mfano wa Msamaria Mwema, Yesu anaonesha nani hasa ni huyu jirani, na kwamba kumpenda jirani yetu kunamaanisha kwamba hatupaswi kuyafumba macho katika taabu za wengine, badala yake tutoe msaada.

→ ***Amri mbili za upendo:*** *tazama Swali la 282 na kuendelea.*

"Yesu akajibu akasema, Mtu mmoja alishuka toka Yerusalemu kwenda Yeriko, akaangukia kati ya wanyang'anyi; wakamvua nguo, wakamtia jereha, wakaenda zao, wakimwacha karibu ya kufa. Kwa nasibu kuhani mmoja alishuka kwa njia ile; na alipomwona alipita kando. Na Mlawi vivyo hivyo, alipofika pale akamwona, akapita kando. Lakini, Msamaria mmoja katika kusafiri kwake alipofika hapo alipo; na alipomwona alimhurumia, akakaribia, akamfunga jeraha zake, akizitia mafuta na divai, akampandisha juu ya mnyama wake, akampeleka mpaka nyumba ya wageni, akamtunza. Hata siku ya pili akatoa dinari mbili, akampa mwenye nyumba ya wageni, akisema, Mtunze huyu, na chochote atakachogharimiwa zaidi, mimi nitakaporudi nitakulipa"
Luka 10: 30-35

156

Je! Ni mifano ipi inayoelezea tabia ya moyo wa mtu?

Mfano wa Mfarisayo na mtoza ushuru unaelezea kwamba si wale ambao hujigamba kwa yale wanayoweza kutenda, waliyonayo, na jinsi walivyo, badala yake ni wale ambao huja mbele za Mungu wakitafuta rehema zake kwa unyenyekevu ndiyo watakaohesabiwa haki.

Mfano wa mtumwa mwovu hutumika kuwaonya wale ambao wamepokea neema ya Mungu nao pia kuwarehemu wengine. Wale ambao wanatambua ukuu wa upendo wa Mungu watahisi hitaji la kufanya upatanisho na jirani yao.

"Akawaambia mfano huu watu waliojikinai ya kuwa wao ni wenye haki, wakiwadharau wengine wote. Watu wawili walipanda kwenda hekaluni kusali, mmoja Farisayo, wa pili mtoza ushuru. Yule Farisayo akasimama akiomba hivi moyoni mwake; Ee Mungu nakushukuru kwa kuwa mimi si kama watu wengine, wanyang'anyi, wadhalimu, wazinzi, wala kama huyu mtoza ushuru. Mimi nafunga mara mbili kwa juma; hutoa zaka katika mapato yangu yote. Lakini yule mtoza ushuru alisimama mbali, wala hakuthubutu hata kuinua macho yake mbinguni, bali alijipiga-piga kifua akisema, Ee Mungu, uniwie radhi mimi mwenye dhambi. Nawaambia, huyu alishuka kwenda nyumbani kwake amehesabiwa haki kuliko yule; kwa maana kila ajikwezaye atadhiliwa, na ajidhiliye atakwezwa"
Luka 18: 9-14

"Kisha Petro akamwendea akamwambia, Bwana, ndugu yangu anikosee mara ngapi nami nimsamehe? Hata mara saba? Yesu akamwambia, Sikuambii hata mara saba, bali hata saba mara sabini. Kwa sababu hii ufalme wa mbinguni umefanana na mfalme mmoja aliyetaka kufanya hesabu na watumwa wake. Alipoanza kuifanya, aliletewa mtu mmoja awiwaye talanta elfu kumi. Naye alipokosa cha kulipa, bwana wake akaamuru auzwe, yeye na mkewe na watoto wake, na vitu vyote alivyonavyo, ikalipwe ile deni. Basi yule mtumwa akaanguka, akamsujudia akisema, Bwana, nivumilie, nami nitakulipa yote pia. Bwana wa mtumwa yule akamhuhurumia, akamfungua, akamsamehe ile deni. Mtumwa yule akatoka, akamwona mmoja wa wajoli wake, aliyemwia dinari mia; akamkamata, akamshika koo, akisema, Nilipe uwiwacho. Basi mjoli wake akaanguka miguuni pake, akamsihi, akisema, Nivumilie, nami nitakulipa yote pia. Lakini hakutaka, akaenda, akamtupa kifungoni, hata atakapoilipa ile deni. Basi wajoli wake walipoyaona yaliyotendeka, walisikitika sana, wakaenda wakamweleza bwana wao yote yaliyotendeka. Ndipo bwana wake akamwita, akamwambia, Ewe mtumwa mwovu, nalikusamehe wewe deni ile yote, uliponisihi; nawe, je! haikukupasa kumrehemu mjoli wako, kama mimi nilivyokurehemu wewe? Bwana wake akaghadhibika, akampeleka kwa watesaji, hata atakapoilipa ile deni yote. Ndivyo na Baba yangu wa mbinguni atakavyowatenda ninyi, msiposamehe kwa mioyo yenu kila mtu ndugu yake"
Mathayo 18: 21-35

157

Je! Yesu alifunua jambo gani katika mifano ya kuja kwa Mwana wa Adamu?

Katika mifano ya kuja kwa Mwana wa Adamu, Yesu Kristo aliongelea kuhusu kurudi kwake

Katika Mathayo 24: 37-39 ulinganifu unafanywa kati ya muda kabla ya kurudi kwa Yesu na zama za Nuhu. Jambo lililo wazi kutokana na ulinganifu huu ni kwamba kurudi kwa Yesu kutakuwa ni kwa ghafla na kwa kustukiza.

Ujumbe huu pia hutolewa kwenye mfano wa wale wanawali wenye busara na wapumbavu (Mathayo 25: 1-13). Kutokana na hili tunapata fundisho la kukesha na kuwa tayari kwa ajili ya kurudi Bwana.

"Kwa maana kama vile ilivyokuwa siku za Nuhu, ndivyo kutakavyokuwa kuja kwake Mwana wa Adamu. Kwa kuwa kama vile siku zile zilivyokuwa kabla ya Gharika watu walivyokuwa wakila, na kunywa, wakioa na kuolewa, hata siku ile aliyoinga Nuhu katika safina, wasitambue, hata Gharika ikaja, ikawachukua wote, ndivyo kutakavyokuwa kuja kwake Mwana wa Adamu."

Mathayo 24: 37-39

"Ndipo ufalme wa mbinguni utakapofanana na wanawali kumi, waliotwaa taa zao, wakatoka kwenda kumlaki bwana arusi. Watano wao walikuwa wapumbavu, na watano wenye busara. Wale waliokuwa wapumbavu walizitwaa taa zao, wasitwae na mafuta pamoja nao; bali wale wenye busara walitwaa mafuta katika vyombo vyao pamoja na taa zao. Hata bwana arusi alipokawia, wote wakasinzia wakalala usingizi. Lakini usiku wa manane, pakawa na kelele, Haya, bwana arusi; tokeni twende kumlaki. Mara wakaondoka wanawali wale wote, wakazitengeneza taa zao. Wale wapumbavu wakawaambia wenye busara, Tupeni mafuta yenu kidogo; maana taa zetu zinazimika. Lakini wale wenye busara wakawajibu, wakisema, Sivyo; hayatatutosha sisi na ninyi; afadhali shikeni njia mwende kwa wauzao, mkajinunulie. Na hao walipokuwa wakienda kununua, bwana

arusi akaja, nao waliokuwa tayari wakaingia pamoja naye arusini; mlango ukafungwa. Halafu wakaja na wale wanawali wengine, wakasema, Bwana, Bwana, utufungulie. Akajibu akasema, Amin, nawaambia, siwajui ninyi. Basi kesheni, kwa sababu hamwijui siku wala saa."
Mathayo 25: 1-13

158

Je! Yesu alitumia picha gani kujielezea jinsi alivyo, na nini maana yake?

Injili ya Yohana inahusisha kauli za Yesu ambazo zinaweza kuelezewa kama "picha". Kwa kupitia hizo, Yesu alielezea kwa ufasaha tabia yake. Kauli saba za aina hiyo za Yesu huanza kwa maneno "Mimi ni". Anajielezea kwa kutumia lugha ya picha kama "chakula cha uzima" (Yohana 6: 35), "nuru ya ulimwengu" (Yohana 8: 12), "mlango" wa wokovu (Yohana 10: 9) "mchungaji mwema" (Yohana10: 11), na kama "mzabibu" (Yohana 15: 5).

Zaidi ya hapo, Yesu alijiita "ufufuo" (Yohana 11: 25), na "njia", "kweli" na "uzima" (Yohana 14: 6)

Yote haya humaanisha kwamba Yesu pekee ndiye njia ya kumfikia Mungu Baba na kwamba Yesu ndiye chanzo cha wokovu.

159

Je! Ni wanafunzi gani walikuwa karibu zaidi na Yesu?

Mitume kumi na wawili walikuwa karibu zaidi na Yesu na alikuwa na uhusiano wa kipekee wa uaminifu pamoja nao:

- Pale wanafunzi wengine waliposhindwa kumuelewa Yesu na kuacha kumfuata, Mitume walidumu kuwa naye (Yohana 6: 66-69).
- Mitume tu ndio walikuwa naye wakati anaanzisha Ushirika Mtakatifu (Luka 22: 14 na kuendelea).
- Kwa kuosha miguu yao, Yesu aliwapa Mitume kielelezo cha huduma ya kujinyenyekeza (Yohana 13: 4 na kuendelea).

- Mitume ndio aliwapa mafundisho yake ya mwisho yaliyoandikwa katika Yohana 13-16 kabla ya mauti yake, na ni wao ndio aliwaahidi Roho Mtakatifu.
- Mitume ndio aliwapa ahadi ya kurudi kwake (Yohana 14: 3).
- Ni kwa Mitume ndio alijitokeza mara kwa mara baada ya ufufuo wake (Matendo 1: 2-3).
- Kabla ya kupaa, aliwapa Mitume amri "Basi, enendeni, mkawafanye mataifa yote kuwa wanafunzi, mkiwabatiza kwa jina la Baba, na Mwana, na Roho Mtakatifu, na kuwafundisha kuyashika yote niliyowaamuru ninyi" (Mathayo 28: 19, 20).

"Wale aliowadhihirishia nafsi yake, kwa dalili nyingi, baada ya kuteswa kwake, ya kwamba yu hai, akiwatokea muda wa siku arobaini, na kuyanena mambo yaliyouhusu ufalme wa Mungu."
Matendo ya Mitume 1: 3

"Aliondoka chakulani; akaweka kando mavazi yake, akatwaa kitamba, akajifunga kiunoni. Kisha akatia maji katika bakuli, akaanza kuwatawadha wanafunzi miguu, na kuifuta kwa kile kitambaa alichojifunga. [...] Kwa kuwa nimewapa kielelezo; ili kama mimi nilivyowatendea, nanyi mtende vivyo."
Yohana 13: 4-5, 15

160

Je! Jambo gani liliashiria kuanza kwa mateso ya Yesu Kristo?

Mateso ya Yesu yalianza pale alipoingia Yesrusalemu: "Hata walipokaribia Yerusalemu […] aliwatuma wawili katika wanafunzi wake, akawaambia, Nendeni mpaka kile kijiji kinachowakabili; na katika kuingia ndani yake, mara mtaona mwana-punda amefungwa, asiyepandwa na mtu bado; mfungueni, kamleteni. Na mtu akiwaambia, Mbona mnafanya hivi? Semeni, Bwana anamhitaji […] wakamletea Yesu yule mwana-punda, wakatandika mavazi yao juu yake; akaketi juu yake. watu wengi wakatandaza mavazi yao njiani, na wengine matawi waliyokata mashambani. Nao watu waliotangulia na wale waliofuata wakapaza sauti, Hosana; ndiye mbarikiwa ajaye kwa jina la Bwana" (Marko 11: 1-9). – Licha ya kusherehekea kote huku, Yesu Kristo alikuwa akijua kwamba ile hali waliyokuwa nayo watu ingebadilika muda si mrefu na hivyo itampasa kuifuata njia ya msalaba.

Mara nyingi **mateso ya Kristo** huelezewa kwa neno la Kiyunani passio, lenye maana "mateso".

"**Mtoto wa Punda**": ni neno ambalo linalotumika kuelezea mwana-punda.

"Furahi sana, Ee binti Sayuni; Piga kelele, Ee binti Yerusalemu; Tazama, mfalme wako anakuja kwako; Ni mwenye haki, naye ana wokovu; Ni mnyenyekevu, amepanda punda, Naam, mwana-punda, mtoto wa punda"
Zekaria 9: 9

161

Je! Ni matukio gani yalifuata baada ya Yesu kuingia Yerusalemu

Yesu alilitakasa hekalu kwa kuwafukuza wafanya biashara na wabadilisha hela. Hivyo aliweka wazi ya kwamba hekalu, yaani, nyumba ya Mungu, ni mahali patakatifu, na si sehemu ya kufanya biashara.

Kule Bethania Yesu alipakwa marhamu ya nardo safi ya thamani nyingi. Kulingana na maneno yake mwenyewe tukio hili lilijulikana kama utabiri wa mauti yake, kwa maana mara nyingi wafu ndio waliokuwa wakipakwa marhamu ya thamani enzi hizo (Marko 14: 8).

Yesu alikuwa na maadui wengi miongoni mwa Mafarisayo na Masadukayo, ambao walijumuisha wakuu wa makuhani. Walikula njama za kumuua, na hivyo mazingira yake yakazidi kuwa mabaya sana.

Marhamu ya nardo: nardo ni mmea ambao unastawi zaidi kwenye maeneo ya Himalaya (k.m. India, Bhutani, and Nepali). Maji yenye harufu nzuri yalikamuliwa kwenye mizizi yake na kuchanganywa na mafuta ya kuwekwa wakfu. Tayari enzi hizo nardo ilikuwa ilisafirishwa kwenye ukanda wa Mediterania. Kwa sababu ilitoka mbali, iliuzwa ghali sana.

Mafarisayo na **Masadukayo** walikuwa ni wawakilishi wa makundi ya dini ya Kiyahudi yaliyokuwa yakijulikana zaidi wakati Yesu alipokuwa akihudumu hapa duniani.

Mafarisayo walinuia kutovivunja vifungu vya Sheria ya Musa ili ya kwamba wapate kukubalika mbele za Mungu kwa kupitia matendo yao. Mara nyingi aina hii ya kumwabudu Mungu imekuwa ikipingwa kwenye kwenye injili kwa kuwa inaweza kusababisha kujihesabia haki na unafiki. Dini ya sasa ya Kiyahudi imetokana na Mafarisayo.

Masadukayo walikataa kuamini kuhusumalaika au ufufuo wa wafu. Walijumuisha watu wenye utajiri kwenye jamii, ikiwa ni pamoja na wakuu wa makuhani wa hekalu la Yerusalemu. Baada ya uharibifu wa hekalu, shule ya Kisadukayo ya dini ya Kiyahudi ilifutwa.

Zaidi ya Mafarisayo na Masadukayo, kulikuwa pia na Waesene, kundi la tatu la dini ya zamani ya Kiyahudi.

162

Je! Ni nani aliyemsaliti Yesu?

Yuda Iskariote, mmoja wa Mitume kumi na wawili, aliwafuata maadui wa Yesu kabla ya sherehe ya Pasaka. "Wakati huo [...] Yuda Iskariote, aliwaendea wakuu wa makuhani, akasema, Ni nini mtakachonipa, nami nitamsaliti kwenu?'" (Mathayo 26: 14-16). Watu hawa walimpa vipande thelathini vya fedha. Hiki ni kiasi ambacho kilikuwa kikilipwa kwa ajili ya manunuzi ya mtumwa. Hivyo unabii wa Nabii Zekaria ukatimia (Zekaria 11: 12-13): Kwa maana hiyo, Bwana aliwekwa kwenye kundi moja na mtumwa (Kutoka 21: 32).

Nikawambia, Mkiona vema, nipeni ujira wangu; kama sivyo, msinipe. Basi wakanipimia vipande thelethini vya fedha, kuwa ndio ujira wangu. Kisha Bwana akaniambia, Mtupie mfinyanzi kima kizuri, hicho nilichotiwa kima na watu hao. Basi nikavitwaa vile vipande thelathini vya fedha, nikamtupia huyo mfinyanzi ndani ya nyumba ya Bwana."
Zekaria 11: 12-13

163

Je! Yesu alianzishaje Ushirika Mtakatifu?

Yesu alikuwa pamoja na wale Mitume kumi na wawili na akasherehekea nao Pasaka. Yuda Iskariote, ambaye tayari alikuwa amekwisha kuwaendea maadui zake Yesu ili amsaliti, naye alikuwepo miongoni mwao.

Walipokuwa wamekaa pamoja mezani, Bwana aliuanzisha Ushirika Mtakatifu: "Nao walipokuwa wakila Yesu aliutwaa mkate, akabariki, akaumega, akawapa wanafunzi wake, akasema, Twaeni, mle: huu ndio mwili wangu. Akakitwaa kikombe, akashukuru, akawapa, akisema, Nyweni nyote katika hiki; kwa mana hii ndiyo damu yangu ya agano jipya, imwagikayo kwa ajili ya wengi kwa ondoleo la dhambi" (Mathayo 26: 26-28).

Wakati wa chakula hiki Yesu akamtambua Yuda Iskariote kama msaliti wake. Baada ya kuwa amekula, Yuda Iskariote akawaacha. Akaondoka "nako kulikuwa ni usiku" (Yohana 13: 30).

→ ***Ushirika Mtakatifu:***
tazama Swali la 494 na kuendelea.

164

Je! Nini kilitokea kwenye Bustani ya Gethsemane?

Baada ya Chakula cha Mwisho, Yesu alikwenda kwenye Bustani ya Gethsemane akiwa ameambatana na Mitume kumi na mmoja waliobaki. Tabia ya kibinadamu ya Mwana wa Mungu ilidhihirika kutokana na hofu yake juu ya tukio lililomkabili la kutundikwa msalabani. Alipiga magoti kwa unyenyekevu na kuomba "Ee Baba, ikiwa ni mapenzi yako, uniondolee kikombe hiki; walakini si mapenzi yangu, bali yako yatendeke (Luka 22: 42). Hivyo Yesu alijitayarisha kuyatenda mapenzi ya Baba yake—alikuwa tayari kufanyika dhabihu. Kisha malaika akamtokea na kumtia nguvu (Luka 22: 43), lakini Mitume walikuwa wamelala usingizi. Muda mfupi baadae, Yesu akakamatwa.

Bustani ya Gethsemane

165

Je! Tukio la kukamatwa Yesu lilitokeaje?

Huku Yesu akiwasihi Mitume kukesha pamoja naye, lilifika kundi kubwa la maaskari wenye silaha ambao walikuwa wametumwa na wakuu wa makuhani. Yuda Iskariote akawaongoza mpaka alipo Yesu na akamsaliti kwa kumbusu: "Nitakayembusu, huyo ndiye; mkamateni" (Mathayo 26: 48).

"Akawajia wale wanafunzi, akawakuta wamelala, akamwambia Petro, Je! Hamkuweza kukesha pamoja nami hata saa moja? Kesheni, mwombe, msije mkaingia majaribuni; roho i radhi, lakini mwili ni dhaifu."
Mathayo 26: 40-41

166

Je! Mitume waliitikiaje tukio hili?

Katika kumlinda Yesu, Simoni Petro akauchomoa upanga wake na kumkata sikio mmoja wa watumwa wa Kuhani Mkuu (Yohana 18: 10). Hata hivyo, Yesu akamzuia na akamponya yule mtumwa

Yesu hakutumia uwezo wake wa Kiungu, bali alikubali kukamatwa. Ndipo Mitume walipomwacha na kukimbia.

Baadaye usiku, Simoni Petro alikana aliposhutumiwa kuwa ni mwanafunzi wa Yesu. Alimkana Yesu mara tatu.

"Na Petro alikuwa ameketi nje behewani; kijakazi mmoja akamwendea, akasema, Wewe nawe ulikuwapo pamoja na Yesu wa Galilaya. Akakana mbele ya wote, akisema, Sijui usemalo. Naye alipotoka nje hata ukumbini, mwanamke mwingine alimwona, akawaambia watu waliokuwako huko, Huyu alikuwapo pamoja na Yesu Mnazareti. Akakana tena kwa kiapo, Simjui mtu huyu. Punde kidogo, wale waliohudhuria wakamwendea, wakamwambia Petro, Hakika wewe nawe u mmoja wao; kwa sababu hata usemi wako wakutambulisha. Ndipo akaanza kulaani na kuapa akisema, Simjui mtu huyu. Na mara akawika jogoo. Petro akalikumbuka lile neno la Yesu alilosema, Kabla ya kuwika jogoo, utanikana mara tatu. Akatoka nje akalia kwa majonzi."
Mathayo 26: 69-75

167

Je! Yesu aliwakemea wanafunzi wake kwa tabia yao hapo baadaye?

Hapana. Yesu alitambua udhaifu wa kibinadamu wa Mitume wake, lakini hakuwakemea kwa jambo hili. Baada ya ufufuo wake, aliwatokea kwa salamu ya amani.

168

Je! Nini kilitokea baada ya Yesu kukamatwa?

Baraza Kuu, yaani wakuu wa makuhani na waandishi, walimshutumu Yesu kuwa amekufuru na wakamhukumu kifo. Ukweli kwamba alijiita Mwana wa Mungu ulitafsiriwa kama kufuru.

169

Je! Yuda Iskariote alifanya nini baada ya Yesu Kuhukumiwa?

Baada ya Yesu kuhukumiwa kifo, Yuda Iskariote akajutia kitendo chake cha kumsaliti na akaamua kuwarudishia wakuu wa makuhani vile vipande 30 vya fedha. Viongozi hawa hawakuwa na haja naye tena. Akavitupa vile vipande vya fedha katika hekalu, akaondoka na kwenda kujinyonga (Mathayo 27: 1-5).

170

Je! Nini kiliendelea pale Yesu alipopelekwa mbele ya Pilato na Herode?

Baada ya Yesu kuhukumiwa na baraza kuu—mamlaka ya juu zaidi ya Yuda—akapelekwa mbele ya gavana wa Kirumi aliyeitwa Pilato. Huyu alikuwa ndiye mhusika mkuu wa eneo hili kwa kuwa wakati huo Wayahudi walikuwa wakitawaliwa na Warumi.

Pilato hakumwona Yesu na hatia yo yote na hivyo akampeleka kwa mfalme wa Wayahudi Herode (aliyekuwa akiitwa Antipa). Kwa kuwa Wayahudi walikuwa wamekatazwa na Warumi kutekeleza hukumu ya kifo, Herode akamrudisha Yesu tena kwa Pilato. Huyu akaamuru Yesu apigwe mijeredi. Watu wakazidi kudai kwamba Yesu asulubiwe huku wakisema ya kwamba amejiinua juu zaidi ya mtawala wa Rumi kwa kujiita "Mfalme wa Wayahudi". Adhabu ya kosa hili ilikuwa ni kifo (Yohana 19: 12).

Pilato alidhani angepata njia ya kumwachia Yesu huru: kwa kuwa ilikuwa ni desturi kwa mfungwa mmoja kuachiwa katika sherehe ya Pasaka, watu wangechagua nani kati ya Yesu au mnyang'anyi Baraba aachiwe huru. Huku wakichochewa na wakuu wa makuhani na wazee, wakamchagua Baraba. Ili kuonesha kwamba hakuwajibika na jambo lo lote ambalo lingeendelea zaidi ya hapo, Pilato akanawa mikono mbele ya watu na akasema: "Mimi sina hatia katika damu ya mtu huyu mwenye haki…" (Mathayo 27: 24). Akaamuru Yesu apigwe mijeredi kwa mara nyingine tena na akamtoa kwa askari ili asulubiwe.

Yesu alizaliwa wakati wa utawala wa **Herod I**. Wakati Yesu anapelekwa mbele ya Pilato, Mtoto wake Herode I, aliyekuwa akiitwa Herode Antipa alikuwa akitawala huko Galilaya.

Kupigwa mijeredi ilikuwa ni adhabu maarufu ya kutesa ya enzi za kale, ambayo mtu hupigwa fimbo, magongo au bakora na watesi wake. Injili zinaelezea kupigwa mijeredi kwa Yesu, huku Matendo ya Mitume ikiandika matukio kadhaa ambapo iliwapasa Mitume kuvumilia mijeredi.

171

Je! Yesu aliyapokeaje mateso yake?

Yesu alivumilia matusi, kudhalilishwa, na kebehi zote na hata alipovishwa taji ya miiba kwa dhihaka, aliyavumilia yote haya kwa kicho kitakatifu.

172

Je! Mateso ya Yesu yaliishaje?

Yesu alitundikwa msalabani mahali paitwapo Golgotha. Wanyang'anyi wawili walisulubiwa pamoja naye. Msalaba wa Yesu ulikuwa kati yao. Hapa maneno ya Isaya 53: 12 yalitimia ya kwamba Bwana atahesabiwa pamoja na hao wakosao. Kwa lugha nyingine, alifananishwa na mnyang'anyi. Mateso makali ya Yesu yalipelekea kuwa na mapambano makubwa na mauti kabla ya kukata roho masaa machache baadaye.

Kutundikwa mslabani ilikuwa ni moja ya njia ya kunyongwa iliyotumika sana zama za kale, ambapo lengo lilikuwa kwamba mtu aliyehukumiwa afe kifo cha taratibu na cha mateso makali. Kwa hiyo ama alifungwa kamba au alipigiliwa misumari kwenye mlingoti uliosimikwa wima, wakati mwingine uliwekwa mti mwingine ili uwe msalaba na wakati mwingine uliachwa jinsi ulivyo.

173

Je! Nani wa kulaumiwa kwa kifo cha Yesu?

Kutokana na ukweli kwamba gavana wa Kirumi alikuwa amehusishwa, tukio la kuhukumiwa na kunyongwa kwa Yesu halikuwa suala lililowahusu Wayahudi peke yao: Watu wa mataifa nao walikuwa wamehusika.

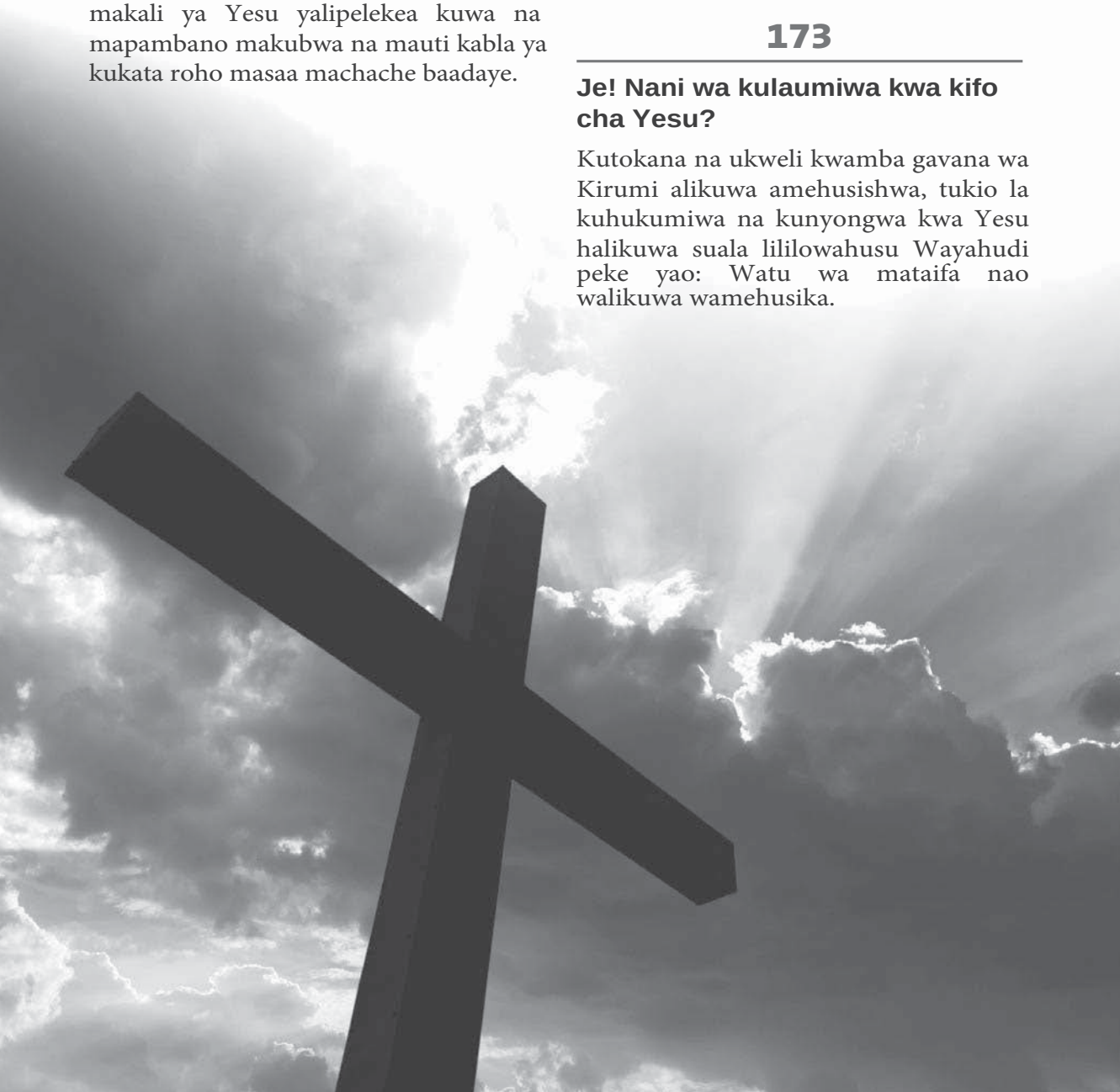

Wanadamu wote walioishi katika vipindi vya nyakati zote ni wenye dhambi na wenye hatia. Yesu alikufa kwa ajili ya dhambi za wanadamu wote. Kwa mantiki hii, ni dhahiri ya kwamba wanadamu wote wanabeba hatia ya kifo cha Yesu.

174

Je! Yesu aliongea maneno gani ya mwisho pale msalabani?

Kiuhalisia, maneno ya mwisho ya Yesu, ambayo yameandikwa sehemu tofauti tofauti kwenye injili, yamepangiliwa kwa mpangilio ufuatao:

"Baba, uwasamehe, kwa kuwa hawajui walitendalo" (Luka 23: 34).

Yesu aliwaombea wale wote waliomtundika msalabani na ambao hawakujua kipimo cha matendo yao. Hapa amri ya mtu kuwapenda adui zake imefunuliwa kwa namna isiyo kifani (Mathayo 5: 44-45, 48).

"Amin, nakuambia, leo hii utakuwa pamoja nami peponi" (Luka 23: 43).

Yesu aliyatamka maneno haya kwa mnyang'anyi aliyetubu makosa yake na akaomba rehema na akamshuhudia Yesu kama Mwokozi. Hapa neno "peponi" lilieleweka kama mahali pa makazi ya watakatifu na wenye haki huko kuzimu.

"Mama, tazama, mwanao"—"Tazama, mama yako" (Yohana 19: 26-27).

Yesu alimpa Mtume Yohana jukumu la kumwangalia mama yake Mariamu. Tukio hili linadhihirisha upendo na kujali kwa Kristo, ambaye bado alikuwa akiwajali wengine na mahitaji yao, licha ya yeye mwenyewe kuwa mhitaji.

Katika mapokeo ya Kikristo, Mariamu anatafsiriwa kama alama ya kanisa. Hivyo kanisa hili liliwekwa chini ya uangalizi wa utumishi wa Utume, unaowakilishwa hapa na Yohana.

"Mungu wangu, Mungu wangu, mbona umeniacha?" (Marko 15: 34

Pale mauti inapokaribia, wale Wayahudi wacha-Mungu walikuwa wakisema maneno haya kwa Mungu kutoka Zaburi 22. Kwa upande mmoja, walikuwa wakilalamika kuhusu ile hisia ya umbali wa Mungu, lakini kwa upande wa pili walikuwa pia wakishuhudia imani yao katika uwezo na neema yake. Vivyo hivyo Yesu naye aliitumia kauli hii, ambayo mara nyingi ilitumiwa na wale waliokuwa katika mateso makali hasa ya mauti.

"Naona kiu" (Yohana 19: 28).

Katika mapambano yake na kifo Yesu alihisi kiu na hivyo alihitaji kitu cha kunywa. Maneno haya yanaendana na ya Zaburi 69: 21:

Maneno haya yanaendana na ya Zaburi 69: 21: "Wakanipa uchungu kuwa chakula changu, nami nilipokuwa na kiu wakaninywesha siki". Jambo hili linamaanisha kwamba ilimpasa Yesu kunywea "kikombe cha mateso" kwa ukamilifu wote, kwa lugha nyingine, kwamba ilimpasa kuteseka hata mwisho.

"Imekwisha!" (Yohana 19: 30).

Maneno haya yalitamkwa yapata saa tisa, takribani masaa machache baada ya kutimia mchana. Yesu alikuwa amekwisha kuileta dhabihu kwa ajili ya wokovu wa wanadamu.

"Ee Baba, mikononi mwako naiweka roho yangu" (Luka 23: 46).

Hii inadhihirisha ya kwamba, hata alipokuwa akikata roho, Yesu Kristo alikuwa akimwamini kikamilifu Baba yake.

175

Je! Ni matukio gani yaliendana na kusulubiwa kwa Bwana?

Wakati Yesu anakufa msalabani, dunia ikatikisika na miamba ikapasuka. Pazia la hekalu, ambalo lilikuwa likitenganisha mahali patakatifu mno (Patakatifu pa Patakatifu) na sehemu nyingine ya hekalu, likachanika vipande viwili. Tukio hili liliashiria kwamba ibada ya kutoa dhabihu ya Agano la Kale haikuwa na umuhimu tena, kwa sababu ya mauti ya Kristo. Dhabihu yake ilifungua njia ya kuelekea kwa Mungu.

Yule akida wa Kirumi na askari waliokuwa wakimlinda Yesu pale msalabani walipoliona tetemeko la nchi, wakasema: Hakika huyu alikuwa Mwana wa Mungu!" (Mathayo 27: 54). Hivyo basi hata Mataifa walishuhudia kwamba Yesu ni Mwana wa Mungu.

Agano la kale/agano jipya: Mungu allifanya agano na watu wa Israeli, wazawa wa Ibrahimu, Isaka na Yakobo, kweye Mlima Sinai. Alama ya agano la kale ilikuwa ni kitendo cha kutahiri. Agano la kale pia lilihusisha Sheria ya Musa, ambayo kwayo mapenzi ya Mungu yalidhihirika. Agano jipya lilianzishwa baada ya kifo cha Yesu cha dhabihu. Agano hili jipya halikuwa kwa ajili ya Wayahudi peke yao, bali kwa ajili ya wanadamu wote. Mtu ye yote anaweza kushiriki kwenye agano jipya kupitia ubatizo wa maji.

176

Je! Mwili wa Yesu ulifanywa nini?

Yusufu wa Arimathea, ambaye alikuwa na wadhifa kwenye baraza kuu, alimwomba Pilato mwili wa Yesu, kwa sababu alitaka kuuhifadhi kwenye kaburi. Yeye pamoja na Nikodemo, ambaye alimwendea Bwana siku moja usiku na akapata kufundishwa naye (Yohana 3: 1-2), wakaushusha mwili wa Yesu na kuuweka mwenye kaburi ambalo halikuwa limetumika kabla, na ambalo lilikuwa limechongwa kwenye mwamba. Jiwe kubwa liliviringishwa kwenye mlango wa kaburi. Wakuu wa makuhani waliwaweka askari walilinde kaburi wakilenga kuwazuia wanafunzi kuuchukua mwili wa Yesu.

"Hata siku ya pili, ndiyo iliyo baada ya Maandalio, wakuu wa makuhani, na Mafarisayo wakamkusanyikia Pilato, wakasema, Bwana, tumekumbuka kwamba yule mjanja alisema, alipokuwa akali hai, Baada ya siku tatu nitafufuka. Basi amuru kwamba kaburi lilindwe salama hata siku ya tatu; wasije wanafunzi wake wakamwiba, na kuwaambia watu, Amefufuka katika wafu; na udanganyifu wa mwisho utapita ule wa kwanza. Pilato akawaambia, Mna askari; nendeni mkalilinde salama kadri mjuavyo. Wakaenda, wakalilinda kaburi salama, kwa kulitia lile jiwe muhuri, pamoja na wale askari walinzi"
Mathayo 27: 62-66

177

Je! Dhumuni la Yesu kuteseka na kufa ni lipi?

Mungu, Mwana, alifanyika mwanadamu kupitia Yesu na akaja duniani kujitwalia dhambi za wanadamu. Alifanyika dhabihu kwa hiari yake mwenyewe kutokana na upendo mtakatifu ili aweze kuwaokoa wanadamu na mauti. Nguvu ya dhambi ni kubwa, lakini upendo wa

Mungu, ambao unadhihirishwa na ukweli kwamba Yesu aliyatoa maisha yake, ni mkubwa zaidi.

→ ***Wokovu dhidi ya mauti ya kiroho / Ukombozi:*** *tazama Swali la 89-90, 108-109,* **215-216**

"Hakuna aliye na upendo mwingi kuliko huu, wa mtu kuutoa uhai wake kwa ajili ya rafiki zake"
Yohana 15: 13

178

Je! Mateso na mauti ya Yesu yanabeba umuhimu gani kwa wanadamu?

Kifo cha Yesu cha dhabihu ni msingi wa uhusiano mpya kati ya Mungu na wanadamu. Sasa mwanadamu mwenye dhambi anaweza kuitafuta njia ya kurudi tena kwa Mungu.

179

Je! Agano la Kale limerejelea mateso na mauti ya Yesu Kristo?

Ndio. Isaya 53: 3-5 inamwelezea mtumishi wa Mungu anayeteseka na anayedharauliwa. Inasema: "Alidharauliwa na kukataliwa na watu, Mtu wa huzuni nyingi [...] Hakika ameyachukua masikitiko yetu, amejitwika huzuni zetu [...]. Adhabu ya amani yetu ilikuwa juu yake, na kupigwa kwake sisi tumepona." Maneno haya hurejelea mateso ya Yesu Kristo na mauti yake ya dhabihu.

180

Je! Yesu aliwahi kuongelea kuhusu mateso na mauti yake?

Ndio, Yesu alitoa rejea nyingi kuhusu mateso na mauti yake, lakini pia kuhusu ufufuo wake.

Baada ya Petro kuwa amemwambia: "[Wewe] ndiwe Kristo wa Mungu", Yesu akarejelea juu ya mateso na mauti yake yaliyokuwa yamewadia: "Imempasa Mwana wa Adamu kupata mateso mengi, na kukataliwa na wazee na wakuu wa makuhani na waandishi, na kuuawa, na siku ya tatu kufufuka" (Luka 9: 22).

Yesu aliongea maneno yanayofana na hayo kufuatia matukio ya Mlima wa Mabadiliko: "Mwana wa Adamu yuaenda kutiwa katika mikono ya watu, nao watamwua; hata akiisha kuuawa, baada ya siku tatu atafufuka" (Marko 9: 31).

Kabla hajaingia Yerusalemu aliwaambia Mitume wake: "Angalieni, tunapanda kwenda Yerusalemu; na Mwana wa Adamu atatiwa mikononi mwa wakuu wa makuhani na waandishi; nao watamhukumu afe, kisha watampeleka kwa Mataifa wapate kumdhihaki, na kumpiga mijeledi, na kumsulubisha; na siku ya tatu atafufuka" (Mathayo 20: 18-19).

Wakati akiongea na waandishi na Mafarisayo, Yesu aliwambia ya kwamba atafufuka siku ya tatu. Hapa alikuwa akirejelea kisa cha Nabii Yona: "Kwani kama vile Yona alivyokuwa siku tatu mchana na usiku katika tumbo la nyangumi, hivyo ndivyo Mwana wa Adamu atakavyokuwa siku tatu mchana na usiku katika moyo wa nchi" (Mathayo 12: 40).

181

Je! Barua za Mitume zinasema nini kuhusu mauti ya Yesu ya dhabihu?

Umuhimu wa mauti ya Yesu ya dhabihu unaelezewa kama ifuatavyo katika 2 Wakorintho 5: 19: "Mungu alikuwa ndani ya Kristo, akiupatanisha ulimwengu na nafsi yake". 1 Yohana 3: 16 inasema: "Katika hili tumelifahamu pendo, kwa kuwa yeye aliutoa uhai wake kwa ajili yetu."

Katika majadiliano yake na watu waliokuwa walipinga hali ya kibinadamu ya Yesu Kristo na ufufuo wake, Mtume Paulo aliweka wazi "ya kuwa Kristo alikufa kwa ajili ya dhambi zetu, kama yanenavyo Maandiko; na ya kuwa alizikwa; na alifufuka siku ya tatu, kama yanenavyo Maandiko (1 Wakorintho 15: 3-4).

182

Je! Msalaba unamaanisha nini?

Msalaba wa Kristo ni ishara kwamba Mungu amempatanisha mwanadamu mwenye dhambi na nafsi yake. Zama za kale, kitendo cha kutundikwa msalabani kilikuwa na maana ya kushindwa: yaani mwisho wenye aibu wa mtu aliyedharauliwa na kutengwa na jamii ya watu. Hata hivyo, katika suala la Yesu, kushindwa huku kuligeuka ushindi: kupitia mauti yake pale msalabani, alikuwa amefanikisha kikamilifu kazi ya wokovu.

> "Kwa sababu neno la msalaba kwao wanaopotea ni upuuzi, bali kwetu sisi tunaookolewa ni nguvu ya Mungu."
> **1 Wakorintho 1: 18**

183

Je! Nini kilitokea baada ya Yesu kufa?

Baada ya Yesu kuwa amekufa, aliingia katika milki ya wafu. 1 Petro 3: 18-20 inasema kwamba, baada ya mauti yake, Mwana wa Mungu aliwahubiria wale ambao hawakumtii Mungu wakati wa zama za Nuhu. Alifanya hivi ili wapate wokovu: "Maana kwa ajili hiyo hata hao waliokufa walihubiriwa injiili, ili kwamba wahukumiwe katika mwili kama wahukumiwavyo wanadamu; bali wawe hai katika roho kama Mungu alivyo hai" (1 Petro 4: 6).

Kama ambavyo Mwana wa Mungu alivyowageukia wenye dhambi hapa duniani, vivyo hivyo aliwageukia wafu. Kwa kuwa alileta dhabihu yake, wokovu unapatikana kwa wafu pia.

> "Kwa maana Kristo naye aliteswa mara moja kwa ajili ya dhambi, mwenye haki kwa ajili yao wasio haki, ili atulete kwa Mungu; mwili wake akauawa, bali roho yake ikahuishwa, ambayo kwa hiyo aliwaendea roho waliokaa kifungoni, akawahubiri; watu wasiotii hapo zamani, uvumilivu wa Mungu ulipokuwa ukingoja, siku za Nuhu, safina ilipokuwa ikitengenezwa; ambamo ndani yake wachache, yaani, watu wanane, waliokoka kwa maji."
> **1 Petro 3: 18-20**

184

Je! Ni uwezo gani uliomfufua Yesu?

Ufufuo wa Yesu Kristo ni tendo la Mungu wa utatu:

- Kwa upande mmoja, uwezo wa Mungu Baba ulidhihirika kwa maana alimfufua Yesu katika wafu:

"Mungu wa baba zetu alimfufua Yesu, ambaye ninyi mlimwua mkimtundika katika mti" (Matendo ya Mitume 5: 30).

- Kwa upande mwingine, maneno ya Mungu Mwana, yalikuwa yalitimilika: "Nami ninao uweza wa kuutoa [Uhai wangu], ninao na uweza wa kuutwaa tena" (Yohana 10: 18).
- Mwisho, kazi ya Mungu Roho Mtakatifu nayo pia hudhihirika: "Lakini ikiwa Roho yake yeye aliyemfufua Yesu katika wafu anakaa ndani yenu, yeye aliyemfufua Kristo Yesu katika wafu ataihuisha na miili yenu iliyo katika hali ya kufa, kwa Roho wake anayekaa ndani yenu" (Warumi 8: 11).

Uwezo wa Mungu dhidi ya mauti inadhihiririshwa na ukweli kwamba Yesu alifufuka katika wafu.

185

Je! Kuna watu walioshuhudia ufufuo wa Yesu?

Tukio la ufufuo wa Yesu lilitokea bila ya kushuhudiwa na mtu ye yote. Walakini, ufufuo wa Mwana wa Mungu unashuhudiwa sehemu nyingi kwenye Maandiko Matakatifu. Mojawapo ya shuhuda hizo ni kaburi lililo wazi. Ushahidi mwingine unahusisha kutokea mara kadhaa kwa Aliyefufuka katika kipindi cha siku 40 kati ya ufufuo wake na kupaa kwake: hawa ni watu waliotajwa ya kuwa Yesu alijionesha kwao na wakamtambua.

Kufufuka kwa Yesu si jambo la kufikirika kwa upande wa wafuasi wake, bali ni tukio la kweli. Kiukweli ni hakika lilitokea.

"Kwa maana naliwatolea ninyi hapo mwanzo yale niliyoyapokea mimi mwenyewe, ya kuwa Kristo alikufa kwa ajili ya dhambi zetu, kama yanenavyo maandiko; na ya kuwa alizikwa; na ya kuwa alifufuka siku ya tatu, kama yanenavyo maandiko; na ya kuwa alimtokea Kefa; tena na wale Thenashara; baadaye aliwatokea ndugu zaidi ya mia tano pamoja; katika hao wengi wanaishi hata sasa, ila baadhi yao wamelala; baadaye akamtokea Yakobo; tena na mitume wote."
1 Wakorintho 15: 3-7

186

Je! Ufufuo wa Kristo una umuhimu gani kwa wanadamu?

Yesu Kristo amefufuka. Kwa maana hiyo, waaminio wana tumaini la kweli juu ya ufufuo wao binafsi pamoja na uzima wa milele: "Lakini sasa Kristo amefufuka katika wafu, limbuko lao waliolala. Maana kwa kuwa mauti ililetwa na mtu, kadhalika na ufufuo ulileta na mtu. Kwa kuwa kama katika Adamu wote wanakufa, kadhalika na katika Kristo wote watahuishwa (1 Wakorintho 15: 20-22).

Kuamini ufufuo wa Yesu ni jambo la lazima kwa sababu ufufuo wake unadhihirisha ya kwamba Yesu ni Mwokozi wa ulimwengu (1 Wakorintho 15: 14).

→ ***Mwokozi:*** *tazama Swali la 108, pia la 110 na kuendelea.*

187

Je! Ni matukio gani ya kutokea kwa Aliyefufuka yanashuhudiwa katika Agano Jipya?

Aliyefuka aliwatokea wanafunzi wake mara kadhaa. Ifuatayo ni baadhi ya mifano:

Mariamu Magdalena na wanawake wengine ndio walikuwa watu wa kwanza kumshuhudia Aliyefufuka kwa macho. "Walipoondoka kwenda kuwapasha wanafaunzi wake habari, na tazama, Yesu akakutana nao, akisema, Salamu! Wakakaribia wakamshika miguu, wakamsujudia" (Mathayo 28: 9).

Ingawa mara ya kwanza Aliyefufuka alikuwa bado hajatambulika kwao, aliandamana na wanafunzi waliokuwa wakienda katika kijiji cha Emau. Akawatafsiria maandiko na kuumega mkate pamoja nao, na ndipo walipoweza kumtambua (Luka 24: 13-35).

Jioni ile baada ya ufufuo wake, Yesu akawatokea wanafunzi wake na akasimama katikati yao. Akiwa kama Aliyefufuka na Bwana wa mauti na dhambi akawapa Mitume mamlaka ya kuufanya msamaha wa dhambi upatikane kwa wanadamu: "Pokeeni Roho Mtakatifu. Wo wote mtakaowaondolea dhambi, wameondolewa; na wo wote mtakaowafungia dhambi, wamefungiwa" (Yohana 20: 19-23).

Katika tukio lingine, Bwana akawatokea tena baadhi ya wanafunzi wake kwenye bahari ya Tiberia na akampa Mtume Petro amri ya "kulisha" "wana-kondoo wa Kristo –kwa lugha nyingine, kuwaangalia washiriki wote wa kanisa (Ofisi ya Petro; Yohana 21: 15-17).

Aliyefufuka pia alijidhihirisha kwa Mitume wake "kwa dalili nyingi, akiwatokea muda wa siku arobaini, na kuyanena maneno yaliyouhusu ufalme wa Mungu" (Matendo 1: 3).

Katika 1 Wakorintho 15: 6, Mtume Paulo anaeleza ya kwamba Yesu aliyefufuka alionekana na ndugu zaidi ya mia tano kwa pamoja.

→ ***Msamaha wa dhambi:*** *tazama maelezo ya Swali la 415, 644 na kuendelea*

→ ***Ofisi ya Petro:*** *tazama Swali la 457 na maelezo ya Swali la 457*

"Lakini Mariamu alikuwa akisimama karibu na kaburi, nje yake, analia. Basi akilia hivi, aliinama na kuchungulia ndani ya kaburi. Akaona malaika wawili, wenye mavazi meupe, wameketi, mmoja kichwani na mmoja miguuni, hapo ulipolazwa mwili wake Yesu. Nao wakamwambia, Mama, unalilia nini? Akawaambia, Kwa sababu wamemwondoa Bwana wangu, wala mimi sijui walikomweka. Naye akiisha kusema kusema hayo, akageuka nyuma, akamwona Yesu amesimama, asijue ya kuwa ni Yesu. Yesu akamwambia, Mama, unalilia nini? Unamtafuta nani? Naye, huku akidhania ni mtunza bustani, akamwambia, Bwana, ikiwa umemchukua wewe, uniambie ulipomweka, nami nitamwondoa. Yesu akamwambia, Mariamu. Yeye akageuka, akamwambia kwa Kiebrania, Raboni! (Yaani, Mwalimu wangu)"
Yohana 20: 11-16

188

Je! Ni jambo gani wakuu wa makuhani walilifanya baada ya ufufuo wa Yesu

Baada ya wakuu wa makuhani kusikia habari ya ufufuo wa Yesu Kristo, wakawapa askari hongo ya fedha nyingi na kuwaambia: "Semeni, ya kwamba wanafunzi wake walikuja usiku, wakamwiba, sisi tulipokuwa tumelala" (Mathayo 28: 13).

189

Je! Nini maana ya mwili wa Yesu wa ufufuo?

Mwili wa ufufuo uko huru dhidi ya hali ya ukomo na mauti. Haufungwi tena na vipimo vya kidunia vya muda na nafasi. Mwili wa Yesu wa ufufuo ni mwili ambao hauugui, hauzeeki, na haufi. Ni mwili wenye utukufu.

Bwana aliwatokea wanafunzi wake akiwa amevikwa mwili huu wenye utukufu. Alipita kwenye milango iliyofungwa, aliumega mkate na wanafunzi wake, aliwaonesha majeraha yake, na akala pamoja nao. Hivyo basi, aliwadhihirishia ya kwamba yeye hakuwa "roho" bali alikuwa pamoja nao kimwili kama Yesu Kristo.

"Ufufuo" hauna maana ya kurudi kwenye hali ya kuendelea kuishi duniani.

→ ***Ufufuo:*** *tazama Swali la 535 na 559*

"Ikawa jioni, siku ile ya kwanza ya juma, pale walipokuwapo wanafunzi, milango imefungwa [...] akaja Yesu akasimama katikati."
Yohana 20: 19

"Tazameni mikono yangu na miguu yangu, ya kuwa ni mimi mwenyewe. Nishikenishikeni, mwone; kwa kuwa roho haina mwili na mifupa kama mnavyoniona mimi kuwa nayo. Na baada ya kusema hayo aliwaonyesha mikono yake na miguu yake."
Luka 24: 39, 40

190

Je! Nini kilitokea wakati wa kupaa kwa Yesu Kristo?

Siku arobaini baada ya ufufuo wake Yesu Kristo alipaa mbinguni. Kulikuwa na watu walioshuhudia tukio hili. Baada ya kuwa amekwisha kuzungumza na Mitume wake na kuwabariki, akainuliwa juu, na wingu likampokea kutoka machoni pao. Walipokuwa wakitazama mbinguni, malaika wawili wakasimama karibu nao, wakasema: "Huyu Yesu aliyechukuliwa kutoka kwenu kwenda juu mbinguni, atakuja jinsi iyo hiyo mlivyomwona akienda zake mbinguni" (Matendo ya Mitume 1: 11).

"Nalitoka kwa Baba, nami nimekuja hapa ulimwenguni; tena nauacha ulimwengu; nakwenda kwa Baba."
Yohana 16: 28

191

Je! Yesu Kristo alikwenda wapi alipopaa mbinguni?

Yesu Kristo alirudi kwa Baba na "akaketi mkono wa kuume wa Mungu" (Marko 16: 19).

192

Je! Inamaanisha nini kusema kwamba "Yesu Kristo ameketi mkono wa kuume wa Mungu?"

Wale waliokuwa wakisimama au kuketi mkono wa kuume wa mtawala wakati wa zamani walikuwa wakishiriki nguvu na mamlaka ya mtawala. Hivyo basi, taswira hii kwamba Yesu Kristo ameketi mkono wa kuume wa Mungu inadhihirisha ukweli kwamba anashiriki kikamilifu uwezo na utukufu wa Mungu Baba.

Yesu Kristo anataka kushiriki utukufu huu na watu wake katika wakati ujao. Ilikuwa ni kwa sababu hii kwamba Yesu aliwaombea hivi watu wake: "Baba, hao ulionipa nataka wawe nami po pote nilipo; wapate na kuutazama utukufu wangu ulionipa" (Yohana 17: 24). Ombi hili litatimilika pale Yesu atakapowachukua walio wake yaani wafu na walio hai, ambao wataenda kuishi naye milele yote.

→ ***Kunyakuliwa:*** *tazama Swali la 559 na kuendelea.*

"Kwa kuwa twawaambieni haya kwa neno la Bwana, kwamba sisi tulio hai, tutakaosalia hata wakati wa kuja kwake Bwana, hakika hatutawatangulia wao waliokwisha kulala mauti. Kwa sababu Bwana mwenyewe atashuka kutoka mbinguni pamoja na mwaliko, na sauti ya malaika mkuu, na parapanda ya Mungu; nao waliokufa katika Kristo watafufuliwa kwanza. Kisha sisi tulio hai, tuliosalia, tutanyakuliwa pamoja nao katika mawingu, ili tumlaki Bwana hewani; na hivyo tutakuwa pamoja na Bwana milele."
1 Wathesalonike 4: 15-17

193

Je! Yesu Kristo yupo hapa duniani kwa sasa ikiwa ya kwamba alipaa mbinguni?

Ndio. Yesu Kristo yupo pia hapa duniani kupitia Roho Mtakatifu, nafsi ya tatu ya Mungu, ambaye anafanya kazi kwenye kanisa kwa wakati huu. Hivyo, Kristo

ametimiliza ahadi yake: "Mimi nipo pamoja nanyi siku zote, hata ukamilifu wa dahari" (Mathayo 28: 20).

→ ***Roho Mtakatifu:*** *tazama Swali la 197 na kuendelea.*

194

Je! Yesu alimaanisha nini aliposema: "Nitakuja tena"?

Yesu aliwaambia wanafunzi wake: "Basi nikienda na kuwaandalia mahali, nitakuja tena niwakaribishe kwangu; ili nilipo mimi nanyi mwepo" (Yohana 14: 3). Yesu Kristo atakuja tena—kipindi hiki akiwa kama bwana arusi.

Atakaporudi kama bwana arusi, atawachukua kwake walio wafu na walio hai ambao wamepokea karama ya Roho Mtakatifu na wameruhusu kuandaliwa kwa ajili ya tukio hili. Kurudi kwa Yesu ku karibu.

→ ***Tumaini lijalo:***
tazama Swali la 549 na kuendelea.

195

Je! Kurudi kwa Yesu kunaelezewa ipi kwa namna nyingine?

Tukio la kurudi kwa Yesu huelezewa pia kama "siku ya Bwana", "siku ya Kristo", "wakati ujao wa Bwana", ufunuo wa utukufu wa Kristo" "kutokea" au "kurudi kwa Bwana" na kurudi kwa Kristo".

Tukio hili siyo Hukumu ya Mwisho, bali ni wasaa ambapo bibi arusi wa Kristo atainuliwa mbinguni kwa ajili ya arusi ya Mwana-kondoo.

> "Na tufurahi, tushangalie, tukampe utukufu wake; kwa kuwa arusi ya Mwana-kondoo imekuja, na mkewe amejiweka tayari."
> **Ufunuo 19: 7**

196

Je! Tunapata rejea gani kuhusu kurudi kwa Kristo katika Agano Jipya?

Agano Jipya, na hasa barua za Mitume, linasisitiza ahadi ya kurudi kwa Kristo. Mtume anahitimisha waraka wake wa kwanza kwa kusanyiko la Korintho kwa salamu: "Maran atha" (1 Wakorintho 16: 22).

Mtume Yakobo anatoa wito wa kuwa na uvumilivu mpaka kuja kwa Bwana, "Kwa maana kuja kwake Bwana kunakaribia" (Yakobo 5: 8). Waraka kwa Waebrania pia husisitiza kuhusu uvumilivu: "Kwa kuwa bado kitambo kidogo sana, yeye ajaye atakuja, wala hatakawia" (Waebrania 10: 37).

Waraka wa pili wa Petro (2 Petro 3: 9) umeandikwa kwa ajili ya wale wote ambao wanapinga kwamba Yesu yu aja tena. Waraka huu hata unatupilia mbali ile dhana kwamba kutimilika kwa ahadi ya kurudi kwake kunakawizwa.

197

Je! Roho Mtakatifu ni nani?

Roho Mtakatifu ni Mungu halisi. Yeye ni nafsi ya tatu ya Mungu, na ambaye huabudiwa kama Bwana na Mungu pamoja na Baba na Mwana. Roho Mtakatifu yupo kwenye ushirika wa milele pamoja nao, na kama ilivyo kwao, naye pia anafanya kazi ulimwenguni kote.

'**Ulimwenguni kote**': nafsi za Mungu hazifanyi kazi sehemu moja tu na hazina mipaka yo yote, bali hufanya kazi wakati wote na mahali po pote wanapotaka, duniani ama kuzimu.

198

Je! Roho Mtakatifu anajidhihirishaje kama nafsi takatifu?

Roho Mtakatifu anajidhihirisha kama nafsi ya utatu wa Mungu kwa kuwatuma wanadamu kusambaza injili, kama vile Mungu Mwana katika Matendo 13: 4: "Basi watu hao, wakiisha kupelekwa na Roho Mtakatifu wakatelemkia Seleukia, na kutoka huko wakasafiri baharini hata Kipro."

Yeye yuko pamoja na wale wamshuhudiao Bwana wakati wanapokuwa kwenye majaribu: "Msifadhaike kwa kuwaza maneno yenu jinsi mtakavyojibu au kusema; kwa kuwa Roho Mtakatifu atawafundisha saa ile ile yawapasayo kuyasema" (Luka 12: 11, 12).

Roho Mtakatifu huwafundisha wajumbe wa Mungu: "Lakini Mungu ametufunulia sisi kwa Roho. Maana Roho huchunguza yote, hata mafumbo ya Mungu" (1 Wakorintho 2: 10).

→ ***Utatu:*** *tazama Swali la 51, 61 na kuendelea.*

199

Je! Roho Mtakatifu hufahamika kwa majina gani mengine?

Roho Mtakatifu hufahamika pia kama "Roho wa Mungu", "Roho wa Bwana", "Roho wa kweli", "Roho ya [Yesu] Kristo", "Roho wa Mwanawe", "Roho wa utukufu". Yesu alimwita Roho Mtakatifu Mfariji na Msaidizi.

200

Je! Inamaanisha nini kusema kwamba "Roho Mtakatifu ni Mfariji na Msaidizi"?

Yesu Kristo ni Mfariji, Msaidizi, na Mwombezi wa walio wake. Katika mafundisho yake ya mwisho kabla ya kukamatwa na kusulubiwa, aliahidi angemtuma Roho Mtakatifu kama Mfariji na Msaidizi badala yake: "Nami nitamwomba Baba, naye atawapa Msaidizi mwingine, ili akae nanyi hata milele" (Yohana 14: 16). Roho Mtakatifu huambatana na waaminio. Yu pamoja nao katika hali zote za kimaisha.

201

Je! Inamaanisha nini kusema kwamba "Roho Mtakatifu ni Roho wa kweli"?

Roho Mtakatifu huweka wazi kile ambacho humpendeza Mungu na kile ambacho hupingana na mapenzi ya Mungu. Akiwa kama Roho wa kweli, kazi yake ni kubainisha ukweli na uongo. Roho Mtakatifu pia huhakikisha kwamba ujumbe wa kifo cha dhabihu, ufufuo, na kurudi kwa Kristo unahifadhiwa na kusambazwa hata vizazi vyote.

> "Lakini ajapo huyo Msaidizi, nitakayewapelekea kutoka kwa Baba, huyo Roho wa kweli atokaye kwa Baba, yeye atanishuhudia."
> **Yohana 15: 26**

202

Je! Inamaanisha nini kusema kwamba "Roho Mtakatifu ni uwezo utokao juu"?

Wadhifa huu "uwezo utokao juu" humaanisha kwamba kazi ya Roho Mtakatifu huhusisha uwezo mkuu wa Mungu. Akiwa kama "uwezo utokao juu" (Luka 24: 49), Roho mtakatifu huwagusa na huwajaza wanadamu, na huwatia nguvu katika jitihada yao ya kuishi kulingana na mapenzi ya Mungu huku wakijiandaa na kurudi kwake Kristo.

203

Je! Tunawezaje kuitambua kazi ya Roho Mtakatifu?

Kazi ya Roho Mtakatifu inadhihirika katika tukio la Mungu kufanyika mwanadamu kupitia Yesu Kristo: Roho Mtakatifu akamjilia Mariamu (Luka 1: 35), naye akashika mimba.

Tunaitambua pia kazi ya Roho Mtakatifu kwa kuwa anawapa wanadamu ufahamu wa ukweli mtakatifu (funuo na maono). Kuhusiana na hili, Yesu alisema: "Lakini huyo […] Roho Mtakatifu, ambaye Baba atampeleka kwa jina langu, atawafundisha yote, na kuwakumbusha yote niliyowaambia" (Yohana 14: 26). Ni kwa namna kama hii ya kwamba hata sisi pia leo hii tunahisi kazi ya Roho Mtakatifu kwenye neno la hubiri, hasa ya kwamba anaidumisha ahadi ya kurudi kwake Yesu Kristo.

Mitume hutimiza majukumu yao kwa sababu wao wamejazwa na Roho Mtakatifu.

"Naye akiisha kusema hayo, akawavuvia, akawaambia, Pokeeni Roho Mtakatifu" (Yohana 20: 22).

204

Je! Karama ya Roho Mtakatifu ni nini?

Inapaswa kutofautisha kati ya Roho Mtakatifu kama mmoja wa utatu wa Mungu na kama karama ya Mungu.

Roho Mtakatifu kama karama ya Mungu ni uwezo unaotoka kwa Mungu wa utatu. Muumini ambaye hupokea karama hii hujazwa pia na upendo wa Mungu kwa wakati huo huo

Hivyo basi, watu waliobatizwa na ambao hupokea karama ya Mungu hupokea pia sifa ya uwana wa Mungu.

→ ***Roho Mtakatifu:*** *tazama Swali la 198 na kuendelea.*

→ ***Uwana wa Mungu:*** *tazama maelezo ya Swali la 530*

→ ***Idhini Takatifu:*** *tazama Swali la 515 na kuendelea.*

205

Je! Mtu huipokeaje karama ya Roho Mtakatifu?

Karama ya Roho Mtakatifu hutolewa na Mungu kwa njia ya kuwekewa mikono na kuombewa na Mtume. Kwa mfano, jambo hii linadhihirishwa na yale matukio ya Samaria.

> "Na mitume waliokuwako Yerusalemu, waliposikia ya kwamba Samaria imekubali neno la MUngu, wakawapeleka Petro na Yohana; ambaowaliposhuka, wakawaombea wampokee Roho Mtakatifu; kwa maana bado hajawashukia hata mmojawao, ila wamebatizwa tu kwa jina lake Bwana Yesu. Ndipo wakaweka mikono yao juu yao, nao wakampokea Roho Mtakatifu."
> **Matendo ya Mitume 8: 14-17**

206

Je! Roho Mtakatifu ametajwa katika Agano la Kale?

Ndio. Kila tunaposoma kuhusu "Roho wa Mungu" katika Agano la Kale, hii ni rejea ya Roho Mtakatifu. Hapa bado hakufunuliwa kama nafsi takatifu.

207

Je! Roho Mtakatifu alifanya kazi pia zama za Agano la Kale?

Ndio. Maandiko Matakatifu yanataja kazi ya Roho Mtakatifu sehemu mbalimbali. Roho Mtakatifu aliwavuvia wanadamu ili ya kwamba watumike kama vyombo kulingana na mapenzi ya Mungu. Kwa mfano, alifanya kazi kupitia manabii wa Agano la Kale na akanena kupitia vinywa vyao. Kupitia Roho Mtakatifu ahadi zinazohusu kuja kwa Masihi ziliweza kutolewa.

208

Je! Roho Mtakatifu alitolewa pia kama karama katika zama za Agano la Kale

Hapana. Roho Mtakatifu aliwajaza tu wanadamu kwa muda mchache katika zama za Agano la Kale. Iliwezekana tu kwa wanadamu kumpokea Roho Mtakatifu kama karama itokanayo na Sakramenti baada ya mauti ya Yesu Kristo ya dhabihu.

→ ***Roho Mtakatifu kama karama itokanayo na Sakramenti:*** *tazama Swali la 428, 440, 523 na kuendelea.*

209

Je! Ni lini ahadi za kumiminwa kwa Roho Mtakatifu zilitimilizwa?

Siku ya hamsini baada ya Pasaka, yaani Pentekoste, Roho Mtakatifu alimiminwa kwa wanafunzi wa Yesu waliokuwa wamekusanyika Yerusalemu.

210

Je! Kumiminwa kwa Roho Mtakatifu kulitokeaje?

Biblia husema haya: "Hata ilipotimia siku ya Pentekoste walikuwako wote mahali pamoja. Kukaja ghafula toka mbinguni uvumi kama uvumi wa upepo wa nguvu ukienda kasi, ukaijaza nyumba yote waliyokuwa wameketi. Kukawatokea ndimi zilizogawanyikana, kama ndimi za moto uliowakalia kila mmoja wao. Wote wakajazwa Roho Mtakatifu" (Matendo 2: 1-4).

Roho Mtakatifu akawajaza Mitume na wote waliokuwa pamoja nao kama karama ya milele, uwezo utokao juu (Luka 24: 49).

211

Je! Roho Mtakatifu aliendelea kufanya kazi hata baada ya Mitume wa awali?

Ndio, Roho Mtakatifu ameendelea kufanya kazi hadi leo hii. Hivi ndivyo tunavyohisi uwepo wa Mungu.

Bwana mwenyewe alirejelea juu ya kazi ya Roho Mtakatifu ya wakati ujao: "Lakini yeye atakapokuja, huyo Roho wa kweli, atawaongoza awatie kwenye kweli yote; [...] yote atakayosikia atayanena, na mambo yajayo atawapasha habari yake" (Yohana 16: 13).

212

Je! Roho Mtakatifu anafanya kazi wapi leo hii?

Roho Mtakatifu hufanya kazi kila mahali ambapo kuna watu wamwaminio Yesu Kristo, ambao wanamshuhudia yeye kama Bwana, na wanaishi kulingana na mapenzi yake.

213

Je! Roho Mtakatifu anafanya kazi katika sakramenti?

Ndio. Utatu Mtakatifu hutenda kazi katika sakramenti. Hivyo basi popote Mungu wa utatu anapotenda kazi, Roho Mtakatifu, kama mmoja wa utatu wa Mungu anahusika.

Sakramenti hutolewa katika jina na uwezo wa Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu. Hivyo basi sakramenti zina uwezo wa kuleta wokovu.

→ ***Sakramenti:*** *tazama Swali la 472 na kuendelea.*

214

Je! Kuna uhusiano gani kati ya kazi ya Roho Mtakatifu na utumishi wa Utume?

Mitume wametumwa na Yesu Kristo. Yesu anawapa wanadamu ukombozi kupitia wao. Wanatekeleza utumishi wao kwa uwezo wa Roho Mtakatifu. Jambo hili pia lina matokeo katika utoaji wa sakramenti, katika kusamehe dhambi, na katika kusambaza injili, pamoja na kudumisha ahadi ya kurudi kwa Kristo. Ni kwa namna hii ya kwamba bibi arusi wa Kristo anaandaliwa kwa ajili ya kurudi kwake Yesu Kristo.

→ ***Bibi arusi wa Kristo (kusanyiko la bibi arusi):*** *tazama Swali la 387, 555, 561 na kuendelea.*

4

MWANADAMU MHITAJI WA UKOMBOZI

Baraka

Yesu, Mpatanishi

Ukombozi

Dhambi

Wokovu

Hatia

Uovu

215

Je! Kwa nini wanadamu wanahitaji ukombozi?

Tangu kuanguka katika dhambi, wanadamu wote wamekuwa ni wenye dhambi; wamejaribiwa kutenda dhambi na yule mwovu. Hakuna mwanadamu anayeweza kuishi bila ya kutenda dhambi. Kila mmoja ameanguka katika dhambi. Ni kutokana na hali hii kwamba Mungu anataka kuwakomboa wanadamu.

→ ***Kuanguka katika dhambi na madhara yake:*** *tazama Swali la 88 na kuendelea.*

216

Je! Nini maana ya "Ukombozi"?

Maana halisi ya "ukombozi" inatokana na kitendo cha kufungua kamba na minyororo. Katika muktadha wa dhabihu ya Yesu, "ukombozi" hurejelea ukombozi wa wanadamu waliofungwa na minyororo ya yule mwovu.

217

Je! Uovu unatoka wapi?

Ni vigumu kuelewa au kuelezea kwa kutumia mantiki ni wapi hasa uovu unakotoka.

218

Je! Uovu ni nini?

Uovu ni nguvu ya uharibifu iliyo kinyume na Mungu.

219

Je! Ni jinsi gani uovu hujidhihirisha?

Uovu hujidhihirsha katika njia mbalimbali, kwa mfano, kwa njia ya uharibifu, uongo, husuda au kutokuwa na kiasi. Mwisho wa yote hupelekea mauti.

220

Je! Uovu pia huchukua taswira ya mtu?

Ndio. Uovu pia hujidhihirisha kama mtu na, pamoja na vitu vingine, huitwa "Ibilisi" au "Shetani" (Mathayo 4: 1; Marko 1: 13). Akiwa kama adui wa Kristo, Shetani anaitwa pia "Mpinga Kristo".

221

Je! Uovu ulitokeaje kwa wanadamu?

Mungu aliwapa wanadamu fursa ya kuchagua hiari ya kumtii au kutomtii yeye. Pale wanadmu walipomwasi Mungu na kuamua kutomtii, uovu ulijidhihirisha. Hivyo uovu haujaumbwa na Mungu, bali inawezekana uliruhusiwa naye ikiwa na maana kwamba hakuwakataza wanadamu kufanya maamuzi yao binafsi.

222

Je! Uovu utaendelea kuwepo daima?

Hapana. Uovu hautakuwepo daima. Nguvu ya yule mwovu tayari imeshavunjwa na Yesu Kristo. 1 Yohana 3: 8 inasema haya kuhusiana na hili: "Kwa kusudi hili Mwana wa Mungu alidhihirishwa, ili azivunje kazi za Ibilisi."

Baada ya ufalme wa amani, uovu utapewa nafasi ya mwisho kusimama dhidi ya Mungu. Baada ya hapo utafutiliwa mbali kabisa. Katika uumbaji mpya, uovu hautakuwepo.

→ ***Ufalme wa amani:***
tazama Swali la 575 na kuendelea.

223

Je! Maandiko Matakatifu yanasema nini kuhusu kuanguka katika dhambi?

Mungu aliwaamuru Adamu na Hawa kutokula tunda la mti wa ujuzi wa mema na mabaya, ambao ulikuwa katikati ya Bustani ya Edeni. Mungu pia aliwafahamisha madhara ya kuivunja amri hii: "Kwa maana siku utakapokula matunda ya mti huo utakufa hakika" (Mwanzo 2: 17). Ibilisi aliwashawishi wanadamu wa kwanza na akapandikiza ndani yao hali ya kutoliamini neno la Mungu: "Hakika hamtakufa, kwa maana Mungu anajua ya kwamba siku mtakayokula matunda ya mti huo, mtafumbuliwa macho, nanyi mtakuwa kama Mungu, mkijua mema na mabaya" (Mwanzo 3: 4, 5). Adamu na Hawa wakaingia majaribuni. Wakwamwasi Mungu, wakaivunja amri yake, na wakala tunda la ule mti. Kutomtii huku Mungu kunaelezewa kama kuanguka katika dhambi.

224

Je! Madhara ya kuanguka katika dhambi kwa wanadamu ni yapi?

Kuanguka katika dhambi kulileta mabadiliko katika maisha ya wanadamu, matokeo ambayo hawakuweza kuyarudisha katika hali yake ya mwanzo. Wakaanza kumwogopa Mungu na kujificha wasionekane naye. Uhusiano wa wanadamu wao kwa wao nao uliathiriwa, kama ilivyokuwa kwa uhusiano wao na uumbaji.

Tangu hapo, maisha ya mwanadamu yamejaa shida, na yamekuwa na kikomo: "Kwa maana u mavumbi wewe, nawe mavumbini utarudi." (Mwanzo 3: 19)

Madhara mengine ya kuanguka katika dhambi ulikuwa ni utengano kati ya mwanadamu na Mungu: Mungu aliwafukuza wanadamu wawili wa kwanza katika Bustani ya Edeni (Mwanzo 3: 23-24).

> "Kwa hiyo Bwana Mungu akamtoa katika bustani ya Edeni, ailime ardhi ambayo katika hiyo alitwaliwa. Basi akamfukuza huyo mtu, akaweka Makerubi, upande wa mashariki wa bustani ya Edeni, na upanga wa moto uliogeuka huko na huko, kuilinda njia ya mti wa uzima."
> **Mwanzo 3: 23-24**

225

Je! Mungu aliwachukuliaje wanadamu walioanguka katika dhambi?

Upendo wa Mungu kwa wanadamu ulidumu kuwa na kipimo kile kile hata baada ya kuanguka katika dhambi. Licha ya kutotii kwao, Mungu aliendelea kuwajali: kwa ajili ya upendo wake unaojali, Mungu hata aliwavika Adamu na Hawa kwa mavazi ya ngozi (Mwanzo 3: 21).

Upendo wa Mungu kwa wanadamu walioanguka katika dhambi unadhihirishwa kwa namna ya kipekee kabisa kwa tukio la kumtuma Yesu Kristo, ambaye aliishinda dhambi. "Basi tena, kama kwa kosa moja watu wote walihukumiwa adhabu, kadhalika kwa tendo moja la haki watu wote walihesabiwa haki yenye uzima. Kwa sababu kama kwa kuasi kwake mtu mmoja watu wengi waliingizwa katika hali ya wenye dhambi, kadhalika kwa kutii kwake mmoja watu wengi wameingizwa katika hali ya wenye haki" (Warumi 5: 18-19).

226

Je! Wanadamu walikuwaje baada ya kuanguka katika dhambi?

Baada ya kuanguka katika dhambi, dhambi za wanadamu ziliongezeka maradufu: kwanza kabisa Kaini alimwua nduguye Abeli licha ya kuonywa na Mungu (Mwanzo 4: 6-8).

Kadri muda ulivyozidi kusonga, wanadamu walizidi kutenda dhambi zaidi na zaidi. Mungu akaamua kuwaadhibu na akaleta gharika kubwa. Nuhu peke yake ndiye aliyepata neema machoni pa Mungu. Kwa amri ya Mungu, Nuhu akajenga safina ambayo kwayo yeye na familia yake waliokolewa (Mwanzo 6: 5-7, 17-18).

Hata baada ya hukumu hii, wanadamu waliendelea kuwa wakaidi kwa Mungu. Kwa mfano, Biblia inaongelea mnara wa Babeli. Mungu alisababisha wajenzi wa mnara kushindwa katika lengo lao kutokana na kiburi chao na kupenda kwao umaarufu: Aliuchafua usemi wao ili wasiweze kusikilizana wao kwa wao (Mwanzo 11: 1-8).

> "Kaini akamwambia Habili nduguye [Twende uwandani]. Ikawa walipokuwa uwandani, Kaini akamwinukia Habili nduguye, akamwua."
> **Mwanzo 4: 8**

227

Je! Kuanguka katika dhambi kulikuwa na madhara kwa wanadamu wote?

Ndio. Tangu kuanguka katika dhambi, wanadamu wote wameshikiliwa na nguvu ya dhambi. Dhambi husababisha kutengwa na Mungu, kwa lugha nyingine, mauti ya kiroho: "Kwa hiyo , kama kwa mtu mmoja dhambi iliingia ulimwenguni, na kwa dhambi hiyo mauti; na hivyo mauti ikawafikia watu wote kwa sababu wote wamefanya dhambi (Warumi 5: 12). Hamu ya kutenda dhambi imo ndani ya wanadamu daima. Wanadamu hawawezi kurudi katika hali ya kutokuwa na dhambi kwa uwezo wao wenyewe.

→ ***Mauti ya kiroho:***
tazama Swali la 89 na kuendelea.

Hamu ya kutenda dhambi: Kutokana na kuanguka katika dhambi, hamu ya kutenda dhambi imejengeka ndani ya mwanadamu. Ni kutokana na hii ya kwamba mawazo na matendo yote maovu hutokana nayo. Ingawa dhambi huweza kusamehewa, hamu ya kutenda dhambi ipo pale pale.

228

Je! Kuanguka katika dhambi kulikuwa na madhara pia katika uumbaji?

Ndio. Kuanguka kwa mwanadamu katika dhambi kulikuwa na madhara makubwa sana katika uumbaji: ardhi ililaaniwa: "Kwa kuwa […] ukala matunda ya mti ambao nalikuagiza, nikisema, Usiyale; ardhi imelaaniwa kwa ajili yako; kwa uchungu utakula mazao yake siku zote za maisha yako; michongoma na miiba itakuzalia, nawe utakula mboga za kondeni" (Mwanzo 3: 17, 18). Uumbaji ambao hapo mwanzo ulikuwa mkamilifu, ukaharibiwa tangu hapo. Uumbaji nao unapaswa ukombolewe na laana iliyoko juu yake.

"Kwa maana viumbe vyote pia vilitiishwa chini ya ubatili; si kwa hiari yake, ila kwa sababu yake yeye aliyevitiisha katika tumaini; kwa kuwa viumbe vyenyewe navyo vitawekwa huru na kutolewa katika utumwa wa uharibifu. […] Kwa maana twajua ya kuwa viumbe vyote pia vinaugua pamoja, navyo vina utungu pamoja hata sasa."
Warumi 8: 20-22

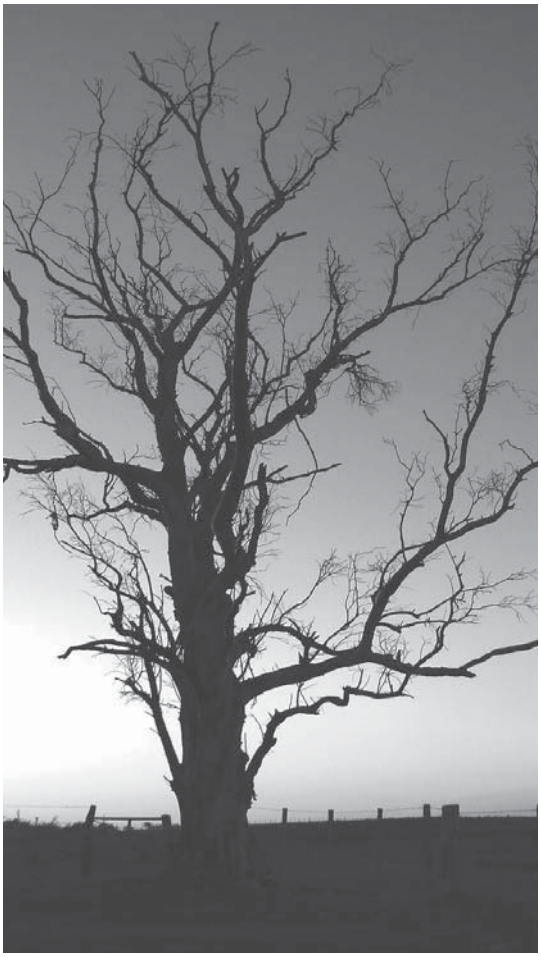

229

Je! Dhambi ni nini?

Dhambi ni kila kitu kilicho kinyume na mapenzi ya Mungu na kilicho kinyume na utu wake. Hii hujumuisha maneno, matendo na mawazo yote ambayo yapo kinyume na mapenzi na tabia ya Mungu. Ni dhambi pia kutotenda mambo mema kwa makusudi (Yakobo 4: 17). Wanadamu wanapata hatia mbele za Mungu kwa kila dhambi wanayotenda.

230

Je! Nini tofauti kati ya dhambi na hatia?

Dhambi ni timilifu. Hivyo haiwezi kulinganishwa. Husababisha utengano na Mungu.

Kinyume na hapo tunaweza kukubali kwamba Mungu katika haki na rehema yake, anatathmini kipimo cha hatia ambacho mtu anakipata kupitia dhambi katika hali tofauti tofauti.

Maelezo kuhusu **ukubwa wa dhambi uliopatikana**: Tofauti inapaswa ifanywe katika kutathmini kiasi cha hatia kinachohusiana na dhambi, kwa mfano, endapo mtu ameiba kwa sababu ya njaa au kutosheleza tamaa ya starehe fulani. Katika matukio yote dhambi imetendeka, yaani, uvunjaji wa Amri ya Saba. Hata hivyo, kipimo cha hatia ambacho mtu anapata kupitia dhambi hii huweza kutofautiana. Kwa hekima yake daima Mungu atatenda haki katika kuhukumu kipimo cha hatia ambacho mtu amekipata kupitia dhambi hii. Vishawishi na hali fulani ambazo watu hujikuta nazo, kwa mfano, miundo ya kijamii, hali za uhitaji, na hali ya kujutisha inayosababishwa na magonjwa, nazo pia huchangia.

231

Je! Kutengwa huku na Mungu kunawezaje kubadilishwa?

Ili kumkaribia Mungu, dhambi inapaswa isamehewe.

→ ***Msamaha wa dhambi:*** *tazama Swali la 652*

232

Je! Ni nani anayetafsiri kwamba kitu fulani ni dhambi?

Mungu ndiye anayetafsiri nini ni dhambi. Haiwezekani wanadamu wakatafsiri hili wao wenyewe.

233

Je! Tunawezaje kuitambua hali ya dhambi?

Tunajifunza kitu fulani kina hali ya dhambi–kwa lugha nyingine, kilicho kinyume na mapenzi ya Mungu–katika Maandiko Matakatatifu. Hii huhusisha:

- Uvunjaji wa Amri Kumi (Kutoka 20: 20),
- Kuvunja nadhiri tulizomwekea Mungu (Kumbukumbu la Torati 23: 22),
- Kukataa kumwamini Kristo (Yohana 16: 9),
- Ubahili, husuda,na mambo kama hayo.

Hili pia huwekwa wazi kwetu kupitia neno la hubiri lililovuviwa na Roho Mtakatifu

234

Je! Mungu aliwapa karama gani wanadamu wenye dhambi?

Mungu amewatunuku wanadamu dhamira, akili, na imani. Pale wanadamu wanapotumia karama hizi, ni mwitikio sahihi kwa Mungu kwa ajili ya kujali anakowaonesha.

235

Je! Ni kwa jinsi gani yatupasa kutumia dhamira, akili, na imani?

Dhamira, akili, na imani daima zinapaswa kufungamanishwa na Yesu Kristo.

236

Je! Kazi ya dhamira ni nini?

Dhamira humsaidia mwanadamu kufanya maamuzi yanayoendana na mapenzi ya Mungu. Dhamira hutofautisha kati ya wema na ubaya. Zaidi ya yote, endapo dhamira inaongozwa na akili na imani, inawawezesha wanadamu kutambua kama wana hatia mbele za Mungu au kwa jirani yao kupitia mwenendo wao.

237

Je! Kazi ya akili ni nini?

Akili huweza kuwafanya wanadamu kuenenda katika njia impendazayo Mungu. Akili hudhihirishwa pale wanadamu wanapoweza kuwajibika kwa matendo yao mbele za Mungu na kwa jirani. Akili pia ni muhimu kwa ajili ya kuelewa injili na kuishuhudia imani.

238

Je! Kuna kikomo cha akili ya kibinadamu?

Ndio. Katika hali yake ya ukomo, akili ya kibinadamu haiwezi kumwelewa Mungu katika hali yake isiyokuwa na kikomo. Tabia na matendo ya Mungu yanapita kwa mbali sana akili zote za kibinadamu (Wafilipi 4: 7). Kwa maana hiyo, akili haiwezi kuwa kipimo cha kila kitu.

> "Na amani ya Mungu, ipitayo akili zote, itawahifadhi mioyo yenu na nia zenu katika Kristo Yesu."
> **Wafilipi 4: 7**

239

Je! Imani ni nini?

Imani hujumuisha kuamini, kujinyenyekeza na kumtii Mungu. Kutokana na hiyo, wanadamu huweza kujiamini katika rehema na msaada wa Mungu. Katika Waebrania 11: 1 inasema haya kuhusiana na jambo hili: "Basi imani ni kuwa na hakika ya mambo yatarajiwayo, ni bayana ya mambo yasiyoonekana."

240

Je! Mwanadamu anawezaje kuamini?

Daima imani hutokana na Mungu, ambaye hujidhihirisha kupitia neno na matendo yake. Imani ni karama ya Mungu. Imani ya kweli hujengwa juu ya neema ya Mungu ya kuwachagua wale walio wake

Wakati huo huo, imani ni wajibu wa wanadamu. Iwapo mtu atataka kuamini pamoja na kipimo ambacho ataamini hutegemea zaidi jitihada yake binafsi: mtu anapaswa ahitaji kuamini. Kwa sababu hii ni muhimu kuomba kwa ajili ya imani.

> "Naamini, nisaidie kutokuamini kwangu!"
> **Marko 9: 24**

241

Je! Jukumu la muumini ni nini?

Wanadamu wanapewa wito wa kukubali neno la Mungu, kuliamini, na kuenenda kulingana nalo. Yesu Kristo alisema "Mnamwamini Mungu, niaminini na mimi" (Yohana 14: 1). Akaahidi kwamba "kila amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele" (Yohana 3: 16). Akasisitiza pia madhara ya kutokuamini: "Kwa sababu msiposadiki ya kuwa mimi ndiye, mtakufa katika dhambi zenu" (Yohana 8: 24).

"Basi imani, chanzo chake ni kusikia; na kusikia huja kwa neno la Kristo."
Warumi 10: 17

242

Je! Imani inaweza kusaidia kupata nini?

Kumwamini Yesu Kristo ni kigezo cha kupata wokovu. Mtu anapaswa kuamini

- Mungu hufanya upatanisho kati ya wenye dhambi na yeye,
- Kwamba wanadamu huweza kuwa watoto wa Mungu (Yohana 1: 12),
- Kwamba wanadamu wanaweza kuingia katika ushirika wa milele pamoja na Mungu.

"Lakini pasipo imani haiwezekani kumpendeza [Mungu]."
Waebrania 11: 6

243

Je! Nini maana ya "historia ya wokovu"?

Maandiko Matakatifu hutumia neno "wokovu" kumaanisha "uokoaji", "ulinzi", na "ukombozi". Kauli hii "historia ya wokovu" inamaanisha kazi ya Mungu inayowawezesha wanadamu kupata wokovu.

244

Je! Nini maana ya "mpango wa wokovu"?

Matukio yaliyotokea kati ya kipindi cha kuanguka katika dhambi hata kipindi cha uumbaji mpya huelezewa kama "mpango wa wokovu" ulioandaliwa na Mungu. Sisi wanadamu tunaweza tusiujue mpango wote katika ukamilifu wake, lakini kutokana na mlolongo wa historia ya wokovu tunaweza kutambua kwamba ni lengo la Mungu kuwasaidia wanadamu.

245

Je! Ni jinsi gani historia ya wokovu itafunuliwa?

Namna na kipimo cha wokovu hutofautiana kutokana na vipindi tofauti vya historia ya wokovu, hata hivyo mapenzi ya Mungu ya kuokoa—ambayo huwagusa watu wote wa zama zote—husimama juu ya vitu vyote.

246

Je! Ni kitu gani kilikuwa tumaini la wokovu zama za Agano la Kale?

Zama za Agano la Kale, tumaini la wokovu lililenga zaidi katika kuokolewa dhidi ya mahitaji na kifungo cha kidunia. Hata hivyo hatimaye tumaini la wokovu la Israeli lilianza kulenga zaidi katika kumtarajia Masihi.

247

Je! Msingi wa wokovu ni nini?

Yesu Kristo ni mwanzilishi wa wokovu wa milele: "Naye alipokwisha kukamilishwa, akawa sababu ya wokovu wa milele kwa watu wote wanaomtii" (Waebrania 5: 9). Yeye ni Mpatanishi pekee kati ya Mungu na wanadamu (1 Timotheo 2: 5). Matendo 4: 12 inashuhudia kwamba: "Wala hakuna wokovu katika mwingine awaye yote, kwa maana Hapana jina jingine chini ya mbingu walilopewa wanadamu litupasalo sisi kuokolewa."

Yesu Kristo ni Mwokozi aliyetumwa na Mungu. Yeye ni Mkombozi aliyeishinda dhambi. Kupitia yeye wanadamu wanapata wokovu dhidi ya madhara ya dhambi: dhabihu ambayo Yesu aliitoa

pale msalabani inaleta ukombozi dhidi ya dhambi na kuibadilisha hali ya kutengwa na Mungu.

"**Mpatanishi**": Kwa upande mmoja Yesu Kristo ni "Mpatanishi" ikiwa na maana kwamba anafanya upatanisho kati ya Mungu na wanadamu. Hii ina maana kwamba anawawakilisha wanadamu mbele za Mungu, na Mungu mbele za wanadamu. Yeye ni Wakili wa wanadamu kwa Mungu, na huwafundisha wanadamu mapenzi matakatifu. Kwa upande mwingine, kama "Mpanatishi" yeye pia ni njia ya wokovu ambayo huongoza tena katika ushirika na Mungu.

"Kwa sababu Mungu ni mmoja, na mpatanishi kati ya Mungu na wanadamu ni mmoja, Mwanadamu Kristo Yesu, ambaye alijitoa mwenyewe kuwa ukombozi kwa ajili ya wote."
1 Timotheo 2: 5, 6

248

Je! Nani anaweza kupata wokovu?

Wokovu kupitia Yesu Kristo unapatikana kwa wanadamu wote, wafu pamoja na walio hai.

249

Je! Sisi tunaishi katika kipindi gani cha mpango wa Mungu wa wokovu?

Leo hii tunaishi katika kile kipindi cha mpango mtakatifu wa wokovu ambapo kusanyiko la bibi arusi linakusanywa na kuandaliwa kwa ajili ya kurudi kwa Kristo. Kwa ajili hiyo, Mitume wanahubiri habari ya wokovu kupitia kulitangaza neno la Mungu na utoaji wa sakramenti.

→ ***Kusanyiko la bibi arusi:*** *tazama Swali la 455, 557, 561 na kuendelea.*

250

Je! Ni jinsi gani wokovu unaweza kupatikana leo hii?

Hakuna mtu anayeweza kupata wokovu kwa uwezo wake mwenyewe. Wanadamu wanapata wokovu kwa njia ya kumwamini Yesu Kristo na kujiimarisha kwa sakramenti na neno la Mungu, ambalo Yesu Kristo amelitoa liweze kupatikana kwa ajili ya wokovu wa ulimwengu.

→ ***Sakramenti:*** *tazama Swali la 472 na kuendelea.*

251

Je! Ni wokovu wa aina gani ambao kusanyiko la bibi arusi litaupata wakati wa kurudi kwa Kristo?

Kusanyiko la bibi arusi tayari litakuwa limeingia katika ushirika wa milele na Mungu wakati wa kurudi kwa Kristo kwenye sherehe ya ndoa ya mbinguni.

252

Je! Mpango wa Mungu wa wokovu utakamilishwa lini

Kulingana na Maandiko Matakatifu, mpango wa Mungu wa wokovu utakamilishwa katika uumbaji mpya.

253

Je! Nini msingi wa kuchaguliwa kwetu na Mungu?

Daima kuchaguliwa huanzia katika mapenzi ya Mungu. Hakuna mtu anayeweza kushawishi uamuzi wa Mungu.

254

Je! Kwa nini Mungu huchagua watu?

Mungu anawaita watu au kundi la watu kwa sababu ana lengo maalum kwa ajili yao. Hivyo anawafanya kuwajibika kwake.

255

Je! Kuna mifano inayohusu kuchaguliwa katika Agano la Kale?

Ndio. Tayari katika uumbaji kuna rejea juu ya uchaguzi mtakatifu: katika viumbe wake wote, Mungu alimchagua mwanadamu na akampa jukumu la kuitawala dunia.

Mifano mingine mingi ya kuchaguliwa inaweza kupatikana katika Agano la Kale:

- Nuhu alichaguliwa kujenga safina.
- Ibrahimu, Isaka, na Yakobo walichaguliwa ili jamaa zote za dunia ziweze kubarikiwa kupitia wao.
- Musa alichaguliwa kuwaongoza watu wa Israeli kutoka utumwani Misri, na Yoshua alichaguliwa kuwaleta katika Nchi ya Ahadi.
- Watu wa Israeli nao walichaguliwa: "Kwa maana wewe u taifa takatifu kwa Bwana, Mungu wako; Bwana Mungu wako amekuchagua kuwa watu wake hasa, zaidi ya mataifa yote walioko juu ya uso wa nchi. Bwana hakuwapenda ninyi, wala hakuwachagua ninyi, kwa sababu mlikuwa wengi kuliko mataifa yote, maana mlikuwa wachache kuliko watu wote; bali kwa sababu Bwana anawapenda" (Kumbukumbu la Torati 7: 6-8).

"Kwa maana Mungu aliumba mtu aishi milele na akamfanya kwa mfano wake kuwa mfano wa umilele wake."
Hekima ya Sulemani 2: 23

256

Je! Kuna mifano inayohusu kuchaguliwa katika Agano Jipya

Miongoni mwa wanafunzi wake, Yesu aliwachagua Mitume na akawatuma ulimwenguni kote akiwapa mamlaka ya kuhubiri na kubatiza. Hivyo, uchaguzi wa watu wa Mungu siyo tu kwa watu wa Israeli tena, bali hujumuisha wale wote wanaomwamini Yesu, awe Myahudi au Mataifa. Hivyo, watu wa agano jipya wamechaguliwa na Mungu (1 Petro 2: 9) Petro alichaguliwa kutekeleza majukumu maalum katika kanisa, yaani Ofisi ya Petro.

→ ***Ofisi ya Petro:*** *tazama maelezo ya Swali la 457*

Tangu zama za Agano la Kale, watu wote ambao hawakuwa Waisraeli waliitwa "**Mataifa**". Hawa ni watu ambao hawakuwa wakimwabudu Mungu wa Ibrahimu, na badala yake walikuwa wakiabudu miungu mingine. Hata wakati wa Agano Jipya, watu wasio Wayahudi waliitwa Mataifa, ama walibatizwa au hawakubatizwa.

257

Je! Mtu anaweza akadai haki ya kuchaguliwa na Mungu?

Hapana. Hakuna mtu mwenye haki ya kuchaguliwa na Mungu kwa sababu suala hilo chanzo chake ni uamuzi wa hiari wa Mungu. Tukio la kuchaguliwa haliwezi kueleweka kwa akili ya kibinadamu.

258

Je! Kwa mtazamo wa injili, kuchaguliwa kunamaanisha nini?

Kwa mtazamo wa injili, kuchaguliwa ni karama ya upendo wa Mungu. Wanadamu wana uhuru wa ama kuchagua au kuikataa karama hii.

Kuchaguliwa na Mungu hakumaanishi kwamba matendo ya wanadamu yalikwisha kufahamika tangu awali.

259

Je! Nini matokeo ya kukubali wito wa kuchaguliwa?

Mungu huwachagua wanadamu kwa ajili ya wokovu wao wenyewe pamoja na wokovu wa watu wengine. Kila Mungu anapomchagua mtu, kuna jukumu au wajibu fulani unaoendana na kuchaguliwa kwake. Kukubali kwa imani kuchaguliwa kunamaanisha kumfuata Yesu Kristo, mwanzilishi wa wokovu, kwa moyo wote. Hili huhusisha kuishi kulingana na injili. Jambo hili huvuta baraka ya Mungu.

Kuchaguliwa pia kuna matokeo katika wakati ujao: wakati Yesu Kristo atakapoanzisha utawala wake wa amani, ukuhani wa kifalme utatangaza habari njema ya wokovu kupitia Kristo kwa wanadamu wote. Wale watakaoshiriki ufufuo wa kwanza watachaguliwa kwa ajili ya jukumu hili.

→ ***Wokovu:*** *tazama Swali la 243 na kuendelea.*

→ ***Ukuhani wa kifalme:*** *tazama Swali la577*

→ ***Ufufuo wa Kwanza:*** *tazama Swali la 574, 575*

260

Je! Baraka ni nini?

Baraka ni udhihirisho wa upendo wa kujali wa Mungu, ambayo hakuna mtu anayeweza kuipata kwa uwezo wake mwenyewe. Kubarikiwa kunamanisha kupokea mambo mema kutoka kwa Mungu. Baraka hujumuisha uwezo mtakatifu pamoja na uhakika kwamba Mungu anatoa msaada na uongozi. Kinyume cha baraka ni laana.

261

Je! Ni jinsi gani baraka hupatikana, na ni jinsi gani hufunuliwa?

Mara zote Mungu hutoa Baraka zake kupitia wanadamu ambao amewaweka wakfu kwa sababu hii. Hakuna mtu anayeweza kujibariki mwenyewe.

Baraka inaweza kufunuliwa pale inapopokelewa kwa imani. Tabia na mwenendo wa mtu aliyebarikiwa ni kipimo ama baraka itakuwa na matokeo ya muda mrefu au mfupi.

Baraka ni karama ya Mungu ambayo daima huweza kufanywa upya mara kwa mara. Hata hivyo, baraka pia huweza kusambaa mbali zaidi kutoka kwa yule aliyebarikiwa hata vizazi vijavyo.

262

Je! Ni jinsi gani baraka ya Mungu hufunuliwa katika uumbaji?

Mungu ameubariki uumbaji wake na akaweka msingi wa kanuni ya kuongezeka kwa kila kitu chenye uhai. Ameuweka uumbaji chini ya mamlaka ya mwanadamu na amembariki kwa ajili ya jukumu hilo.

Ingawa baraka hii ya Mungu haikufikia utimilifu wake kwa sababu ya laana ya dhambi, walakini haikukatizwa. Hata Mungu alitoa upya

baraka baada ya gharika. Ahadi ya Mungu inaelezea wazi wazi baraka hii inahusisha nini: "Muda nchi idumupo, majira ya kupanda, na mavuno, wakati wa baridi na wakati wa hari, wakati wa kaskazi na wakati wa kusi, mchana na usiku, havitakoma" (Mwanzo 8:22).

Agano Jipya pia huishuhudia baraka hii katika uumbaji: "Maana nchi inayoinywa mvua inapoinyeshea mara kwa mara, na kuzaa mboga zenye manufaa kwa hao ambao kwa ajili yao yalimwa, hushiriki baraka zitokazo kwa Mungu" (Waebrania 6: 7). Baraka hii ni kwa manufaa ya wanadamu wote.

"Maana yeye huwaangazia jua lake waovu na wema, huwanyeshea mvua wenye haki na wasio haki."
Mathayo 5: 45

263

Je! Ni jinsi gani baraka ilipatikana katika agano la kale?

Ahadi ya baraka ni moja ya kipengele cha agano alilofanya Mungu na Israeli. Katika agano la kale, baraka ya Mungu ilifunuliwa kimsingi kupitia ustawi wa kidunia. Kwa mfano, hii ilihusisha mambo kama ushindi wa vita dhidi ya maadui, maisha marefu, utajiri wa mali, uzao mkubwa, na ardhi yenye rutuba.

Abrahamu alibarikiwa na Mungu: "Nami nitakufanya wewe kuwa taifa kubwa, na kukubariki, na kulikuza jina lako; nawe uwe baraka; nami nitawabariki wakubarikio, naye akulaaniye nitamlaani; na katika wewe jamaa zote za dunia watabarikiwa" (Mwanzo 12: 2-3).

Baraka hii ilisambaa zaidi ya ahadi ya ustawi binafsi. Ulimwezesha pia Ibrahimu kuwa baraka kwa wengine.

→ ***Agano la kale:*** *tazama maelezo ya Swali la 175*

264

Je! Ni matokeo gani yangewapata wana wa Israeli kama wangekubali au kukataa baraka ya Mungu?

Kwa wana wa Israeli, baraka ya Mungu ilitegemea kama wangetii au kutotii amri za Mungu na kumwamudu yeye peke yake. Kutomtii Mungu kulihusishwa na laana kwa watu. Uamuzi huu ulikuwa mikononi mwa watu wenyewe: "Angalieni, nawawekea mbele yenu hivi leo baraka na laana; baraka ni hapo mtakapoyasikiliza maagizo ya Bwana, Mungu wenu, niwaagizayo leo; na laana ni hapo msiposikiliza maagizo ya Bwana, Mungu wenu" (Kumbukumbu la Torati 11: 26-28).

265

Je! Nani ni chanzo cha baraka katika agano jipya?

Baraka takatifu katika agano jipya hutoka kwa Yesu Kristo.

→ ***Agano jipya:*** *tazama maelezo ya Swali la 175*

266

Je! Ni kwa jinsi gani Yesu alibariki?

Yesu alibariki kupitia neno lake, miujiza yake, na mwenendo wake. Aliweka mikono yake juu ya watoto na akawabariki, na kuwasamehe wenye dhambi. Baraka kubwa zaidi ni ile ya kuyatoa maisha yake yasiyo na dhambi kama dhabihu kwa ajili ya upatanisho wa wanadanu wote.

→ ***Kifo cha Yesu cha dhabihu:*** *tazama Swali la 90, 99, 177 na kuendelea.*

267

Je! Ni wapi ulipo msisitizo wa baraka ya Yesu Kristo?

Baraka ya Mungu, ambayo inapatikana kupitia Yesu Kristo, inapatikana katika ulimwengu wa kiroho. Kuhusiana na hili, Waefeso 1: 3 inasema: "Atukuzwe Mungu, Baba wa Bwana wetu Yesu Kristo, aliyetubariki kwa baraka zote za rohoni, katika ulimwengu wa roho, ndani yake Kristo."

268

Je! Baraka hii ya kiroho inajumuisha nini?

Baraka hii huhusisha

- kuchaguliwa kabla ya kuwekwa misingi ya ulimwengu (Waefeso 1: 4),
- ukombozi na msamaha wa dhambi (Waefeso 1: 7),
- siri ya mapenzi ya Mungu (Waefeso 1: 9),
- kuchaguliwa tangu awali kama warithi wa utukufu ujao (Waefeso 1: 11),

- kujua ukweli mtakatifu katika injili (Waefeso 1: 13),
- kuidhinishwa kwa karama ya Roho Mtakatifu (Waefeso 1: 13).

269

Je! Ni jinsi gani baraka hii huweza kupatikana na ni jinsi gani inapaswa kuchukuliwa?

Baraka nyingi takatifu huweza kupatikana kwa waumini katika ibada takatifu. Kujitolea pia huleta baraka—huu ni uzoefu wa msingi wa Mkristo.

Wanadamu wanapewa wito wa kusali kwa ajili ya kupokea baraka ya Mungu na kuenenda kwa namna ambayo itadhihirisha kwamba wanastahili baraka hii.

Waumini hudhihirisha shukrani yao kwa kupokea baraka ya Mungu kwa njia ya kuishi maisha yaliyojaa kumcha Mungu, utii na imani.

→ ***Kujitolea na baraka:*** *tazama Swali la 738*

270

Je! Ni jambo gani linahusisha ukamilifu wa baraka?

Ukamilifu wa baraka unahusisha kushiriki katika utukufu wa Mungu milele yote

271

Je! Mungu aliwapa watu wake sheria katika agano la kale?

Ndio. Mungu aliwapa watu wa Israeli sheria kupitia Musa. Inapatikana katika Torati na inajulikana kama "Sheria ya Musa". Vifungu vyake vya msingi vimeandikwa katika Amri Kumi. Amri na jirani pia ni sehemu ya Sheria ya Musa.

272

Je! Lengo la Sheria ya Musa ni lipi?

Sheria ya Musa ina mafundisho kuhusu mwenendo unaompendeza Mungu. Ni msaada katika maisha uliotolewa na Mungu, ambao unaonesha yaliyo mema na husaidia kuukimbia uovu.

> "Ee mwanadamu, yeye amekuonyesha yaliyo mema; na Bwana anataka nini kwako, ila kutenda haki, na kupenda rehema, na kwenda kwa unyenyekevu na Mungu wako!"
> **Mika6: 8**

273

Je! Sheria ya Musa ilipewa uzito gani zama za Agano la Kale?

Zama za Agano la Kale, Sheria ya Musa ilikuwa sheria ya juu kabisa ya watu wa Israeli. Ilieleweka kama njia ya kuelekea katika wokovu. Watu walikuwa wakidhani kwamba kwa kujitahidi kutoivunja sheria wanadamu wangeweza kumpendeza Mungu na hivyo kukubaliwa naye.

274

Je! Kwa mtazamo wa injili, Sheria ya Musa inapewa uzito gani?

Kwa mtazamo wa injili, Sheria ya Musa siyo njia ya kupata wokovu, bali inaonyesha njia ya kupata wokovu: yaani Yesu Kristo.

Hakuna mtu anayeweza kuvishika vifungu vyote vya sheria hii. Kwa mantiki hii haiwezekani mtu kupata wokovu kupitia jitihada binafsi peke yake. Mtu anapaswa afikie hitimisho hili kwamba: "Mimi ni mwenye dhambi na ninahitaji msamaha wa dhambi." Hata hivyo, kigezo cha kusamehewa dhambi ni kumwamini Yesu Kristo.

→ ***Wokovu, kupata wokovu:*** *tazama Swali la 243, 248 na kuendelea.*

275

Je! Injili ina maudhui gani?

Maudhui ya injili ni pamoja na kazi ya Mungu kupitia Yesu Kristo kwa ajili ya wokovu wa wanadamu. Injili inajumuisha kila kitu ambacho Yesu alikifundisha na kila kitu kuhusu utu wake, tangu kuzaliwa kwake, kusulubiwa kwake, ufufuo wake, hata kurudi kwake. Injili inaweka wazi kwamba Yesu Kristo ni njia pekee kufikia wokovu.

276

Je! Injili inafahamika kwa majina gani mengine?

Injili pia inafahamika kama "neno la msalaba" (1 Wakorintho 1: 18) na "neno la upatanisho" (2 Wakorintho 5: 19).

277

Je! Kuna uhusiano gani kati ya sheria na injili

Sheria na injili zote huyafunua mapenzi ya Mungu ya kuwasaidia wenye dhambi kupata wokovu.

Kwanza kabisa sheria inaorodhesha amri na makatazo ambayo huwafundisha wanadamu kuhusu matendo yampendezayo Mungu. Mwanadamu pekee aliyeitimiliza kikamilifu sheria hii bila ya kuvunja amri yo yote ni Yesu Kristo: "Msidhani ya kuwa nalikuja kuitangua torati au manabii; la, sikuja kutangua, bali kutimiliza" (Mathayo 5: 17).

Vifungu vya Sheria ya Musa ambavyo daima vilikuwa halali na muhimu vilifupishwa na Yesu Kristo na kuwa amri ya kumpenda Mungu na jirani: "Mpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, na kwa roho yako yote, na kwa akili zako zote [...] Mpende jirani yako kama nafsi yako" (Mathayo 22: 37, 39).

Baada ya ufufuo wake, Yesu aliwaelezea wanafunzi wake ya kwamba ameyatimiza mambo yote yaliyoandikwa katika Sheria ya Musa, Manabii, na Zaburi (Luka 24: 44).

Kutokana na hili tunaona kwamba Kristo ni utimilifu na lengo la sheria. Ule uelewa wa agano la kale kwamba sheria ni njia ya kupata wokovu umefika mwisho kupitia Kristo. Yesu Kristo ameanzisha njia mpya, njia ya neema.

> "Kwa maana Kristo ni mwisho wa sheria, ili kila aaminiye ahesabiwe haki."
> **Warumi 10: 4**

278

Je! Ni vigezo gani vya msingi vya kupata neema inayopatikana katika injili?

Kwanza kabisa, mtu anapaswa atambue kuwa yeye ni mwenye dhambi. Kisha, anapaswa aamini kwamba inawezekana kwa mwenye dhambi kupatanishwa na Mungu kupitia Yesu Kristo, na kwamba mwenye dhambi anaweza kuwa na haki halali mbele za Mungu kupitia kumwamini Kristo: "Basi tena, kama kwa kosa moja watu wote walihukumiwa adhabu , kadhalika kwa tendo moja la haki watu wote walihesabiwa haki yenye uzima" (Warumi 5: 18).

Kuwa na haki mbele za Mungu / kuhesabiwa haki: kuwa na haki mbele za Mungu—kwa lugha nyingine, kuhesabiwa haki—humaanisha kwamba: muumini anampendeza Mungu. Mungu anampokea mwenye dhambi, na anampa neema na msamaha.

279

Je! Kuna uhusiano gani kati ya matendo mema ya mtu na ukombozi wake?

Ukombozi hauwezi kupatikana kwa matendo mema. Huweza tu kupatikana kutokana na neema ya Kristo. Hii huhitaji kumwamini Kristo.

Matendo mema ni udhihirisho wa imani iliyo hai. Hivyo, imani ya mtu inapasa imwongoze kuwa na mwenendo mtakatifu, ambao pia hudhihirishwa na matendo yake.

"Maana neema ya Mungu iwaokoayo wanadamu wote imefunuliwa; nayo yatufundisha kukataa ubaya na tamaa za kidunia; tupate kuishi kwa kiasi, na haki, na utauwa, katika ulimwengu huu wa sasa; tukilitazamia tumaini lenye baraka na mafunuo ya utukufu wa Kristo Yesu, Mungu mkuu na mwokozi wetu; ambaye alijitoa nafsi yake kwa ajili yetu, ili atukomboe na maasi yote, na kujisafishia watu wawe milki yake mwenyewe, wale walio na juhudi katika matendo mema"
Tito 2: 11-14

5

AMRI ZA MUNGU

Amri Kuu

Upendo kwa Mungu

Upendo kwa jirani

Mapenzi ya Mungu

Amri Kumi

280

Je! Kazi ya amri za Mungu ni nini?

Mungu amewapa wanadamu amri. Ndani yake anatangaza mapenzi yake kwa ajli ya manufaa ya wanadamu. Amri huonesha jinsi wanadamu wanavyopaswa kujenga uhusiano wao na Mungu. Pia, amri ni msingi wa mahusiano mazuri kati ya wanadamu.

281

Je! Wanadamu wanapaswa watumie mtazamo upi kuzitii amri za Mungu?

Wale ambao humtambua Mungu kama Mwenyezi, Muweza, na Mwenye Pendo watayatenda mapenzi yake, na watafanya juhudi kuyafungamanisha mawazo na matendo yao na mapenzi ya Mungu, yaani, kulingana na amri zake.

Kwa kutambua kwamba Mungu aliwapa wanadamu amri kwa ajili ya upendo wake kwao, utimizwaji wa amri hautokani na hofu ya adhabu, bali kwa kumpenda Mungu

282

Je! Amri kuu kuliko zote ni ipi?

Alipoulizwa "amri ipi iliyo kuu katika torati", Yesu alijibu kwa nukuu mbili kutoka katika Sheria ya Musa: "'Mpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, na kwa roho yako yote, na kwa akili zako zote. Hii ndiyo amri iliyo kuu, tena ni ya kwanza. Na ya pili yafanana nayo, nayo ni hii, mpende jirani yako kama nafsi yako. Katika amri hizi mbili hutegemea torati yote na manabii" (Mathayo 22: 36-40). Amri ya kumpenda Mungu na jirani yako hufahamika pia kama "amri mbili za upendo".

→ ***Kumpenda jirani yako:*** *tazama Swali la 155*

283

Je! Msingi wa upendo wa mwanadamu kwa Mungu ni upi?

Upendo wa mwanadamu kwa Mungu umejengwa juu ya msingi wa upendo wa Mungu kwa wanadamu. Mwanadamu anataka kuurudisha upendo huu: "Sisi twampenda kwa maana yeye alitupenda sisi kwanza" (1 Yohana 4: 19).

284

Je! Amri ya kumpenda Mungu hutaka nini, na huhitaji nini?

Kumpenda Mungu ni kuonesha tabia ya utu wa mtu na kuuelezea mwenendo wake.

Amri ya kumpenda Mungu humgusa mtu kwa ujumla wake na huhitaji jitihada zake zote: "Nawe umpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, na kwa roho yako yote, na kwa akili zako zote, na kwa nguvu zako zote" (Marko 12: 30). Hii humaanisha kujitoa kikamilifu kwa Mungu.

285

Je! Amri ya kumpenda jirani yako ni ipi?

"Mpende jirani yako kama nafsi yako" (Marko 12: 31; Walawi 19: 18).

286

Je! Amri ya kumpenda jirani yako inahitaji nini?

Amri hii huhitaji wanadamu kuwatendea wanadamu wengine kwa upendo. Inaweka mipaka iliyo wazi juu ya ubinafsi.

Katika mfano wa Msamaria Mwema (Luka 10: 25-37), Yesu alionesha kwamba kumpenda jirani yako kunahusisha kuwa na rehema na kuenenda vivyo hivyo.

Uzito wa maneno aliyokuwa akimaanisha Yesu unaonekana kwa wito wake wa kumpenda hata adui yako.

"Mmesikia kwamba imenenwa, Umpende jirani yako, na Umchukie adui yako; lakini mimi nawaambia, Wapendeni adui zenu, waombeeni wanaowaudhi, ili mpate kuwa wana wa Baba yenu aliye mbinguni."
Mathayo 5: 43-45

287

Je! Huyu "jirani" ni nani?

Kwa upande mmoja, mfano wa Msamaria Mwema unadhihirisha kwamba jirani huyu ni mtu ye yote mwenye kuhitaji. Kwa upande mwingine, jirani anaweza kuwa mtu anayesaidia. Jirani yetu anaweza kuwa mtu ye yote tunayekutana naye.

288

Je! Yesu alisema cho chote kingine kuhusu amri ya kumpenda jirani yako?

Zaidi ya mfano wa Msamaria Mwema, Yesu alizifupisha kanuni zifuatazo juu ya upendo kwa jirani kuwa kitu kinachoitwa "Amri Kuu".

Neno "**Amri kuu**" wlilianzishwa huko Ulaya katika karne ya kumi na saba ikirejelea kauli inayopatikana katika Mathayo 7: 12. Leo hii "Amri kuu" inatumika sana katika mahusiano ya mtu na mtu hata nje ya mazingira ya Ukristo.

289

Je! "Amri Kuu" inasemaje?

"Amri Kuu" inaeleweka kama rejea juu ya maneno ya Bwana katika Hubiri la Mlimani: "Basi yo yote myatakayo mtendewe na watu, nanyi watendeeni vivyo hivyo; maana hiyo ndiyo torati na manabii" (Mathayo 7: 12).

290

Je! Ni jinsi gani upendo kwa jirani yako unaweza kudhihirishwa kawenye kusanyiko?

Yale ambayo Yesu aliwafundisha Mitume wake hulihusu pia kusanyiko: "Amri mpya nawapa, mpendane. Kama vile nilivyowapenda ninyi, nanyi mpendane vivyo hivyo. Hivyo watu wote watatambua ya kuwa ninyi mmekuwa wanafunzi wangu, mkiwa na upendo ninyi kwa ninyi" (Yohana 13: 34-35). Hivyo, maagizo haya kwa wanafunzi wake yameizidi kwa mbali sana "Amri Kuu".

Amri ya kumpenda jirani yako, kumwinua mwanadamu mwenzako na kumsaidia katika mahitaji, inapaswa idhihirike zaidi katika kusanyiko: "Tuwatendee watu wote mema; na hasa jamaa ya waaminio" (Wagalatia 6: 10). Wale wote walioko kwenye kusanyiko wana wajibu wa kutendeana kwa ukarimu mwaminifu, wema, upole, na uvumilivu.

291

Je! Huku "kupendana" kunaleta matokeo gani katika kusanyiko?

"Kupendana" hutuwezesha kuwakubali kaka na dada zetu jinsi walivyo (Warumi 15: 7), na hutulinda dhidi ya hali ya kushindwa kupatana, kuchukiana na dharau. Ni nguvu ambayo huimarisha umoja katika kusanyiko, inaamsha huruma na maelewano, na inaendeleza utayari wa kusaidiana.

Kutoka katika "**wimbo wa juu wa upendo**": "Upendo huvumilia, hufadhili; upendo hauhusudu; upendo hautakabari; haujivuni; haukosi kuwa na adabu; hautafuti mambo yake; hauoni uchungu; hauhesabu mabaya; haufurahii udhalimu, bali hufurahi pamoja na kweli; huvumilia yote; huamini yote; hutumaini yote; hustahimili yote."
1 Wakorintho 13: 4-7

292

Je! Amri Kumi zinasemaje?

Amri ya Kwanza: "Mimi ni Bwana Mungu wako. Usiwe na miungu mingine ila mimi."

Amri ya Pili: "Usilitaje bure jina la Bwana Mungu wako, maana Bwana hatamhesabia kuwa hana hatia mtu alitajaye jina lake bure."

Amri ya Tatu: "Ikumbuke siku ya Sabato uitakase."

Amri ya nne: "Waheshimu baba yako na mama yako; siku zako zipate kuwa nyingi katika nchi upewayo na Bwana Mungu wako."

Amri ya Tano: "Usiue."

Amri ya Sita: "Usizini."

Amri ya Saba: "Usiibe."

Amri ya Nane: "Usimshuhudie jirani yako uongo."

Amri ya Tisa: "Usiitamani nyumba ya jirani yako."

Amri ya Kumi: "Usimtamani mke wa jirani yako, wala mtumwa wake, wala mjakazi wake, wala ng'ombe wake, wala punda wake, wala cho chote alichonacho jirani yako."

Jina la "**Amri Kumi**" au "Decalogue" kwa Kiyunani limetokana na muundo wa kibiblia wa "maneno kumi" (deka logoi) unaoelezewa katika Kutoka 34; 28 na Kumbukumbu la Torati 10: 4. Biblia inaweka wazi kuwa idadi ya amri ni kumi, lakini haijaziweka katika mtiririko wa namba. Jambo hili limesababisha kuwepo na njia tofauti za kuzihesabu. Muundo wa kuhesabu unaotumiwa na Kanisa Jipya la Kimitume ni ule uliotumika tangu karne ya 4 BK ya utamaduni wa Kikristo.

293

Je! Ni kina nani waliopewa Amri Kumi?

Mungu aliwapa Amri Kumi watu wa Israeli kupitia Musa katika Mlima Sinai (Kutoka 19: 20). Ziliandikwa kwenye vibao viwili vya mawe.

KNK FA EN 2015-08-19 sw print.indd 107 21.08.15 11:37

294

Je! Amri Kumi zilikuwa na umuhimu gani kwa watu wa Israeli?

Amri Kumi zilitumika kama kipimo cha mwenendo wa wana wa Israeli kwa Mungu pamoja na wao kwa wao. Kutangazwa kwa amri Kumi ilikuwa ni sehemu ya agano ambalo Mungu alilifanya na watu wa Israeli. Utii wa amri Kumi lilikuwa ni jambo la lazima na lilibarikiwa na Mungu. Hata watoto wa watu wa Israeli tayari walikuwa wamekwisha kujifunza na kuziweka amri katika mioyo yao.

Hadi leo hii, amri Kumi zimedumu kuwa na umuhimu mkubwa katika dini ya Kiyahudi.

"Akawahubiri agano lake, alilowaamuru kulitenda, yaani, zile amri kumi; akaziandika juu ya mbao mbili za mawe."
Kumbukumbu la Torati 4: 13

295

Je! Yesu na Mitume wake waliziongelea Amri Kumi?

Ndio. Yesu aliziimarisha Amri Kumi. Hata aliziboresha baadhi ya amri kwa kuzipa maana ya kina na kupanua wigo wake halisi.

Hatimaye Wanafunzi wake waliweka wazi ya kwamba kuvunja hata moja ya amri kuliashiria kuvunja amri zote kumi: "Maana mtu awaye yote atakayeishika sheria yote, ila akajikwaa katika neno moja, amekosa juu ya yote" (Yakobo 2: 10).

"Mmesikia watu wa kale walivyoambiwa, Usiue, na mtu akiua, itampasa hukumu. Bali mimi nawaambieni, Kila amwoneaye ndugu yake hasira itampasa hukumu."
Mathayo 5: 21, 22

"Mmesikia kwamba imenenwa, Usizini; lakini mimi nawaambia, Kila mtu atazamaye mwanamke kwa kumtamani, amekwisha kuzini naye moyoni mwake."
Mathayo 5: 27-28

296

Je! Amri Kumi zinamhusu nani?

Kwenye amri Kumi, Mungu huwalenga wanadamu wote. Mtu anawajibika kwa Mungu kwa mwenendo wake na namna anavyoyaendesha maisha yake.

297

Je! Amri za Mungu zinatakiwa kuonekanaje kuhusiana na sheria za nchi?

Amri za Mungu ziko juu ya sheria za nchi. Kigezo pekee cha kuamua iwapo amri za Mungu zimevunjwa ni mapenzi ya Mungu, na siyo ya mtunga sheria ye yote.

298

Je! Nini maana ya kuvunja amri za Mungu?

Kila uvunjaji wa amri ya Mungu ni dhambi. Dhambi husababisha wanadamu kuwa na hatia mbele za Mungu. Kipimo cha hatia itokanayo na dhambi huweza kutofautiana. Mungu peke yake ndiye huamua kipimo cha hatia. Kwa upande wa mtu binafsi inaweza kuwa ya kwamba hakuna hatia inayopatikana mbele za Mungu kutokana na dhamb fulani.

→ ***Uhusiano kati ya dhambi na hatia:*** *tazama Swali la 230 na maelezo ya Swali la 230*

299

Je! Ni jinsi gani sheria yote inaweza kutimizwa?

Sheria yote inaweza kutimizwa kwa kumpenda Mungu na jirani yako kwa ukamilifu wote (Warumi 13: 8, 10). Jambo hili liliwezekana kwa Yesu Kristo peke yake.

→ ***Sheria:*** *tazama Swali la 138, 271 na kuendelea.*

300

Je! Amri ya Kwanza ni ipi?

"Mimi ni Bwana Mungu wako usiwe na miungu mingine ila mimi."

301

Je! Amri ya Kwanza inamaanisha nini?

Amri ya Kwanza inamaanisha kwamba Mungu ni Bwana wa vitu vyote. Yeye ndiye anayepaswa kuabudiwa na kutukuzwa. Mapenzi yake yanapaswa kutiiwa.

302

Je! Umuhimu wa Amri ya Kwanza katika Agano la Kale ni upi?

Kitendo cha kuabudu miungu kilitawala katika nchi zilizoizunguka Israeli. Kwa Amri ya Kwanza Mungu aliweka wazi kwamba Yeye ni Mungu pekee. Vivyo hivyo, yeye pekee ndiye anayepaswa kuabudiwa, na kutumikiwa. "Sikiliza, Ee Israeli; Bwana Mungu wetu, Bwana ndiye mmoja. Nawe mpende Bwana, Mungu wako, kwa moyo wako wote, na kwa roho yako yote, na kwa nguvu zako zote" (Kumbukumbu la Torati 6: 4-5).

→ ***Kuabudu Mungu Mmoja:*** *tazama maelezo ya Swali la 53*

Neno hili '**kuabudu miungu**' au **'polytheism'** kwa Kiingereza limetokana na maneno mawili ya Kiyunani poly na theos, ambayo humaanisha "wengi" na "mungu". Hivyo neno hili hutumika kurejelea ibada ya miungu wengi. –Hata Mfalme Sulemani, alipokuwa mzee, alimwacha Mungu aliye hai na kuwatolea dhabihu miungu ya Wamoabu na Waamori.
1 Wafalme 11: 7-8

303

Je! Katazo la kuabudu miungu mingine lina maana gani?

Ni dhambi kukitukuza au kukiabudu kitu cho chote–tofauti na Mungu, Muumba ambacho kinaweza kuonekana na wanadamu kama mungu. Hii hujumuisha kuabudu viumbe hai,

matukio ya asili, vitu, na viumbe vya kiroho vilivyo halisi au visivyo halisi.

Vivyo hivyo ni uvunjaji wa Amri ya Kwanza kuvifanya kama mungu vitu kama sanamu, wanyama, mawe, hirizi, nyota, milima, miti na moto, vimbunga, n.k.

Kitendo cha kutengeneza na kuabudu ndama wa dhahabu zama za Agano la Kale pia kulimaanisha uvunjwaji wa amri hii ya Mungu: "Watu wote wakazivunja pete za dhahabu zilizo katika masikio yao, wakamletea Haruni. Akaipokea mikononi mwao akaitengeneza kwa patasi, akaifanya iwe sanamu ya ndama kwa kuiyeyusha; nao wakasema, Hiyo ndiyo miungu yako, Ee Israeli, iliyokutoa katika nchi ya Misri" (Kutoka 32: 3-4).

304

Je! Tunapaswa kulielewaje katazo la kutengeneza na kuabudu sanamu?

Kutoka 20: 4-5 inakataza kutengeneza sanamu ya kitu cho chote kilichoumbwa na Mungu: "Usijifanyie sanamu ya kuchonga, wala mfano wa kitu cho chote kilicho juu mbinguni, wala kilicho chini duniani, wala kilicho majini chini ya dunia. Usivisujudie wala kuvitumikia."

Katazo la kutengeneza na kuabudu sanamu linapaswa kueleweka katika muktadha huu ya kwamba zama hizo kulikuwa na sanamu ambazo zilikuwa zikitukuzwa na kuabudiwa kama miungu.

305

Je! Hatupaswi kuchora au kupiga picha?

Hapana. Hatujakatazwa kutengeneza mifano, sanamu, picha, au sinema. Hata hivyo, vitu hivyo havipaswi kuabudiwa.

306

Je! Amri ya Kwanza ina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Amri ya Kwanza inasema kwamba kuna Mungu mmoja tu. Huyu ni Mungu wa utatu: Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu. Katika Agano Jipya, Amri ya Kwanza haimhusu Mungu peke yake, bali pia Yesu Kristo na Roho Mtakatifu.

→ ***Utatu:*** *tazama Swali la 61 na kuendelea.*

307

Je! Amri ya Kwanza inamaanisha nini kwetu sisi leo?

Amri ya Kwanza inatusihi tumwabudu Mungu kutoka moyoni. Tunamwabudu Mungu kwa heshima, utii, na kicho. Kumcha Mungu kunatokana na upendo wetu kwa Mungu. Siyo tendo la kudhihirisha hofu, bali la kujinyenyekeza, kumpenda, na kumwamini Mungu.

Ni muhimu kumpokea Mungu kama alivyojidhihirsha kwa Ulimwengu: kupitia Yesu Kristo (Yohana 14: 9).

Ni uvunjaji wa amri hii kutengeneza mungu, kama ilivyo, wa mamlaka, heshima, fedha, sanamu, au hata wa utu binafsi, ambapo mambo mengine yote

yako chini. Vivyo hivyo, ni uvunjaji wa Amri ya Kwanza kutengeneza mifano ya Mungu kulingana na sisi tunavyotaka au kulingana na mitazamo yetu. Pia ni uvunjaji wa amri hii kuiona sanamu, miti, matukio ya asili, n.k, kama mungu. Zaidi ya hapo, mambo mengine yanayopingana na Amri ya Kwanza ni kumwabudu Shetani, kutazama nyakati mbaya, uchawi, kuloga, kupandisha pepo, na kuwaomba wafu.

Neno '**uchawi**' limetoka kwa Wayunani na kwa tafsiri linamaanisha "kiini macho". Uchawi pia huhusisha dhana ya kwamba mtu anaweza kuteka na kutawala akili za watu, wanyama, na hata matukio na vitu kwa kufanya matendo fulani (matambiko) au kutamka maneno fulani. Mara nyingi uchawi huhusishwa na yule mwovu.

Watazama nyakati ni watu wanaoamini kwamba wanaweza kuona matukio ya wakati ujao. Wao hubashiri kwa kutumia msingi wa ishara za ajabu ambazo wanazitumia kufanya huo ubashiri. Katika zama za Agano la Kale kutazama nyakati ilikuwa jambo lililozoeleka katika nyumba za kifalme, hata hivyo, lilikuwa ni jambo lililokatazwa kwa watu wa Israeli.

Kuomba wafu ni namna maalum ya kutazama nyakati: wale wanaofanya hivyo hujaribu kuwasiliana na wafu ili kuwauliza kuhusu matukio ya wakati ujao; 1 Samweli 28: 3 na kuendelea.

"Mpeni ukuu Mungu wetu."
Kumbukumbu la Torati 32: 3

308

Je! Amri ya Pili ni ipi?

"Usilitaje bure jina la Bwana Mungu wako, maana Bwana hatamhesabia kuwa hana hatia mtu alitajaye jina lake bure."

309

Je! Amri ya Pili inamaanisha nini?

Amri ya Pili inaonya kwamba inampasa mtu atunze utakatifu wa vitu vyote vinavyohusiana na Mungu ikiwa ni pamoja na jina lake.

310

Je! Amri ya Pili ina umuhimu gani katika Agano la Kale?

Wakati Mungu alipomtokea Musa katika kijiti kiwakacho moto, alilitaja jina lake: "MIMI NIKO AMBAYE NIKO." Hapa jina siyo tu alama ya utofauti. Jina hili pia linaelezea tabia ya mwenye jina. Hivyo, Mungu anatangaza kwamba yeye ni yule yule na ni wa milele. Watu binafsi wanahisi na Mungu katika njia mbalimbali, walakini Mungu ni yule yule, habadiliki kamwe.

Tabia na ukuu wa Mungu haupaswi kudharauliwa kwa namna yo yote ile. Kwa sababu ya heshima yao kwa Mungu, Wayahudi kamwe hawatamki jina hili "MIMI NIKO AMBAYE NIKO" (Kiebrania: Yahweh) kwa sauti ya juu. Kwa kufanya hivyo, wanajaribu kukwepa matumizi yo yote mabaya, hata kwa bahati mbaya, ya jina la Mungu.

"Mungu akamwambia Musa, MIMI NIKO AMBAYE NIKO, akasema, Ndivyo utakavyowaambia wana wa Israeli; MIMI NIKO amenituma kwenu."
Kutoka 3: 14

311

Je! Amri ya Pili ina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Wanadamu wanapaswa kumwongelea Mungu kwa upendo, kicho, na utambuzi kamili wa wajibu wao.

Wakati Yesu alipowafundisha wanafunzi wake kusali, aliwaelekeza kumwita Mungu kama "Baba uliye mbinguni" (Mathayo 6: 9).

Wakati Yesu aliposema: "Nami naliwajulisha jina lako" (Yohana 17: 26), alikuwa akidhihirisha tabia ya Mungu, yaani upendo (1 Yohana 4: 16).

312

Je! Amri ya Pili inamaanisha nini kwetu sisi leo?

Tunapaswa kuvituza vitu vyote vinavyohusiana na Mungu ikiwa ni pamoja na jina lake kwa utakatifu. Hii inahusisha mawazo yetu, maongezi yetu, na mwenendo wetu wa maisha.

Tukiwa kama Wakristo tunapaswa hasa kuwa waaminifu kwa jina la Bwana Yesu Kristo. Tukiwa kama wana wa Mungu, tunaoitwa kwa jina la Baba na Mwana, tuna jukumu la kulituza jina la Mungu kwa utakatifu.

313

Je! Mtu anawezaje kulitaja bure jina la Mungu?

Kukufuru ni dhambi kubwa sana ya kulitukana jina la Mungu, ambapo kwa makusudi kabisa Mungu anadharauliwa, anadhihakiwa, au anatukanwa. Mtu ye yote anayeapa kwa jina la Mungu au anamwomba Mungu huku akisema uongo analitaja bure jina la Mungu. Hata matumizi ya mzaha ya majina haya "Mungu", "Yesu Kristo", au "Roho Mtakatifu" katika maongezi ya kawaida au utani ni uvunjaji wa Amri ya Pili.

Katika historia ya dunia, mara nyingi watu **wamelitaja bure jina la Mungu** ili waweze kutajirika, kuanzisha vita (k.m. vita vya kidini), kudhalilisha wanadamu wenzao, au kutesa na kuua—yote hayo katika jina la Mungu.

314

Je! Madhara ya kuvunja Amri ya Pili ni yapi?

Amri ya Pili ni amri pekee iliyopewa adhabu kuhusiana na uvunjwaji wake. Walakini Biblia haituambii ni adhabu gani. Kwetu sisi, msukumo wa kwanza wa kuitunza amri hii inapasa uwe upendo wetu kwa Mungu na kumcha yeye, na siyo hofu ya adhabu.

315

Je! Kuapa kwa jina la Mungu ni kuvunja Amri ya Pili?

Katika Hubiri la Mlimani, Yesu alionya kuhusu kuapa. Inapaswa ieleweke kwamba hii huhusisha kuapa kwa mzaha katika maisha ya kila siku, lakini siyo, kwa mfano, kuapa mahakamani.

Ikiwa mtu atamwita Mungu kama shahidi katika kula kiapo cha lazima ("Ee Mungu nisaidie") ili kudhihirisha wajibu wake wa kuwa mwaminifu kwa

kwa Mungu, anafanya hivyo akishuhudia waziwazi imani yake kwa Mungu Muweza.

316

Je! Amri ya Tatu ni ipi?

"Ikumbuke siku ya Sabato uitakase."

317

Je! Amri ya tatu inamaanisha nini?

Amri ya Tatu ni wito wa kuitenga siku moja ya wiki ili kumwabudu Mungu na kujifunza neno lake. Kwa Wakristo siku hii ni Jumapili—siku ambayo Yesu Kristo alifufuka katika wafu.

318

Je! Amri ya Tatu ina umuhimu gani katika Agano la Kale?

Mungu alipumzika siku ya saba ya uumbaji na akaitakasa. Tumepewa siku ya kupumzika kama sikukuu ambapo tunapaswa kumshukuru Mungu kwa kazi yake ya uumbaji na kumtukuza.

Hata kabla ya Sheria kutolewa katika Mlima Sinai, tayari Mungu alikwisha kuifanya Sabato kuwa siku inayopaswa kutakaswa. Wakati wa safari ya watu wa Israeli kupitia jangwani, Musa akatangaza: "Ndilo neno alilonena Bwana, Kesho ni starehe takatifu, Sabato takatifu kwa Bwana" (Kutoka 16: 23).

Siku ya Sabato watu wa Israeli walipaswa kupumzika katika kazi zao na kumgeukia Mungu peke yake. Sabato ilitumika kumsifu Muumba na kukumbuka ukombozi wa Israeli kutoka matekani Misri. Wale walioishika Sabato na kuacha kazi zao na maneno yao binafsi (Isaya 58: 13-14) walipewa ahadi ya kubarikiwa.

319

Je! Amri ya Tatu ina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Kuitunza Sabato—siku ya saba ya kalenda ya Kiyahudi—na kuitakasa ilikuwa ni sehemu ya sheria ya Waisraeli. Yesu alikwenda katika sinagogi siku ya Sabato na akawaponya wagonjwa, kitendo ambacho, kulingana na uelewa wa Waisraeli, kilionekana kama kufanya kazi, na hivyo uvunjwaji wa amri. Hapa Yesu, ambaye ni Bwana wa Sabato, alidhihirisha ya kwamba kuwatendea mema wengine ni bora zaidi ya kuishika kwa ufasaha Amri ya Tatu.

'**Masinagogi**' ni sehemu za kuabudu ambapo makusanyiko ya Kiyahudi yamekuwa yakikutana kwa ajili ya ibada takatifu tangu kutekwa kwao huko Babeli. Hizi zilikuwa ni ibada takatifu za maneno na zilihusisha maombi, kusoma na kutafsiri Maandiko matakatifu.

"Sabato ilifanyika kwa ajili ya wanadamu, si mwanadamu kwa ajili ya sabato"
Marko 2: 27

320

Je! Kwa nini Wakristo wanaitunza Jumapili kama "Sabato"?

Wakristo wanaitunza Jumapili kama "Sabato" kwa sababu Yesu alifufuka katika wafu siku ya Jumapili. Hivyo ukweli kwamba Wakristo wanaitunza Jumapili ni ushuhuda wa ufufuo wa Yesu Kristo.

Rejea juu ya umuhimu wa Jumapili kama siku takatifu ya Wakristo inapatikana katika Matendo 20: 7 "Hata siku ya kwanza ya juma, tulipokuwa tumekutana kuumega mkate, Paulo akawahutubu…" Hapa pia kama katika 1 Wakorintho 16: 2, ni siku ya kwanza ya juma—Jumapili—ambayo imetengwa.

321

Je! Ni jinsi gani tunaitakasa Jumapili?

Inapasa Jumapili iwe siku ya kupumzika na siku ya kusherehekea kwa ajili ya nafsi. Zaidi ya yote, tunaitakasa Jumapili kwa kumwabudu Mungu katika ibada takatifu, kulitafakari neno lake kwa imani, kusamehewa dhambi zetu, na kushiriki mwili na damu ya Kristo katika sakramenti ya Ushirika Mtakatifu. Kuitunza na kuitakasa Jumapili pia kunamaanisha kwamba tunahifadhi na kuimarisha matokeo ya ibada takatifu katika nafsi zetu.

Wale ambao wanashindwa kuhudhuria ibada takatifu huitukuza Jumapili kwa kutafuta uunganiko na Mungu na kusanyiko kupitia maombi. Hii inawahusu, kwa mfano, wale ambao inawalazimu kwenda kazini, wagonjwa, walemavu, au wazee.

Amri ya kuitakasa siku ya Sabato ni wito kwa waaminio kufanya tathmini ya shughuli zao ili kutambua kipimo ambacho shughuli hizi hushabihiana na lengo la siku ya Bwana.

322

Je! Amri ya Nne ni ipi?

"Waheshimu baba yako na mama yako; siku zako zipate kuwa nyingi katika nchi upewayo na Bwana, Mungu wako."

323

Je! Amri ya Nne inamaanisha nini?

Amri ya Nne imeelekezwa kwa watu wa rika zote na inawataka kuwaonesha heshima na shukrani baba na mama zao. Hii ni amri pekee yenye ahadi.

324

Je! Amri ya Nne ina umuhimu gani katika Agano la Kale?

Kama ilivyo kwa Sheria ya Musa, Amri ya Nne inahusishwa na safari ya jangwani ya wana wa Israeli. Iliwapasa watu kuwasaidia wakubwa na wazee wa familia zao, na hivyo kwa kufanya hivyo

walikuwa wakiwaonesha heshima. Ahadi ya "siku nyingi" ilieleweka kama ustawi katika maisha ya kidunia.

Katika Israeli, amri hii ilieleweka pia kama mafundisho kwa vijana ya kuwajali wazee na kuwaangalia pale watakapokuwa wakongwe na wakiumwa.

→ ***Sheria ya Musa:*** *tazama Swali la 272 na kuendelea.*

325

Je! Amri ya Nne ina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Tunasoma kwamba Yesu, akiwa kijana wa miaka kumi na miwili alikuwa mtiifu kwa mama yake Mariamu na mumewe Yusufu: "Akashuka pamoja nao mpaka Nazareti, naye alkuwa akiwatii" (Luka 2: 51). Upendo wa Yesu kwa mama yake unadhihirika pale alipompa Mtume Yohana jukumu la kumwangalia mama mamaye, wakati yeye alipokaribia kufa (Yohana 19: 27).

Barua za Mtume Paulo zinawasihi waziwazi watoto kuwa watiifu kwa wazazi wao.

326

Je! Amri ya Nne inamaanisha nini kwetu sisi leo?

Licha ya umri wao, watoto wana wajibu wa kuwaheshimu wazazi wao. Jinsi ambavyo amri hii itazingatiwa inategemea na umri, mazingira ya kijamii, na tamaduni.

Hata hivyo, wajibu wa mtoto kutii una kikomo chake kulingana na rejea ya Mtume Petro: "Imetupasa kumtii Mungu kuliko wanadamu" (Matendo 5: 29).

Neno hili "**mazingira ya kijamii**" hurejelea hali ya maisha ya mtu, ikihusisha urithi, familia, na ndugu, kipato na mali, elimu, ujuzi, dini, na hali nyingine za kimaisha.

327

Je! Ahadi ya "maisha marefu" inapaswa ieleweke vipi leo hii?

Pale watoto wanapowaheshimu wazazi wao kutokana na upendo na shukrani, na hivyo kuwatambua, wanawatii, na kuwajali, watabarikiwa na Mungu. Baraka hii itajidhihirisha katika karama za kiroho.

Kwa uelewa wa watu wa Agano la Kale, "maisha marefu" yalidhihirisha baraka za Mungu. Katika agano jipya, kubarikiwa na Mungu kunadhihirishwa kupitia karama za kiroho.

Karama za kiroho zinatoka kwa Mungu na zinamfanya muumini kuwa "tajiri". Pamoja na mengine, karama hizi za kiroho hujumuisha upendo, uvumilivu, furaha inayotoka kwa Roho Mtakatifu, ufahamu wa kweli wa injili, uwana katika Mungu, msamaha wa dhambi, sakramenti, tumaini katika utimilizwaji wa ahadi za Mungu, na kushiriki katika ahadi hizi.

→ ***Braka ya kiroho:*** *tazama Swali la 268*

328

Je! Amri ya Nne inahusisha pia wajibu wo wote kwa upande wa wazazi?

Ndio. Kwa mtindo wao wa maisha na wajibu wao wa kulea watoto, wazazi wana jukumu kubwa na inawapasa kulitekeleza, kupitia mwenendo wao umpendezao Mungu, ya kwamba hawapaswi kufanya iwawie vigumu watoto wao kuwaheshimu wazazi wao. Endapo wazazi hawatatimiza wajibu huu, vivyo hivyo hawawezi kutegemea utii kutoka kwa watoto wao.

Katika hali yo yote Amri ya Nne haipaswi kuhalalisha wajibu wa mtoto wa kutii endapo utii huo utasababisha ama mzazi au mtoto kuivunja amri takatifu.

329

Je! Amri ya Tano ni ipi?

"Usiue."

330

Je! Amri ya Tano inamaanisha nini?

Uhai ni tunu itokayo kwa Mungu. Yeye peke yake ndiye Bwana wa uhai na mauti. Hakuna mtu mwenye haki ya kusitisha uhai wa mwanadamu.

331

Je! Amri ya Tano ina umuhimu gani katika Agano la Kale?

Tafsiri halisi ya amri hii kutoka katika andiko la Kiebrania ni: "Usiue mtu". Vivyo hivyo, Amri ya Tano inakataza mauaji ya wanadamu kinyume na sheria. Walakini amri hii haijumuishi kazi ya jeshi au adhabu ya kifo.

332

Je! Amri ya Tano ina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Yesu hakuweka kikomo cha utii wa amri hii katika maana yake halisi. Jambo la msingi kwa Yesu lilikuwa ni tabia ya ndani ya mtu.

Ilikuwa ni kwa sababu hii hata akasema: "Mmesikia watu wa kale walivyoambiwa, Usiue, na mtu akiua, itampasa hukumu. Bali mimi nawaambieni, Kila amwoneaye ndugu yake hasira itampasa hukumu" (Mathayo 5: 21-22). Katika 1 Yohana 3: 15 Mtume anatia mkazo kama ifuatavyo: "Kila amchukiaye ndugu yake ni mwuaji."

333

Je! Amri ya Tano ina umuhimu gani kwetu sisi leo?

Mwanzo na mwisho wa uhai wa mwanadamu uko mikononi mwa Mungu peke yake. Yeye peke yake ndiye Bwana wa uhai na mauti.

Amri hii inaendelea kuhusika hata leo licha ya kwamba uovu unazidi kutawala katika dunia na ingawa watu wengi hawachukulii kwa uzito uhai wa wanadamu wengine. Zaidi ya kukataza kusitisha uhai wa binadamu, inahusisha pia wajibu wa kuuheshimu, kuulinda, na kuudumisha uhai wa binadamu.

Kuivunja Amri ya Tano ni dhambi. Hatia mbele za Mungu kutokana na dhambi hiyo huweza kutofautiana (Swali la 230).

334

Je! Kutoa mimba ni kuivunja Amri ya Tano?

Ndio. Uhai ulioko tumboni unapaswa kuheshimiwa na kulindwa kwa sababu yapasa kufahamika kwamba uhai wa binadamu utolewao na Mungu huanza pale mimba inapotungwa na kuendelea.

335

Je! Amri ya Tano inahusisha pia kujiua?

Ndio, kwa sababu ni kitendo cha kusitisha uhai wa binadamu uliotolewa na Mungu.

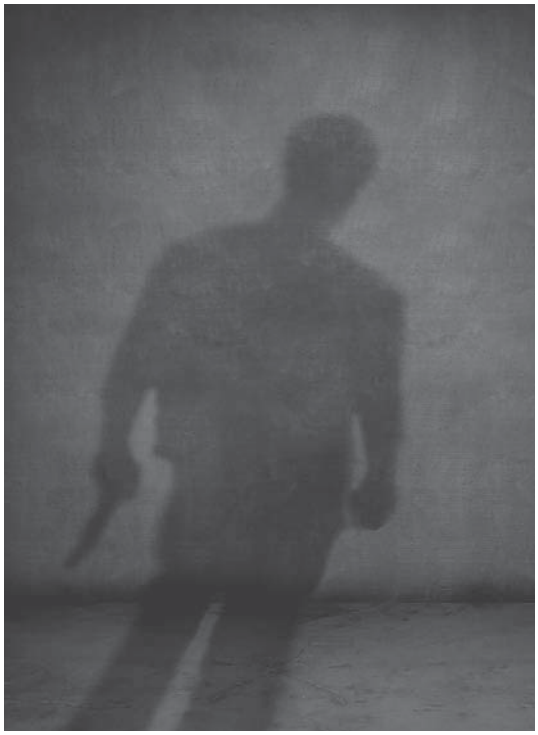

336

Je! Kuua kwa kujikinga ni kuivunja Amri ya Tano?

Ndio, hata kuua kwa kujikinga ni kuivunja Amri ya Tano.

337

Je! Amri inasema nini kuhusu kuua katika vita?

Kuua katika vita ni uvunjaji wa Amri ya Tano. Kwa mtu binafsi, amri inahusisha wajibu wa kutofanya mauaji kila inapobidi. Katika suala la mtu binafsi inaweza kuwa kwamba matendo yake ni vigumu kupata hatia mbele za Mungu katika hali kama hizo.

→ ***Hatia mbele za Mungu:*** *tazama Swali la 230*

338

Je! Kumsaidia mtu kujiua ni kuivunja Amri ya tano

Mtu ye yote anayetoa msaada wa moja kwa moja katika tukio la kujiua—yaani, ambaye anafanya matendo yanayopelekea mauti ya mtu aliye karibu kufa—amevunja Amri ya Tano.

Msaada usio wa moja kwa moja katika tukio la kujiua—yaani, uamuzi wa kutochukua hatua ya kurefusha uhai—siyo uvunjwaji wa Amri ya Tano, endapo vigezo fulani muhimu vimezingatiwa. Kwanza kabisa, uamuzi wa kutojihusisha na kuchukua hatua ya kurefusha uhai ni wa mgonjwa mwenyewe. Ikiwa hakuna agizo la awali la kimatibabu, uamuzi huu unapaswa ufanywe kupitia majadiliano kati ya madaktari na ndugu baada ya kufanya tathmini ya kina juu ya mustakabali mzima wa mgonjwa.

339

Je! Adhabu ya kifo inapaswa kuonekanaje kwa mtazamo wa Amri ya Tano?

Hakuna mwanadamu mwenye haki ya kusitisha uhai wa binadamu. Hivyo adhabu ya kifo ni uvunjwaji wa agizo takatifu. Zaidi ya yote, Kanisa Jipya la Kimitume haliitambui adhabu ya kifo kama kinga au njia sahihi ya kuilinda jamii.

340

Je! Amri ya Tano inahusisha pia kuua wanyama?

Hapana. Kuua wanyama hakuguswi na Amri ya tano. Mungu ameruhusu wanyama watumike kama chakula cha wanadamu (Mwanzo 9: 3). Walakini, hata uhai wa wanyama unapaswa kuheshimiwa. Jambo hili linatokana na wajibu wa mwanadamu wa kuuendeleza uumbaji.

341

Je! Amri ya Sita ni ipi?

"Usizini."

342

Je! Amri ya Sita inamaanisha nini?

Ndoa ni muungano wa maisha kati ya mwanamume na mwanamke kama ilivyopendezwa na Mungu. Imejengwa juu ya kitendo cha hiari ambacho hudhihirishwa na kiapo cha wazi cha uaminifu.

Mtu ye yote aliye kwenye ndoa na ambaye amejamiiana na mtu mwingine zaidi ya yule aliyeoana naye atakuwa amezini. Vivyo hivyo, mtu ye yote anayejamiiana na mtu aliye kwenye ndoa atakuwa amezini.

343

Je! Amri ya Sita ina umuhimu gani katika Agano la Kale?

Katika zama za Agano la Kale, tayari ndoa ilionekana kuwa ni agano

lililolindwa na Mungu na lililobarikiwa kwa njia ya sala. Zama hizo, adhabu ya kosa la kuzini ilikuwa kifo.

"Na baada ya kuwa chumbani pamoja, Tobiasi akanyanyuka kutoka kitandani na kusema 'Dada, amka, na tuombe Mungu aturehemu'. Na Tobiasi akasema 'Mwenye heri ni wewe, Ee Mungu wa Baba zetu, na heri ni jina lako takatifu na tukufu milele, mbingu zikubariki wewe na viumbe vyako vyote."
Tobiti 8: 4-5

344

Je! Amri ya sita ina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Yesu Kristo hupendezwa sana na ndoa ya mwenza mmoja. Huu ni muundo wa ndoa kati ya mwanamume na mwanamke unaopendezwa na Mungu na ulio sahihi kwa Wakristo waaminio.

Yesu pia aliitafsiri Amri ya Sita zaidi ya maana iliyo pana. Katika Hubiri la Mlimani alisema: "Lakini mimi nawaambia, Kila amtazamaye mwanamke kwa kumtamani, amekwisha kuzini naye moyoni mwake" (Mathayo 5: 28). Hii humaanisha kwamba "uzinzi wa moyoni", kwa lugha nyingine, uzinzi unaofanyika mawazoni, unaweza kuwa dhambi licha ya mwenendo wa nje wa maisha usio na lawama.

'**Ndoa ya mwenza mmoja**' ni hali ya mwanamume kuoa mwanamke mmoja tu na mwanamke kuolewa na mwanamume mmoja tu.— Agano la Kale mara nyingi huongelea "ndoa ya wenza wengi" ikiwa na maana kwamba mwanamume mmoja alikuwa ameoa wanawake wengi.

345

Je! Agano Jipya linasema nini kuhusu talaka?

Katika Agano Jipya, talaka huonekana kama uvunjwaji wa Amri ya Sita: "Basi alichokiunganisha Mungu, mwanadamu asikitenganishe" (Marko 10: 9). Sababu pekee ya kukubalika kwa talaka ilikuwa ni uzinzi uliofanywa na mwenza mmojawapo (Mathayo 19: 9).

Kauli za Agano Jipya kuhusu talaka zilitumika, juu ya yote, kuboresha hali ya mwanamke, ambaye alikuwa na haki chache sana wakati wa zama za kale. Hivyo basi, ilipaswa mwanamke alindwe dhidi ya kutengwa bila sababu ya msingi na mume wake.

346

Je! Amri ya Sita inamaanisha nini kwetu sisi leo?

Ndoa ni jambo linalopaswa kudumu siku zote (Mathayo 19: 6; Marko 10: 9). Katika mtazamo huu, ndoa inapaswa ilindwe na iendelezwe.

Amri hii inamaanisha pia ya kwamba wenza wote wanapaswa kuwa waaminifu wao kwa wao. Wajibu unaotokana na amri hii huhusisha jitihada ya dhati ya wenza wote kuishi pamoja kwa upendo na kumcha Mungu.

347

Je! Kanisa Jipya la Kimitume linachukuliaje suala la watu waliotalikiana?

Watu waliotalikiana na waliotengana wana nafasi yao katika kusanyiko na hutunzwa na watumishi wao sawa na washiriki wengine. Watu waliotalikiana na waliotengana hawazuiwi kupokea sakramenti.

Watu waliotalikiana na ambao wangependa kuoana tena watapokea baraka ya ndoa wakihitaji. Hii hulenga kuwapa fursa ya kuanza mwanzo mpya.

Daima Inapaswa ieleweke kwamba Yesu hakuwarudi watu kwa adhabu kali, bali kwa upendo na neema (Yohana 8: 2-11).

348

Je! Amri ya Saba ni ipi?

"Usiibe."

349

Je! Amri ya Saba inamaanisha nini?

Imekatazwa kuchukua vitu au mali ya mtu mwingine. Mtu hana ruhusa ya kuharibu au kujipatia mali ya watu wengine kinyume cha sheria.

350

Je! Amri ya Saba ina umuhimu gani katika Agano la Kale?

Kwanza kabisa amri dhidi ya kuiba ilihusisha tukio la kuwaiba watu. Lengo la amri hii lilikuwa ni kuwalinda watu walio huru dhidi ya kuibwa, kuuzwa, au kushikiliwa mateka. Ilikuwa kawaida kulipa makosa yahusuyo mali kwa mali, lakini kitendo cha kumwiba mtu kiliadhibiwa kwa kifo katika Israeli: "Yeye amwibaye mtu, na kumwuza, au akipatikana mkononi mwake, sharti atauawa huyo (Kutoka 21: 16).

Wizi wa mali ya mtu mwingine pia ulikuwa ukiadhibiwa. Sheria ya Musa ilihitaji malipo yenye faida: "Mtu akiiba ng'ombe au kondoo, na kumchinja, au kumwuza; atalipa ng'ombe watano badala ya ng'ombe mmoja na kondoo wanne badala ya kondoo mmoja" (Kutoka 22: 1).

351

Je! Amri ya Saba ina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Yesu aliuelezea wizi kama dhambi. Wizi huanzia moyoni mwa mtu: "Kwa maana moyoni hutoka mawazo mabaya, uuaji, uzinzi, uasherati; wivi, ushuhuda wa uongo na matukano; hayo ndiyo yamtiayo mtu unajisi" (Mathayo15: 19, 20).

352

Je! Amri ya Saba inamaanisha nini kwetu sisi leo?

Kwa maana halisi, wizi hutokea pale mali inapochukuliwa kutoka kwa watu wengine kinyume cha sheria. Hata hivyo, kukopesha kwa riba, ufisadi, kukwepa kodi, rushwa, na matumizi mabaya ya fedha za umma yote haya yanapaswa pia yaeleweke kama uvunjwaji wa Amri ya Saba.

Kwa kuongezea, Amri ya Saba hutuonya dhidi ya kumwibia jirani yetu heshima yake au cheo chake, na kutogusa utu wake.

Wakopesha kwa riba huwaibia watu kwa kudai bei kubwa au isiyo ya kawaida kwa bidhaa au huduma.

Ufisadi hutokea pale mtu anapotumia vibaya mali za wengine/umma zilizowekwa chini ya mamlaka yake.

Kwa upande mmoja, neno **'rushwa'** hurejelea huduma iliyotendeka (lakini mara nyingi huwa ni fedha) ili kupata kitu ambacho mtu hana haki ya kukipata (hongo). Kwa upande mwingine, rushwa hutokea pale mtu anaporuhusu kupewa hongo.

353

Je! Amri ya Nane ni ipi?

"Usimshuhudie jirani yako uongo."

354

Je! Amri ya Nane inamaanisha nini?

"Ushahidi wa uongo" ni kauli isiyo na ukweli kuhusu mtu mwingine. Kila aina ya "ushahidi wa uongo" ni kitendo cha uongo. Kiini cha amri hii ni mafundisho ya kusema na kutenda yaliyo kweli.

355

Je! Amri ya Nane ina umuhimu gani katika Agano la Kale?

Kiuhalisia Amri ya Nane ilitumika kwa ajili ya kauli za uongo zilizonenwa mahakamani. Mashitaka ya uongo pamoja na kauli zisizo za kweli zilichukuliwa kama "ushuhuda wa uongo" kwa muktadha wa amri hii. Endapo mahakama ikagundua kwamba shahidi alikuwa amenena kauli ya uongo, adhabu ya shahidi huyu wa uongo ni kupewa adhabu impasayo mtuhumiwa endapo angepatikana na hatia (Kumbukumbu la Torati 19: 18-19)

356

Je! Amri ya Nane ina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Yesu Kristo aliirejelea Amri ya Nane katika sehemu mbalimbali. Aliweka wazi kwamba kuivunja amri hii ni udhihirisho wa tabia isiyo sahihi na kwamba inamtia mtu unajisi (k.m. Mathayo 15: 18-20).

357

Je! Amri ya Nane ina maana gani kwetu sisi leo?

Leo hii maana ya Amri ya Nane imepita kwa mbali sana katazo halisi dhidi ya kauli na matendo ya uongo. Uongo wa wazi, kubadilisha maneno, na kauli zenye lengo la kufunika ukweli vyote hivyo navyo ni uvunjaji wa Amri ya Nane. Kujisifia na kuongeza maneno, usaliti na unafiki, umbea, kusengenya na kutia chumvi, hizo nazo ni baadhi ya kauli zisizo za kweli.

Kila mtu anapewa wito wa kujitahidi kuwa mwaminifu na mkweli. Mwenendo wetu katika jamii na katika shughuli zetu za kimaisha unapaswa kuongozwa na Amri ya Nane.

Kauli zisizo na ukweli kuhusu mtu mwingine na ambazo humsababishia madhara, huvunja heshima yake, au kumfedhehesha huitwa **masengenyo au matusi.**

358

Je! Wakristo wana wajibu gani kutokana na Amri ya Nane?

Wakristo wanapewa wito wa kutoa ushuhuda wa kweli kwa kuiamini injili, kuitangaza, na kuenenda kulingana nayo.

359

Je! Amri ya Tisa na ya Kumi ni zipi?

"Usiitamani nyumba ya jirani yako, usimtamani mke wa jirani yako; wala mtumwa wake, wala mjakazi wake, wala ng'ombe wake, wala punda wake, wala cho chote alicho nacho jirani yako."

360

Je! Ni kwanini Amri ya Tisa na ya Kumi hujumuishwa pamoja?

Kimaudhui Amri mbili za mwisho zinazopatikana katika Amri Kumi zinahusiana kwa karibu sana. Hivyo mara nyingi zinahesabiwa kama amri moja.

Kuna aina mbalimbali za amri kama hizi mbili katika Biblia. Kutoka 20: 17 huanza kwanza na nyumba ya jirani, wakati Kumbukumbu 5: 21 huanza kwanza na mke wa jirani.

361

Je! Amri ya Tisa na ya Kumi humaanisha nini?

Msingi wa Amri ya Tisa na ya Kumi ni kauli inayosema: "Usitamani". Hata hivyo hili siyo katazo la kila aina ya tamaa ya mwanadamu, bali tamaa yenye nia mbaya juu ya mke au mali za jirani.

Endapo tamaa hii itaelekezwa kwa kitu cha mtu mwingine cha kipekee na chenye thamani, au kile anachokimiliki inageuka na kuwa dhambi. hapo itakuwa na matokeo ya uharibifu. Tamaa huweza kuzaa hali ya kutokuwa na kiasi na mara nyingi hali hii inatokana na wivu.

362

Je! Amri ya Tisa na ya Kumi zina umuhimu gani katika Agano la Kale?

Tangu mwanzo wa wakati, Shetani anatafuta kuwajaribu wanadamu ili watende dhambi kwa kuamsha ndani yao tamaa na shauku ya mambo na vitu vilivyokatazwa.

Agano la Kale linatoa mfano wa madhara makubwa sana yaliyosababishwa na Mfalme Daudi kumtamani mke wa jirani yake. Hatimaye tamaa hii ilimpelekea kusema uongo, kuzini, na kuua (2 Samweli 11).

363

Je! Amri ya Tisa na ya Kumi zina umuhimu gani katika Agano Jipya?

Endapo tamaa haitazuiwa, itawekwa katika vitendo ndani ya muda mfupi. Madhara yake yanaelezewa katika Yakobo 1: 15: "Halafu ile tamaa ikiisha kuchukua mimba huzaa dhambi, na ile dhambi ikiisha kukomaa huzaa mauti."

Wagalatia 5: 19-25 inaonesha kwamba tamaa inapelekea matendo maovu. Matendo haya yanaelezewa kama "matendo ya mwili". Biblia huzipinga tamaa hizi kwa kutumia neno "kiasi". Jambo hii hudhihirishwa katika kuwa na kiasi na kujikana nafsi.

"Basi matendo ya mwili ni dhahiri, ndiyo haya, uasherati, uchafu, ufisadi, ibada ya sanamu, uchawi, uadui, ugomvi, wivu, hasira, fitina, faraka, uzushi, husuda, ulevi, ulafi, na mambo yanayofanana na hayo, katika hayo nawaambia mapema, kama nilivyokwisha kuwaambia, ya kwamba watu watendao mambo ya jinsi hiyo hawataurithi ufalme wa Mungu. Lakini tunda la Roho ni upendo, furaha, aamamni, uvumilivu, utu wema, fadhili, uaminifu, upole, kiasi; juu ya mambo kama hayo hakuna sheria. Na hao walio wa Kristo Yesu wameusulubisha mwili pamoja na mawazo yake mabaya na tamaa zake. Tukiishi kwa Roho, na tuenende kwa Roho."
Wagalatia 5: 19-25

364

Je! Amri ya Tisa na ya Kumi zina umuhimu gani kwetu sisi leo?

Amri ya Tisa na ya Kumi huwapa wanadamu jukumu la kuhakikisha usafi wa mioyo yao. Inawapasa kuyashinda majaribu yo yote yanayohusu matendo maovu.

"Kama watoto wa kutii msijifananishe na tamaa zenu za kwanza za ujinga wenu; bali kama yeye aliyewaita alivyo mtakatifu, ninyi nanyi iweni watakatifu katika mwenendo wenu wote."
1 Petro 1: 14-15

6

KANISA LA YESU KRISTO

Kusanyiko la bibi arusi

Wakristo

Kanisa

Kazi ya Bwana ya ukombozi

Mitume

Misheni

Utume

365

Je! Neno "kanisa" lina maana gani?

Neno "kanisa" lina maana tatu tofauti katika matumizi ya kawaida. Kwa upande mmoja, linatumika kurejelea sehemu ya kuabudu ya Wakristo ambapo waumini hukutana kwa ajili ya kuendesha ibada takatifu. Maana nyingine ya "kanisa" inarejelea kusanyiko la mahali fulani. Zaidi ya hapo, "kanisa" huweza kutumika kurejelea dhehebu la Kikristo, kwa mfano Kanisa Jipya la Kimitume au Kanisa Katoliki.

'**Dhehebu**', au 'denomination' kwa Kiingereza linalotokana na neno la Kilatini denominatio, ("utambulisho", "jina"), ni neno linalotumika kuitambulisha jamii fulani ya kidini.

366

Je! Nini maana ya "kanisa" kwa mtazamo wa imani?

Kwa mtazamo wa kiimani, neno "kanisa" halirejelei jengo la kanisa, bali taasisi yenye jukumu la kuwapa wanadamu wokovu utokao kwa Kristo. Wale walio waumini wa kanisa wanaitwa ili wawe na ushirika wa milele pamoja na Mungu.

Zaidi ya hapo, "kanisa" humaanisha ushirika wa waaminio pamoja na Mungu wa utatu ambao tayari upo hata leo hii, ikiwa na maana kwamba Mungu anawageukia wamwaminio, ambao humwabudu na kumsifu, katika neno na sakramenti. Ndani ya kanisa, waaminio wana ushirika wao kwa wao. Msingi wa uhai wa kanisa ni ibada takatifu.

367

Je! Ni muhimu kuwa na kanisa?

Ndio. Kanisa ni muhimu ili kuwa Mkristo, kwa sababu ni humo pekee ambapo tunasikia neno la Mungu, tunapokea sakramenti, na kuhisi ushirika pamoja na Mungu na sisi kwa sisi. Kwa jumla, vipengele vyote hivi vinahitajika kwa ajili ya kupata wokovu. Bila ya kanisa jambo hili haliwezekani kwa wanadamu.

→ ***Wokovu:*** *tazama Swali la 243, 248*

368

Je! Nani alilianzisha kanisa?

Yesu Kristo ndiye alianzisha kanisa. Siyo tu kwamba aliacha mafundisho, bali pia alianzisha taasisi ya kuleta wokovu, yaani kanisa lake. Hivyo kanisa hili chanzo chake ni Mwana wa Mungu aliyekuja duniani na akatenda kazi miongoni mwa wanadamu akiwa mwanadamu yeye mwenyewe: akawaita wanadamu kumfuata kama wanafunzi wake, akahubiri, akatenda miujiza, akasamehe dhambi, na akatoa ahadi na kisha akamleta Roho Mtakatifu.

Utu na matendo ya Yesu Kristo ni vigezo vya msingi kwa ajili ya uwepo wa kanisa.

369

Je! Nani ni "kichwa" cha kanisa la Yesu Kristo?

Yesu Kristo mwenyewe ni "kichwa" cha kanisa lake.

370

Je! Kazi za kanisa la Yesu Kristo ni zipi?

Kanisa la Yesu Kristo lina kazi mbili. Ya kwanza ni kuwezesha kupatikana kwa wokovu pamoja na ushirika wa milele na Mungu kwa wanadamu. Kazi yake ya pili ni kuwawezesha wanadamu kumwabudu na kumsifu Mungu.

371

Je! Kuna tofauti kati ya kanisa la Yesu Kristo na Kanisa Jipya la Kimitume?

Ndio, tofauti ipo. Kanisa moja la Yesu Kristo hudhihirishwa katika namna tofauti na kwa vipimo tofauti kwenye Kanisa Jipya la Kimitume na madhehebu mengine ya Kikristo.

→ *tazama Swali la 386*

372

Je! Yesu Kristo alianzisha kanisa kwa kufanya matendo gani?

Yesu Kristo alianzisha kanisa kwa kufanya matendo haya muhimu:

- Aliwakusanya wanafunzi (Marko 1: 16 na kuendelea),
- Alihubiri kuhusu ufalme wa Mungu (Marko 1: 14-15),
- Aliwachagua Mitume (Luke 6: 12-16),
- Alianzisha Ofisi ya Petro (Mathayo 16: 18),
- Alisherehekea Ushirika Mtakatifu kwa mara ya kwanza (Mathayo 26: 20-29),
- Alifanyika dhabihu siku ya Ijumaa Kuu (Mathayo 27: 50
- Alifufuka katika wafu siku ya Pasaka (Mathayo 28: 1 na kuendelea),
- Aliwapa Mitume wake kazi ya kutangaza injili na kubatiza katika jina la Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu (Mathayo 28: 19-20),
- Alimleta Roho Mtakatifu siku ya Pentekoste (Matendo 2: 1 na kuendelea).

373

Je! Kuna rejea zinazohusu kanisa la Yesu Kristo katika Agano la Kale?

Ndio, Agano la Kale lina rejea mbalimbali kuhusu kanisa la Kristo, kwa mfano:

- Safina: Nuhu na familia yake waliokolewa dhidi ya gharika kwa kupata hifadhi ndani yake. Safina ilitumika kumwokoa Nuhu na familia yake. Vivyo hivyo, kanisa la Kristo hutumika kumwokoa mwenye dhambi (1 Petro 3: 20-21).
- Amri Kumi ambazo Musa alizipokea katika Mlima Sinai: katika hizi mapenzi ya Mungu hudhihirishwa. Amri hizi zilitangazwa katika mkutano wa watu wa Israeli kupitia Musa, mtumwa wa Mungu. Katika kanisa la Kristo, mapenzi matakatifu yanatangazwa kwa umati wa watu, yaani kusanyiko, kwa njia ya kuhubiri injili.

374

Je! Ni jinsi gani kanisa la Yesu Kristo limeelezewa katika Agano Jipya?

Agano Jipya hutumia taswira na mifano mbalimbali kuelezea tabia ya kanisa la Yesu Kristo. "Mwili wa kanisa" ni moja ya taswira muhimu zaidi za kanisa. Katika taswira hii, kanisa linafananishwa na mwili: "Kwa kuwa kama vile katika mwili mmoja tuna viungo vingi, wala viungo vyote havitendi kazi moja; vivyo hivyo na sisi tulio wengi tu mwili mmoja katika Kristo" (Warumi 12: 4, 5).

375

Je! Taswira ya mwili wa Kristo ina maana gani?

Taswira ya mwili wa Kristo huwarejelea wale wote walio wa Yesu Kristo kwa sababu wamebatizwa, wanamwamini, na wanamshuhudia kama Bwana wao. Kama ilivyo kwamba viungo vya mwili ni vya mtu mmoja, basi wale wote waliobatizwa ni wa kanisa la Yesu Kristo.

376

Je! Kuna uhusiano gani kati ya kanisa na utu wa Yesu Kristo?

Yesu Kristo ana asili mbili. Hizi pia hufunuliwa kwenye kanisa.

Kila tunapoongelea kuhusu asili mbili za Yesu, tunamaanisha ya kwamba Yesu Kristo ni Mungu halisi na wakati huo huo ni Mwanadamu halisi. Hii pia huweza kudhihirika katika mifano kutoka katika maisha yake: wakati alipomfufua Lazaro katika wafu, alifanya hivyo kama Mungu halisi (Yohana 11: 43-47). Akiwa kama Mwanadamu halisi, alihisi njaa na kiu, kama ilivyo kwa mwanadamu mwingine ye yote (Yohana 4: 7).

Asili takatifu ya Yesu haikuonekana, bali asili yake ya kibinadamu ilionekana.

Ni sawa na kanisa: lina upande usioonekana na upande unaoonekana. Kama ilivyo katika asili mbili za Yesu Kristo, zote hizi zinahusiana kwa muunganiko usioweza kutenganishwa.

→ ***Asili mbili za Kristo:***
tazama Swali la 103 na kuendelea.

377

Je! Tunawezaje kuuhisi upande usioonekana wa kanisa la Yesu Kristo?

Pamoja na mambo mengine, tunauhisi upande usioonekana wa kanisa katika matokeo yake ya wokovu. Haya hayaonekani kwa wanadamu na huweza tu kupokelewa kwa imani.

Kwa mfano, tunahisi matokeo ya wokovu:

- pale Mungu anaposamehe dhambi,
- pale dhambi ya asili inapooshwa kupitia ubatizo,
- pale Mungu anapotoa karama ya Roho Mtakatifu,
- wakati mwili na damu ya Kristo vinapotolewa kwenye Ushirika Mtakatifu,
- wakati sakramenti zinapotolewa kwa ajili ya wafu,
- wakati matendo ya baraka (kipaimara, kutawazwa, n.k.) yanapofanyika,
- pale Mungu anapotenda kupitia neno la hubiri linalonenwa na mwanadamu,
- wakati baraka za Mungu zinapotolewa kwenye kusanyiko.

378

Je! Tunawezaje kuuhisi upande unaoonekana wa kanisa la Yesu Kristo

Pamoja na mambo mengine, tunauhisi upande unaoonekana pale wanadamu wanapohudumu katika kanisa. Hili huonekana, kwa mfano,

- wakati watu wanapomshuhudia Yesu Kristo,
- wakati wa kusherehekea ibada takatifu,
- wakati maji yanapotakaswa kwa ajili ya ubatizo na ubatizo unapofanyika,

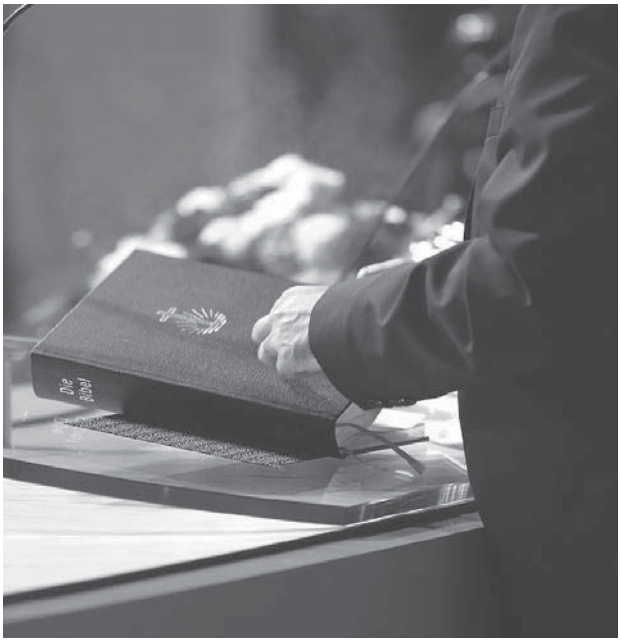

- wakati watumishi wanapotakasa mkate na divai kwa ajili ya Ushirika Mtakatifu na pale wanaposhirikisha Ushirika Mtakatifu,
- wakati Mitume wanapowawekea mikono yao waumini na kutekeleza Idhini Takatifu,
- wakati watumishi wanapohubiri,
- wakati watu wanaposali,
- wakati matendo ya upendo yanapofanyika.

379

Je! Upande usioonekana wa kanisa la Yesu Kristo ni mkamilifu?

Ndio, upande usioonekana wa kanisa la Yesu Kristo ni mkamilifu. Kwa namna hii unaendana na tabia takatifu ya Yesu Kristo. Wanadamu hawawezi kuuelewa ukubwa, kipimo, na ukamilifu wa kanisa la Yesu Kristo na hata waaminio hawawezi kuuelewa kikamilifu.

380

Je! Upande unaooneka wa kanisa la Yesu Kristo ni mkamilifu?

Hapana. Upande unaoonekana wa kanisa la Yesu Kristo sio mkamilifu. Zaidi ya yote, watu wanaotenda kazi ndani yake hawawezi kudhihirisha kila siku upendo, huruma, ukweli, na upole wa Yesu.

Kanisa linaendeshwa na wanadamu wenye dhambi ambao wana nafasi kubwa ya kufanya makosa. Ni kwa sababu hii kwamba makosa, mapungufu, na uharibifu ule ule unaopatikana kwa wanadamu unapatikana pia kwenye kanisa.

Hapa ndipo upande unaoonekana wa kanisa unapotofautiana kimsingi na asili ya kibinadamu ya Yesu. Tofauti na upande unaoonekana wa kanisa, ambao una mapungufu, Yesu Kristo alikuwa mkamilifu na asiye na dhambi katika asili yake ya kibinadamu.

381

Je! Ni sifa gani zinazotambulisha kanisa la Yesu Kristo?

Kanisa la Kristo—upande unaoonekana na usioonekana—lina sifa nne za kipekee: umoja, utakatifu, hali ya kusambaa kote, na hali ya kimitume. Sifa hizi zinazolitambulisha kanisa zinajulikana kama 'notae ecclesiae'.

382

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea "umoja wa kanisa la Yesu Kristo"?

Kanisa ni moja kwa sababu kuna Mungu mmoja tu. Kanisa linashuhudia umoja wa Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu, ambaye hutenda kazi ndani yake. Yesu alirejelea umoja wa wafuasi wake na upendo walionao wao kwa wao kama sifa ya kipekee ya wale walio wake. Ni kwa njia hii asili ya Mungu hudhihirika ndani ya kanisa: "Mungu ni upendo, naye akaaye katika pendo, hukaa ndani ya Mungu, na Mungu hukaa ndani yake" (1 Yohana 4: 16).

→ ***Utatu:*** *tazama Swali la 61 na kuendelea.*

383

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea "utakatifu wa kanisa la Yesu Kristo"?

Kanisa ni takatifu kwa sababu Mungu wa utatu ni mtakatifu. Yeye hutenda kazi katika neno na sakramenti ndani ya kanisa la Kristo.

384

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea "hali ya kusambaa kote ya kanisa la Yesu Kristo"?

Kanisa la Kristo ni la ulimwengu wote kwa sababu Mungu yupo kwa ajili ya wanadamu wote, walio hai na wafu. Hakuna mipaka katika kuitangaza injili.

385

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea "hali ya kimitume ya kanisa la Yesu Kristo"?

Kanisa ni la kimitume kwa sababu mafundisho ya kimitume hutangazwa ndani yake na kwa sababu utume wa kimitume hutenda kazi ndani yake.

386

Je! Ni wapi sifa nne za kanisa la Yesu Kristo hudhihirishwa?

Sifa nne za kanisa la Yesu Kristo—umoja, utakatifu, hali ya kusambaa kote, na hali ya kimitume—hudhihirishwa katika njia tofauti na kwa vipimo tofauti katika madhehebu mbalimbali ya Kikristo.

Sifa hizi za utambulisho wa kanisa la Yesu Kristo hudhihirishwa pale Mitume wanapotenda kazi: wanatoa sakramenti tatu kwa walio hai na wafu na kulitangaza neno la Mungu huku wakisisitiza kurudi kwa Kristo kulikowadia. Hapa ndipo kazi ya Bwana ya ukombozi huanza.

Neno hili '**kazi ya Bwana ya ukombozi'** mara nyingi hueleweka kama rejea juu ya tendo la Yesu la kuokoa, ambalo tayari

limekwisha kukamilishwa. Neno hili linapotumika hapa, linarejelea ile sehemu ya kanisa ambapo Mitume wanatenda kazi kutoa karama za wokovu ambazo hutumika kuwandaa malimbuko, yaani bibi arusi wa Kristo.

387

Je! Ni majukumu gani hutimizwa katika kazi ya Bwana ya ukombozi?

Katika kazi ya Bwana ya ukombozi, Yesu Kristo analiandaa kusanyiko lake la bibi arusi kupitia Mitume kwa ajili ya kurudi kwake kulikowadia. Leo hii majukumu haya yanatimizwa na Mitume ambao hutenda kazi katika Kanisa Jipya la Kimitume.

→ ***Maandalizi ya kusanyiko la bibi arusi:*** *tazama Swali la 214, 402, 562 na kuendelea.*

388

Je! Kanisa la Yesu Kristo lilitokea katika kipindi gani?

Kanisa la Yesu Kristo lilitokea kwa mara ya kwanza siku ya Pentekoste wakati Roho Mtakatifu alipomiminwa. Mtume Petro alihubiri na watu 3,000 waliamini. Hivyo walikubali kubatizwa, pamoja na Mitume walijumuisha kanisa la kwanza la Kikristo. Tukio hili lilitendeka Yerusalemu.

389

Je! Nini kiliwatofautisha Wakristo wa awali?

Wakristo wa awali "wakawa wakidumu katika fundisho la mitume, na katika ushirika, na katika kuumega mkate, na katika kusali" (Matendo 2: 42). Jambo hili ni la muhimu sana kwa kanisa la Yesu Kristo.

390

Je! Wapi tunaweza kusoma kuhusu maendeleo muhimu ya makusanyiko ya awali?

Tunapata uelewa wa maendeleo ya makusanyiko ya awali katika Agano Jipya, yaani katika kitabu cha Matendo ya Mitume na barua za Mitume.

391

Je! Ni jinsi gani kanisa la Yesu Kristo lilikua?

Baada ya Pentekoste, wakati Roho Mtakatifu alipomiminwa kwa waumini, kanisa la Yesu Kristo liliendelea kukua: Mitume na watumishi wengine wakaanza kutenda kazi ndani yake. Injili ikahubiriwa na sakramenti zikatolewa

Makusanyiko yakaanzishwa katika Ufalme wote wa Rumi. Ukristo ukaanza kusambaa miongoni mwa Wayahudi pamoja na Mataifa.

Zama za Wakristo wa awali, **Ufalme wa Rumi** ulikuwa dola iliyokuwa ikitawala dunia. Ilijumuisha ukanda wote wa bahari ya Mediterani mpaka Mashariki ya Kati. Kutokana na mfumo wake mzuri wa usafirishaji na matumizi ya lugha moja ya Kiyunani (na baadaye Kilatini) Utawala wa Rumi ulikuwa na manufaa makubwa katika usambazaji wa injili.

392

Je! Mitume walisambaza injili wapi na wapi?

Katika kutimiza mamlaka kuu ya kufanya kazi waliopewa na Yesu Kristo—yaani kufundisha na kubatiza mataifa yote—Mitume walitenda kazi katika sehemu tofauti tofauti. Mtume Petro na Yakobo walianza kuitangaza injili kwa Wayahudi, wakati Mtume Paulo na Barnaba wakasafiri katika nchi za Mataifa zilizopo ukanda wa bahari ya Mediterani. Injili ilisambaa hata kufika Asia na Afrika. Makusanyiko yakaanzishwa Misri, Uturuki, Ugiriki, Italia, Libya, Makedonia, Siria na Sipro.

→ ***Mamlaka kuu ya kufanya kazi:*** *tazama Swali la 159, 434, 486*

393

Je! Kazi yao ya kimishonari iliendeleaje?

Mitume walivumilia shida, matatizo, na mateso mengi katika huduma ya Kristo. Mtume Paulo anaelezea aliyoyapitia katika 2 Wakorintho 11: 25-28: "Mara tatu nalipigwa kwa bakora; mara moja nalipigwa kwa mawe; mara tatu nalivunjikiwa jahazi; kuchwa kucha nimepata kukaa kilindini; katika kusafiri mara nyingi; hatari za mito; hatari za wanyang'anyi; hatari kwa taifa langu; hatari kwa mataifa mengine; hatari za mjini; hatari za jangwani; hatari za baharini; hatari kwa ndugu za uongo; katika taabu na masumbufu; katika kukesha mara nyingi; katika njaa na kiu; katika kufunga mara nyingi; katika baridi na kuwa uchi. Baghairi ya mambo ya nje, yako yanijiayo kila siku, ndiyo maangalizi ya makanisa yote."

Waumini wengi walikimbia kutoka Yerusalemu kutokana na dhiki waliyoipata katika mji huo (Matendo 8: 1; 11: 19). Hata katika mazingira yao mapya walifundisha watu imani ya Kikristo na wakilitangaza neno la Bwana, kama Filipo, kwa mfano, katika mji mkuu wa Samaria.

Neno **'misheni'** linatokana na neno la Kilatini linalomaanisha "jukumu" au "agizo". Neno hili linatumika kurejelea kazi ya kuwavuta watu wasio Wakristo katika imani ya Kikristo, yaani injili.

394

Je! Kuna kumbukumbu gani juu ya hatma ya Mitume wa awali?

Kuna rejea chache na zisizoeleza kwa kina kuhusu jambo hili katika Maandiko Matakatifu. Katika maandiko mengine ya kale ya kidini tunajifunza kwamba Mitume wengi waliifia dini. Mtume Yohana peke yake ndiye aliyeishi miaka mingi na ndiye aliyetenda kazi kwa muda mrefu zaidi kuliko Mitume wote. Baada ya uharibifu wa hekalu la Yerusalemu (mwaka 70 BK) alienda kuishi Asia na kwa sehemu kubwa alitenda kazi katika kusanyiko la Efeso.

Neno '**mfia dini**' limetokana na neno la Kiyunani *martys*, linalomaanisha "shahidi". Watu wanaoteseka au kufa kifo cha kikatili kwa ajili ya imani yao wanaitwa "wafia dini". Mfano mzuri ni shemasi Stefano, ambaye alipigwa mawe hadi kufa kwa sababu ya kumshuhudia Yesu Kristo. Matukio yanayohusu kupigwa kwake mawe yameelezewa kwenye Matendo ya Mitume. 7.

395

Je! Nini kiliendelea baada ya kufa kwa Mitume wa awali?

Baada ya Mitume wa awali kufa, utumishi ambao Yesu aliupa mamlaka ya kutoa sakramenti, kusamehe dhambi, na kutangaza injili, haukuwa tena na watenda kazi. Matokeo yake, haikuwezekana tena kutoa karama za Roho Mtakatifu. Pia haikuwezekana tena kwa karama nyingine za kiutumishi kupatikana kupitia utumishi wa Utume. Walakini injili iliendelea kusambaa. Watu walioamini waliendelea kuipeleka mbali zaidi injili na mfumo wa mafundisho ya Kikristo

396

Je! Hali ilikuwaje kwa washiriki wa makusanyiko ya awali ya Kikristo?

Washiriki wa makusanyiko ya awali ya Kikristo waliteswa na kuuawa huku wakiitwa wapagani katika nchi za Mataifa kwa sababu hawakuabudu miungu ambayo wenyeji walikuwa wakiiamini. Wakristo pia walilaumiwa kama chanzo cha mazao kutozaa; matetemeko ya ardhi, na mafuriko ambazo waliitumia kama sababu ya kuwatesa na kuwaua. Watawala wa Kirumi walijaribu kuufutilia mbali Ukristo. Mauaji ya kwanza makubwa ya Wakristo yalianza mwaka 64 BK chini ya Mtawala wa Kirumi aliyefahamika kama Nero.

397

Je! Kanisa la Yesu Kristo liliendelea kukua?

Ndio, hata baada ya vifo vya Mitume wa kwanza na licha ya mauaji ya Wakristo, kanisa liliendelea kukua. Watu waliomwamini Yesu Kristo na kumshuhudia kama Bwana wao walipokea sakramenti ya Ubatizo Mtakatifu wa maji, na hivyo wakajumuishwa katika mwili wa Kristo. Kwa njia hii kanisa la Yesu Kristo likasambaa duniani kote.

→ ***Mwili wa Kristo:***
tazama Swali la 374 na 375

398

Je! Mafunzo ya Kikristo yalidumishwaje?

Matarajio ya kurudi kwa Kristo hatimaye yalififia kwenye mahubiri. Walakini imani kuhusu maisha na kazi ya Mwana wa Mungu, kuhusu mauti yake na ufufuo wake iliendelea kudumu.

Kwa uvuvio wa Roho Mtakatifu, kanuni ya kanisa la awali iliwekwa katika maandishi. Kupitia mikutano ya kikanisa iliyofahamika kama “mabaraza”, mafunzo ya Utatu wa Mungu na ya asili mbili za Yesu Kristo yaliandaliwa na kutangazwa kama sheria za imani ya Kikristo.

→ ***Utatu wa Mungu:***
tazama Swali la 61 na kuendelea.

→ ***Kanuni za awali za kanisa:***
tazama Swali la 33 na kuendelea.

→ ***Baraza:***
tazama maelezo ya Swali la 33

399

Je! Ni lini kanisa la Kristo lilipokea tena Mitume?

Baada ya Mitume wa kipindi cha kwanza cha kimitume kuwa wamekufa, hakukuwa tena na wabebaji wa utumishi wa Utume. Hata hivyo, utumishi wa Utume uliendelea kuwepo bila ya mabadiliko. Mwaka 1832, Mungu aliufufua utumishi huu kwa mara nyingine tena.

400

Je! Kazi hii mpya ya utumishi wa Utume ilitokeaje?

Waumini wa shuhuda mbalimbali huko Uingereza, Uskoti na Ujerumani walifanya maombi huku wakitumaini kwamba Roho Mtakatifu atende tena kazi kwa kipimo kile kile kama cha Mitume wa awali. Tukio hili lilihusisha na matarajio yao kwamba Mungu angewaleta Mitume tena.

Hatimaye, mwaka 1832, muumini mmoja huko London aliyeitwa John Bate Cardale aliitwa na Roho Mtakatifu katika utumishi wa Utume, na akapewa wadhifa kama Mtume na Henry Drummond. Kwenye Noeli ya mwaka 1832, John Bate Cardale alifanya tendo lake la kwanza la kitumishi akiwa kama Mtume, nalo lilikuwa ni kutawaza.

→ ***Shuhuda:***
tazama maelezo ya Swali la 36

401

Je! Jambo hili lilikuwa na maana gani kwa kanisa la Kristo?

Kwa wito mpya wa Mitume, kwa mara nyingine tena kulikuwa na watu wa kuendesha utumishi wa Utume katika kanisa la Kristo. Utume wenye mamlaka ya kutoa sakramenti zote, kudumisha uhakika wa kurudi kwa Kristo kulikowadia, na kuliandaa kusanyiko la bibi arusi kwa ajili ya tukio hili, kwa mara nyingine tena ulikuwa na watenda kazi, kama ilivyokuwa kipindi ambacho kanisa la Kristo linaanzishwa; karama ya Roho Mtakatifu ilitolewa kwa mara nyingine tena. Zaidi ya hapo, msamaha wa dhambi ulianzishwa tena na Mitume. Vivyo hivyo, kutawaza watumishi kulifanyika tena.

402

Je! Mitume wana majukumu gani katika kanisa la Kristo?

Yesu Kristo analiongoza kanisa lake. Kwa mantiki hiyo anawatumia Mitume. Utumishi wa Utume ni utumishi wa kwanza wa kanisa. Ni utumishi pekee uliotolewa na Yesu mwenyewe. Majukumu muhimu ya Mitume yanahusisha kuitangaza injili ulimwenguni kote, kutangaza msamaha wa dhambi, utoaji wa sakramenti kwa walio hai na wafu, na kuwatawaza Watumishi. Hivyo, kusanyiko la bibi arusi linakusanywa na kuandaliwa kwa ajili ya kurudi kwa Kristo kupitia kazi ya Mitume.

→ ***Utume:***
tazama Swali la 413, 424 na kuendelea, 433 na kuendelea, 453 na kuendelea.

403

Je! Leo hii Mitume wanatenda kazi mahali gani?

Kwa sasa Mitume wanatenda kazi katika Kanisa Jipya la Kimitume. Walakini, utumishi wa Utume haujatolewa kwa ajili ya Kanisa Jipya la Kimitume, bali kwa kanisa lote la Kristo. Utumishi wa Utume una jukumu la kujipenyeza katika kila sehemu ya kanisa.

Mitume wametumwa duniani kote. Wanaitimiza kazi hii kwa kuanzisha makusanyiko duniani kote na kuwaleta waaminio kwa Yesu Kristo.

404

Je! Ni nani anayetoa sakramenti katika kanisa la Kristo?

Utoaji wa sakramenti zote, yaani, Ubatizo Mtakatifu wa maji, Ushirika Mtakatifu, na Idhini Takatifu, ni jukumu la utumishi wa Utume. Mitume pia hutoa sakramenti kwa wafu.

Idhini Takatifu hutolewa na Mitume pekee.

Katika Kanisa Jipya la Kimitume, Ushirika Mtakatifu na Ubatizo Mtakatifu wa maji hutolewa na watumishi wa kikuhani kwa mamlaka ya Mitume.

Ubatizo Mtakatifu wa maji umekabidhiwa kanisa kwa ujumla: kila mara ubatizo unapotekelezwa katika jina la Mungu Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu, wanadamu waaminio wanajumuishwa katika kanisa la Kristo.

→ ***Sakramenti:*** *tazama Swali la 472*
→ ***Idhini Takatifu:*** *tazama Swali la 440*

405

Je! Nini kitatokea kwa kanisa wakati wa kurudi kwa Kristo?

Wakati wa kurudi kwa Kristo, sehemu moja ya kanisa—yaani kusanyiko la bibi arusi (malimbuko)—litachukuliwa juu kwa Mungu. Litashiriki "arusi" na Yesu Kristo huko mbinguni (Ufunuo 19: 6-7).

Sehemu nyingine ya kanisa itabaki hapa duniani na itapaswa kuvumilia dhiki ambayo Wakristo waliobaki duniani watakabiliana nayo (Ufunuo 12).

→ ***Kusanyiko la bibi arusi, harusi ya mbinguni:*** *tazama Swali la 214, 251, 402, 562 na kuendelea.*

"Haleluya; kwa kuwa Bwana Mungu wetu, Mwenyezi, amemiliki. Na tufurahi, tukashangilie, tukampe utukufu wake; kwa kuwa arusi ya Mwana-Kondoo imekuja, na mkewe wamejiweka tayari."
Ufunuo 19: 6, 7

"Na joka yule alipoona ya kuwa ametupwa katika nchi, alimwudhi mwanamke yule aliyemzaa mtoto mwanamume. [...] Joka akamkasirikia yule mwanamke, akaenda zake akafanya vita juu ya wazao wake waliosalia, wazishikao amri za Mungu, na kuwa na ushuhuda wa Yesu."
Ufunuo 12: 13, 17

406

Je! Watu wote waliobatizwa ni wa kanisa la Yesu Kristo?

Watu wote wanaomwamini Yesu Kristo na wanaomshuhudia Mwana wa Mungu kama Bwana wao ni sehemu ya kanisa la Kristo. Wanabatizwa katika jina la Mungu wa utatu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu.

Walakini si wote waliobatizwa wanaamini na kushuhudia. Vivyo hivyo, si wote waliobatizwa ni wa kanisa la Kristo.

Kwa maana pana, kitu cho chote ambacho kimeundwa na mwanadamu, kinaweza kuelezewa kama '**utamaduni**'. Watu na mataifa wana tamaduni zinazotofautiana kutokana na mtindo wao wa maisha, historia yao, uzoefu wao, asili ya dini na siasa zao, ustaarabu wao, mitazamo na imani zao, n.k.

Neno hili '**kijamii**' limetokana na neno la Kilatini ***socius*** na linamanisha "pamoja", "muungano", au "iliyoungana". Tunalitumia pale tunapotaka kuonyesha uhusiano wa mtu na jirani yake pamoja na jumuiya yake, na kujali kwake kuhusu watu wengine.

407

Je! Kwa nini kuna madhehebu tofauti ya Kikristo?

Kuwepo kwa idadi kubwa ya jumuiya (madhehebu) za Kikristo kumetokana na tofauti ambazo hujitokeza katika kutafsiri injili pamoja na tofauti za kitamaduni, kijamii na kihistoria

→ ***Dhehebu:***
tazama maelezo ya Swali la 365

408

Je! Ni wapi tunaweza kuhisi kanisa la Kristo?

Tunaweza kuhisi Kanisa la Kristo popote ambapo, ingawa vipimo hutofautiana, pana umoja, utakatifu, hali ya kusambaa kote, na hali ya kimitume.

Kanisa la Yesu Kristo hufunuliwa zaidi mahali palipo na utumishi wa Utume,

utoaji wa sakramenti kwa walio hai na wafu, pamoja na panapotangazwa neno kwa usahihi. Hapa ndipo kazi ya Bwana ya ukombozi hudhihirishwa, ambapo bibi arusi wa Kristo anaandaliwa kwa ajili ya arusi ya mbinguni.

→ ***Sifa zinazolitambulisha kanisa (umoja, utakatifu, hali ya kusambaa kote, hali ya kimitume):***
tazama Swali la 381 na kuendelea.

→ ***Kazi ya Bwana ya ukombozi:***
tazama Swali la 386 na 387

409

Je! Nini kinaweza kusemwa kuhusu ubaadaye wa kanisa la Yesu Kristo?

Wakati wa kurudi kwa Kristo, sehemu moja ya kanisa—kusanyiko la bibi arusi—litanyakuliwa juu kwa Mungu. Sehemu nyingine itabaki duniani na itapaswa kuvumilia dhiki ambazo zitasababishwa na mpinga Kristo. Katika ufalme wa amani kanisa litafunuliwa pale ukuhani wa kifalme utakapotangaza injili kwa wanadamu wote waliowahi kuishi duniani. Katika uumbaji mpya, kusifu na kuabudu kutaletwa mbele za Mungu milele yote

→ ***Ufalme wa amani:***
tazama Swali la 575 na kuendelea.

→ ***Ukuhani wa kifalme:***
tazama Swali la 574, 577

→ ***Uumbaji mpya:*** *tazama Swali la 581*

410

Je! Madhahebu mbalimbali ya Kikristo yana kitu gani kinachofanana?

Vipengele vya msingi vinavyounganisha madhahebu mbalimabli ya Kikristo huhusisha ubatizo katika jina la Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu, ushuhuda wa Yesu Kristo, na kumwamini Mungu wa utatu.

Kupitia watu waliobatizwa ambao huishi kulingana na imani yao na wanaomshuhudia Kristo kama Bwana, kanisa linaweza kudhihirika kama ushirika wa imani, wa tumaini na upendo.

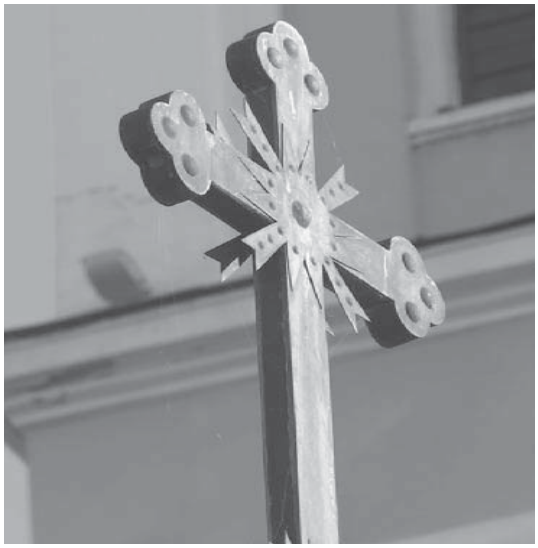

7

UTUMISHI

Utume

Kutawazwa

Petro

Matendo ya Mitume

Mtume Mkuu

Watumishi

Huduma

Utumishi wa Mwamba

Malimbuko

411

Je! Tunalielewaje neno "utumishi"?

Kwa maana rahisi, neno "utumishi" hueleweka kama kazi au nafasi ya mamlaka inayohusiana na majukumu au wajibu fulani. Kwa maana ya ndani zaidi, wale wanaofanya utumishi wamepewa mamlaka ya kuongoza jumuiya na kufanya maamuzi yanayoendana na majukumu yao.

412

Je! Nini maana ya utumishi wa kiroho?

Utumishi wa kiroho huhusisha idhini, baraka, na utakaso utolewao kwa njia ya kutawazwa wakfu kwa ajili ya huduma katika kanisa la Kristo. Utumishi wa kiroho hufanyika kwa uwezo wa Roho Mtakatifu.

→ ***Idhini:*** *tazama maelezo ya Swali la 415*

→ ***Baraka na utakaso:*** *tazama Swali la 416 na 417*

→ ***Kutawazwa:*** *tazama Swali la 462 na kuendelea.*

413

Je! Chanzo cha utumishi wa kiroho ni nini?

Utumishi wa kiroho umeanzishwa baada ya kutumwa kwa Yesu Kristo na Mungu Baba. Hivyo basi, Yesu Kristo ndiye aliyetumwa na Mungu. Kwa mantiki hiyo, ameidhinishwa, amebarikiwa, na ametakaswa kwa ajili ya ukombozi wa wanadamu. Mitume ni wale waliotumwa na Yesu Kristo.

Daima utumishi wa kiroho huhusiana na Yesu Kristo na Mitume aliowatuma. Hivyo basi utumishi na umitume huambatana pamoja: kila mahali ambapo utumishi wa Utume hutenda kazi, utumishi wa kiroho nao utakuwepo.

Neno **'umitume'** linatumika kurejelea watu wote wa utumishi wa Utume kwa pamoja ('umitume' = Mitume wa Yesu). Utumishi wa kichungaji na Mashemasi hutenda kazi waliyopewa na 'umitume' na hutekeleza majukumu ya huduma ya kikuhani, kuhubiri, na kutoa sakramenti.

414

Je! Kulikuwa na rejea zozote kuhusu utumishi wa kiroho katika Agano la Kale?

Tayari katika Agano la Kale kunapatikana rejea juu ya utumishi wa kiroho kupitia utendaji kazi wa wafalme, makuhani, na manabii: wafalme walitawala, makuhani walipatanisha baraka ya Mungu, na manabii waliyatangaza mapenzi ya Mungu. Utumishi huu ni rejea ya utumishi wa kiroho.

Kila kitu ambacho kimeanzishwa katika utumishi wa Agano la Kale kinamwakilisha yeye: yeye ni Mfalme, Kuhani, na Nabii, vyote kwa pamoja.

415

Je! Tunamaanisha nini tunaposema "idhini" kwa ajili ya utumishi wa kiroho?

Utumishi wa kiroho upo chini ya Mitume kwa mamlaka waliyopewa na Yesu kristo. Hivyo basi, mpokeaji wa utumishi hupokea sehemu ya mamlaka ya mitume.

Anapaswa kutumia mamlaka haya kwa ruhusa ya Mtume. Hivyo basi, mpokeaji wa utumishi huu hutenda kazi kwa niaba ya Mtume na humwakilisha katika wigo uliowekwa kwa ajili ya utumishi huo. Zaidi ya yote, Mtume ndiye huwatuma watumishi, na wale waliotumwa wanawajibika kwa yule aliyewatuma na kumtegemea yeye.

Baadhi ya shughuli zinazofanywa kwa idhini:

Wakati Mtume anapotangaza msamaha wa dhambi, anafanya hivyo kwa mamlaka aliyopewa na Yesu Kristo (kuhusiana na hili tazama Swali la 424). Ni kwa sababu hii ya kwamba Mtume anatangaza msamaha wa dhambi kwa maneno: "Nawatangazia habari njema: katika jina la Bwana wetu Yesu Kristo, Mwana wa Mungu aliye hai, dhambi zenu zimesamehewa."

Wakati mtumishi wa kikuhani anapotangaza msamaha wa dhambi, anachukua nafasi ya Mtume. Kwa sababu hii utumishi wa kikuhani unatangaza msamaha wa dhambi kwa maneno: "Kwa mamlaka ya Mtume, aliyenituma, nawaletea habari njema: katika jina la Bwana wetu Yesu Kristo, Mwana wa Mungu aliye hai, umesamehewa dhambi zako."

416

Je! Tunamaanisha nini tunaposema "baraka" kwa ajili ya utumishi wa kiroho?

Kwa njia ya kutawazwa, karama zilizo ndani ya mpokeaji wa utumishi huamshwa, huimarishwa, huzidishwa, na huelekezwa katika kazi ya Bwana. Pia, uwezo wa ziada huongezwa kupitia baraka.

417

Je! Tunamaanisha nini tunaposema "utakaso" kwa ajili ya utumishi wa kiroho

Wakati wa kutawazwa, mtumishi hupokea sehemu ya utakatifu wa Mungu—utumishi ni mtakatifu, lakini mtendaji kazi wa utumishi hudumu kuwa mwanadamu mwenye dhambi. Mtumishi anaweza pia kutenda matendo matakatifu kupitia uwezo wa Roho Mtakatifu na kumtumikia Mungu pamoja na kusanyiko.

418

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea "kutumikia" katika kanisa la Yesu Kristo?

Kila muumini aliyebatizwa anaitwa kumtumikia Bwana kwa kumpenda jirani yake na kuishuhudia imani yake (Yohana 12: 26).

Pale majukumu na maeneo fulani ya utendaji kazi yenye manufaa fulani kwa waumini na utangazaji wa injili yanapowekwa chini ya uangalizi wa waumini mmoja mmoja katika kanisa la Yesu Kristo, tunaelewa hatua hii kama "kutumikia". Kutumikia huku kunaanza pale tu watu waliobatizwa wanaposhuhudia imani yao kwa Yesu Kristo kama Bwana wao kwa neno na matendo.

419

Je! Nini tofauti ya kutumikia katika kanisa la Yesu Kristo na utumishi wa kiroho?

Kutumikia kunatofautiana na utumishi wa kiroho kwa sababu kunatendeka bila ya kutawazwa.

420

Je! Kutumikia pia hutendeka bila ya kutawazwa katika Kanisa Jipya la Kimitume?

Ndio, kutumikia kunatendeka bila ya kutawazwa katika Kanisa Jipya la Kimitume. Kwa mfano,hii huhusisha kazi ya kanisa inayohusu elimu ya dini kwa ajili ya watoto na vijana wadogo na kushiriki katika muziki katika ibada takatifu.

421

Je! Ni utumishi gani ulianzishwa na Yesu?

Yesu Kristo, kwa kauli yake binafsi, alilipatia kanisa lake utumishi mmoja tu: utumishi wa Utume. Aliwaidhinisha, akawabariki, na kuwatakasa Mitume na kuwavuvia Roho Mtakatifu: "Kama Baba alivyonituma mimi, mimi nami nawapeleka ninyi. Naye akiisha kusema hayo, akawavuvia, akawaambia, Pokeeni Roho Mtakatifu. Wo wote mtakaowaondolea dhambi, wameondolewa; na wo wote mtakaowafungia dhambi, wamefungiwa'" (Yohana 20: 21-23). Aliwapa Mitume mamlaka ya kutoa sakramenti. Kwa njia hii dhabihu yake inaweza kupatikana kwa wanadamu (Mathayo 28: 19-20).

Mamlaka ya Mitume ya **"kutoa sakramenti"** hurejelea ukweli kwamba Mitume wameteuliwa na Yesu Kristo kutoa sakramenti. Hata kama ya kwamba si sakramenti zote hutolewa na Mitume wenyewe binafsi, walakini uwepo wa sakramenti unahusiana na utumishi wa Utume (kuhusiana na hili tazama pia Swali la 424).

422

Je! Ni lini shughuli ya utumishi wa Utume ilianza katika kanisa?

Shughuli ya utumishi wa Utume ilianza siku ya Pentekoste. Hata hivyo, tayari Mitume walikwisha kupewa utumishi kabla ya hapo.

"Akaweka watu kumi na wawili, wapate kuwa pamoja naye, na kwamba awatume kuhubiri, tena wawe na amri ya kutoa pepo."
Marko 3: 14-16

423

Je! Nini maana ya neno "Mtume"?

Neno "Mtume" linamaanisha "balozi" na linatokana na neno la Kiyunani apó stolos. Mitume ni mabalozi wa Yesu. Yesu Kristo alihusisha moja kwa moja tukio lake la kutumwa na la yeye kuwatuma: "Kama Baba alivyonituma mimi, mimi nami nawapeleka ninyi" (Yohana 20: 21).

424

Je! Yesu Kristo aliwapa Mitume mamlaka gani?

Mitume wametumwa na Yesu ili waweze kuwafanya wanadamu waifikie dhabihu aliyoileta yeye pamoja na wokovu unaotokana nayo.

Baada ya ufufuo wake Yesu aliwapa Mitume mamlaka ya kutangaza msamaha wa dhambi. Kwa mamlaka yake pia wanapaswa kutoa sakramenti, kutangaza injili, na kuwaandaa waumini kwa ajili ya kurudi kwake.

425

Je! Ni kwa mamlaka gani wabebaji wa utumishi wa Utume wanatenda kazi?

Mitume ni mabalozi wa Yesu Kristo. Wanatenda kazi kupitia jina lake. Yeye aliwapa Mitume mamlaka ya kutimiza majukumu yatokanayo na utumishi wake, yaani Mfalme, Kuhani, na Nabii. Wanapaswa kuutimiza utawala wa Kristo, kutoa baraka takatifu, na kuitangaza injili ya Kristo.

Mamlaka ya utumishi wa Utume hutoka kwa Yesu Kristo pekee. Utumishi wa Utume unategemea kila kitu kutoka kwake.

426

Je! Katika Agano Jipya utumishi wa Utume unaitwa kwa majina gani?

Utumishi wa Utume unaelezewa kama "utumishi wa agano jipya", "utumishi wa Roho", "utumishi wa haki", "utumishi wa upatanisho", na "utumishi wa neno".

427

Je! Nini maana ya neno "utumishi wa agano jipya"?

Jina hili limetolewa katika 2 Wakorintho 3: 6 na hutumika kuonesha utofauti na agano la kale, ambapo Sheria ya Musa—ambayo ilikuwa ni ya lazima kwa Waisraeli—ilikuwa ikitumika. Jambo la muhimu zaidi katika agano jipya ni ujumbe wa neema ya Mungu, yaani injili, ambayo hutangazwa na wale wote ambao ni wabebaji wa utumishi wa Utume. Zaidi ya hapo, utumishi wa agano jipya hutenda kazi ulimwenguni kote.

428

Je! Nini maana ya neno "utumishi wa Roho"?

"Utumishi wa Roho" (2 Wakorintho 3: 8) ni utumishi unaotoa Roho. Kupitia utoaji wa karama ya Roho Mtakatifu, wale waliobatizwa kwa maji wanapokea uwana wa Mungu na kibali cha kuwa malimbuko.

Taswira ya '**malimbuko**' imetokana na "malimbuko" ya Ufunuo 14: 4. Neno hii hutumika kuwatambulisha wale ambao Yesu atajitwalia wakati atakaporudi. Ni sawa na "kusanyiko la bibi arusi" (tazama Swali la 562 na kuendelea.).

429

Je! Nini maana ya neno "utumishi wa haki"?

Utumishi wa Utume hufundisha kwamba wanadamu wote ni wenye dhambi na wanaohitaji neema ya Mungu. Kumwamini Yesu Kristo na kuikubali dhabihu yake kunasababisha kuwa na haki mbele za Mungu. Hivyo utumishi wa Utume ni utumishi unaoleta haki (2 Wakorintho 3: 9).

430

Je! Nini maana ya neno "utumishi wa upatanisho"?

Utumishi wa Utume umepewa jukumu la kutangaza "neno la upatanisho" (2 Wakorintho 5: 18-19), na hivyo unatangaza msamaha na huwawezesha waaminio kushiriki katika dhabihu ya Kristo kupitia msamaha wa dhambi na kusherehekea Ushirika Mtakatifu. "Upatanisho" huu una lengo kuu la kujenga upya uhusiano ulioharibika kati ya mwanadamu na Mungu, na kati ya wanadamu wao kwa wao.

431

Je! Nini maana ya neno "utumishi wa neno"?

Yohana 1: 1-14 humwelezea Mwana wa Mungu kama "Neno" (Logos). Mambo yote yalifanyika kupitia "Neno" hili.

Utumishi wa Utume hushiriki katika "neno" kwa sababu Bwana (Logos) ameupa pia utumishi huu kazi ya

kufundisha. Ni katika maana hii Matendo 6: 4 inapaswa ieleweke: "Na sisi tutadumu katika kuomba na kulihudumia lile neno."

→ ***Neno:*** *tazama Swali la 101*

432

Je! Mitume wanafahamika kwa majina gani mengine?

Mitume wanafahamika pia kama:

- "Wajumbe kwa ajili ya Kristo"—Kauli hii: "Basi tu wajumbe kwa ajili ya Kristo, kana kwamba Mungu anasihi kwa vinywa vyetu; twawaomba ninyi kwa ajili ya Yesu […]" (2 Wakorintho 5: 20) hudhihirisha kwamba Yesu Kristo anatenda kazi katika kanisa lake kupitia Mitume.
- "Mawakili wa siri za Mungu": "mtumishi" (1 Wakorintho 4: 1) anawajibika kwa ajili ya "nyumba", yaani kusanyiko. Hapa Mitume wanahakikisha kwamba utangazaji wa neno unafanyika kwa namna inayoendana na injili na kwamba sakramenti zinatolewa katika nia ya Yesu Kristo. Mitume huwatawaza watumishi na kuhakikisha utulivu ndani ya kusanyiko.

433

Je! Ni sifa ipi nyingine muhimu ya utumishi wa Utume?

Sifa nyingine muhimu ya utumishi wa Utume ni kuwaandaa waaminio kwa ajili ya kurudi kwa Kristo (2 Wakorintho 11: 2).

434

Je! Ni nani aliyewatuma Mitume?

Yesu Kristo mwenyewe ndiye aliyewatuma Mitume. Aliwachagua wanaume kumi na wawili miongoni mwa wanafunzi wake na akawateua kuwa Mitume (Marko 3: 13-19). Maneno yafuatayo ya Yesu yaliwahusu wao:

- "Awapokeaye ninyi, anipokea mimi; naye anipokeaye mimi, ampokea yeye aliyenituma" (Mathayo 10: 40).
- "Basi, enendeni, mkawafanye mataifa yote kuwa wanafunzi, mkiwabatiza kwa jina la Baba, na Mwana, na Roho Mtakatifu, na kuwafundisha kuyashika yote niliyowaamuru ninyi; na tazama, mimi nipo pamoja nanyi siku zote, hata ukamilifu wa dahari" (Mathayo 28: 19-20).

435

Je! Ni yapi majina ya Mitume kumi na wawili wa kwanza?

Majina ya Mitume kumi na wawili wa kwanza yalikuwa ni: Simoni aliyeitwa Petro, Andrea, Yakobo, Yohana, Filipo, Bartholomayo, Tomaso, Mathayo, Yakobo wa Alfayo, Lebayo ambaye ubini wake ulikuwa Thadayo, Simoni Mkananayo, na Yuda Iskariote (Mathayo 10: 2-4). Mitume hawa huitwa "kumi na wawili" hata baada ya usaliti wa Yuda Iskariote.

436

Je! Kulikuwa na Mitume wengine wo wote tofauti na hawa wakati wa kipindi cha kuanzishwa kanisa?

Ndio. Tofauti na wale kumi na wawili, Agano Jipya huwataja pia Mathiya (Matendo 1: 15-26), Barnaba (Matendo 13: 1-4; 14: 4, 14), Paulo (1 Wakorintho 9: 1-16; 2 Wakorintho 11), na Yakobo ndugu yake Bwana (Wagalatia 1: 19; 2: 9). Silwano na Timotheo nao wanatajwa kama Mitume (1 Wathesalonike 1: 1; 2: 7), pamoja na Androniko na Yunia (Warumi 16: 7).

Inapaswa ieleweke hapa ya kuwa ni katika tukio la Mathiya pekee ndiyo ililazimu kuwa shahidi wa kazi ya Yesu ili kuitwa Mtume (Matendo 1: 21-22).

437

Je! Kuna Mtume ye yote aliyepewa nafasi ya kipekee?

Ndio, akiwa pamoja na Mitume wengine, Yesu akampa Simoni Petro mamlaka ya kipekee: Simoni akaitwa "mwamba" (Petro) na akapewa mamlaka ya funguo. Zaidi ya hapo, Bwana akawaweka "wana-kondoo na kondoo" wake—kwa lugha nyingine, kanisa—chini ya uangalizi wake (Yohana 21: 15-17). Yesu pia akamwambia maneno yafuatayo: "Simoni, Simoni, tazama, Shetani amewataka ninyi apate kuwapepeta kama vile ngano; lakini

nimekuombea wewe ili imani yako isitindike; nawe utakapoongoka waimarishe ndugu zako" (Luka 22: 31, 32).

→ ***Mamlaka ya funguo, utumishi wa mwamba:*** *tazama maelezo ya Swali la 457 na 458*

"Nami nakuambia, Wewe ndiwe Petro, na juu ya mwamba huu nitalijenga kanisa langu; wala milango ya kuzimu haitalishinda."
Mathayo 16: 18

438

Je! Nafasi ya kipekee ya Mtume Petro ilijidhihirishwaje baada ya Bwana kupaa?

Baada ya kupaa kwa Bwana nafasi ya kipekee ya Mtume Petro ilijidhihirisha kwa ukweli kwamba

- Alichukua hatua ya kuijaza nafasi iliyokuwa wazi ya Yuda Iskariote ndani ya kundi la Mitume (Matendo 1: 15-26),
- Yeye ndiye aliyehutubu siku ya Pentekoste (Matendo 2: 14),
- Bwana akamfunulia moyoni mwake ya kwamba wokovu umewalenga Mataifa pia (Matendo 10).

439

Je! Ni andiko gani la Agano Jipya huelezea kwa kirefu kazi ya Mitume?

Luka anaielezea kazi ya Mitume kwa kirefu katika kitabu cha Matendo. Kwa mfano, katika Matendo 11: 1-18 na 15: 1-29, tunasoma kuhusu mabaraza yaliyokuwa chini ya uongozi wa Mitume ambayo, miongoni mwa mambo mengine, ilikubaliwa kwamba Mataifa waaminio waruhusiwe kuwa washiriki wa kanisa la Kristo. Hivyo, kwa pamoja Mitume walifanya maamuzi ambayo yalikuwa na matokeo yaliyolenga mbali kwa ajili ya kanisa la Kikristo.

440

Je! Kulingana na Agano Jipya, ni nani aliyetoa karama ya Roho Mtakatifu?

Kutokana na Matendo 8: 15-18 ni dhahiri kwamba utoaji wa karama ya Roho Mtakatifu ni kazi ya utumishi wa Utume pekee: Filipo alikuwa akihubiri Samaria na akawabatiza kwa maji watu walioamini. Mitume wakapata habari hii na wakawapeleka Petro na Yohana. Watu hawa wawili "wakawaombea wampokee Roho Mtakatifu; kwa maana bado hajawashukia hata mmoja wao, ila wamebatizwa tu kwa jina lake Bwana Yesu. Ndipo wakaweka mikono yao juu yao, nao wakampokea Roho Mtakatifu."

Jambo hili pia limepewa mkazo katika Matendo 19: 6: "Na Paulo, alipokwisha kuweka mikono yake juu yao, Roho Mtakatifu akaja juu yao."

441

Je! Mitume walikuwa na majukumu gani mengine ya muhimu?

Kazi muhimu ya Mitume ilikuwa ni kutangaza kwamba Yesu Kristo ametenda kazi ndani yao, amekufa, na amefufuka katika wafu (Matendo 13: 26-41; 17: 1-4). Walipingana na manabii wa uongo waliokuwa wakiyapinga mambo haya (1 Wakorintho 15: 3-8; 1 Yohana 4: 1-6).

442

Je! Ni matarajio gani yalikuwa msingi wa utangazaji wa kimitume uliokuwa ukiendelea wakati huo?

Mitume walikuwa wakitarajia kurudi kwa Kristo wakati wa kipindi cha maisha yao na waliwaandaa waaminio kwa ajili ya tukio hilo (1 Wathesalonike 4: 14-18). Hii hudhihirisha kwamba ni tabia ya utumishi wa Utume kutangaza habari ya kurudi kwake Kristo na kuyaandaa makusanyiko kwa ajili ya tukio hili.

443

Je! Ni utumishi upi wa kwanza kabisa kutolewa na utumishi wa Utume?

Mitume walianza kutimiza wajibu wao na wakahubiri injili siku ya Pentekoste. Baadaye, wakagundua kwamba walikuwa wakihitaji wasaidizi, na hivyo wanaume saba wakachaguliwa kwa ajili ya lengo hili. Mitume wakawaombea na kuwawekea mikono juu yao watu hao na wakawabariki kwa ajili ya maandalizi ya utumishi wao. Wanaume hawa saba hujulikana kama Mashemasi wa kwanza.

"[Watu hawa] ambao wakawaweka mbele ya mitume, na walipokwisha kuomba wakaweka mikono yao juu yao"
Matendo ya Mitume 6: 6

444

Je! Matendo haya ya Mitume yana maana gani?

Matendo haya yalimaanisha kwamba kuwekewa mikono na maombi ni muhimu kwa ajili ya kutawazwa.

445

Je! Kuna tumishi nyingine zilizoanzishwa na utumishi wa Utume?

Ndio. Mitume na waumini wengine walianzisha makusanyiko mapya na watumishi wapya walihitajika ili kutoa huduma ya kichungaji. Kwa ajili ya hili, Mitume waliwatawaza viongozi wa makusanyiko ambao walipewa nyadhifa kama vile "Maaskofu" au "Wazee". Manabii, wainjilisti, wachungaji, na walimu nao pia walikuwa wakitenda kazi wakati ule wa kuanzishwa kwa makusanyiko ya Kikristo (Waefeso 4: 11).

446

Je! Ni jinsi gani makusanyiko yalitunzwa baada ya kufa kwa Mitume wa awali?

Baada ya kufa kwa Mitume wa kwanza, watu mbalimbali wakaanza kutumikia kupitia utekelezaji wa majukumu na nyadhifa tofauti tofauti. Kwa njia hiyo washiriki wa makusanyiko wakapatiwa huduma ya kiuchungaji.

→ ***Kutumikia:***
tazama Swali la 418 na kuendelea.

447

Je! Utumishi wa Utume ulikoma baada ya Mitume wa kwanza kufa?

Utumishi wa Utume uliendelea kuwepo licha ya ukweli kwamba Mitume walikuwa wamekufa. Utumishi huu ulianzishwa na Yesu Kristo kwa ajili ya kanisa lake. Hata wakati wa kipindi ambacho hakukuwa na watenda kazi wa utumishi huu hapa duniani, utumishi aliouanzisha uliendelea kuwepo.

Mitume wanapaswa kuwa mashahidi wa Kristo hata utimilifu wa dahari (Mathayo 28: 19-20). Ili kufanikisha jukumu hili pana kwa mtazamo wa kurudi kwake, Yesu Kristo anawatuma Mitume leo pia.

"**Mwisho wa Dunia**": andiko halisi la Kiyunani la Mathayo 28: 20 linatumia neno dahari, ambalo huweza kurejelea vizazi, kipindi kirefu cha nyakati, au pia "mwisho wa dunia". Kuna rejea inayofanana na "mwisho wa dunia" katika Matendo 1: 8, lakini muktadha wake ni wa kijiografia.

448

Je! Kukatishwa huku kwa kazi ya Mitume kulidumu kwa muda gani?

Kulingana na maandiko mengine ya kibiblia, Yohana ndiye aliyekuwa Mtume wa mwisho kufa, na alikufa mwishoni mwishoni mwa karne ya kwanza. Hivyo, kazi ya Mitume ilikatishwa tangu hapo hadi karne ya kumi na tisa, ilipoanzishwa kwa mara nyingine tena.

→ ***Kuanzishwa upya kwa kazi ya utumishi wa Utume:***
tazama Swali la 400, 603

449

Je! Kwa nini kazi ya Mitume ilikatishwa?

Kukatishwa kwa kazi ya Mitume kunatokana na mapenzi ya Mungu. Kwa wanadamu jambo hili limedumu kuwa siri.

Walakini, Roho Mtakatifu aliendelea kutenda kazi hata wakati ambapo Mitume hawakuwepo kwa ajili ya kazi hii, na alihakikisha utunzaji na usambazaji wa injili.

450

Je! Ni lini utumishi wa Utume ulipata mtenda kazi kwa mara nyingine tena?

Utumishi wa Utume ulipata mtenda kazi kwa mara nyingine tena kulingana na mapenzi ya Mungu pale wasaa wa mwisho wa kukusanya na kuliandaa kusanyiko la bibi arusi kwa ajili ya kurudi kwa Kristo ulipowadia: mnamo mwaka 1832 utumishi wa Utume ulipata mtenda kazi kwa mara nyingine tena.

Hivyo Mitume walitenda kazi kubwa zaidi kipindi cha kuanzishwa kwa kanisa la Kristo na kipindi kabla ya kurudi kwa Kristo kwa ajili ya kuliandaa kusanyiko.

→ ***Kusanyiko la bibi arusi:***
tazama Swali la 562 na kuendelea.

Neno hili "**kazi binafsi**" ya utumishi wa Utume lina lengo la kuonesha kwamba wapo watenda kazi wa utumishi wa Utume. Wameitwa katika utumishi huu na hutenda kazi katika nia na Roho wa Yesu Kristo.

451

Je! Kuna tofauti yo yote ya mamlaka ya kiroho kati ya utumishi wa Utume wa kwanza na utumishi wa Utume wa mwishoni mwa kazi ya Mungu ya ukombozi?

Hapana. Hakuna tofauti yo yote katika kazi au utendaji kwa sababu wamepewa mamlaka moja ya kiroho. Utumishi wa Utume ulianzishwa mara moja tu na Yesu Kristo kwa ajili ya kanisa lake.

→ ***Mungu / Kazi ya Bwana ya ukombozi:*** *tazama maelezo ya Swali la 386*

452

Je! Kuna ngazi zipi na tumishi zipi katika Kanisa Jipya la Kimitume?

Katika Kanisa Jipya la Kimitume kuna ngazi tatu za kiutumishi zenye mamlaka tofauti ya kiroho inayotofautiana, yaani utumishi wa Utume, utumishi wa kikuhani, na utumishi wa kishemasi:

- Utumishi wa Utume unahusisha Mtume Mkuu, Mitume wa Wilaya, na Mitume.
- Utumishi wa kikuhani unahusisha Maaskofu, Wazee wa Wilaya, Wainjilisti na Makuhani.
- Utumishi wa kishemasi unahusisha Mashemasi na mashemasi wadogo.

→ ***Idhini / Mamlaka:*** *tazama Swali la 412, 415 na maelezo ya Swali la 415*

453

Je! Majukumu ya umitume ni yapi?

Yesu Kristo aliwapa Mitume kazi ya "kufunga na kufungua" (Mathayo 18: 18), kwa lugha nyingine, kutamka ya kwamba kitu fulani kimeruhusiwa au kimekatazwa. Hivyo mafunzo yanaanzishwa na taratibu kuwekwa kwenye makusanyiko.

Kulingana na mfano wa Yesu, Mitume ni watumwa (Yohana 13: 15). Wao si watawala wa imani ya makusanyiko, bali ni wasaidizi kwa furaha yao (2 Wakorintho 1: 24), na wanapaswa kuwa vielelezo kwa kusanyiko katika kumfuata Kristo (1 Wakorintho 11: 1).

454

Je! Mamlaka ya utumishi wa Utume yanatoka wapi?

Mamlaka ya utumishi wa Utume yanatokana na wito waliopewa Mitume na Yesu Kristo na kutoka kwa uwezo ambao Bwana ameuweka katika utumishi huu. Umuhimu wa utumishi unadhihirika katika sala ya Yesu aliyowaombea Mitume: "Kama vile ulivyonituma mimi ulimwenguni, nami vivyo hivyo naliwatuma hao ulimwenguni. Kwa ajili yao najiweka wakfu mwenyewe, ili na hao watakaswe katika kweli" (Yohana 17:18-19).

455

Je! Nini malengo ya kazi ya Mitume?

Kazi ya Mitume ina lengo la kuiimarisha kazi ya Bwana ya ukombozi na kuifikisha katika utimilifu wake. Hii inahusisha utoaji wa sakramenti kwa namna inayompendeza Yesu Kristo. Mitume huakikisha kwamba injili inatangazwa katika ukamilifu wake na kwamba kunakuwa na utulivu mtakatifu kwenye makusanyiko.

Zaidi ya hapo, Mitume wanapaswa kuliandaa kusanyiko la bibi arusi kwa ajili ya kurudi kwa Bwana kwa kuihubiri injili, kutangaza msamaha wa dhambi, kubatiza kwa maji na kwa Roho Mtakatifu, na kusherehekea Ushirika Mtakatifu.

→ ***Kazi ya Bwana ya ukombozi:*** *tazama maelezo ya Swali la 386*

456

Je! Utumishi wa Utume umetolewa kwa ajili ya kanisa lote la Kristo?

Ndio, utumishi wa Utume umetolewa kwa ajili ya kanisa lote la Kristo. Umepewa mamlaka kuleta wokovu kwa watu wote kupitia Yesu Kristo. Mtume Paulo anaielezea mamlaka yake kama ifuatavyo: "Kwa sababu ndivyo tulivyoamriwa na Bwana, Nimekuweka uwe nuru ya Mataifa, Upate kuwa wokovu hata mwisho wa dunia" (Matendo 13: 47).

Wokovu unapatikana tu kupitia Mwana wa Mungu. Mitume hutangaza habari ya wokovu kupitia neno na sakramenti hata kurudi kwa Kristo.

457

Je! Nini msingi wa utumishi wa Mtume Mkuu?

Msingi wa utumishi wa Mtume Mkuu ni kazi ambayo Yesu aliitoa wakati alipoanzisha Ofisi ya Petro. Yesu aliyasema haya kwa Simoni Petro: "Wewe ndiwe Petro, na juu ya mwamba huu nitalijenga kanisa langu; wala milango ya kuzimu haitalishinda. Nami nitakupa wewe funguo za ufalme wa mbinguni; na lo lote utakalolifunga duniani litakuwa limefungwa mbinguni; na lo lote utakalolifungua duniani, litakuwa limefunguliwa mbinguni" (Mathayo 16: 18, 19).

"**Ofisi ya Petro**" ni ofisi muhimu sana ambayo Yesu Kristo alimpa Mtume Petro. Ofisi ya Petro inashughulika na uangalizi wa washiriki ambao ni mali ya kanisa, kama vile ambavyo Yesu alimwambia Petro kufanya: "Lisha wana-kondoo wangu [...] Chunga kondoo zangu". "Mamlaka ya funguo" pia ni sehemu ya ofisi ya Petro (tazama Swali la 458).

458

Je! Kwa nini utumishi wa Mtume Mkuu huitwa pia "utumishi wa mwamba"?

Yesu alimwelezea Mtume Simoni kama "mwamba" ambao juu yake atajenga kanisa lake. Hivyo mwana wa Mungu alitengeneza uhusiano wa milele kati ya utumishi wa Petro, yaani utumishi wa mwamba, na kanisa la Kristo. Leo hii "utumishi wa mwamba" husimamiwa na Mtume Mkuu.

Jina la "**Petro**" ni muundo wa kisasa wa neno la Kiyunani ***petros***, ambalo linamaanisha "***mwamba***". Mwamba ni kielelezo cha nguvu, kutokubadilika, na uaminifu. Bwana Yesu pia alitumia kielelezo hiki katika Hubiri la Mlimani (Mathayo 7: 24-25).

459

Je! Majukumu ya Mtume Mkuu ni yapi?

Mtume Mkuu hudumisha umoja miongoni mwa Mitume. Huwaimarisha Mitume (Luka 22: 32), na "huchunga" kondoo wa Kristo (Yohana 21: 15-17). Anahakikisha kwamba injili inahubiriwa kwa ukamilifu wake. Kupitia Roho Mtakatifu, anaufunua uelewa mpya na mahusiano katika mafunzo ya Kanisa na anawajibika na kusambaa kwake kunakofanana. Zaidi ya hapo, anadumisha utaratibu ndani ya Kanisa.

Majukumu yote haya huhusisha "mamlaka ya funguo" ya utumishi wa Mtume Mkuu.

Mtume Mkuu hutawaza Mitume. Yeye pamoja nao, huliongoza Kanisa.

"Wala si hao tu ninaowaombea, lakini na wale watakaoniamini kwa sababu ya neno lao. Wote wawe na umoja."
Yohana 17: 20, 21

"Nami nitakupa wewe funguo a ufalme wa mbinguni; na lolote utakalolifunga duniani, litakuwa limefungwa mbinguni; na lolote utakalolifungua duniani, litakuwa limefunguliwa mbinguni."
Mathayo 16: 19

460

Je! Majukumu ya Mtume wa Wilaya ni yapi?

Pamoja na majukumu ya lazima ya kila Mtume, utumishi wa Mtume wa Wilaya una jukumu la kutoa uangalizi wa kichungaji na kuyaangalia makusanyiko yote yaliyo ndani ya eneo la kazi lililopangwa (wilaya ya Mtume wa Wilaya). Pia ni jukumu lake kuwaandaa kiroho watumishi.

"**Kuandaliwa kiroho**" kwa ajili ya utumishi humaanisha kupokea uwezo wa kitumishi na baraka ya Mungu ili kutekeleza mamlaka yanayotokana na utumishi kwa ajili ya huduma ya kishemasi au kikuhani katika nia na roho ya mtumaji. Jukumu la kuwaandaa kiroho watumishi pia huhusisha kuwafundisha na kuwatia nguvu kwa ajili ya majukumu yao.

461

Je! Ni nani anayemwita mtumishi katika utumishi wa kiroho?

Kutumika kwa ajili ya utumishi wa kiroho hauji kwa mapenzi ya kibinadamu bali kwa mapenzi matakatifu. Ni jukumu la Mtume kuyatambua mapenzi ya Mungu na kuenenda kulingana nayo.

462

Je! Nini maana ya neno "kutawazwa"?

Tunaelewa "kutawazwa" kama kuapishwa kwa ajili ya utumishi wa kiroho. Hii siyo sakramenti, bali ni tendo la baraka.

→ ***Sakramenti:*** *tazama Swali la 472 na kuendelea.*

→ ***Matendo ya baraka:*** *tazama Swali la 660 na kuendelea.*

463

Je! Kutawazwa kunafanyikaje?

Kutawazwa hufanywa na Mtume katika jina la Mungu wa utatu kwa njia ya kuwekewa mikono na maombi. Mtumishi anaweza tu kutekeleza majukumu yake akiwa kwa umoja wa karibu na utumishi wa Utume.

464

Je! Nini hutokea wakati wa kutawazwa?

Wakati wa kutawazwa baraka ya Mungu hupandikizwa. Mtu ambaye ameitwa katika utumishi hupokea utakaso kwa ajili ya utumishi huu. Mamlaka ya kitumishi yanayoendana na utumishi wake yanatolewa na utumishi wa Utume, inaweza kuwa kwa ajili ya utumishi wa

wa ushemasi, utumishi wa kikuhani, au Mtume. Mtumishi anapokea kazi ya kutekeleza shughuli za utumishi wake ndani ya eneo lililopangwa.

→ ***Utakaso:*** *tazama Swali la 417*

465

Je! Ni majukumu gani hutwaliwa wakati wa kutawazwa?

Mtumishi atakayetawazwa huapa mbele ya Mtume ambapo anatoa ahadi ya kudumu kuwa mwaminifu kwa Mungu na kumfuata Kristo kwa utiifu wa imani.

466

Je! Ni jinsi gani majukumu ya utumishi wa kiroho hutekelezwa?

Watenda kazi wa utumishi wa kiroho wanapaswa kuwa na sifa fulani katika mienendo yao na katika uzoefu wao wa kiroho. Hii huhusisha kuyaelewa kwa kina mafunzo, kuwa na imani imara, kuitambua kazi yake, uwez wa kutumika, usiri, ukweli, utayari wa kujitolea, na unyenyekevu. Katika mambo yote mtumishi anapaswa kuiga kielelezo cha Yesu.

Mtumishi anapaswa kutekeleza kile alichokabidhiwa katika baraka na utakaso wakati wa kutawazwa ili kwamba karama alizopokea ziweze kujifunua kwa manufaa ya kusanyiko

Wale walioitwa katika utumishi wa kiroho wanatambua kwamba wao ni watumwa na vyombo katika mkono wa Mungu.

467

Je! Ni lini kazi ya kitumishi hufikia mwisho wake?

Kiutaratibu, kazi ya kutekeleza utumishi hufikia mwisho pale mtu anapostaafu, hata hivyo utumishi wake unadumu kuwa jinsi ulivyo. Ikitokea mtu akajiuzulu au kuondolewa katika utumishi, anakuwa amepoteza haki ya utumishi wake.

468

Je! Wajibu wa watumishi wote ni upi?

Kila mtumishi ana wajibu wa kutangaza injili ya Kristo na kuitetea. Pia anapaswa kutoa huduma ya kichungaji kwa washiriki aliopewa na anaendeleza imani yao. Akiwa kama mtumishi, anashiriki pia katika matatizo yao binafsi na anawasaidia kuibeba mizigo ya maisha yao ya kila siku.

→ ***Huduma ya kichungaji:*** *tazama Swali la 688 na kuendelea.*

469

Je! Majukumu ya watumishi wa kikuhani ni yapi?

Watumishi wa kikuhani wamepewa kazi na mamlaka ya kutekeleza Ubatizo Mtakatifu wa maji, kutangaza msamaha wa dhambi, kutakasa na kutoa Ushirika Mtakatifu. Majukumu yao pia huhusisha kuongoza ibada takatifu pamoja na mazishi, kufanya matendo ya baraka, na kutoa huduma ya kichungaji kwa washiriki wa kusanyiko.

→ ***Ubatizo Mtakatifu wa maji:*** *tazama Swali la 404, 481 na kuendelea.*

→ ***Msamaha wa dhambi:*** *tazama Swali la 507, 629, 644 na kuendelea.*

→ ***Ushirika Mtakatifu:***
tazama Swali la 494 na kuendelea

→ ***Matendo ya baraka:***
tazama Swali la 660 na kuendelea

→ ***Mazishi:***
tazama Swali la 685 na kuendelea.

470

Je! Jukumu la Mashemasi ni lipi?

Mashemasi husaidia mambo mbalimbali kwenye kusanyiko. Pia ni jukumu la Mashemasi kuwasaidia Makuhani katika huduma ya kichungaji ya kusanyiko. Mashemasi pia huweza kusaidia kulitangaza neno katika ibada takatifu.

471

Je! Uteuzi ni nini?

Uteuzi ni kupewa kazi ya jukumu fulani linaloeleweka. Uteuzi unaweza kuwa na mipaka kulingana na muda na eneo.

Kuhusu utumishi wa kiroho, neno "uteuzi" linaeleweka kama kupewa jukumu la kasisi wa kusanyiko, kasisi wa wilaya, Mtume wa Wilaya Msaidizi, au Mtume Mkuu Msaidizi. Uteuzi huu haupaswi kutoshanishwa na kutawazwa. Haufungwi kwenye kipindi cha shughuli ya mtu ya utumishi, bali unaweza kumalizika kabla ya shughuli hii kuisha. Ikienda sana, huisha pale mtumishi anapostaafu.

Ili kuweza kutimiza majukumu mbalimbali miongoni mwa makusanyiko na wilaya, maagizo maalum hutolewa kwa kaka na dada wasiohusika na utumishi wa kiroho.

8

SAKRAMENTI

Karama ya Roho Mtakatifu

Ushirika Mtakatifu

Mwili na damu ya Kristo

Ubatizo Mtakatifu

Idhini Takatifu

Mtoto wa Mungu

Dhambi ya asili

472

Je! Sakramenti ni nini?

Sakramenti ni matendo ya msingi ya neema ya Mungu. Kupitia matendo haya matakatifu, ambayo hufanywa na wanadamu kwa ajili ya wanadamu, Mungu humpatia wokovu yule mpokeaji.

→ ***Wokovu:*** *tazama Swali la 243 na kuendelea.*

473

Je! Lengo la sakramenti ni nini?

Sakramenti huwawezesha wanadamu kupata wokovu: kwa njia ya sakrameti, wanadamu wanaingizwa katika ushirika wa uzima pamoja na Mungu na kutunzwa humo.

Kupokea sakramenti tatu za Ubatizo Mtakatifu wa maji, Idhini Takatifu, na Ushirika Mtakatifu humpa mwanadamu fursa ya kuungana na Bwana wakati wa kurudi kwa Kristo.

→ ***Kurudi kwa Kristo:*** *tazama Swali la 550 na kuendelea.*

474

Je! Sakramenti inahusisha vitu gani?

Sakramenti inahusisha vipengele vinne: ishara, maudhui, mtoaji, na imani

475

Je! "Ishara" ni nini katika sakramenti?

"Ishara" ni kipengele kinachoonekana cha sakramenti. Katika Ubatizo Mtakatifu wa maji, maji ni ishara. Katika Katika Ushirika Mtakatifu "ishara" inahusisha mkate na divai. Katika Idhihi Takatifu "ishara" ni kuwekewa mikono na Mtume.

476

Je! "Maudhui" ni nini katika sakramenti?

"Maudhui" ni matokeo yanayoleta wokovu. Katika Ubatizo Mtakatifu wa maji, "maudhui" ni kuoshwa kwa dhambi ya asili na ukweli kwamba mtu aliyebatizwa sasa anakuwa karibu na Mungu. Katika Ushirika Mtakatifu, ni kushiriki katika mwili na damu ya Yesu. katika Idhini Takatifu, maudhui ni pale muumini anapopokea karama ya Roho Mtakatifu.

477

Je! "Mtoaji" ni nani katika sakramenti?

"Mtoaji" ni mtu anayetoa sakramenti. Mitume wanatoa sakramenti zote tatu. Kwa mamlaka ya Mtume, watumishi wa kikuhani wanatekeleza Ubatizo Mtakatifu wa maji na Ushirika Mtakatifu.

478

Je! "Imani" ina umuhimu gani katika sakramenti?

Wanadamu wanaweza tu kupokea sakramenti kwa ajili ya wokovu wao ikiwa wanaamini katika matokeo yake.

479

Je! Ni sakramenti gani zilianzishwa na Yesu Kristo?

Yesu Kristo alianzisha sakramenti tatu: Ubatizo Mtakatifu wa maji, Idhini Takatifu, na Ushirika Mtakatifu.

> "Kisha wako watatu washuhudiao duniani, Roho, na maji, na damu; na watatu hawa hupatana kwa habari moja"
> **1 Yohana 5: 7, 8**

→ ***Ubatizo Mtakatifu wa maji:*** *tazama Swali la 481 na kuendelea.*

→ ***Idhini Takatifu:*** *tazama Swali la 515 na kuendelea.*

→ ***Ushirika Mtakatifu:*** *tazama Swali la 494 na kuendelea.*

480

Je! Yesu aliwapa akina nani jukumu la kutoa sakramenti?

Yesu Kristo aliwapa Mitume jukumu la kutoa sakramenti.

481

Je! Nini hutokea wakati wa ubatizo Mtakatifu wa maji?

Kupitia Ubatizo Mtakatifu wa maji badiliko la msingi katika uhusiano wa mwanadamu na Mungu hutokea. Kwa kuondolewa dhambi ya asili, mtu aliyebatizwa anatolewa katika hali yake ya kuwa mbali na Mungu na anaingia katika ukaribu wa Mngu. Anakuwa Mkristo.

Kupitia imani yake na kumshuhudia Kristo, mbatizwaji anakuwa mshiriki wa kanisa la Kristo.

482

Je! Nini maana ya "dhambi ya asili"?

"Dhambi ya asili' ni hali ya kutengwa na Mungu (kuwa mbali na Mungu) iliyosababishwa na tendo la kuanguka katika dhambi. Tangu kuanguka katika dhambi, dhambi imewalemea wanadamu wote (Mwanzo 3: 20; Zaburi 51: 7; Warumi 5: 12, 18-19). Hivyo, kila mwanadamu ni mwenye dhambi hata kabla hajawa na uwezo wa kutenda au kufikiri.

→ ***Kuanguka kwenye dhambi:*** *tazama Swali la 88 na kuendelea.*

483

Je! Maji ya Ubatizo Mtakatifu yanaashiria nini?

Maji ni muhimu kwa ajili ya uhai na pia ni njia mojawapo ya utakaso. Katika ubatizo, maji ni ishara ya nje kwa ajili ya utakaso wa ndani wa mwanadamu.

484

Je! Kuna rejea zo zote kuhusu Ubatizo Mtakatifu wa maji katika Agano la Kale?

Ndio, kuokolewa kwa Nuhu na gharika kupitia safina, ambayo ilielea juu ya maji, ni rejea juu ya Ubatizo Mtakatifu wa maji. Kitendo cha Naamani cha kuoga mara saba katika mto Yordani (2 Wafalme 5: 1-14) kinaweza pia kuonekana kama ishara kwa ajili ya kuondoa dhambi ya asili katika ubatizo.

> "...uvumilivu wa Mungu ulipokuwa ukingoja, siku za Nuhu, safina ilipokuwa ikitengenezwa; ambamo ndani yake

wachache, yaani, watu wanane, waliokoka kwa maji. Mfano wa mambo hayo ni ubatizo, unaowaokoa ninyi pia siku hizi."
1 Petro 3: 20,21

485

Je! Yesu alipaswa pia abatizwe?

Haikuwa lazima kwa Yesu Kristo kubatizwa, walakini alijinyenyekeza katika ubatizo wa Yohana Mbatizaji. Kwa kufanya hivyo alijiweka kwenye usawa mmoja na wenye dhambi. Hivyo, alionesha njia ambayo huwezesha kupata haki mbele za Mungu (Mathayo 3: 15).

Ubatizo wa Yohana ulikuwa ni ubatizo wa toba pekee. Ni rejea juu ya sakramenti ya Ubatizo Mtakatifu wa maji, ambao unafanywa katika jina la Mungu wa utatu.

→ ***Haki mbele za Mungu:*** *tazama maelezo ya Swali la 278*

→ ***Toba:*** *stazama Swali la 136, 651*

486

Je! Yesu aliwaambia nini wanafunzi wake kuhusu ubatizo?

Baada ya ufufuo wake, Yesu aliwapa Mitume wake Utume Mkuu: "Basi, enendeni, mkawafanye mataifa yote kuwa wanafunzi, mkiwabatiza kwa jina la Baba, na Mwana, na Roho Mtakatifu (Mathayo 28: 19). Hivyo, kubatiza ni moja ya majukumu ya Mitume.

Pale Agano Jipya linapoongelea "ubatizo" mara nyingi hurejelea ubatizo wenye vipengele viwili, yaani wa maji na wa Roho Mtakatifu (Matendo 8: 14 na kuendelea.). Hivyo, Ubatizo Mtakatifu wa maji na ubatizo wa Roho huhusiana kwa karibu sana.

→ ***Utume Mkuu:*** *tazama Swali la 159, 434*

"Akawauliza, Je! Mlipokea Roho Mtakatifu mlipoamini? Wakamjibu, La, hata kusikia kwamba kuna Roho Mtakatifu hatukusikia. Akawauliza, Basi mlibatizwa kwa ubatizo gani? Wakasema, kwa ubatizo wa Yohana. Paulo akasema, Yohana alibatiza kwa ubatizo wa toba, akiwaambia watu wamwamini yeye atakayekuja nyuma yake, yaani, Yesu. Waliposikia haya wakabatizwa kwa jina la Bwana Yesu. Na Paulo, alipokwisha kuweka mikono yake juu yao, Roho Mtakatifu akaja juu yao; wakaanza kunena kwa lugha, na kutabiri."
Matendo ya Mitume 19: 2-6

487

Je! Nani anayeweza kubatizwa kwa Ubatizo Mtakatifu wa maji?

Wanadamu wote wanaweza kubatizwa kwa Ubatizo Mtakatifu wa maji. Sharti ni kumwamini Yesu Kristo na Injili yake.

488

Je! Ubatizo Mtakatifu wa maji hufanyikaje?

Ubatizo hufanywa kwa maji na hutolewa kupitia jina la Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu.

Maji yanayotumika kwa ajili ya ubatizo yanatakaswa katika jina la

Mungu wa utatu. Kisha Mtumishi mbatizaji anayatumia maji yaliyotakaswa kufanya ishara ya msalaba mara tatu kwenye paji la uso la mtu anayebatizwa huku akisema maneno: "Nakubatiza katika jina la Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu."

Ubatizo uliofanyika kwa maji na katika jina la Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu ("utaratibu sahihi"), ni halali na huweza kujifunua katika matokeo yake sahihi.

Neno "**Utaratibu sahihi**" linatokana na neno la Kiyunani "rite" na linamaanisha "katika namna sahihi" au "kufuata namna sahihi".

489

Je! Kwa nini watoto wanaweza kubatizwa?

Kauli ya Yesu: "Waacheni watoto wadogo waje kwangu, msiwazuie; kwa maana watoto kama hawa ufalme wa wa Mungu ni wao" (Marko 10: 14) inamaanisha kwamba baraka za Mungu inapaswa ipatikane hata na kwa watoto pia. Hii inahusisha sakramenti.

Agano Jipya hushuhudia kwamba familia nzima zilibatizwa kwa pamoja: "Akabatizwa yeye na watu wake wote wakati uo huo…" (Matendo 16: 33; 16: 15). Nyumba pamoja na familia hujumuisha watoto pia. Kutokana na jambo hili, umezaliwa utamaduni wa Kikristo wa kuwabatiza watoto.

Zaidi ya hayo, pale watoto wanapobatizwa, wale walio na wajibu wa kuwalea wanaishuhudia imani katika Yesu Kristo kwa niaba yao na wanawajibika kwa ajili ya elimu yao ya kidini yenye kuzingatia injili.

"Na Krispo, mkuu wa sinagogi, akamwamini Bwana pamoja na nyumba yake yote. Wakorintho wengi waliposikia waliamini, wakabatizwa."
Matendo ya Mitume 18: 8

490

Je! Ni yapi matokeo ya Ubatizo Mtakatifu wa maji?

Ubatizo Mtakatifu wa maji huashiria mwisho wa maisha ya kuwa mbali na Mungu na mwanzo wa maisha ndani ya Kristo. Ubatizo unampatia mtu nguvu ya kutangaza vita dhidi ya dhambi.

Ubatizo uliofanyika katika jina la Utatu ni kipengele cha lazima kwa Wakristo. Wale ambao wamebatizwa katika Kanisa Jipya la Kimitume wana haki ya kushiriki kila mara katika Ushirika Mtakatifu.

→ ***Ubatizo Mtakatifu wa maji:***
tazama Swali la 481 na kuendelea.

→ ***Agano jipya:***
tazama maelezo ya Swali la 175

Neno "**Utatu**" (Kilatini=trinitas) hurejelea Utatu mtakatifu. Kubatizwa katika Utatu ni kubatizwa katika jina la Mungu wa Utatu. Mbatizwaji anabatizwa kwa kutumia "kanuni ya Utatu", yaani, katika jina la Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu.

491

Je! Kuna uhusiano gani kati ya Ubatizo Mtakatifu wa maji na Idhini Takafifu?

Ubatizo Mtakatifu wa maji na Idhini Takatifu ni sakramenti mbili tofauti, hata hivyo zinahusiana kwa karibu sana: kwa kupokea sakramenti zote mbili, mtu mtu anazaliwa upya kwa maji na kwa Roho Mtakatifu. Kiutaratibu, Ubatizo Mtakatifu wa maji hutangulia Idhini Takatifu.

→ ***Kuzaliwa upya kwa maji na Roho:***
tazama Swali la 528 na kuendelea.

492

Je! Nani ana haki ya kubatiza katika Ubatizo Mtakatifu wa maji?

Mwana wa Mungu Aliyefufuka aliwapa Mitume wake agizo la kubatiza (Mathayo 28: 18-20). Katika Kanisa Jipya la Kimitume, Mitume nao wamewapa watumishi wa kikuhani mamlaka ya kubatiza kwa maji.

493

Je! Aina za ubatizo unaofanywa na madhehebu mengine ya Kikristo ni halali?

Ndio, ufanywaji wa Ubatizo Mtakatifu wa maji unawezekana na ni halisi katika sehemu zote za kanisa moja la Kristo. Ubatizo wa maji ni hatua ya kwanza kuelekea ukombozi mkamilifu. Kila waaminio wanapobatizwa kwa maji na katika jina la Mugu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu ubatizo huo ni halali. Kanisa lote kwa ujumla limekabidhiwa jukumu la Ubatizo wa maji. Sababu ya jambo hili ni mapenzi ya Mungu ya kuokoa ulimwengu wote.

→ ***Kanisa la Kristo:***
tazama Swali la 365 na kuendelea.

→ ***Ukombozi:***
tazama Swali la 89-90, 108-109, 215-216

494

Je! Neno hili "Meza ya Bwana" limetokana na nini?

Neno "Meza" hurejelea mazingira ambayo Yesu Kristo alianzisha hii sakramenti: siku ile jioni kabla ya kusulubiwa kwake alisherehekea chakula cha Pasaka pamoja na Mitume wake.

Majira ya jioni kabla ya kutoka Misri, wana wa Israeli walisherehekea **chakula cha Pasaka** cha kwanza baada ya kuamriwa na Mungu. Mwana-kondoo asiye na waa alichinjwa na kuandaliwa. Waisraeli walikula pamoja na mkate usiotiwa chachu. Mungu aliamuru kwamba Pasaka isherehekewe kila mwaka ili kuadhimisha ukombozi wa watu kutoka Misri.

495

Je! Majina gani mengine yanatumika kurejelea ushirika Mtakatifu?

Ushirika Mtakatifu hufahamika pia kama "Yukaristi" (Kutokana na neno la Kiyunani linalomaanisha "kushukuru"), "Meza ya Bwana" au "kuumega mkate".

496

Je! Kuna uhusiano kati ya chakula cha Pasaka na Ushirika Mtakatifu?

Ndio, uhusiano upo: kulingana na maelezo ya injili tatu za kwanza, Yesu alianzisha Ushirika Mtakatifu akiwa na Mitume wake wakati wa chakula cha Pasaka. Kama ilivyo kwa Pasaka, Meza

ya Bwana pia ni chakula cha ukumbusho. Pasaka hukumbusha ukombozi wa watu wa Israeli kutoka mateka Misri. Ushirika Mtakatifu hurejelea ukombozi katika maana pana zaidi, yaani ukombozi wa wanadamu dhidi ya utumwa wa dhambi.

→ ***Ukombozi:*** *tazama Swali la 89-90, 108-109, 215-216*

497

Je! Ushirika Mtakatifu umeshuhudiwa sehemu nyingine yoyote kwenye Agano Jipya?

Ndio, kuna rejea nyingine juu ya Ushirika Mtakatifu katika 1 Wakorintho 11: 23-26: "..Bwana Yesu usiku ule ule aliotolewa alitwaa mkate, naye akiisha kushukuru akaumega, akasema, uu ndio mwili wangu ulio kwa ajili yenu; fanyeni hivi kwa ukumbusho wangu. Na vivi hivi baada ya kula akakitwaa kikombe, akisema, Kikombe hiki ni agano jipya katika damu yangu, fanyeni hivi kila mnywapo, kwa ukumbusho wangu. Maana kila mwulapo mkate huu na kukinywea kikombe hiki, mwaitangaza mauti ya Bwana hata ajapo."

Maneno haya ni msingi wa andiko linalonenwa wakati wa utakaso wa Ushirika Mtakatifu.

'Utakaso' ni tendo la kuuinua mkate na divai nje kabisa ya milki ya kidunia, inahusishwa na kutolewa na kutakaswa. (tazama maelezo "utakaso" baada ya Swali la 503).

498

Je! Matumizi ya mkate na divai humaanisha nini?

Mkate na divai vyote huhitajika kwa ajili ya kusherehekea Ushirika Mtakatifu. Mkate, kama divai, huwakilisha chakula cha kibinadamu. Katika Israeli, divai nayo ni ishara ya furaha na wokovu ujao.

Neno hili '**ishara**' linatoka katika lugha ya Kiyunani na mara nyingi humaanisha "ngao" "alama" au "utambulisho".

499

Je! Ushirika Mtakatifu unamkumbusha nini muumini?

Ushirika Mtakatifu ni chakula cha ukumbusho. Unakumbusha mauti ya Yesu Kristo kama tukio la kipekee ambalo ni halali katika vizazi vyote. Yesu aliwaagiza Mitume kusherehekea Ushirika Mtakatifu kwa maneno: "Fanyeni hivi kwa ukumbusho wangu…" (Luka 22: 19).

500

Je! Wale wanaoshiriki Ushirika Mtakatifu wanashuhudia nini?

Wale wanaoshiriki Ushirika Mtakatifu wanashuhudia imani yao katika mauti, ufufuo, na kurudi kwa Yesu Kristo. Wale wanaoshiriki kila mara Ushirika Mtakatifu katika Kanisa Jipya la Kimitume nao pia wanashuhudia imani yao katika Mitume wa Yesu wanaotenda kazi leo hii. Kwa mantiki hii, Ushirika Mtakatifu pia ni chakula cha kushuhudia.

501

Je! Ni kwa namna gani Ushirika Mtakatifu ni chakula cha ushirika?

Kwanza kabisa katika Ushirika Mtakatifu Yesu Kristo ana ushirika na Mitume wake, kisha na waumini. Zaidi ya hapo, waumini pia wana ushirika wao kwa wao katika Ushirika Mtakatifu.

502

Je! Kuna uhusiano kati ya Ushirika Mtakatifu na "ndoa" ijayo huko mbinguni

Ndio. Ushirika Mtakatifu pia huelekeza katika "ndoa" ijayo huko mbinguni. Hivyo, Ushirika Mtakatifu pia una sifa ya kieskatalojia.

Wakati alipoanzisha Ushirika Mtakatifu miongoni mwa Mitume, Yesu alisema: "Maana nawaambia ya kwamba tangu sasa sinywi mazao ya mzabibu hata ufalme wa Mungu utakapokuja" (Luka 22: 18).

Hata siku ya kukutana tena kati ya kusanyiko la bibi arusi na Yesu Kristo itakapowadia, kusanyiko linahisi ushirika wake wa karibu zaidi na Bwana katika Ushirika Mtakatifu.

→ ***Harusi ya mbinguni:***
tazama Swali la 251, 562 na kuendelea.

503

Je! Nini hutokea pale mikate inapotakaswa?

Mwili na damu ya Yesu Kristo hujifunua kupitia utakaso.

Mkate na divai havibadilishwi hali yake halisi kupitia utakaso. Kwa lugha nyingine, mkate na divai havigeuzwi Bali, mwili na damu ya Yesu Kristo huungana na mkate na divai.Tukio hili hutajwa kama 'enye kuunganika'.

Kwenye Ushirika Mtakatifu, mkate na divai si vielelezo au ishara za mwili na damu ya Yesu. Bali, mwili na damu ya Yesu Kristo upo kiuhalisia kwenye mkate na divai baada ya utakaso.

→ ***Ishara:***
tazama maelezo ya Swali la 498

Neno '**utakaso**' limetokana na neno la Kilatini consacrare, ambalo humaanisha "kuweka wakfu" au "kutakasa". Neno hili hutumika kwa maana ya "kuweka wakfu" wakati mkate na divai vinapotakaswa kwa ajili ya Ushirika Mtakatifu.

Neno '**dutu**' limetokana na neno la Kiyunani substantia, ambalo humaanisha "kiini", "muundo", au "kijenzi". Hivyo huelezea kitu kimejengwa na nini.

504

Je! dhabihu ya Yesu Kristo inapatikana kwenye Ushirika Mtakatifu?

Ndio, dhabihu ya Yesu Kristo inapatikana katika Ushirika Mtakatifu. Hata hivyo, dhabihu hii haijirudii, kwa kuwa imetolewa "mara moja tu" (Waebrania 10: 10, 14).

505

Je! Kwa nini Ushirika Mtakatifu husherekewa katika kila ibada takatifu?

Tofauti na sakramenti za Ubatizo Mtakatifu wa maji na Idhini Takatifu, Ushirika Mtakatifu husherehekewa katika kila ibada takatifu kwa sababu

huwaendeleza wanadamu katika ushirika wao wa uzima na Yesu Kristo. Hivyo kwa kufanya hivyo tunaipokea asili ya Yesu.

506

Je! Mwili na damu ya Kristo huwa katika mikate iliyotakaswa kwa muda gani?

Mwili na damu ya Kristo huendelea kuwepo katika mikate iliyotakaswa hata itakapowafikia wapokeaji wanaopaswa kupewa.

507

Je! Kuna uhusiano gani kati ya msamaha wa dhambi na Ushirika Mtakatifu?

Msamaha wa dhambi unahusiana kwa karibu na Ushirika Mtakatifu, kwa kuwa sakramenti zote mbili zimejengwa juu ya dhabihu ya Yesu Kristo.

Hata hivyo, sakramenti ya Ushirika Mtakatifu haileti kwa wakati huo huo msamaha wa dhambi. Msamaha wa dhambi unahitajika ili waumini waweze kushiriki kihalali katika Ushirika Mtakatifu, yaani, katika hali ya kuwa wametakaswa dhambi zao.

508

Je! Yesu Kristo alimpa nani sakramenti ya Ushirika Mtakatifu?

Yesu Kristo alianzisha Ushirika Mtakatifu miongoni mwa Mitume na pia akawapa wao jukumu hilo. Popote ambapo Mitume au watumishi wa kikuhani wanatenda kazi, vipengele vyote vya Ushirika Mtakatifu navyo vitakuwepo.

509

Je! Maneno ya utakaso kwa ajili ya Ushirika Mtakatifu yanasemaje?

Kwa ajili ya utakaso wa Ushirika Mtakatifu, mtumishi anatamka andiko lisilobadilika lililojengwa juu ya 1 Wakorintho 11: 23 na kuendelea na Mathayo 26: 26 na kuendelea. Nalo linasema:

"Katika jina la Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu, natakasa mkate na divai kwa ajili ya Ushirika Mtakatifu, nikiwaletea dhabihu ya kipekee na ya milele ya Yesu Kristo. Kwa maana Bwana aliutwaa mkate na divai, akashukuru akisema: ' Huu ndio mwili wangu uliotolewa kwa ajili yenu. Hii ndio damu yangu ya agano jipya iliyomwagika kwa ajili ya ondoleo la dhambi za wengi. Kuleni na kunyweni. Fanyeni hivi kwa kunikumbuka.' Kwa maana kila mnapoula mkate huu na kuinywa divai hii, mnatangaza kifo cha Bwana mpaka ajapo. Amina!"

→ ***Msamaha wa dhambi**: tazama Swali la 415, 507, 629, 644 na kuendelea.*

510

Je! Ni jinsi gani Ushirika Mtakatifu husherehekewa kwenye ibada takatifu?

Kwanza mikate hutakaswa. Hii hutokea pale mtumishi aliyeidhinishwa anapoweka mikono yake juu ya vyombo vya ushirika vilivyofunuliwa na kuongea maneno ya utakaso.

Kisha watumishi na kusanyiko kwa ujumla wanaupokea mwili na damu ya Yesu Kristo ikiwa katika namna ya kimkate kidogo klichonyunyiziwa divai. Wakati wa utolewaji wake maneno haya pia hunenwa: "Mwili na damu ya Yesu umetolewa kwa ajili yako."

511

Je! Ni kigezo kipi cha kushiriki istahilivyo kwenye Ushirika Mtakatifu?

Pamoja na msamaha wa dhambi, ambao hutangazwa kabla, kumwamini Yesu Kristo na dhabihu yake ni kigezo muhimu.

512

Je! Ni yapi matokeo ya Ushirika Mtakatifu?

Ushirika Mtakatifu hudumisha ushirika wa karibu na Yesu Kristo. Humjaza mtu asili na uwezo wa Mwana wa Mungu. Kushiriki Ushirika Mtakatifu pia husaidia kuendeleza umoja wa waumini wao kwa wao, kwa sababu huwawezesha kukua kwa pamoja katika asili ya Yesu Kristo. Hivyo Ushirika Mtakatifu ni njia muhimu ya maandalizi ya kurudi kwa Kristo.

> "Kwa kuwa mkate ni mmoja, sisi tulio wengi tu mwili mmoja; kwa maana sisi sote twapokea sehemu ya ule mkate mmoja."
> **1 Wakorintho 10: 17**

513

Je! Ni nani mwenye haki ya kushiriki Ushirika Mtakatifu?

Wale waliobatizwa katika Kanisa Jipya la Kimitume, wale walioidhinishwa, na wale walioasiliwa katika kusanyiko wana haki ya kushiriki Ushirika Mtakatifu kila mara.

Wakristo waliobatizwa kwa namna sahihi (kwa kuzingatia utaratibu) wanaweza pia kushiriki Ushirika Mtakatifu kama wageni.

→ ***Ubatizo Mtakatifu wa maji:*** *tazama Swali la 404, 481 na kuendelea.*

→ ***'Kuzingatia utaratibu':*** *tazama maelezo ya Swali la 488*

→ ***Idhini Takatifu:*** *tazama Swali la 404, 515 na kuendelea.*

→ ***Kuasiliwa:*** *tazama Swali la 662, 669*

514

Je! Sherehe za ushirika za madhehebu mengine zina umuhimu gani?

Vipengele muhimu vya Ushirika Mtakatifu vipo katika sherehe za ushirika za makanisa mengine. Na huko, kifo na ufufuo huandhimishwa kwa shukrani na imani. Hata hivyo, Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume wanapaswa kuelewa kwamba kwa kushiriki kila mara sherehe za ushirika za kanisa lingine, kimsingi wanayashuhudia mafunzo ya kanisa hilo.

515

Je! Nini maana ya Idhini Takatifu?

Idhini Takatifu ni sakramenti ambayo muumini anapokea karama ya Roho Mtakatifu kwa njia ya kuwekelewa mikono na kuombewa na Mtume. Hivyo muumini anakuwa mwana wa Mungu kwa kupewa wito wa kuwa limbuko.

→ ***Limbuko:*** *tazama Swali la 428, 530*

→ ***Mwana wa Mungu:*** *tazama maelezo ya Swali la 530*

516

Je! Neno "idhinisho" humaanisha nini kwenye barua za Agano Jipya?

Katika barua za Agano Jipya, neno "idhinisho" linamaanisha utoaji wa karama ya Roho Mtakatifu: "Basi yeye atufanyaye imara pamoja nanyi katika Kristo, na kututia mafuta, ni Mungu, naye ndiye aliyetutia muhuri akatupa arabuni ya Roho mioyoni mwetu" (2 Wakorintho 1: 21-22).

"Nanyi pia katika huyo [Kristo] mmekwisha kulisikia neno la kweli, habari njema za wokovu wenu, tena mmekwisha kumwamini yeye, na kutiwa muhuri na Roho yule wa ahadi aliye Mtakatifu" (Waefeso 1: 13).

"Wala msimhuzunishe yule Roho Mtakatifu wa Mungu, ambaye kwa yeye mlitiwa muhuri hata siku ya ukombozi" (Waefeso 4: 30).

517

Je! Roho Mtakatifu alikuwa akitenda kazi zama za Agano la Kale?

Ndio, kama mmoja wa Utatu wa Mungu, kama Baba na Mwana, alitenda kazi tangu milele yote. Katika agano la kale, alikuwa akiwavuvia watu ambao walikuwa wakichaguliwa na Mungu kwa ajili ya kazi fulani.

→ ***Agano la kale na agano jipya:*** *tazama Swali la 175*

"Ndipo Samweli akaitwaa pembe yenye mafuta, akamtia mafuta kati ya ndugu zake; na roho ya Bwana akamjia Daudi kwa nguvu tangu siku ile."
1 Samweli 16: 13

"Usinitenge na uso wako, wala roho wako mtakatifu usiniondolee."
Zaburi 51: 11

518

Je! Agano la Kale lina rejea zo zote kuhusu kumiminwa kwa Roho Mtakatifu katika Agano Jipya?

Ndio, Agano la Kale lina rejea kadhaa (kwa mfano, Ezekieli 36: 27) zinazoonesha kwamba Roho wa Mungu atamiminwa juu ya watu wengi. Rejea ya muhimu kuhusu hili inaweza kupatikana katika Yoeli 2: 28-29: "Hata itakuwa, baada ya hayo, ya kwamba, nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili; na wana wenu waume kwa wake, watatabiri, wazee wenu wataota ndoto, na vijana wenu wataona maono; tena juu ya watumishi wangu, waume kwa wanawake, katika siku zile, nitamimina roho yangu" (tazama pia Matendo 2: 15 na kuendelea).

519

Je! Yesu alitoa ahadi ya kumiminwa kwa Roho Mtakatifu?

Ndio, Yesu aliwaahidi Mitume wake katika mazingira tofauti ya kwamba atamtuma Roho Mtakatifu, kwa mfano: "Lakini ajapo huyo Msaidizi, nitakayewapelekea kutoka kwa Baba, huyo Roho wa kweli atokaye kwa Baba, yeye atanishuhudia" (Yohana 15: 26).

520

Je! Ahadi ya kumiminwa Roho Mtakatifu ilitimizwa lini?

Ilikuwa siku ya Pentekoste huko Yerusalemu ya kwamba ahadi hii ilitimizwa pale Roho Mtakatifu alipomiminwa juu ya Mitume na wanafunzi.

"Hata ilipotimia siku ya Pentekoste walikuwako wote mahali pamoja. Kukaja ghafula toka mbinguni uvumi kama uvumi wa upepo wa nguvu ukienda kasi, ukaijaza nyumba yote waliyokuwa wameketi. Kukawatokea ndimi zilizogawanyikana, kama ndimi za moto uliowakalia kila mmoja wao.

Wote wakajazwa Roho Mtakatifu, wakaanza kusema kwa lugha nyingine, kama Roho alivyowajaalia kutamka"
Matendo ya Mitume 2: 1-4

521

Je! Ni lini Yesu alitiwa mafuta na Roho Mtakatifu?

Baada ya Yesu kubatizwa, Roho Mtakatifu akashuka juu yake. Yohana Mbatizaji hushuhudia haya: "Nimemwona Roho akishuka kama hua kutoka mbinguni, naye akakaa juu yake" (Yohana 1: 32). Tukio hili linaweza pia kuelezewa kama "kutiwa mafuta".

"Msitendee kazi chakula chenye kuharibika, bali chakula kidumucho hata uzima wa milele; ambacho Mwana wa Adamu atawapa, kwa sababu huyo ndiye aliyetiwa muhuri na Baba, yaani, Mungu."
Yohana 6: 27

→ ***Ubatizo wa Yesu:***
tazama Swali la 129 na kuendelea.

522

Je! Ubatizo wa Yesu na kutiwa kwake mafuta na Roho Mtakatifu vina umuhimu gani?

Ubatizo wa Yesu uliofanywa na Yohana Mbatizaji na kushuka kwa Roho Mtakatifu juu ya Yesu ni rejea juu ya sakramenti ya Ubatizo Mtakatifu wa maji na Idhini Takatifu.

Kitendo cha Yesu cha kutiwa mafuta na Roho Mtakatifu ni kwa ajili ya kumtambulisha yeye kama Masihi. Ni rejea ya sakramenti ya Idhini Takatifu. Ni katika tukio hili pia ya kwamba Matendo 10: 37-38 hurejelea: "Jambo lile ninyi mmelijua, lililoenea katika Uyahudi wote likianzia Galilaya, baada ya Ubatizo aliouhubiri Yohana; habari za Yesu wa Nazareti, jinsi Mungu alivyomtia mafuta kwa Roho Mtakatifu na nguvu."

Tayari katika agano la kale, watu walikuwa wakitakaswa kwa ajili ya kazi maalum kwa njia ya **kutiwa mafuta**. Kitendo hiki kilifanywa kwa manabii, wafalme, na makuhani. Tazama pia "Masihi" (= "Mtiwa mafuta"), Swali la 111 na 112.

523

Je! Ni wapi ilipoandikwa ya kwamba Ubatizo Mtakatifu wa maji unapaswa kuanza kabla ya kupokea karama ya Roho Mtakatifu?

Pale Alipoulizwa na hadhara yake kwamba iliwapasa wao kufanya nini baada ya ile hotuba yake ya siku ya Pentekoste, Mtume Petro alijibu kama ifuatavyo "Tubuni mkabatizwe kila mmoja kwa jina lake Yesu Kristo, mpate ondoleo la dhambi zenu, nanyi mtapokea kipawa cha Roho Mtakatifu" (Matendo ya Mitume 2: 38).

524

Je! Kitabu cha Matendo kinasema nini kuhusu Idhini Takatifu?

Rejea muhimu juu ya Idhini Takatifu inapatikana katika Matendo 8: 14 na kuendelea: "Na Mitume waliokuwako Yerusalemu, waliposikia ya kwamba Samaria imekubali neno la Mungu, wakawapeleka Petro na Yohana; ambao waliposhuka, wakawaombea wampokee Roho Mtakatifu; kwa maana bado hajawashukia hata mmoja wao, ila tu

wamebatizwa kwa jina lake Bwana Yesu. ndipo wakaweka mikono yao juu yao, nao wakampokea Roho Mtakatifu."

Kulingana na shuhuda kutoka katika Maandiko Matakatifu, Idhini Takatifu ni kazi ya utumishi wa Utume. Jambo hili pia huthibitishwa katika Matendo 8: 18. Simoni, ambaye hapo mwanzo alikuwa mchawi lakini baadaye akaamini na kubatizwa (Matendo 8: 9, 11 na kuendelea), "alipoona ya kuwa watu wamepewa Roho Mtakatifu kwa kuwekewa mikono ya mitume."

Kutokana na tukio hili inadhihirika ya kwamba sakramenti za Ubatizo Mtakatifu wa maji na Idhini Takatifu ni dhahiri zimetofautishwa. Kuna tukio kama hilo katika Matendo 19: 1-6. Huko Efeso, kulikuwa na wanafunzi ambao walikuwa tu wamebatizwa kwa ubatizo wa Yohana wa toba. Walipomwamini Yesu Kristo, kwanza kabisa walibatizwa katika jina la Bwana Yesu. Kisha wakapokea karama ya Roho Mtakatifu kupitia Mitume: "Na Paulo alipokwisha kuweka mikono yake juu yao; Roho Mtakatifu akaja juu yao."

→ ***Ubatizo kwa ajili ya toba:*** *tazama Swali la 485*

525

Je! Sakramenti ya Idhini Takatifu inatolewaje?

Sakramenti ya Idhini Takatifu hutolewa na Mitume pale wanaipotoa karama ya Roho Mtakatifu katika jina la Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu kwa mtu aliyebatizwa. Kwa kufanya hivyo wanaweka mikono yao kwenye paji la uso la muumini aliyebatizwa na kuomba.

526

Je! Vipi ni vigezo vya kupokea sakramenti ya Idhini Takatifu?

Kigezo cha kupokea sakramenti ya Idhini Takatifu ni kumwamini Mungu wa utatu na Mitume waliotumwa na Yesu Kristo. Muumini pia anapaswa awe amebatizwa kwa maji katika namna sahihi. Anatakiwa aishuhudie imani yake na kuapa kumfuata Kristo.

→ ***"Katika namna sahihi":*** *tazama maelezo ya Swali la 488*

527

Je! Nani anayeweza kupokea sakramenti ya Idhini Takatifu?

Mtu ye yote ambaye atatimiza vigezo muhimu anaweza kupokea Idhini Takatifu. Sakramenti inatolewa kwa watu wazima pamoja na watoto. Pale watoto wanapoidhinishwa, wazazi au walezi wenye jukumu la elimu yao ya dini wanapaswa kuishuhudia imani yao kwa niaba ya watoto wao. Wanapaswa kuapa kuwalea watoto wao katika imani ya Kanisa Jipya la Kimitume.

528

Je! Tunamaanisha nini tunaposema "kuzaliwa upya kwa maji na kwa Roho"?

Sakramenti mbili za Ubatizo Mtakatifu wa maji na Idhini Takatifu kwa pamoja huhusisha "kuzaliwa upya kwa maji na kwa Roho". Kupitia sakramenti hizi, Mungu hufanya "uumbaji mpya"—uzima kutoka kwa Mungu.

"Yesu akajibu, Amin, amin, nakuambia, Mtu asipozaliwa kwa maji na kwa Roho, hawezi kuuingia ufalme wa Mungu."
Yohana 3: 5

"Hata imekuwa, mtu akiwa ndani ya Kristo amekuwa kiumbe kipya; ya kale yamepita tazama! Yamekuwa mapya."
2 Wakorintho 5: 17

529

Je! Kuna uhusiano gani kati ya Idhini Takatifu na kuzaliwa upya kwa maji na kwa Roho?

Idhini Takatifu ni sehemu ya kuzaliwa upya kwa maji na kwa Roho. Kupitia hiyo, Mungu hukamilisha kile alichokianzisha katika Ubatizo Mtakatifu wa maji. Kufanywa upya kwa mwanadamu hutokea kupitia Mungu Roho Mtakatifu, ambaye hujifunua kama Mjenzi wa uumbaji mpya.

→ ***Ubatizo Mtakatifu wa maji:*** *tazama Swali la 404, 481 na kuendelea.*

530

Je! Matokeo ya Idhini Takatifu ni yapi?

Katika Idhini Takatifu, muumini anaendelea kujazwa Roho Mtakatifu. Hivyo Mungu anamruhusu kushiriki katika utu wake. Mungu anampa nguvu yake, uzima wake, na upendo wake kwa wanadamu: "Pendo la Mungu limekwisha kumiminwa katika mioyo yetu na Roho Mtakatifu tuliyepewa sisi" (Warumi 5: 5).

Muumini aliyeidhinishwa sasa amekuwa mali ya Mungu. Roho wa Mungu anaendelea kukaa ndani yake (Warumi 8: 9).

Mwanadamu sasa anakuwa mtoto wa Mungu. Ameitwa kuwa limbuko: hivyo basi, kuzaliwa upya kuna matokeo ya sasa katika uwana wa Mungu na matokeo ya baadaye katika kuwa limbuko.

Kama mtoto wa Mungu, muumini sasa amekuwa mrithi wa Mungu na mrithi pamoja na Kristo. "Roho wa kuasiliwa" ambaye hutenda kazi ndani ya mwanadamu kutokana na Idhini Takatifu, sasa kwa kujiamini humwita Mungu kama "Abba, Baba".

Endapo muumini aliyeidhinshwa atampa Roho Mtakatifu nafasi ya kujifunua, sifa takatifu zitajitokeza. Hizi huelezewa kwa taswira kama "tunda la Roho" (Wagalatia 5: 22).

→ ***Limbuko:*** *tazama Swali la 428*

"Lakini tunda la Roho ni upendo, furaha, amani, uvumilivu, utu wema, fadhili, uaminifu, upole, kiasi..."
Wagalatia 5: 22-23

"Kwa kuwa [...] mlipokea Roho ya kufanywa wana, ambayo kwa iyo twalia, Aba, yaani, Baba. Roho mwenyewe hushuhudia pamoja na roho zetu, ya kuwa sisi tu watoto wa Mungu; na kama tu watoto, basi, tu warithi; warithi wa Mungu, warithio pamoja na Kristo."
Warumi 8: 15-17

Neno "mwana wa Mungu" lina sura mbalimbali:

- Wanadamu wote ni wana wa Mungu kwa sababu wameumbwa na Mungu na hivyo wanaweza kumwita Mungu Mwenyezi kama "Baba".
- Zama za Agano la Kale, Mungu aliwaangalia watu wa taifa la Israeli kama Baba. Vivyo hivyo, aliwarejelea watu wa Israeli kama "Mwanangu, Mzaliwa wa kwanza wangu" (Kutoka 4: 22-23). Hivyo, Israeli ilifurahia uhusiano fulani wa uwana wa Mungu. Wakati Yesu alipokuwa akisema kwa Wayahudi katika Hubiri la Mlimani, alimwelezea Mungu kama "Baba [wao] wa mbinguni".
- Kama Wakristo, tumepewa Sala ya Bwana, ambayo kwa kujiamini tunamwita Mungu kama "Baba yetu".
- Zaidi ya hapo, neno "uwana wa Mungu" hurejelea ile hali ya wanadamu mbele za Mungu ambayo hudhihirishwa na kupokea sakramenti zote, kuamini, na mtu kuamua kuyafungamanisha maisha yake na kurudi kwa Bwana. Uwana wa Mungu hupatikana kupitia kuzaliwa upya kwa maji na kwa Roho. Wakiwa kama "watoto wa Mungu" wauumini waliozaliwa upya wanaahidiwa kwamba watakuwa warithi wa Aliye Juu.

9

MAISHA BAADA YA KIFO

Mauti ya kiroho

Maisha baada ya kifo

Ufufuo wa wafu

Wafu

Wokovu baada ya kifo cha kiasili

Ng'ambo

531

Je! Kuna maisha baada ya kifo?

Ndio. Mtu anaumbwa kama kiumbe wa kimwili pamoja na kiumbe wa kiroho. Yeye ni kiumbe mwenye mwili, nafsi, na roho.

Mwili wa kibinadamu hufa na hivyo ni wa mpito. Umechukuliwa mavumbini na utarudi mavumbini (Mwanzo 3: 19). Nafsi na Roho huendelea kuishi baada ya mauti ya kimwili, na kwa hiyo vyenyewe havifi. Utu wa mwanadamu, yaani, uhalisi wake, kile alicho, na kile alichopata uzoefu nacho, alichohisi, alichokiamini, na alichokiwaza, huendelea kuishi baada ya mauti ya kimwili.

"Kwa maana Mungu alimuumba mwanadamu aishi milele na kumfanya kwa mfano wa umilele wake."
Hekima ya Sulemani 2: 23

532

Je! Mauti ni nini?

Kuna tofauti kati ya mauti ya kimwili na mauti ya kiroho ya mwanadamu. Mauti ya kimwili huashiria mwisho wa maisha ya duniani. Mauti inapotokea, nafsi na roho huuacha mwili. Mauti ya kiroho ni kutengwa kwa wanadamu na Mungu. Hutokana na madhara ya dhambi.

Pale Biblia inapoongelea "mauti ya pili" (Ufunuo 20: 6; 21: 8), hii hurejelea kutengwa na Mungu ambako kutatokea baada ya Hukumu ya Mwisho.

→ ***Hukumu ya mwisho:***
tazama Swali la 579 na kuendelea.

"Kwa maana mshahara wa dhambi ni mauti; bali karama ya Mungu ni uzima wa milele katika Kristo Yesu Bwana wetu"
Warumi 6: 23

533

Je! Ni kwa namna gani nyingine Biblia huelewa "mauti"?

Biblia hutumia neno "mauti" kuelezea nguvu inayopingana na Mungu, ambayo inatafuta kuharibu uzima wa kimwili pamoja na wa kiroho. Hivyo Ufunuo wa Yesu Kristo huyaeleza mauti kwa lugha ya picha na kuyafananisha na mtu: "Nikaona, na tazama, farasi wa rangi ya kijivujivu, na yeye aliyempanda jina lake ni Mauti, na Kuzimu akafuatana naye" (Ufunuo 6: 8).

534

Je! Ni nani aliye na nguvu juu ya mauti?

Mungu wa utatu ni Bwana juu ya uzima na mauti. Kupitia ufufuo wake, Yesu Kristo ameyashinda mauti. Kwa hiyo amewawezesha wanadamu kupata uzima wa milele: "[…] Mwokozi wetu Yesu Kristo, aliyebatili mauti, na kuufunua uzima, na kutokuharibika, kwa ile Injili" (2 Timotheo 1: 10).

535

Je! Ufufuo wa Yesu Kristo una umuhimu gani?

Ufufuo wa Yesu Kristo ni msingi kwa ajili ya ufufuo wa wafu. Kwa kuwa yeye amefufuka, wafu nao watafufuka, "wengine wapate uzima wa milele, wengine aibu na kudharauliwa milele" (Danieli 12: 2).

"Angalieni, nawaambia ninyi siri; hatutalala sote, lakini sote tutabadilika, kwa dakika moja, kufumba na kufumbua, wakati wa parapanda ya mwisho; maana parapanda italia, na wafu watafufuliwa, wasiwe na uharibifu, nasi tutabadilika."
1 Wakorintho 15: 51-52

536

Je! Kuna rejea zo zote za maisha baada ya mauti katika Maandiko Matakatifu?

Maisha baada ya mauti ya kimwili tayari yameelezewa katika Agano la Kale. Hushuhudiwa sehemu mbalimbali katika Agano Jipya. Kwa mfano, tunasoma kama ifuatavyo katika 1 Petro 3: 19-20: "Ambayo kwa hiyo [Roho Mtakatifu] aliwaendea [Yesu Kristo] roho waliokuwa kifungoni akawahubiri, watu wasiotii hapo zamani, uvumilivu wa Mungu ulipokuwa ukingoja, siku za Nuhu, safina ilipokuwa ikitengenezwa, ambamo ndani yake wachache, yaani, watu wanane, waliokoka kwa maji."

537

Je! Wanadamu hujikuta wapi baada ya mauti ya kimwili?

Nafsi na roho za wanadamu ambao wamekufa huingia kwenye milki ya wafu. Panafahamika pia kama "kuzimu".

538

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea kuhusu "kuzimu"?

Neno hili "kuzimu" hurejelea kwa ujumla milki zote, matukio, na hali zilizopo nje ya ulimwengu wa kimwili. Kwa maana iliyo nyepesi, neno hili humaanisha milki ya wafu (Kiebrania: *Sheol*, Kiyunani: *Hades*).

539

Je! Kuna kitu kama roho za wafu kurudi duniani na kuendelea kuishi?

Hapana. Dhana yo yote kuhusu roho za wafu kurudi duniani na kuendelea kuishi, ama kama binadamu, mnyama au mmea, hupingana na kauli za Biblia na maudhui ya Injilil: "[…] watu wanavyowekewa kufa mara moja" (Waebrania 9: 27).

'Hali ya roho za wafu kurudi duniani katika maumbo mbalimbali' hurejelea dhana tofauti, na hakuna hata mojawapo inayoendana na mafunzo ya Kikristo, ya kujirudia kwa maisha ya kibinadamu kupitia maumbo mbalimbali.

540

Je! Tunaweza kuungana na wafu?

Kwa kuwakumbuka na kuwaombea, tunaweza kuwa na mwunganiko nao.

Kujaribu kuwasiliana na wafu kupitia uchawi na kupiga ramli ni chukizo kwa Mungu na hivyo ni dhambi: "Asionekane kwako mtu […] apandishaye pepo, wala mchawi, wala mtu awaombaye wafu. Kwa maana mtu atendayo hayo ni chukizo kwa Bwana" (Kumbukumbu la Torati 18: 10-12).

541

Je! Nafsi zilizopo kuzimu zipo kwenye hali gani?

Hali ya nafsi zilizopo kuzimu hudhihirishwa na hali ya ukaribu wao au umbali wao na Mungu. Roho ya mtu haibadiliki kitu cho chote kutokana na mauti ya kimwili. Si tu ya kwamba mtu anatafsiriwa kwa kuamini au kutoamini, kupatana au kutokupatana, upendo au chuki akiwa hapa duniani, bali pia hata akiwa huko kuzimu.

Hali hii pia imeelezewa katika mfano wa Yesu kuhusu mtu tajiri na maskini Lazaro (Luka 16: 19-31), pale anapoongelea kuhusu sehemu ya usalama na sehemu ya mateso. Wafu wote wanaweza kuitambua hali yao. Wale wanaovumilia mateso wanaweza kutumaini msaada.

542

Je! "Waliokufa katika Kristo" ni kina nani?

Katika 1 Wathesalonike 4: 16 tunasoma kuhusu "waliokufa katika Kristo". Hawa ni wafu ambao wamezaliwa upya kwa maji na kwa Roho Mtakatifu na ambao waliruhusu kuandaliwa kwa ajili ya kurudi kwa Kristo. Ni washiriki wa kusanyiko la Bwana na ni wenye haki mbele za Mungu, ambayo hupatikana kupitia neema na imani.

→ ***Kuzaliwa upya kwa maji na Roho:*** *tazama Swali la 528 na kuendelea.*

"Bali nafsi za wenye haki ziko mkononi mwa Mungu na hapatakuwako na mateso yatakayowafikia. Machoni pa wapumbavu walionekana kama wanakufa: na kuondoka kwao kutoka kwetu kama uharibifu mkuu; bali wako katika amani."
Hekima ya Sulemani 3: 1-3

543

Je! Hali za nafsi zilizopo kuzimu huweza kubadilishwa?

Ndio. Tangu dhabihu ya Kristo, inawezekana kwa nafsi zilizopo kuzimu, kufanya mabadiliko ya hali zao na kuwa bora zaidi.

Baada ya kuwa amekufa, Yesu alikwenda kwenye milki ya wafu na akahubiri huko. Kuhubiri huku injili kunamaanisha ya kwamba kuna fursa ya kufanya mabadiliko kwa wale wanaoamini kwa imani.

Hivyo basi, mwanadamu anaweza pia kupata wokovu baada ya mauti ya kimwili.

→ ***Wokovu:*** *tazama Swali la 243 na kuendelea, 546*

544

Je! Inawezekanaje kwa nafsi zilizopo kuzimu kufanya mabadiliko?

Nafsi zilizopo kuzimu ambazo hazijawahi kusikia injili, ambazo hazijawahi kupata msamaha wa dhambi zao, na wala hazijawahi kupokea sakramenti, hujikuta katika hali ya kuwa mbali na Mungu. Hali hii huweza kukabiliwa kwa njia ya kumwamini Yesu Kristo na dhabihu yake na kwa kupokea sakramenti.

545

Je! Maandiko Matakatifu yana maelezo gani kuhusu msaada kwa wafu?

Katika 2 Makabayo 12 kuna kisa cha watu ambao walikuwa wakiabudu sanamu na sasa walikuwa wamekufa vitani. Wenzao wakawaombea ili waweze kupokea msaada kwa ajili ya hali ya kidhambi ya roho zao. Hata walikusanya fedha za kununulia wanyama wa dhabihu ili kutoa sadaka ya upatanisho.

Msingi wa kibiblia wa kutoa sakramenti kwa ajili ya wafu unapatikana katika 1 Wakorintho 15: 29: huko Korintho watu walio hai walikuwa wakibatizwa kwa ajili ya wafu. Utaratibu huu umeigwa kwa mara nyingine tena na Mitume wa zama za leo. Kutokana na tendo hili, ibada takatifu kwa ajili ya wafu zilianzishwa na husherekewa hata leo.

546

Je! Tunaweza kuwasaidia wafu kupata wokovu?

Ndio, tunaweza kuziombea nafsi ambazo bado hazijakombolewa na kumwomba Bwana azisaidie. Vivyo hivyo, tunaweza kuomba ili kwamba nafsi hizi ziweze kumwamini Yesu Kristo na kwamba ziwe tayari kuupokea wokovu ambao Mungu anataka kuzipatia.

Kwa kuwa walio hai katika Kristo na wafu katika Kristo wote kwa pamoja huunda ushirika mmoja, watatenda kazi kwa pamoja hapa duniani na kuzimu katika nia ya Kristo, kwa lugha nyingine, watawaombea wale ambao bado hawajakombolewa.

Hata hivyo, ukombozi huweza kupatikana kupitia Yesu Kristo.

→ ***Ukombozi:***
tazama Swali la 215 na kuendelea.

→ ***Wokovu:***
tazama Swali la 243, 248 na kuendelea.

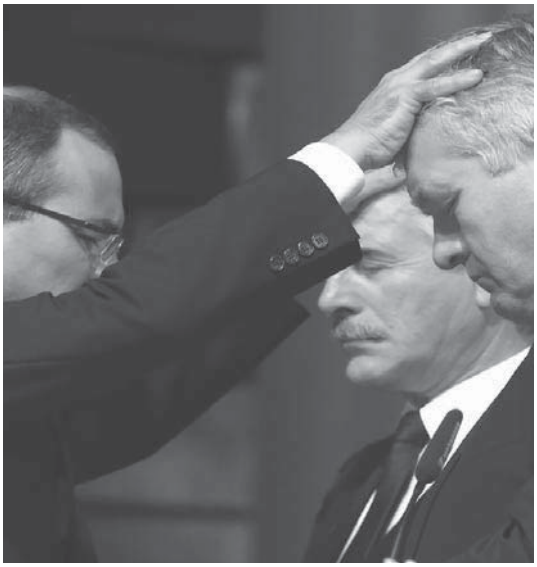

547

Je! Ni kwa njia gani wafu hupata wokovu?

Yesu Kristo ni Bwana juu ya wafu na walio hai. Ni mapenzi ya Mungu kwamba wanadamu wote waokolewe (1 Timotheo 2: 4-6). Hii hutokea kupitia neno la hubiri, sakramenti, na msamaha wa dhambi. Kumwamini Yesu Kristo ni msingi wa jambo hili. Hii ni kwa ajili ya wafu pamoja na walio hai.

Ukweli kwamba injili inapaswa ihubiriwe kwa wafu unadhihirishwa katika1 Petro 4: 6: "Maana kwa ajili hiyo hata hao waliokufa walihubiriwa Injili, ili kwamba wahukumiwe katika mwili kama wahukumiwavyo wanadamu; bali wawe hai katika Roho kama Mungu alivyo hai."

> "Kwa maana jinsi hii Mungu aliupenda ulimwengu, hata akamtoa Mwanawe pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele."
> **Yohana 3: 16**

548

Je! Ni jinsi gani na kupitia nani wokovu hutolewa kwa wafu?

Kutolewa kwa Ubatizo Mtakatifu wa maji, Idhini Takatifu, na Ushirika Mtakatifu kwa ajili ya wafu hutokea pale Mitume wanapoyafanya matukio haya ya wazi kwa watu walio hai. Hata hivyo, matokeo ya wokovu hapa si kwa ajili ya manufaa ya walio hai, bali kwa ajili ya wafu.

Kama vile ambavyo Yesu Kristo aliileta dhabihu yake duniani, vivyo hivyo wokovu hupatikana kupitia Mitume hapa duniani.

→ ***Ubatizo Mtakatifu wa maji:***
tazama Swali la 481 na kuendelea.

→ ***Ushirika Mtakatifu:***
tazama Swali la 494 na kuendelea.

→ ***Idhini Takatifu:***
tazama Swali la 515 na kuendelea.

10

MAFUNZO YA MAMBO YAJAYO

Ufalme wa amani

Ufufuo wa kwanza

Lengo la imani

Hukumu ya mwisho

Ahadi kurudi kwa Kristo

Uumbaji mpya

549

Je! Tunawezaje kujua kuhusu matukio yajayo?

Mafunzo ya mambo ambayo yatakuja kutokea siku zijazo (eskatolojia) yamejengwa juu msingi wa Maandiko Matakatifu. Rejea nyingi juu ya historia ijayo ya wokovu hupatikana katika injili na katika barua za Mitume. Baadhi ya kauli za msingi pia zinapatikana katika Ufunuo wa Yohana, ambao huyaongelea matukio haya yajayo kwa kutumia lugha ya picha.

→ ***Eskatolojia:***
tazama maelezo ya Swali la 40

550

Je! Ni tukio gani lijalo ambalo ni lengo la imani ya Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume?

Yesu Kristo anakuja tena, huo ni ujumbe mkuu wa injili. Tangu kupaa kwake mbinguni, Mitume wamekuwa wakitangaza kurudi kwa Bwana. Ni lengo la imani ya Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume kukubaliwa na Bwana katika siku hii.

551

Je! Ni nani aliyeahidi kurudi kwa Yesu Kristo?

Yesu Kristo mwenyewe aliwaahidi Mitume wake: "Basi mimi nikienda na kuwaandalia mahali. Nitakuja tena

niwakaribishe kwangu,; ili nilipo mimi nanyi mwepo" (Yohana 14: 3).

Ahadi ya Yesu iliwekewa mkazo na malaika wakati wa kupaa kwake: "Huyu Yesu aliyechukuliwa kutoka kwenu kwenda juu mbinguni, atakuja jinsi iyo hiyo mlivyomwona akienda zake mbinguni" (Matendo 1: 11).

552

Je! Ni nani anayejua siku na saa sahihi ya kurudi kwa Kristo?

Si malaika wala wanadamu wanaojua siku au saa ya kurudi kwa Yesu Kristo. Ni Mungu wa utatu pekee anayejua kuhusu hili.

553

Je! Nini kifanyike kutokana na ukweli kwamba hakuna mwanadamu anayejua siku wala saa ya kurudi kwa Kristo?

Kwa kuwa hakuna mwanadamu anayejua siku wala saa ya kurudi kwa Kristo, muumini anapewa wito wa kuwa tayari kila siku kwa ajili ya tukio hili. Mwana wa Mungu anaonya ya kuwa: "Kesheni basi; kwa maana hamjui ni siku ipi atakayokuja Bwana wenu" (Mathayo 24: 42). Yesu aliweka wazi katika mifano yake ya kwamba waumini wanapaswa kukesha katika imani na kutegemea kurudi kwake wakati wo wote.

→ ***Mifano kuhusu kurudi kwa Kristo:*** *tazama Swali la 157*

"Ndipo ufalme wa mbinguni utakapofanana na wanawali kumi, waliotwaa taa zao, wakatoka kwenda kumlaki bwana arusi. Watano wao walikuwa wapumbavu, na watano wenye busara. Wale waliokuwa wapumbavu walizitwaa taa zao, wasitwae na mafuta pamoja nao; bali wale wenye busara walitwaa mafuta katika vyombo vyao pamoja na taa zao. Hata bwana arusi alipokawia, wote wakasinzia wakalala usingizi. Lakini usiku wa manane, pakawa na kelele, Haya, bwana arusi; tokeni twende kumlaki. Mara wakaondoka wanawali wale wote, wakazitengeneza taa zao. Wale wapumbavu wakawaambia wenye busara, Tupeni mafuta yenu kidogo; maana taa zetu zinazimika. Lakini wale wenye busara wakawajibu, wakisema, Sivyo; hayatatutosha sisi na ninyi; afadhali shikeni njia mwende kwa wauzao, mkajinunulie. Na hao walipokuwa wakienda kununua, bwana arusi akaja, nao waliokuwa tayari wakaingia pamoja naye arusini; mlango ukafungwa. Halafu wakaja na wale wanawali wengine, wakasema, Bwana, Bwana, utufungulie. Akajibu akasema, Amin, nawaambia, siwajui ninyi. Basi kesheni, kwa sababu hamwijui siku wala saa"

Mathayo 25: 1-13
pia Mathayo 24: 43-51; 25: 14-30

554

Je! Mitume wa awali waliichukuliaje ahadi ya kurudi kwa Kristo?

Ahadi ya kurudi kwa Kristo ilichukua nafasi ya kipekee katika mahubiri ya Mitume wa awali. Mbali na mauti yake ya dhabihu na ufufuo wa Yesu, kurudi kwa Yesu kulikuwa ni moja ya maudhui muhimu sana ya imani yao. Walikuwa wakiamini ya kwamba Yesu angerudi wakati wao bado wanaishi: "Angalieni, nawaambia ninyi siri; hatutalala sote, lakini sote tutabadilika" (1 Wakorintho 15: 51).

Mtume Paulo alilisalimia kusanyiko la Korintho kwa salamu ya zamani ya Kikristo: "Maranatha", ambayo humaanisha "Ee Bwana, uje!" (1 Wakorintho 16: 22).

Wito wa kuwa tayari wakati wote kwa ajili ya kurudi kwa Kristo pia hudhihirika katika Ufunuo wa Yesu Kristo kupitia maneno ya Bwana: "Tazama, naja upesi!" (Ufunuo 3: 11; 22: 7, 12, 20).

555

Je! Ahadi ya kurudi kwa Yesu ina maana gani kwetu sisi?

Ni moja ya shuhuda za msingi za injili ya kwamba Yesu Kristo atarudi na kumchukua kwake bibi arusi wake. Yeye mwenyewe ameahidi kwamba atarudi (Yohana 14: 3).

→ ***Kusanyiko la bibi arusi:*** *tazama Swali la 562 na kuendelea.*

556

Je! Kwa nini tunaamini kwamba ahadi ya kurudi kwa Kristo i karibu?

Ukweli kwamba utumishi wa Utume umepata watenda kazi kwa mara nyingine tena ni ishara kwamba kurudi kwa Yesu kumewadia. Matarajio ya kutimilizwa kwa ahadi hii ya Bwana ni msingi wa imani ya Kanisa Jipya la Kimitume leo hii na tumaini la kila muumini la kujionea mwenyewe kurudi kwa Kristo na kunyakuliwa.

→ ***Kugeuzwa na kunyakuliwa:*** *tazama Swali la 559 na kuendelea.*

557

Je! Ni jinsi gani tunajiandaa kwa ajili ya kurudi Kristo?

Mitume wanawaandaa waumini kwa ajili ya kurudi kwa Kristo kwa njia ya neno na sakramenti. Kwa umakini mkubwa waumini huyafungamanisha maisha yao na tukio hili.

558

Je! Kurudi kwa Kristo kunaelezewaje kwenye barua za Mtume Paulo?

1 Wathesalonike 4: 15-17 inasema: "Kwa kuwa twawaambieni haya kwa neno la Bwana, kwamba sisi tulio hai, tutakaosalia hata wakati wa kuja kwake Bwana, hakika hatutawatangulia hao waliokwisha kulala mauti. Kwa sababu Bwana mwenyewe atashuka kutoka mbinguni pamoja na mwaliko, na sauti ya malaika mkuu, na parapanda ya

Mungu; nao waliokufa katika Kristo watafufuliwa kwanza. Kisha sisi tulio hai, tuliosalia, tutanyakuliwa pamoja na Bwana milele."

Katika 1 Wakorintho 15: 51-52 tunasoma: "Angalieni, nawaambia ninyi siri; hatutalala sote, lakini sote tutabadilika, kwa dakika moja, kufumba na kufumbua, wakati wa parapanda ya mwisho; maana parapanda italia, na wafu watafufuliwa, wasiwe na uharibifu, nasi tutabadilika."

Katika Wafilipi 3: 20-21 tunasoma kwamba: "Kwa maana sisi wenyeji wetu uko mbinguni; kutoka huko tena tunamtazamia Mwokozi, Bwana Yesu Kristo; atakayeubadili mwili wetu wa unyonge, upate kufanana na mwili wake wa utukufu, kwa uweza ule ambao kwa huo aweza hata kuvitiisha vitu vyote viwe chini yake."

559

Je! Nini kitatokea wakati wa kurudi kwa Kristo?

Kwa ufupi, maelezo yafuatayo yatokana na kauli za Mtume Paulo:

Wakati wa kurudi kwa Kristo, wafu waliokufa katika Kristo, watakuwa wa kwanza kufufuliwa bila ya kuwa na uharibifu. Walio hai na ambao wameruhusu kutayarishwa kwa ajili ya kurudi kwa Kristo, watabadilishwa bila ya kufa kimwili.

Walio hai na wafu wote kwa pamoja watapata mwili mpya wa utukufu. Mwili huu utakuwa kama mwili wa ufufuo wa Kristo. Kwa pamoja watanyakuliwa kwa Yesu Kristo na wataingia katika ushirika wa milele pamoja na Mungu wa utatu.

Matukio haya ni sehemu ya ufufuo wa kwanza uliotajwa katika Ufunuo 20: 5-6.

→ ***Ufufuo:*** *tazama Swali la 574 na kuendelea.*

→ ***Mwili wa ufufuo:*** *tazama Swali la 189*

'**Isiyokuwa na uharibifu**' inamaanisha isiyokufa, isiyoisha. Tofauti na mwili wetu wa sasa, mwili wa ufufuo hautaweza kuharibika.

560

Je! Tumaini la waumini ya kwamba hawatapitia mauti ya kimwili limejengwa juu ya msingi gani?

Tumaini la waumini la kwamba hawatapitia mauti ya kimwili limejengwa juu ya kauli ya Mtume Paulo: "Maana katika nyumba hii twaugua, tukitamani kuvikwa kao letu litokalo mbinguni. [...] Kwa sababu sisi tulio katika maskani hii twaugua, tukilemewa; si kwamba twataka kuvuliwa, bali kuvikwa, ili kitu kile kipatikanacho na mauti kimezwe na uzima. Basi yeye aliyetufanya kwa ajili ya neno lilo hilo ni Mungu, aliyetupa arubuni ya Roho"
(2 Wakorintho 5: 2, 4-5).

Kwa neno "kao" Mtume anaurejelea mwili wa utukufu ambao si ya kwamba utavikwa kwa wale waliofufuliwa katika wafu, bali pia kwa wale watakaogeuzwa wakati wa kurudi kwake Kristo: usemi huu "kuvikwa" humaanisha kupokea mwili mpya bila ya kufa. Hapa "kuvuliwa" kunamaanisha kufa.

561

Je! Ni kina nani watakaonyakuliwa wakati wa kurudi kwa Yesu?

Kwanza kabisa, kunyakuliwa wakati wa kurudi kwa Kristo wameahidiwa wale waliozaliwa upya kwa maji na kwa Roho, wanaomwamini Yesu Kristo, na kumfuata yeye. Kundi hili linajulikana pia kama "kusanyiko la bibi arusi" au "mtoto mwanamume" (Ufunuo 12: 5).

Endapo Mungu atawapa neema ya kunyakuliwa watu wengine hiyo ni zaidi ya uelewa wa kibinadamu na ni suala la uamuzi wa Mungu.

→ ***Kuzaliwa upya kwa maji na Roho:*** *tazama Swali la 528*

'**Kunyakuliwa**' (au '**tukio la kunyakuliwa na Mungu**') humaanishaya kwamba wanadamu wataingia katika ushirika wa moja kwa moja na Mungu wakati wa kurudi kwa Kristo.

562

Je! Nani anajumuishwa katika "kusanyiko la bibi arusi"?

Yesu Kristo aliwapa Mitume wake kazi ya kuliandaa kanisa la Kristo kwa ajili yakuungana naye wakati atakaporudi. Mtume Paulo anaandika haya kuhusiana na hili: "Maana nawaonea wivu, wivu wa Mungu; kwa kuwa naliwaposea mume mmoja ili nimletee Kristo bikira safi" (2 Wakorintho 11: 2). Kielelezo cha "bikira safi" ni rejea juu ya "bibi arusi" katika Ufunuo 19: 7.

Wale watakaojumuishwa katika kundi hili na kuungana na Yesu wataweza kujulikana wakati wa kurudi kwa Kristo.

563

Je! Kuna sifa zo zote za kuwa nazo kwa wale watakaokuwa kwenye kusanyiko la bibi arusi?

Ndio—mojawapo ya sifa ya kipekee ni kwamba watakuwa wakingoja kila siku kwa ajili ya kurudi kwa Kristo na kudumu katika kusali: "Na uje, Bwana Yesu!"(Ufunuo 22: 17, 20).

564

Je! Biblia inataja sifa nyingine yo yote ya kusanyiko la bibi arusi?

Ndio. Sifa nyingine za kusanyiko la bibi arusi zinatajwa katika Ufunuo 14: 1-5. Hapa kielelezo cha kundi la watu "mia moja arobaini na nne elfu" kinatumika kama rejeo juu ya kusanyiko la bibi arusi. Idadi hii "144,000" haipaswi kueleweka jinsi ilivyo, kwa kuwa ni lugha ya picha. Namba hii imetolewa katika makabila kumi na mawili ya Israeli na inaelezewa kwa vielelezo vifuatavyo: "Kisha nikaona, na tazama, huyo Mwana-Kondoo amesimama juu ya Mlima sayuni, na watu mia arobaini na nne elfu pamoja naye, wenye jina lake na jina la Baba yake limeandika katika vipaji vya nyuso zao. […] Hawa ndio wamfuatao Mwana-Kondoo kila aendako. Hawa wamekombolewa

mwa wanadamu, malimbuko kwa Mungu na kwa Mwana-Kondoo. Na katika vinywa vyao haukuonekana uongo. Maana hawana mawaa."

565

Je! Nini umuhimu wa matumizi ya lugha ya picha katika Ufunuo 14: 1-5?

Alama (muhuri) wenye jina la "Mwana-Kondoo" na jina la Baba huashiria ya kwamba wale mia moja arobaini na nne elfu ni mali ya Mungu.

Kuwa "bila mawaa", kutokuonekana na "uongo" vinywani mwao, na "kumfuata Mwana-Kondoo" kunamanisha kwamba wameishi kulingana na injili katika neno na matendo.

Neno "malimbuko" huelezea wale ambao Kristo atawachukua kwake wakati atakaporudi: hawa watakuwa wa kwanza kupokea wokovu kamili.

"Mwana-Kondoo" humrejelea Yesu Kristo: "Tazama, Mwana-Kondoo wa Mungu, aichukuaye dhambi ya ulimwengu!" (Yohana 1: 29). Ufunuo 5: 12 husema kwamba Mwana-Kondoo aliyechinjwa amepata ushindi. Hii humaanisha pia ya kwamba Mwana wa Mungu ambaye alidhalilishwa na kusulubiwa anapata ushindi.

→ ***Wokovu:*** *tazama Swali la 243 na kuendelea.*

"Astahili Mwana-Kondoo aliyechinjwa, kuupokea uweza na utajiri na hekima na nguvu na heshima na utukufu na baraka!"
Ufunuo 5: 12

566

Je! Ni lini "ndoa ya Mwana-Kondoo" itafanyika?

"Ndoa ya Mwana-Kondoo"—kwa lugha nyingine, kuunganika kwa kusanyiko la bibi arusi na bwana arusi, Yesu Kristo—itafanyika baada ya yeye kuwa amerudi na baada ya kusanyiko lake la bibi arusi litakapokuwa limegeuzwa na kunyakuliwa na Mungu.

567

Je! Nini kitatokea wakati wa "ndoa ya Mwana-Kondoo"?

Kusanyiko la bibi arusi litaruhusiwa kushiriki katika utukufu wa Kristo na litakuwa katika ushirika wa milele na wa moja kwa moja na Mungu.

→ ***Kusanyiko la bibi arusi:*** *tazama Swali la 562 na kuendelea.*

"Haleluya; kwa kuwa Bwana Mungu wetu, Mwenyezi, amemiliki. Na tufurahi, tukashangilie, tukampe utukufu wake; kwa kuwa arusi ya Mwana-Kondoo imekuja, na mkewe amejiweka tayari. Naye amepewa kuvikwa kitani nzuri, ing'arayo, safi; kwa maana kitani nzuri hiyo ni matendo ya haki ya watakatifu. Naye akaniambia, Andika, Heri walioalikwa karamu ya arusi ya Mwana-Kondoo."
Ufunuo 19: 6-9

568

Je! Nini kitatokea duniani baada ya kurudi kwa Kristo?

Baada ya kurudi kwa Kristo, kitaanza kipindi ambacho mwanadamu pamoja na uumbaji watateseka kwa sababu watakuwa chini ya utawala wa Shetani. Kipindi hiki kinafahamika kama "dhiki kuu"

→ ***Dhiki Kuu:***
tazama Swali la 405, 409

569

Je! Kutakuwa na ulinzi wo wote wakati wa "dhiki kuu"?

Ndio. Kipindi cha "dhiki kuu", kutakuwa na mahali kwa ajili ulinzi wa kiroho kwa washiriki wa kanisa la Yesu Kristo na ambao hawatakuwa wamenyakuliwa kwa Yesu Kristo. Hawa wataendelea kuuhisi msaada mtakatifu na kuongozwa kiroho ili kuidumisha imani yao.

Katika kitabu cha Ufunuo wanawakilishwa na picha ya mwanamke aliyevikwa jua, ambaye amejifungua mtoto mwanamume. Wataendelea kuhisi msaada mtakatifu na kuongozwa kiroho ili kuidumisha imani yao (Ufunuo 12: 6).

Kipindi cha "dhiki kuu' kutakuwa na watu watakaouawa kwa kumshuhudia Kristo. Hivyo basi, mashuhuda hawa thabiti watakuwa wafia dini.

570

Je! Nini kitaendelea kwa wafia dini baada ya "dhiki kuu"?

Wale Wakristo ambao watakuwa wameuawa kwa kumshuhudia kwao Kristo kipindi cha dhiki kuu watashiriki ufufuo wa kwanza, kama kusanyiko la bibi arusi kabla yao.

→ ***Ufufuo wa kwanza:***
tazama Swali la 574 na kuendelea.

571

Je! Nini kitatokea baada ya "ndoa ya Mwana-Kondoo" na "dhiki kuu"?

Baada ya "ndoa ya Mwana-Kondoo" Yesu Kristo atarudi duniani akiwa na kusanyiko la bibi arusi na kuhitimisha kipindi cha "dhiki kuu".

572

Je! Nini kitatokea kwa Shetani baada ya kipindi cha "dhiki kuu?

Kulingana na Ufunuo 20: 1-3, Shetani na wafuasi wake, nguvu za giza, watafungwa "minyororo" na kutupwa "kuzimu". Hivyo watanyang'anywa uwezo wote, na hakuna atakayejaribiwa na Shetani kwa muda mrefu sana.

573

Je! Nini kitatokea pale Shetani atakapofungwa na kunyang'anywa uwezo wake?

Wakati Shetani atakapokuwa kifungoni na pale nguvu za giza zitakaponyang'anywa uwezo wake

wafia dini waliokufa kipindi cha "dhiki kuu" watafufuliwa. Hivyo, wafia dini nao pia watashriki katika ufufuo wa kwanza.

574

Je! Ni matukio gani yanahusiana na ufufuo wa kwanza?

Kipindi cha ufufuo wa kwanza, "wafu katika Kristo" watafufuliwa na, walio hai ambao ni kusanyiko la bibi arusi kwa pamoja watanyakuliwa juu kwa Mungu.

Baada ya "ndoa ya mbinguni", wafia dini wa kipindi cha "dhiki kuu" watafufuliwa na watahesabiwa miongoni mwa ukuhani wa kifalme.

Matukio haya mawili yanaelezewa kama "ufufuo wa kwanza": "Heri na mtakatifu, ni yeye aliye na sehemu katik ufufuo wa kwanza; juu ya hao mauti ya pili haina nguvu; bali watakuwa makuhani wa Mungu na wa Kristo, nao watatawala pamoja naye hiyo miaka elfu" (Ufunuo 20: 6).

→ ***Kunyakuliwa / Kugeuzwa*** *tazama Swali la 559 na kuendelea.*

→ ***"Dhiki kuu":*** *tazama Swali la 569 na kuendelea.*

575

Je! Nini kinafuata baada ya hitimisho la ufufuo wa kwanza?

Baada ya hitimisho la ufufuo wa kwanza, Yesu Kristo ataanzisha ufalme wake wa amani na kutenda kazi kama mtawala wa kifalme kwa "miaka elfu". Hii miaka elfu huashiria kipindi kirefu lakini ambacho kitakuwa na mwisho wake.

576

Je! Wanadamu wataendelea kutenda dhambi wakati wa kipindi hiki?

Ndio. Licha ya kwamba Shetani atakuwa amenyang'anywa uwezo wake na hatakuwa na uwezo wa kumjaribu mtu ye yote kufanya dhambi, wanadamu watadumu kuwa wenye dhambi na wataendelea kufa, kwa sababu hamu ya kutenda dhambi bado haitakuwa imeondolewa. Watakaopona na hili ni wale watakaoshiriki ufufuo wa kwanza.

→ ***Hali ya kupenda dhambi:*** *tazama Swali la 227 na maelezo yake*

→ ***Ufufuo wa kwanza:*** *tazama Swali la 574*

577

Je! Nini kitaendelea wakati wa kipindi cha ufalme wa amani hapa duniani?

Wakati wa kipindi cha ufalme wa amani wa Kristo, Yesu Kristo na ukuhani wa kifalme watahubiri injili bila ya kipingamizi cho chote. Injili italetwa kwa wanadamu wote waishio duniani pamoja na nafsi zilizopo katika milki ya wafu. Mwishoni mwa ufalme wa amani, wanadamu wa vizazi vyote vilivyowahi kuwepo duniani watakuwa wameisikia injili ya Yesu Kristo

→ ***Ukuhani wa kifalme:*** *tazama Swali la 259, 409, na 574*

578

Je! Nini kitaendelea mwishoni mwa ufalme wa amani?

Mwishoni mwa ufalme wa amani, Shetani atafunguliwa. Hivyo atakuwa na nafasi moja ya mwisho ya kuwajaribu wanadamu. Baada ya ushindi wa Kristo dhidi yake "atatupwa katika ziwa la moto na kiberiti" (Ufunuo 20: 7-10). Baada ya hapo na kuendelea, uovu hautakuwa tena na nguvu hata milele.

579

Je! Nini kitatokea baada ya uovu kunyang'anywa uwezo wake milele?

Baada ya uovu kunyang'anywa uwezo wake milele, wafu watafufuliwa kwa ajili ya hukumu. Kisha Yesu atawahukumu wanadamu wote waliowahi kuishi duniani. Watu pekee ambao hawatahusika katika Hukumu hii ya Mwisho ni wale walioshiriki katika ufufuo wa kwanza.

"**Hukumu ya Mwisho**" ni tukio la kuwahukumu wanadamu wote ambao hawakushiriki katika ufufuo wa kwanza. Hukumu hii inaelezewa vizuri katika Ufunuo 20: 11-15.

"Na hao wafu wakahukumiwa katika mambo hayo yaliyoandikwa katika vile vitabu, sawasawa na matendo yao."
Ufufuo 20: 12

580

Je! Nini kitatokea kwa wale ambao watapata neema katika Hukumu ya Mwisho?

Wale ambao watapata neema katika Hukumu ya Mwisho—kwa pamoja na wale walioshiriki katika ufufuo wa kwanza—watakuwa wenyeji wa uumbaji mpya wa Mungu. Kisha wote watakuwa na ushirika wa milele pamoja na Mungu. Wengine watabaki kwenye majonzi ya kuwa mbali na Mungu.

581

Je! Biblia ina nini cha kusema kuhusu uumbaji mpya wa Mungu?

Baada ya Hukumu ya Mwisho, Mungu atafanya uumbaji mpya utakaochukua nafasi ya uumbaji wa zamani: "Naye [Mungu] atafanya maskani yake pamoja nao, nao watakuwa watu wake, Naye Mungu mwenyewe atakuwa pamoja nao" (Ufunuo 21: 3). Hivyo basi, matarajio yanayoelezewa katika 2 Petro 3: 13 yatatimizwa: "Lakini, kama ilivyo ahadi yake, mnatazamia mbingu mpya na nchi mpya, ambayo haki yakaa ndani yake". Ufalme huu wa Mungu utakuwa ni wa milele, kisha Mungu atakuwa yote katika wote (1 Wakorintho 15: 28).

11

KUTOKA KATIKA HISTORIA YA UKRISTO

Injili ni kwa ajili ya Wayahudi na Mataifa

Makusanyiko

Matengenezo

Kanisa Katoliki la Kimitume

Kanisa Jipya la Kimitume

Kuwepo upya kwa utumishi wa Utume

582

Je! Makusanyiko ya kwanza ya Kikristo yalianzaje?

Kusanyiko la kwanza la Kikristo lilianza siku ya Pentekoste (Matendo 2: 37 na kuendelea). Kusanyiko hili liliundwa na Wayahudi pekee. Kutokana na mateso yaliyofuata, waumini wengi walikimbia kutoka Yerusalemu (Matendo 8: 1; 11: 19). Katika mazingira yao mapya waliendelea kuihubiri injili, ambayo nayo ilipokelewa kwa imani. Hivyo, kwa namna hiyo makusanyiko ya Kikristo yaliendelea kuanzishwa sehemu nyingine.

583

Je! Ni jinsi gani injili ilikuja kwa Mataifa?

Mara ya kwanza Mitume walitenda kazi wakiwa na uelewa kwamba injili ilipaswa kuhubiriwa kwa Wayahudi peke yao. Hata hivyo, akiwa katika maono, Mtume Petro alidhihirishiwa na Mungu ya kwamba injili inawahusu Mataifa pia (Matendo 10 na 11).

Katika baraza la Mitume huko Yerusalemu, maswali kuhusu kuwahubiria Mataifa na umuhimu wa Sheria ya Musa kwa Mataifa waliobatizwa yalijadiliwa na kupatiwa ufumbuzi (Matendo 15: 1-29). Maamuzi haya yalikuwa ni vipengele vya msingi katika kuyasaidia makusanyiko mengi ya Kikristo hatimaye kuachana na tamaduni nyingi za imani ya Kiyahudi.

→ ***Mataifa:*** *tazama maelezo ya Swali la 256*

→ ***Sheria ya Musa:*** *tazama Swali la 272 na kuendelea.*

Katika hali mbalimbali maalum, Mungu hutumia "**maono**" kuyafunua mapenzi yake kwa wanadamu ambao anawachagua kwa ajili ya kazi hii.

584

Je! Ni mtume gani aliyeitangaza zaidi injili kwa Mataifa?

Mtume Paulo aliitangaza zaidi injili kwa Mataifa. Kwa mujibu huu alisafiri, wakati mwingine aliongozana na Mtume Barnaba, hata maeneo ambayo leo ipo nchi ya Uturuki, pamoja na Ugiriki, Sipro na hata Italia.

585

Je! Ni wapi jina "Wakristo" lilipoanzia?

Wafuasi wa Yesu walirejelewa kwa mara ya kwanza kama Wakristo huko Antiokia (Matendo ya Mitume 11: 26).

586

Je! Mitume walitenda kazi kwa muda gani?

Inadhaniwa kwamba Mitume walitenda kazi hadi mwishoni mwa karne ya kwanza BK. Yohana anadhaniwa kuwa ndiye Mtume wa mwisho wa kanisa la awali. Baada ya hapo kikaanza kipindi ambacho utumishi wa Utume haukuwa na watenda kazi, licha ya kwamba uliendelea kuwepo. Ilikuwa mpaka karne ya kumi na tisa ya kwamba utumishi wa Utume ukapata watenda kazi kwa mara nyingine tena.

→ ***Kuwepo tena kwa utumishi wa Utume:*** *tazama Swali la 450 na maelezo yake.*

→ ***Uendelezwaji wa utumishi wa Utume:*** *tazama Swali la 447 na kuendelea.*

587

Je! Kazi ya Roho Mtakatifu ilijidhihirishaje baada ya Mitume wa awali kufa?

Roho Mtakatifu alihakikisha kwamba mkusanyiko wa vifungu vya maandiko kutoka Agano la Kale na Jipya (sheria) ungeanzishwa.

Kupitia kazi ya Roho Mtakatifu, misingi muhimu ya mafunzo ya Kikristo iliundwa katika mikutano mikubwa ya kanisa (mabaraza ya ekumene). Kwa mfano, hii ilijumuisha mafunzo kwamba Mungu ni wa utatu, kwamba Yesu Kristo ana asili mbili, yaani Mwanadamu halisi pamoja na Mungu halisi, na utambuzi wa umuhimu wa msingi wa dhabihu ya Yesu na ufufuo wake kwa ajili ya wokovu na ukombozi wa wanadamu.

Inaweza kudhihirika kwamba ilikuwa ni kazi ya Roho Mtakatifu ya karne nyingi kwamba imani ya Kikristo iliwezekana kusambaa ulimwenguni.

→ ***Biblia, Sheria:*** *tazama Swali la 12*
→ ***Baraza:*** *tazama maelezo ya Swali la 33*
→ ***Mungu wa Utatu:*** *tazama Swali la 61 na kuendelea.*
→ ***Asili mbili za Yesu Kristo:*** *tazama Swali la 103 na kuendelea.*

588

Je! Wokovu ulitolewaje katika kipindi hiki chote?

Kwa sehemu kubwa, wokovu uliendelea kutolewa ikiwa na maana kwamba injili ilitangazwa na Ubatizo Mtakatifu wa maji ulifanyika.

→ ***Wokovu:*** *tazama Swali la 243 na kuendelea.*

589

Je! Mateso ya Wakristo yalianzaje baada ya karne ya pili BK?

Kile kilichoanza kama tukio la kupigwa mawe kwa Shemasi Stefano kikakua na kuwa wimbi la mateso: Wakristo wengi waliuawa kwa ajili ya imani yao na hivyo wakawa wafia dini.

Licha ya haya mateso na vikwazo vingi vingine, imani ya Kikristo ilisambaa katika Utawala wote wa Kirumi.

→ ***Wafia dini:*** *tazama maelezo ya Swali la 394*

590

Je! Ni nani aliyerithisha mafundisho ya Mitume wa awali kwa vizazi vya baadaye?

Mafundisho halisi ya Mitume yalirithishwa na kuendelezwa zaidi na watu wanaofahamika kama "Baba wa Kimitume". Hawa walikuwa walimu wa kanisa na watu wenye ushawishi mkubwa. Walijumuisha watu kama Klementi wa Rumi (Alikufa mnamo 100 BK), Ignatio wa Antiokia (Alikufa mnamo 115 BK), Polikapu aliyekuwa Askofu wa Smirna (Alizaliwa mnamo 69 BK, alikufa mnamo 115 BK), na Papia wa Hierapoli (Alizaliwa mnamo 70 BK, alikufa mnamo 130/140 BK). Ilikuwa ni kazi yao kuitetea imani ya Kikristo dhidi ya Mataifa pamoja na Wayahudi, na kuilinda misingi ya mafunzo ya Kikristo.

Moja ya watu muhimu sana kwa kanisa alikuwa Athanasi Mkuu (mnamo 295 BK hadi mnamo 313 BK), ambaye kwa ushawishi wake Kanuni ya Nicene ilianzishwa mwaka 325 BK.

Ambrose wa Milani

Hieronymus

Augustino wa Hippo

591

Je! Watu wanaofahamika kama "Baba wa Kanisa" walikuwa ni kina nani?

"Baba wa Kanisa" walikuwa ni wanachuoni walioanzisha kweli za msingi za Ukristo baada ya kuisha kwa kipindi cha "Baba wa Kimitume". Wanajumuisha watu kama Ambrosi wa Milani (339 hadi 397), Hieronimo (347 hadi 420), na Agustino wa Hippo (354 to 430).

592

Je! Lini Ukristo ulifanywa kuwa dini ya nchi kwenye Utawala wa Kirumi?

Baada ya kuisha kwa kipindi kigumu cha mateso, Mtawala wa Kirumi aliyeitwa Constantino Mkuu alitangaza uhuru wa kuabudu kwa Wakristo mnamo mwaka 313.

Mwaka 381, Mtawala Thedosio aliuinua Ukristo kwa kuupa nafasi ya dini ya nchi katika Utawala wa Kirumi. Alikataza ibada ya sanamu za kipangani.

"**Uhuru wa kuabudu**" hurejelea hali ambayo watu wana uhuru wa kushuhudia na kuabudu dini na mitazamo ya uchaguzi wao binafsi.

593

Je! Ukristo uliendeleaje katika kipindi kabla ya Zama za Kati?

Kipindi cha Uhamaji mkuu (karne ya nne na ya tano) Ukristo ulipata nguvu sana katika nchi za Ulaya pamoja na Asia.

Utawa, ambao kwa mara ya kwanza ulianzishwa Misri katika karne ya tatu, ulichukua nafasi ya kipekee katika kusambaa kwa Ukristo. Moja ya majukumu ya msingi ya watawa lilikuwa ni kuishi maisha ya kimaskini kulingana na kielelezo cha Yesu, na kuisambaza imani ya dini ya Kikristo. Katika Zama za Kati, watawa wanaume na watawa wanawake walipata mafanikio makubwa katika sayansi, na pia walikuwa wakijishughulisha na kilimo na masuala ya kijamii.

Zaidi na zaidi Ukristo ukaanza kuyaongoza maisha ya watu, pamoja na utamaduni, siasa, na jamii ya Ulaya.

Mnamo mwaka 1054, migogoro ikasababisha utengano kati ya Kanisa la Magharibi (Kanisa Katoliki la Roma) na Kanisa la Mashariki (Kanisa la Othodoksi).

Utawa ni mtindo wa maisha ambayo watu huyatoa maisha yao yote kwa ajili ya dini zao huku wakiachana na mambo yote ya kidunia. Wanaume na wanawake wote kwa pamoja hujihusisha na mtindo huu wa "kitawa".

594

Je! Ni jambo gani lingine ambalo Wakristo walipambana nalo kuanzia karne ya saba?

Kuanzia karne ya saba Wakristo waliokuwa sehemu za Asia, Afrika, na hata Ulaya walipaswa kupambana na dini mpya, yaani Uislamu. Imani ya Kikristo ilipoteza maeneo mengi kutokana na jambo hili, hasa Mashariki ya kati na kaskazini mwa Afrika.

Jambo hili llilisababisha vita, hasa Vita vya Kidini. Vita hivi vilitokea kati ya mwaka 1095 na mwaka 1270 huko Mashariki ya Kati vikiwa na lengo la kuuteka mji wa Yerusalemu na Nchi Takatifu kwa ajili ya Ukristo.

Uislamu ni dini changa zaidi kwenye orodha ya dini kubwa zaidi za dunia. Ulianzishwa na mtu anayeitwa Mohamedi katika karne ya saba BK. Uislamu hufundisha kumwamini Mungu mmoja, lakini si Mungu wa utatu. Katika mafundisho ya Kiislamu, Yesu anaelezewa kama nabii. Kitabu kitakatifu cha dini ya Uislamu ni Kurani.

Vita vya Kidini: Palestina na Yerusalemu, zilikuwa chini ya utawala wa Kiislamu. Kati ya karne ya kumi na moja na karne ya kumi na tatu, mapapa mbalimbali walitoa wito kwa watawala wa Ulaya kulirudisha eneo hili chini ya utawala wa Kikristo. Kampeni hizi za kijeshi ziliitwa "Vita vya Kidini" na wanajeshi wake waliitwa "Wapiganaji wa vita vya kidini" kwa sababu walikwenda vitani kwa jina la Kristo na kwa ajili ya utukufu wake.

595

Je! Ni sababu gani zilizopelekea kuwepo harakati za matengenezo ya kanisa?

Katika kipindi chote cha Zama za Kati, kanisa lilianza kubadilika na kuwa la kisiasa siku hadi siku–imani na mafunzo vilipoteza thamani yake siku hata siku. Hii ilichangiwa na kutofuata mwogozo wa injili.

Ilikuwa ni kwa sababu hii ya kwamba juhudi kubwa ilifanywa ili kulitengeneza upya kanisa. Kwa upande mmoja, kulikuwa na juhudi za ndani za kulitengeneza kanisa zilizofanywa na watawa, na kwa upande mwingine, watu wengine kama Mfaransa Peter Waldo (1140, alikufa kabla ya 1218), Mwanatheolojia wa Kiingereza John Wycliffe (1320-1384), na mkuu wa Chuo Kikuu cha Prague aliyeitwa John Hus (1369-1384), wakaanza kufanya jitihada zao binafsi. Wote hawa walikuwa wakosoaji mahiri wa kanisa lililochanganyikana na siasa. Harakati hizi zilizoanzishwa na kuendelezwa na watu hao, zilisambaa sehemu kubwa ya Ulaya na hatimaye zikazaa harakati za Matengenezo.

596

Je! Matengenezo ni nini?

Matengenezo (Kilatini reformatio, inayomaanisha "kujenga upya" au "kuanzisha upya") ilikuwa ni harakati ya kidini ya kujenga upya Ukristo huko Ulaya, ambayo ilijengwa na shauku ya kurudi katika mwongozo wa injili.

Harakati za Matengenezo zinahusiana kwa karibu na mtawa wa Kijerumani aliyeitwa Martin Luther (1483-1546). Kulingana na yeye alivyoamini, msingi pekee wa mafunzo ulipaswa kuwa ushuhuda wa kibiblia wa Yesu Kristo. Luther aliitafsiri Biblia kutoka katika

Martin Luther

Ulrich Zwingli

John Calvin

lugha za Kiebrania na Kiyunani kwenda lugha ya Kijerumani, na hivyo akawezesha watu kuipata na kuisoma wenyewe.

Kanisa la kitaifa la Kianglikana lilianza kujitegemea lenyewe mwaka 1534.

597

Je! Kina nani walikuwa Wanamatengenezo mashuhuri zaidi?

Zaidi ya Martin Luther aliyekuwa akitokea Wittenberg, kundi hili liliwahusisha pia Mwanamatengenezo Ulrich Zwingli (1484-1531), ambaye alitenda kazi huko Zurichi, na John Calvin (1509-1564), ambaye alitumikia katika harakati ya Matengenezo iliyojitegemea huko Geneva.

598

Je! Kanisa Katoliki la Roma liliitikiaje harakati hizi za Matengenezo?

Kama mwitikio juu ya Matengenezo, Baraza la Trenti (ambalo lilianzishwa mwaka 1545) lilianzisha uundaji mpya wa Kanisa na kuanzisha harakati zao za Kupinga-Matengenezo, ambazo zilisababisha kuongezeka maradufu kwa uwezo wa upapa.

Usemi huu '**Harakati za Kupinga Matengenezo**" humaanisha mwitikio wa Kanisa Katoliki la Roma dhidi ya harakati za Matengenezo.

599

Je! Mgogoro kati ya Uprotenstanti na Ukatoliki ulileta madhara gani?

Kutokana na mgogoro kati ya Waprotestanti na Wakatoliki, ilizuka Vita ya Miaka Thelathini (1618-1648), ambayo hatimaye ilisababisha kuongezeka kwa ushawishi wa serikali juu ya kanisa. Matokeo yake, mtawala akawa na mamlaka ya kupanga dini ya watu wake kuabudu.

Wafuasi wa Matengenezo walifahamika kama "**Waprotestanti**".

600

Je! Hali ya Ukristo ilikuwaje katika Ulaya ya karne ya kumi na nane?

Katika karne ya kumi na nane, imani ya Kikristo mara nyingi ilihusishwa na itikadi ambayo ilikuwa ikiiona akili ya mwanadamu kama kipimo pekee cha mambo yote ("Elimu"). Ikiwa kama mwitikio wa jambo hili, Upieti, harakati ndani ya Kanisa la Matengenezo, ukaanza kupata nguvu na ushawishi mkubwa. Sifa zinazowatambulisha Wapieti ni pamoja na kujifunza Biblia kwa kina, kujitoa kwa ajili ya jamii, na umishonari.

→ ***"Misheni"***:
tazama maelezo ya Swali la 393

601

Je! Hali ya Ukristo ilikuwaje katika karne ya kumi na tisa?

Katika karne ya kumi na tisa, jitihada za ziada zilifanywa ili kuwakomboa wale ambao, kwa sababu ya umaskini na ujinga, walijitenga na imani, kwa ajili ya injili (Misheni ya Nyumbani). Zaidi ya hapo, "jamii za kimishonari" zilianzishwa ili kuhakikisha kwamba Ukristo unaenea katika nchi zilizo nje ya Ulaya, hasa Afrika.

602

Je! Ni maendeleo gani muhimu yalitokea katika Ukristo wa karne ya kumi na tisa?

"Harakati za uamsho"—ambazo zilikuwa maarufu sana miongoni mwa Waprotestanti wa Uingereza na Marekani—zilipata umuhimu mkubwa sana: Wakristo walioamini waliwasihi watu kuachana na "Ukristo uliojengwa juu ya utamaduni" na kurudi katika imani ya Kikristo iliyo hai. Mara nyingi wito huu wa kutafakari upya injili ulihusishwa na tumaini la kurudi kwa Kristo.

Huu ni mtazamo wa kihistoria ambao Mungu aliundaa kwa ajili ya utendaji kazi mpya wa Mitume.

603

Je! Utendaji mpya wa utumishi wa Utume katika karne ya kumi na tisa ulitokeaje?

Kati ya mwaka 1826 na 1829, waumini walikusanyika kwa ajili ya mkutano uliofanyika huko Albury (Kusini mwa Uingereza), ili kujifunza kwa pamoja Ufunuo wa Yesu Kristo. Mikutano hii ilifanyika kwa mwaliko wa mwekezaji wa mabenki aliyejulikana kama Henry Drummond (1786-1860) akishirikiana kwa karibu na Edward Irving (1792-1834), ambaye alikuwa mtumishi wa Kanisa la Kitaifa la Uskoti. Watu waliohudhuria mikutano hii walitafuta kupata ufafanuzi juu ya kauli muhimu za kibiblia zinazohusu kazi ya Roho Mtakatifu na kurudi kwa Kristo.

Waumini wa madhehebu mbalimbali ya Uskoti walikuwa pia wakisubiri kuongezwa kwa kazi ya Roho Mtakatifu.

Mkutano wa Albury

Mwaka 1830, uponyaji, kunena kwa lugha, na kupata unabii vilitokea miongoni mwao na kushuhudiwa na watu wengi.

Mwaka 1832, John Bate Cardale (1802-1877) aliitwa na Roho Mtakatifu kuwa Mtume na alipewa wadhifa huo wa Mtume na Henry Drummond

Kuanzia Septemba 1833, Mitume wengine kumi na moja waliitwa kwa njia ya unabii—hasa kupitia Nabii Oliver Taplin (1800-1862).

604

Je! Kanisa Katoliki la Kimitume lilianzaje?

Mwaka 1835, Mitume walikwenda Albury kwa mwaka mzima wa majadiliano ya kina. Waliandaa "Ushuhuda Mkuu" (1837), ambao ulikuwa waraka wa kishuhuda uliopelekwa kwa viongozi wote wa kisiasa na kidini wa Kikristo

Katika waraka huu, Mitume waliwasihi Wakristo kujikusanya chini ya uongozi wao na hivyo kujiandaa kwa ajili ya kurudi kwa Kristo. Hivyo, lengo lao halikuwa kuanzisha kanisa jipya, kuyakusanya pamoja makanisa yaliyopo, chini ya uongozi wa Mitume.

Hata hivyo, Wakristo wengi hawakuitikia wito huu wa Mitume. Kundi la Wakristo ambao walianzisha Mitume walijikusanya na kuanzisha kanisa jipya lililoitwa Kanisa Katoliki la Kimitume.

605

Je! Ni lini tendo la kwanza la kuidhinishwa lilifanyika?

Tendo la kwanza la kuidhinishwa—kwa wakati huo tendo hili lilifahamika kama "kuwekwa mikono kimitume—lilifanywa mwaka 1847 huko Uingereza, Kanada, na Ujerumani.

606

Je! Nini kilitokea pale baadhi ya Mitume walipokufa?

Mwaka 1855 Mitume watatu walikufa. Kupitia Nabii Oliver Taplin na Heinrich Geyer (1818-1896), wakaitwa watu watakaorithi nafasi hizi katika utumishi wa Utume. Hata hivyo, wito huu ulipingwa vikali na Mitume waliosalia.

Hivyo, hakukuwa tena na Mitume wengine waliotawazwa.

Hatimaye, matokeo ya mtazamo huu yalikuwa ya kwamba Mitume walikuwa wameisha katika Kanisa Katoliki la Kimitume baada ya kufa kwa Mtume wa mwisho aliyekuwa hai aliyeitwa Francis V. Woodhouse mnamo mwaka 1901. Kadhalika, hakukuwa na watumishi wengine waliotawazwa.

607

Je! Kanisa Jipya la Kimitume lilianzaje?

Tarehe 10 Oktoba 1862, Kuhani Rudolf Rososchacky (1815-1894), Kasisi wa Kanisa Katoliki la Kimitume huko Königsberg, aliitwa kuwa Mtume na Nabii Geyer. Mitume wa Kanisa Katoliki la Kimitume walikataa kuutambua wito huu

Hata hivyo, Nabii Geyer na kiongozi wa kusanyiko la Kanisa Katoliki la Kimitume la Hamburg, aliyeitwa Friedrich Wilhelm Schwartz (1815-1895) waliamini ya kwamba wito huu ulikuwa ni kazi ya Roho Mtakatifu.

Hivyo, tarehe 4 Januari 1863 kusanyiko la Hamburg likaamua kuutambua wito wa Mtume huyu, na matokeo yake likatengwa na Kanisa Katoliki la Kimitume.

Matokeo yake, Kanisa Jipya la Kimitume likaanza Januari 1863.

Hata baada ya Mtume Rososchacky kujiuzulu katika utumishi wake kipindi kifupi mbeleni, Geyer, Schwarz, na kusanyiko la Hamburg walidumu kuamini kwamba wito wake ulikuwa mtakatifu

608

Je! Nini kilifuata baada ya hapo?

Kuhani Carl Wilhelm Louis Preuß (1827-1878), na muda mfupi baadae, Friedrich Wilhelm Schwartz waliitwa kuwa Mitume. Mtume Preuß alitenda kazi huko Kaskazini mwa Ujerumani wakati Mtume Schwartz aliichagua Uholanzi kama eneo lake la kutenda kazi.

Baada ya muda mfupi Mitume wengine waliitwa. Jumuiya hii mpya iliyoanzishwa ilijiita Allgemeine Christliche apostolische Mission ("Misheni ya Kikristo ya Kimitume").

Mwaka 1872, Friedrich Wilhelm Menkhoff (1826-1895) aliitwa kuwa Mtume wa Westphalia na Rhineland.

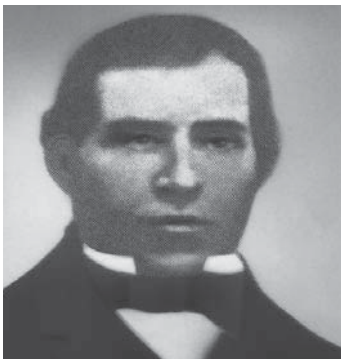

Carl Wilhelm Louis Preuß

Friedrich Wilhelm Schwartz

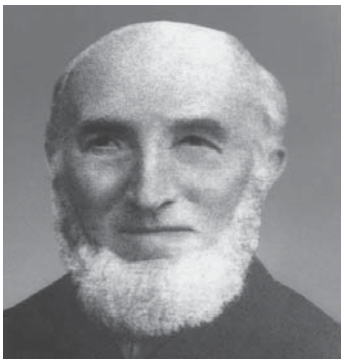

Friedrich Wilhelm Menkhoff

Mwaka 1884, Mtume Menkhoff alianzisha jarida la Kanisa lililoitwa Der Herold (Kwa lugha ya Kiingereza "The Herald") huko Ujerumani. Kwa ushawishi wake, Mtume Schwartz—huku akianza na eneo lake la kazi—aliachana na mavazi ya kilitujia na vitu vingine vingi vya kilitujia ambavyo vilichukuliwa kutoka Kanisa Katoliki la Kimitume. Mwaka 1885, mabadiliko haya yalienea pia katika makusanyiko mengine yote.

Neno '**litujia**' hutumika kuelezea namna ambavyo utaratibu wa ibada takatifu unafanyika.

609

Je! Jina la "Kanisa Jipya la Kimitume" lilitokeaje?

Ili kujitofautisha na makusanyiko ya Kanisa Katoliki la Kimitume, makusanyiko yaliyotokea baada ya mwaka 1863 yakaanza kujitambulisha katika barua zao kama "makusanyiko Mapya ya Kimitume". Mwaka 1907, kundi hili lilichukua rasmi jina la "Kusanyiko Jipya la Kimitume", na mnamo mwaka 1930, likaanza kujiita "Kanisa Jipya la Kimitume".

610

Je! Utumishi wa Unabii ulitenda kazi kwa muda gani?

Kuelekea mwishoni mwa karne ya kumi na tisa, utumishi wa Utume, pamoja na mamlaka mapana, ukaanza kukua kama utumishi mkuu katika Kanisa. Wakati huo huo, umuhimu wa utumishi wa unabii ukaanza kupotea. Kufikia mwishoni mwa miaka ya 1920 hakukuwa tena na manabii waliotenda kazi katika makusanyiko.

611

Je! Nani alikuwa Mtume Mkuu wa kwanza?

Mwaka 1881, Friedrich Krebs (1832-1905) kutoka mji wa Braunschweig, huko Ujerumani aliitwa kuwa Mtume. Baada ya kufa kwa Mtume Schwartz na Mtume Menkhoff, Krebs alichukua uongozi wa juu katika Kanisa. Jambo la muhimu sana kwake lilikuwa ni umoja miongoni mwa Mitume. Kufikia mwaka 1897, utumishi wa Utume Mkuu ukaanza kuchipua. Katika maana ya zama za leo, Friedrich Krebs alikuwa ndiye Mtume Mkuu wa kwanza.

612

Je! Ni watu gani wengine walioshika wadhifa wa utumishi wa Utume Mkuu?

- Hermann Niehaus (1848-1932, Mtume Mkuu tangu 1905-1930),
- Johann Gottfried Bischoff (1871-1960, Mtume Mkuu tangu 1930-1960),
- Walter Schmidt (1891-1981, Mtume Mkuu tangu 1960-1975),
- Ernst Streckeisen (1905-1978, Mtume Mkuu tangu 1975-1978),
- Hans Urwyler (1925-1994, Mtume Mkuu tangu 1978-1988),
- Richard Fehr (1939-2013, Mtume Mkuu tangu 1988-2005),
- Wilhelm Leber (born 1947, Mtume Mkuu tangu2005-2013),
- Jean-Luc Schneider (born 1959, Mtume Mkuu kuanzia 2013).

Friedrich Krebs

Hermann Niehaus

Johann Gottfried Bischoff

Walter Schmidt

Ernst Streckeisen

Hans Urwyler

Richard Fehr

Wilhelm Leber

Jean-Luc Schneider

12

IBADA TAKATIFU, MATENDO YA BARAKA, NA HUDUMA YA KIUCHUNGAJI

Msamaha wa dhambi

Ushirika

Mahubiri

Elimu ya dini

Kipaimara

Msaada kwa waliofiwa

Sala ya Bwana

613

Je! Ibada takatifu ni nini?

Ibada takatifu ni kazi ya Mungu kwa ajili ya wanadamu. Na wakati huo huo, ni kazi ya wanadamu kwa ajili ya Mungu.

Katika ibada takatifu watu hukusanyika pamoja ili kumwabudu, kumsifu, na kumshukuru Mungu. Wanakusanyika pia kwa ajili ya kulisikia neno la Mungu na kupokea sakramenti.

Hivyo ibada takatifu ni tukio la kukutana kwa Mungu na mwanadamu. Katika ibada takatifu, kusanyiko hutambua uwepo wa Mungu wa utatu na huhisi ya kwamba Mungu anawatumikia kwa upendo.

614

Je! Ibada takatifu ilifanyikaje katika Agano la Kale?

Zama za Agano la Kale, kwa sehemu kubwa ibada takatifu zilihusisha huduma ya dhabihu, ambapo makuhani walikuwa wakileta dhabihu kwa Mungu. Walikuwa pia na kazi ya kuwapa watu baraka ya Mungu (Hesabu 6: 22-27).

Kuanzia kipindi cha Mfalme Daudi, inasemekana kwamba waimbaji na wanamuziki nao pia walishiriki katika ibada takatifu na walimsifu Mungu kwa zaburi (1 Nyakati 25: 6).

Kipindi cha kuchukuliwa mateka huko Babeli—kuanzia 597 KK hadi 539 KK—Wayahudi waaminio walikusanyika katika majumba maalum (masinagogi) kwa ajili ya kusali na kutafsiri Maandiko Matakatifu kwa pamoja. Hii ni mojawapo ya msingi wa mfumo wa ibada takatifu wa Wakristo wa baadaye.

615

Je! Ibada takatifu ya makanisa ya awali ya Kikristo yalihusisha vipengele gani?

Hakuna kumbukumbu ya utaratibu wowote maalum wa ibada takatifu katika makusanyiko ya awali ya Kikristo. Walakini ilijumuisha kuitangaza injili, shuhuda za kusanyiko, maombi ya pamoja, nyimbo za kusifu na kuabudu, na kusherehekea Ushirika Mtakatifu.

616

Je! Ibada takatifu ya Kikristo iliendeleaje hadi kuwa jinsi ilivyo sasa?

Kwa karne nyingi ibada takatifu ya Kikristo ilikuwa na muundo wa kilutijia. Hii inamaanisha kwamba kwa sehemu kubwa ibada takatifu ilihusisha utaratibu maalum, yaani maneno na nyimbo zisizobadilika.

Baada ya Matengenezo jambo hili lilibadilika katika madhahebu mengi. Neno la hubiri likawa ndiyo msingi wa ibada takatifu. Ibada takatifu ya Kanisa Jipya la Kimitume inaendeleza utamaduni huu wa neno la hubiri linalonenwa bila kusoma sehemu yo yote.

→ ***Neno la hubiri, kulitangaza neno:*** *tazama Swali la 623 na kuendelea.*

→ ***Matengenezo:*** *tazama Swali la 595 na kuendelea.*

617

Je! Mungu huwa yupo kwenye ibada takatifu?

Ndio. Katika kuanza kwa ibada takatifu, uwepo wa Mungu hutangazwa kwa maneno haya: "Katika jina la Mungu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu". Utaratibu huu wa kumwita Mungu unafahamika kama "kanuni ya utatu ya ufunguzi". Jambo hili huwadhihirishia wale wote wanaoshiriki ibada takatifu ya kwamba Mungu yupo mahali hapo, kama ambavyo aliahidi Mwana wa Mungu (Mathayo 18: 20).

618

Je! Vipengele muhimu vya ibada takatifu ni vipi?

Kuhusu Wakristo wa awali wa Yerusalemu tunasoma ya kwamba: "Wakawa wakidumu katika fundisho la Mitume, na katika ushirika, na katika kuumega mkate, na katika kusali" (Matendo 2: 42). Kutokana na andiko hili tunapata vipengele muhimu vya ibada takatifu: fundisho la Mitume, ushirika, kuumega mkate, na sala.

619

Je! Neno hili "Fundisho la Mitume" humaanisha nini?

"Fundisho la Mitume" humaanisha kwamba Mitume huyatangaza mafunzo ya Yesu Kristo, kwa lugha nyingine, injili ya mauti, ufufuo, na kurudi kwa Mwana wa Mungu. Fundisho hili pia hutangazwa katika ibada takatifu na watumishi kwa niaba ya Mitume.

620

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea kuhusu "kuumega mkate"?

"Kuumega mkate" ni kusherehekea Ushirika Mtakatifu. Ni tukio kuu katika ibada takatifu, ambalo husherehekewa kwa ajili ya kushukuru juu ya dhabihu ya Yesu.

→ ***Ushirika Mtakatifu***
tazama Swali la 494 na kuendelea.

621

Je! Neno "ushirika" humaanisha nini kwenye ibada takatifu?

"Ushirika" katika ibada takatifu hueleweka kama utimilifu wa maneno ya Yesu Kristo: "Kwa kuwa walilo wawili watatu wamekusanyika kwa jina langu, nami nipo papo hapo kati yao" (Mathayo 18: 20).

"Ushirika" huu katika ibada takatifu pia hurejelea ukweli kwamba waaminio humwabudu, humsifu, na kumrudishia shukrani Mungu kwa pamoja. Hivyo nao pia wanakuwa na ushirika wao kwa wao.

622

Je! Nini kazi ya "sala" kwenye ibada takatifu?

Sala ni kipengele cha msingi cha ibada takatifu.

Kwenye ibada takatifu, kusanyiko huungana katika sala ambazo hunenwa na mtumishi. Sala hizi hunena sifa, shukrani, huwaombea wengine, na pia ni dua.

Kabla ya msamaha wa dhambi, kusanyiko hunena Sala ya Bwana. Baada ya kupokea Ushirika Mtakatifu, kila muumini humrudishia Mungu shukrani kupitia maombi binafsi ya kimoyomoyo.

623

Tunamaanisha nini tunaposema "kulitangaza neno" (neno la hubiri)?

Neno la Mugu hutangazwa katika ibada takatifu. Watumishi huyanena mawazo yaliyovuviwa na Roho Mtakatifu mioyoni mwao. Tendo hili hufahamika kama "kulitangaza neno" au "neno la hubiri".

Katika ibada takatifu za Kanisa Jipya la Kimitume, neno la hubiri halisomwi kutoka katika maandishi yaliyoandaliwa hapo kabla. Neno hili la hubiri hujengwa na kifungu cha Biblia, ambacho mtumishi anayehusika hukielezea kwa maneno yake binafsi bila ya msaada mwingine wo wote wa kimaandishi.

624

Je! Neno la hubiri lina uwezo wa kufanya nini?

Kwa kuwa neno la hubiri huvuviwa na Mungu, hadhara ya waumini huhisi neno lile ambalo hutamkwa kuwa "li hai" na hivyo basi

- Maswali ya uzima na imani hujibiwa,
- Imani huimarishwa,
- Faraja hutolewa,
- Kujiamini kunapatikana,
- Maonyo na msaada wa kufanya maamuzi hupatikana.

Neno kutoka kwa madhabahu hutoa mwongozo wa kuishi kulingana na mapenzi ya Mungu.

Neno la hubiri ni "chakula" cha nafsi, kulingana na maneno ya Yesu: "Mtu hataishi kwa mkate tu, ila kwa kila neno litokalo katika kinywa cha Mungu" (Mathayo 4: 4).

625

Je! Nani huitwa ili kulitangaza neno la Mungu katika ibada takatifu?

Mitume na watumishi waliopewa mamlaka na Mitume kwa ajili ya kazi hii wanaitwa ili kulitangaza neno la Mungu katika ibada takatifu.

626

Je! Nini maudhui makuu na lengo la neno la hubiri?

Maudhui makuu ya neno la hubiri ni injili ya Yesu Kristo, yaani habari njema ya kwamba Yesu ameileta dhabihu, amefufuka, na atarudi.

Roho Mtakatifu hunena kupitia watumishi. Ni kwa njia hii imani inapatikana na kuimarishwa. Daima utangazaji wa neno una dhumuni la kulitayarisha kusanyiko kwa ajili ya kurudi kwa Yesu Kristo (2 Wakorintho 11: 2).

627

Je! Jambo hili huzuia makosa yo yote yanayojitokeza katika kulitangaza na kulisikiliza neno la hubiri?

Mwanadamu ye yote ambaye hutangaza neno la Mungu ni mwenye dhambi, dhaifu na hukosea. Hata hivyo, utumishi anaouwakilisha umetoka kwa Mungu na hivyo ni mtakatifu. Endapo mwanadamu huyu asiye mkamilifu atatangaza neno la Mungu, inawezekana kukawa na baadhi ya makosa. Walakini, Mungu huweka nguvu yake katika maneno yanayonenwa na wanadamu.

Vivyo hivyo wasikilizaji nao ni wenye dhambi. Nao pia wana mapungufu na pia hukosea. Kwa sababu hii mtu hawezi kuzuia uwezekano wa kutokuelewa kile anachokisikia. Walakini, endapo watalipokea neno la Mungu kwa imani, wataweza kujazwa mioyoni mwao nguvu takatifu zinazopatikana katika neno la hubiri, licha ya mapungufu na makosa ya kibinadamu.

628

Je! Wajibu wa wasikilizaji kwenye neno la hubiri ni upi?

Kabla ya neno la hubiri, wasikilizaji wanapaswa kuomba ili Mungu awape nguvu na amani katika neno lake.
Wanapaswa kulikubali neno kwa imani

na kulifanyia kazi katika maisha ya kila siku kupitia mawazo, neno, na matendo yao. Hivyo wanaitwa kuishi maisha ya kumfuata Kristo.

629

Je! Wasikilizaji wanaandaliwaje kwa ajili ya msamaha wa dhambi na sherehe ya Ushirika Mtakatifu?

Wasikilizaji wanaandaliwa kwa ajili ya msamaha wa dhambi na sherehe ya Ushirika Mtakatifu kwa maneno sahihi kutoka kwa kiongozi wa ibada. Kwa pamoja wanaimba wimbo wa toba kama maandalizi kwa ajili ya msamaha wa dhambi. Katika wimbo huo, washiriki wa kusanyiko huishuhudia hali yao ya dhambi na kudhihirisha hitaji lao la kusaidiwa.

630

Je! Ni sala gani pekee inayonenwa kwa maneno yasiyobadilika kwenye ibada takatifu?

Sala ambayo Yesu aliifundisha ni Sala ya Bwana. Ni sala pekee ambayo waumini huinena kwa pamoja yenye maneno yasiyobadilika.

Sala ya Bwana inayopatikana katika Luka inahusisha dua tano (Luka 11: 2-4), na ile inayopatikana katika Mathayo inahusisha dua saba (Mathayo 6: 9-13).

631

Je! Sala ya Bwana inayotumika katika ibada takatifu huombwaje?

Katika ibada takatifu, Sala ya Bwana hunenwa kulingana na maneno yaliyoandikwa katika injili ya Mathayo:

"Baba yetu uliye mbinguni, Jina lako litukuzwe.
Ufalme wako uje.
Mapenzi yako yatimizwe hapa duniani kama huko mbinguni.
Utupe leo riziki yetu.
Utusamehe deni zetu, kama sisi nasi tuwasamehevyo wadeni wetu.
Na usitutie majaribuni, lakini utuokoe na yule mwovu.
Kwa kuwa ufalme ni wako, na nguvu, na utukufu, hata milele.
Amina."

632

Je! Kusema "Baba yetu" kunamaanisha nini?

Kusema "Baba yetu" kunamaanisha kwamba sala hii ni sala ya jumuiya. Pale watu wanapomwita Mungu kama "Baba", wanadhihirisha kwamba yeye ndiye aliyewaumba, na kwamba yeye ni Bwana wao, na ya kwamba anawajali. Wanaweza kumwita Mungu kama "Baba" bila ya kuwa na hofu yo yote, kwa upendo, na kwa kuijamini.

→ ***Mtoto wa Mungu:***
tazama maelezo ya Swali la 530

633

Je! Maneno "uliye mbinguni" yanamaanisha nini?

Maneno haya "uliye mbinguni" yanasisitiza kwamba Mungu ni mkubwa na aliye juu zaidi ya vitu vyote vya dunia. Walakini, yeye yu karibu na wanadamu kupitia uweza wake.

634

Je! Inamaanisha nini kusema: "Jina lako litukuzwe"?

Hii ni dua ya kwanza katika Sala ya Bwana. Mungu ni mtakatifu. Waaminio hulitukuza jina lake kwa kumpa yeye utukufu wote na kufanya jitihada ya kuishi kulingana na mapenzi yake. Dua hii pia huendana na Amri ya Pili.

635

Je! Maneno "Ufalme wako uje" yanamaanisha nini?

Ufalme wa Mungu umekuja kwa wanadamu kupitia Kristo. Kwa dua ya "ufalme wako uje" waaminio wanasali ili asili ya Kristo iendelee kudhihirika tena na tena katika kusanyiko. Hata hivyo, zaidi ya hapo, dua hii pia ni sala ili ufalme ujao wa Mungu ufunuliwe mapema kadri iwezekanavyo: tukio hili litaanza pale Kristo atakaporudi na kulichukua kwake kusanyiko la bibi arusi.

636

Je! Inaamaisha nini tunaposema: "Mapenzi yako yatimizwe hapa duniani kama huko mbinguni"?

Huko mbinguni, milki ambayo Mungu hutawala katika kiti chake cha enzi, mapenzi ya Mungu hutawala bila ukomo. Dua hii inadhihirisha shauku kwamba vitu vyote hapa duniani navyo pia vitendeke kulingana na mapenzi ya Mungu. Kwa maneno haya, waaminio pia wanasali ili nao binafsi waweze kuyatenda mapenzi ya Mungu.

637

Je! Inamaanisha nini tunaposali: "Utupe leo riziki yetu"?

Kwa maneno haya waaminio wanasali kwa ajili ya vitu vyote ambavyo mtu anahitaji ili aweze kuishi. Dua hii pia inahusisha ombi kwa Mungu la kuuendeleza uumbaji. Kwa lugha ya picha, dua hii pia huomba ili Mungu aweze kulitoa neno lake liwe "chakula" kwa nafsi isiyokufa.

638

Je! Inamaanisha nini kusali kwamba: "Utusamehe deni zetu, kama sisi nasi tuwasamehevyo wadeni wetu"?

Wanadamu wote wana hatia kutokana na dhambi zao. Kwa maneno haya, waaminio wanatambua kwamba wao ni wenye dhambi mbele za Mungu, na wanamwomba aweze kuwasamehe dhambi zao. Kwa kuwa Mungu ni mwingi wa rehema na anatusamehe, vivyo hivyo naye hutarajia nasi tuwasamehe wale wanaotukosea.

Hivyo basi, tunaweza tu kusamehewa endapo sisi binafsi tuko tayari kupatanishwa na kusamehe.

> "Kisha Petro akamwendea akamwambia, Bwana, ndugu yangu anikose mara ngapi nami nimsamehe? Hata mara saba? Yesu akamwambia, Sikuambii hata mara saba, bali hata saba mara sabini."
> **Mathayo 18: 21-22**

639

Je! Tunamaanisha nini tunaposali: "Na usitutie majaribuni"?

Waaminio humwomba Mungu kwa nguvu zao zote awasaidie kuishinda dhambi. Maneno haya pia ni dua ili Mungu aweze kuwalinda hao waaminio dhidi ya majaribu makali ya imani.

640

Je! Nini maana ya maneno haya "Utuokoe na yule mwovu"?

Dua hii huelezea shauku ya waaminio kwamba Mungu aweze kuwaokoa waaminio dhidi ya nguvu ya yule mwovu. Mwisho wa yote, hii ni dua kwa Mungu ya kutupatia ukombozi halisi kwa kutuokoa na yule mwovu milele. Kupitia Mwana wa Mungu "tuna ukombozi, [...] msamaha wa dhambi" (Wakolosai 1: 14).

→ ***Uovu:***
tazama Swali la 217 na kuendelea.

641

Je! Inamaanisha nini tunaposema: "Kwa maana ufalme ni wako, na nguvu, na utukufu, hata milele"?

Maneno haya ni ya kurudisha sifa kwa Mungu. Hutumika kwa ajili ya kumtukuza Mungu Mwenyezi, na kwa maana hiyo Mungu anapokea utukufu unaompasa. Mawazo yetu pia huelekezwa katika utimilifu wa mpango wake wa ukombozi pale wale waliokombolewa watakapoweza kuhisi utukufu wa Mungu mahali alipo hata milele.

→ ***Mpango wa wokovu:*** *tazama Swali la 243 na kuendelea.*

642

Je! Neno "Amina" linamaanisha nini?

Neno hili linatoka katika lugha ya Kiebrania na linamaanisha: "Na iwe hivyo!" Neno hili linahitimisha Sala ya Bwana na kwa mara nyingine tena husisitiza kile kilichonenwa kwenye sala hii.

643

Je! Ni wakati gani waumini hupokea msamaha wa dhambi kwenye ibada takatifu?

Kutangazwa kwa msamaha wa dhambi hutokea mara baada tu ya ombi la pamoja la Sala ya Bwana.

644

Je! Msamaha wa dhambi hutangazwa kwa kutumia maneno gani?

Mitume hutangaza msamaha wa dhambi kwa kumrejelea moja kwa moja Yesu Kristo: "Nawatangazia habari njema: katika jina la Bwana wetu Yesu Kristo, Mwana wa Mungu aliye hai, dhambi zenu zimesamehewa. Amani ya Aliyefufuka iwe nanyi! Amina."

Watumishi wa kikuhani hutangaza msamaha wa dhambi kwa kuurejelea utumishi wa Utume: "Kwa mamlaka ya aliyenituma, Mtume wangu, nawatangazia habari njema: katika jina la Bwana wetu Yesu Kristo, Mwana wa Mungu aliye hai, dhambi zenu zimesamhewa. Amani ya Aliyefufuka iwe nanyi. Amina."

→ ***Watumishi wa kikuhani:*** *tazama Swali la 415, 508, 661*

645

Je! Msamaha wa dhambi ni sakramenti?

Hapana, msamaha wa dhambi si sakramenti. Hata hivyo, ni kigezo cha kustahili kupokea sakramenti.

646

Je! Kwa nini dhambi huweza kusamehewa?

Dhambi huweza kusamehewa kwa sababu Mungu—kama Mungu wa upendo—alimtuma Mwanawe duniani. Kwa mauti yake pale msalabani, Mwanawe huyo aliileta dhabihu halali ya milele kwa ajili ya msamaha wa

dhambi. Kwa kuyatoa maisha yake kwa hiari yake, Yesu aliivunja nguvu ya shetani na hivyo kumshinda yeye na kazi zake, yaani dhambi na mauti. Tangu hapo, imewezekana kwa wanadamu kukombolewa dhidi ya dhambi (Mathayo 26: 28).

Yesu aliyatoa maisha yake kama dhabihu kwa ajili yetu ili dhambi zetu ziweze kusamehewa ili tusiendelee kuwa chini ya utawala wa dhambi.

"Tazama, Mwana-Kondoo wa Mungu, aichukuaye dhambi ya ulimwengu!"
Yohana 1: 29

Kwa maana [...] tulipokuwa adui tulipatanishwa na Mungu kwa mauti ya Mwana wake..."
Warumi 5: 10

647

Je! Ni nani anayesamehe dhambi?

Mungu wa utatu ndiye husamehe dhambi. Wanadamu, kwa uwezo wao wenyewe, hawawezi kusamehe dhambi au kujikomboa na dhambi. "Heri mtu yule ambaye Bwana hamhesabii dhambi" (Warumi 4: 8).

648

Je! Ni lazima kuutangaza msamaha wa dhambi?

Ndio. Msamaha wa dhambi ni lazima utangazwe. Mitume huutangaza msamaha wa dhambi kwa mamlaka ya Yesu kulingana na maneno yake mwenyewe "Wo wote mtakaowaondolea dhambi, wameondolewa" (Yohana 20: 23). Hivyo, wanaiwezesha dhabihu ya Yesu kupatikana kwa waumini. Watumishi wa kikuhani wameidhinishwa na Mitume kutangaza msamaha wa dhambi.

649

Je! Mtu anapaswa kufanya nini ili aweze kusamehewa dhambi zake?

Ili mtu aweze kupata msamaha wa dhambi zake, mambo haya yanapaswa kuzingatiwa:

- Mtu anapaswa kumwamini Yesu Kristo kama Mkombozi wake (Yohana 8: 24).
- Pia, mtu anapaswa kuamini kwamba msamaha wa dhambi hutangazwa na Mitume.
- Ni muhimu pia mtu kutambua kwamba ametenda dhambi, ana hatia na anahitaji neema.
- Mtu anapaswa kuwa na shauku ndani ya moyo wake ya kupatanishwa na Mungu.
- Mwenye dhambi anapaswa kujutia dhambi zake na kuthibitisha jambo hili mbele za Mungu kupitia sala ya Bwana: "Utusamehe deni zetu…"
- Mtu anapaswa kuadhimia kwa dhati kuyashinda mapungufu na makosa yake.
- Mwenye dhambi anapaswa kuwa tayari kupatanishwa na wale waliomkosea.

"Kwa hiyo naliwaambieni ya kwamba mtakufa katika dhambi zenu; kwa sababu msiposadiki ya kuwa mimi ndiye, mtakufa katika dhambi zenu."
Yohana 8: 24

650

Je! Nini kingine huhusisha utambuzi huu wa kutenda dhambi?

Ili mtu aweze kutambua kwamba ametenda dhambi anapaswa kuyatambua mapungufu na makosa yake binafsi. Jambo hili linahitaji kujitathmini.

Utambuzi huu hupelekea toba na majuto.

651

Je! Nini maana ya toba na majuto?

Toba ni hali ya mtu kutambua kwamba ametenda kosa, akajutia kisha akaadhimu kwa dhati kuyashinda mapungufu na makosa yake.

Majuto ni hali ya mtu kuumia kutokana na makosa aliyotenda na kwa kutotenda. Majuto ya dhati hujidhihirisha kupitia utayari wa mtu kupatanishwa na jirani yake, na kurekebisha, kadri iwezekananvyo, uharibifu wowote utakaokuwa umejitokeza.

652

Je! Nini matokeo ya msamaha wa dhambi?

Msamaha wa dhambi hututakasa na dhambi na kuifuta kabisa hatia tuipatayo kulingana na apangavyo Mungu.

Waumini ambao dhambi zao zimesamehewa huhakikishiwa amani ya Yesu Kristo kwa maneno haya: "Amani ya Aliyefufuka na iwe nanyi!" Endapo amani hii itapokelewa kwa imani ndani ya moyo, hofu yote ya madhara ya dhambi itatoweka.

Licha ya msamaha wa dhambi, mtu anawajibika kwa matokeo na wajibu unaotokana na mwenendo wake wa dhambi, ama ni ya kimwili au kisheria.

653

Je! Kuna dhambi ambazo haziwezi kusamehewa?

Ndio. Kumkufuru Roho Mtakatifu ni dhambi isiyosamehewa. Kuhusu na jambo hili, Mwana wa Mungu alisema: "Bali mtu atakayemkufuru Roho Mtakatifu hana msamaha hata milele; ila atakuwa ana dhambi ya milele" (Marko 3: 29).

654

Je! Ni nani hutenda dhambi ya kumkufuru Roho Mtakatifu?

Wale ambao kwa makusudi na kwa kufahamu humtafsiri Roho Mtakatifu kama nguvu ya kishetani au ya kipotoshaji kwa sababu za chuki na upotoshaji watakuwa na hatia ya kumkufuru Roho Mtakatifu.

655

Je! Ni nani anayetoa sakramenti kwenye ibada takatifu?

Sakramenti za Ubatizo Mtakatifu wa maji na Ushirika Mtakatifu hutolewa na Mitume au watumishi wa kikuhani kwa mamlaka ya Mitume. Sakramenti ya Idhini Takatifu hutolewa na Mitume pekee.

656

Je! Ni mara ngapi sakramenti huruhusiwa kutolewa kwa mtu?

Ubatizo Mtakatifu wa maji na Idhini Takatifu hutolewa kwa mtu mara moja tu. Ushirika Mtakatifu hutolewa kwa mtu mara kwa mara

657

Je! Ushirika Mtakatifu husherehekewa katika kila ibada takatifu?

Kiutaratibu, Ushirika Mtakatifu husherehekewa katika kila ibada takatifu

Walakini katika baadhi ya matukio (kama vile harusi au mazishi) huandaliwa ibada takatifu ya maneno tu, yaani, ibada takatifu isiyo na sherehe ya Ushirika Mtakatifu.

658

Je! Watoto nao hupokea sakramenti?

Ndio, watoto nao wanaweza kupokea sakramenti zote tatu. Ikiwezekana, watoto huweza kushiriki katika sherehe ya Ushirika Mtakatifu pamoja na kusanyiko.

Watoto huweza kupokea sakramenti ya Ubatizo Mtakatifu wa maji, Idhini Takatifu na Ushirika Mtakatifu kutokana na ushuhuda wa maneno ya Yesu: "Waacheni watoto wadogo waje kwangu, msiwazuie; kwa maana watoto kama hawa ufalme wa Mungu ni wao" (Marko 10: 14).

→ ***Ubatizo wa watoto:*** *tazama Swali la 489*

659

Je! Sakramenti hutolewa pia kwa wafu?

Ndio. Katika ibada takatifu ya Jumapili na katika siku takatifu za kanisa, Mtume Mkuu na Mitume wa Wilaya au Mitume waliowawakilisha husherehekea sakramenti ya Ushirika Mtakatifu kwa ajili ya wafu baada ya kusanyiko kusherehekea Ushirika Mtakatifu. Katika ibada hiyo takatifu kwa ajili ya wafu, watumishi wawili hutumika kama wawakilishi wa kupokea mwili na damu ya Kristo kwa niaba ya wafu.

Mara tatu kila mwaka—yaani siku ya jumapili ya Machi, Julai, na Novemba—ibada takatifu maalum kwa ajili ya wafu husherehekewa ambapo Mtume Mkuu na Mitume wa Wilaya au Mitume wanaowawakilisha hutoa sakramenti zote tatu kwa wafu. Vivyo hivyo matendo haya hufanywa kwa watumishi wawili ambao hutumika kama wawakilishi.

Ukweli kwamba **sakramenti huweza kutolewa kwa wafu** unadhihirika katika 1 Wakorintho 15: 29: "Au je! Wenye kubatizwa kwa ajili ya wafu watafanyaje? Kama wafu hawafufuliwi kamwe, kwa nini kubatizwa kwa ajili yao?"

→ ***Msaada kwa ajili ya wafu:*** *tazama Swali la 545*

660

Je! "Matendo ya baraka" ni yapi?

Mungu huwashirikisha wanadamu baraka yake katika hali mbalimbali za maisha yao. Tunapoongelea "matendo ya baraka" tunarejelea matendo yote ya kanisa yanayofanywa kwenye matukio

maalum. Walakini, matendo ya baraka si sakramenti.

→ ***Sakramenti:*** *tazama Swali la 472 na kuendelea.*

661

Je! Nini hutokea kwenye tendo la baraka?

Katika tendo la baraka, Mungu humgeukia mwanadamu mwenye shauku ya dhati ya kubarakiwa. Kupitia Mitume na watumishi wa kikuhani, Mungu huwabariki wale wanaoiomba baraka hii na kuwapa msaada, neema na huruma yake.

Kulitakasa jengo la kanisa au mahali pa kuabudu kwa ajili ya kusanyiko pia ni tendo la baraka kwa maana ya mbali.

662

Je! Ni matendo gani ya baraka hufanywa wakati wa ibada takatifu?

Matendo ya baraka yafuatayo hufanywa wakati wa ibada takatifu: kipaimara, kuasiliwa katika Kanisa Jipya la Kimitume, baraka za uchumba, baraka za ndoa, na baraka kuhusu baraka za kumbukumbu ya ndoa. Kutawazwa na matendo mengine kuhusu utumishi wa kiroho nayo pia hufanywa wakati wa ibada takatifu.

663

Je! Kipaimara ni nini?

Kipaimara (Kwa lugha ya Kilatini *confirmatio*, ikimaanisha "uimarishwaji", "uthibitishwaji") ni tendo la baraka ambalo vijana Wakristo wa Kanisa Jipya Kimitume huwa tayari kuuchukua wajibu ambao wazazi au walezi wao waliukubali kwa niaba yao pale walipobatizwa na kuidhinishwa.

Wanakipaimara huapa kuwa waaminifu kwa Mungu na kuishuhudia imani ya Kanisa Jipya la Kimitume mbele ya kusanyiko.

Wakishapokea kipaimara, Wakristo hawa, ambao kwa sasa wameshafikisha umri wa kukua kiroho, wanawajibika kikamilifu mbele za Mungu kwa ajili ya maisha yao ya imani.

→ ***Wazazi / walezi, wajibu wakati wa ubatizo:*** *tazama Swali la 489*

→ ***Wazazi / walezi, wajibu wakati wa idhini:*** *tazama Swali la 527*

664

Je! Ni kigezo gani cha muhimu cha kupokea kipaimara?

Kigezo cha kwanza kwa ajili ya kupokea kipaimara ni kupokea kwanza sakramenti ya Ubatizo Mtakatifu na Idhini Takatifu. Vigezo vingine huhusisha mahudhurio ya mara kwa mara katika ibada takatifu na mafundisho ya kipaimara.

Wanaopokea kipaimara wanapaswa kujua msimamo wa Kanisa Jipya la Kimitume pamoja na Kanuni za Imani, na pia kuyaongoza maisha yao kulingana na injili.

665

Je! Kipaimara hufanyikaje?

Kipaimara hufanyika katika muktadha wa ibada takatifu. Kwanza kabisa, wanaopokea kipaimara hukusanyika mbele ya madhabahu na kujibu swali linaloulizwa endapo wataenenda katika njia yao ya maisha kama Wakristo wa

Kanisa Jipya la Kimitume katika uaminifu kwa Mungu kwa kusema "ndio". Baada ya ushuhuda huu mbele za Mugu na mbele ya kusanyiko, wanatoa kiapo chao cha kipaimara. Hapa wanaapa wazi wazi kumkubali Yesu Kristo kama Bwana wao, na kuahidi kuishi kulingana na mapenzi yake.

Baada ya hapo, baada ya ombi kutoka kwa mtumishi anayehusika, wanabarikiwa. Baraka hii hutolewa kwa njia ya kuwekelewa mikono juu yao.

666

Je! Nini matokeo ya baraka ya kipaimara?

Baraka huwaimarisha wanakipaimara katika jitihada zao za kudumisha kiapo chao cha kipaimara na kumshuhudia Yesu Kristo katika neno na matendo.

667

Je! Andiko la kiapo cha kipaimara linasomekaje?

Andiko la kiapo cha kipaimara ni hili: "Namkana Shetani na kazi zake zote na njia zake zote, na kujitolea kwako, Ee Mungu wa utatu, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu, kwa imani, kutii, na uamuzi wa kweli wa kubaki mwaminifu kwako mpaka mwisho wangu. Amina."

Jambo hili hudhihirisha kwamba wanakipaimara huazimia kwa dhati kuachana na uovu wote na mambo ya kidunia, na kuifuata kwa utii njia ya injili. Wanashuhudia imani yao kwa Mungu wa utatu na wanatangaza nia ya kuendesha maisha yao katika kumwamini na kumtii Mungu.

668

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea tukio la "kuasili"?

"Kuasili" ni tendo la baraka kwenye ibada takatifu ambapo Wakristo kutoka madhehebu mengine hupokelewa katika Kanisa Jipya la Kimitume.

→ ***Dhehebu:*** *tazama Swali la 365*

669

Je! Nini hufanyika wakati wa kuasili?

Pale Wakristo wanapoasiliwa, wanaishuhudia wazi wazi kanuni ya imani ya Kanisa Jipya la Kimitume hadharani. Baada ya sala wanaasiliwa kwenye Kanisa Jipya la Kimitume katika jina la Mungu wa utatu. Walioasiliwa sasa wanakuwa na haki ya kushiriki kila mara katika sherehe ya Ushirika Mtakatifu. Matendo mengine yote ya baraka katika kanisa sasa yanapatikana kwa ajili yao pia.

670

Je! Baraka ya uchumba ni nini?

Baraka ya uchumba ni baraka inayotolewa pale wapenzi wawili wanapoamua kuchumbiana. Uchumba ni ahadi ya dhati ya ndoa. Katika tendo hili la baraka, wapenzi hawa hushuhudia wazi wazi mbele za Mungu na mbele ya kusanyiko kuhusu nia yao ya kujiandaa kwa ajili ya ndoa inayompendeza Mungu. Baada ya kumaliza kushuhudia, wanapokea baraka.

671

Je! Baraka ya ndoa ni nini?

Baraka ya ndoa ni baraka inayotolewa baada ya sherehe ya ndoa ya kiserikali.

Wenza hao huulizwa endapo wana nia ya kuwa pamoja kwa uaminifu katika hali zote na kuyaendesha maisha yao kwa pamoja katika upendo. Wote kwa pamoja wanaapa mbele za Mungu na mbele za kusanyiko kwa kusema ndio. Baada ya hapo wanapokea baraka ya Mungu wa utatu. Baraka hii inalenga kuwasaidia kukitunza kiapo chao, kuyaongoza maisha yao kwa umoja, na kuyashinda majaribu kwa msaada wa Mungu.

672

Je! Ni kumbukumbu ya aina gani ya ndoa inayotolewa baraka?

Kutokana na ombi la wenza, baraka hutolewa kwa kumbukumbu za ndoa zifuatazo:

- Kumbukumbu ya ndoa ya shaba (miaka 25)
- Kumbukumbu ya ndoa ya rubi (miaka 40)
- Kumbukumbu ya ndoa ya dhahabu (miaka 50)
- Kumbukumbu ya ndoa ya almasi (miaka 60)
- Kumbukumbu ya ndoa ya chuma (miaka 65)
- Kumbukumbu ya ndoa ya dhahabu nyeupe (miaka 70)
- Kumbukumbu ya ndoa ya almasi (miaka 75)

Hapa baraka ya Mungu huwekwa juu ya ndoa takatifu na wenza wanapongezwa katika uendelevu wa kujali na uangalizi wa Mungu.

673

Je! Nini hutokea wakati wa kulitakasa jengo la kanisa?

Jengo la kanisa hutakaswa pale ibada takatifu ya kwanza inapofanyika ndani yake. Kupitia sala ya utakaso, nyumba ya Mungu hutakaswa kuwa mahali ambapo Roho Mtakatifu hujifunua—yaani, mahali ambapo neno la Mungu hutangazwa na sakramenti hutolewa—katika jina la Mungu wa utatu.

Kanisa lililotakaswa ni mahali kwa ajili ya kumwabudu Mungu na ni hifadhi kwa wale wanaotafuta wokovu. Hapa ndipo inapotolewa neema na faraja takatifu, kuimarishwa katika imani, na amani ya nafsi katika ibada takatifu.

674

Je! Nini hutokea pale jengo la kanisa linapoondolewa utakaso?

Endapo kanisa lililotakaswa halitumiki tena kwa ajili ya ibada takatifu, linaondolewa utakaso: katika ibada ya mwisho kufanyika humo, lile lengo la kulitumia jengo la kanisa kama mahali patakatifu pa kazi takatifu, kama ilivyokusudiwa wakati wa utakaso, huondolewa. Baada ya kuondolewa utakaso, kanisa hilo la zamani huwa kwa mara nyingine tena jengo la kawaida, ambalo huweza kutumika kwa shughuli nyingine.

675

Je! Ni wakati gani sakramenti hutolewa na matendo ya baraka hufanywa?

Sakramenti hutolewa katika ibada takatifu, baada ya msamaha wa dhambi na sala inayofuata baada ya huo msamaha.

Mara nyingi matendo ya baraka hufanywa baada ya kusherehekea Ushirika Mtakatifu. Kwa kuwa kipaimara kina uhusiano wa moja kwa moja na sakramenti za Ubatizo Mtakatifu wa maji na Idhini Takatifu, yenyewe hufanywa kabla ya sherehe ya Ushirika Mtakatifu. Kwa kuwa mtu anapaswa kushiriki mara kwa mara katika Ushirika Mtakatifu, tendo la kuasiliwa vivyo hivyo hufanywa kabla ya sherehe ya Ushirika Mtakatifu.

676

Je! Ni wakati gani matendo ya kutawazwa, kuteuliwa, kurejeshwa kwenye huduma na kustaafishwa hufanyika kwenye ibada takatifu?

Kutawazwa—ambapo utumishi wa kiroho hutolewa—pamoja na kuteuliwa kwa Makasisi wa makusanyiko au Makasisi wa wilaya, kurejeshwa kwenye huduma, na kustaafu kwa watumishi hufanyika baada ya utoaji wa sakramenti. Hivyo matendo haya hufanyika baada ya sherehe ya Ushirika Mtakatifu.

→ ***Kutawazwa:***
tazama Swali la 462 na kuendelea.

677

Je! Kutawazwa kunafanyikaje?

Kutawazwa hutekelezwa na Mitume pekee. Baada ya hotuba ya Mitume, wale wanaotawazwa wanaulizwa endapo wapo tayari kuukubali utumishi. Wanaulizwa pia kama nia yao ni kumtumikia Mungu kwa uaminifu, kutetea injili ya Yesu Kristo, na kuutekeleza utumishi wao kulingana na kanuni ya Kanisa Jipya la KImitume. Wanaulizwa pia kama wako tayari kutumikia katika nia ya Yesu Kristo, katika kuwapenda waumini, na katika utii wa imani.

Wanaapa mbele za Mungu, ambaye ndiye aliyewaita katika huduma yake, na mbele ya kusanyiko, kwa kusema "ndio". Huku wakiwa wamepiga magoti, wanapokea utumishi kwa njia ya kuwekelewa mikono na kuombewa na Mtume.

678

Je! Muziki una kazi gani kwenye ibada takatifu?

Lengo la muziki katika ibada takatifu ni kurudisha sifa na utukufu kwa Mungu (Zaburi 150). Hivyo basi, muziki una umuhimu.

Muziki huweza kuigusa nafsi kwa kiasi kikubwa, kuliandaa kusanyiko kwa ajili ya utangazaji na msisitizo wa neno la Mungu. Kuimba—kuwe kwa kusanyiko au kwaya—na muziki wa ala huamsha hisia na kumsababishia mtu kuhisi kuwa yu hodari, mwenye nguvu, na anayejiamini. Nyakati za majonzi na dhiki, muziki huweza kufariji sana.

Muziki na kuabudu kwa ukimya katika ibada takatifu huwasaidia wale waliohudhuria ibada takatifu kukusanya mawazo yao, na kuiandaa njia kwa ajili ya utangazaji wa neno. Pale kusanyiko

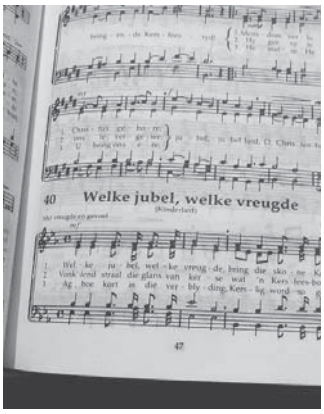

linapoimba kwa pamoja, wote waliohudhuria wanahusika moja kwa moja kwenye ibada takatifu.

Kabla ya kusherehekea Ushirika Mtakatifu, kusanyiko linaweza kushuhudia hisia zao za toba kupitia wimbo. Kupitia wimbo unaoimbwa wakati wa Ushirika Mtakatifu, watu huuelezea upendo na shukrani yao kwa Mungu.

679

Je! Ibada takatifu huhitimishwaje?

Mwishoni mwa ibada takatifu, wale wote walioshiriki hupokea baraka ya Mungu wa utatu. Kanuni ya Utatu ya ufunguzi pamoja na baraka ya kuhitimisha kwa pamoja huunda muundo unaoshikilia tukio la ibada takatifu. Hii hudhihirisha kwamba kila kitu kinachotendeka katika ibada takatifu kinatoka kwa Mungu wa utatu.

→ ***Hali ya utatu:***
tazama maelezo ya Swali la 490

680

Je! Andiko la baraka ya kuhitimisha ibada takatifu linasemaje?

Baraka ya kuhitimisha hutolewa kwa kusanyiko kupitia maneno ya 2 Wakorintho 13: 14: "Neema ya Bwana Yesu Kristo, na pendo la Mungu, na ushirika wa Roho Mtakatifu ukae nanyi nyote!"

681

Je! Nini huwafanya waumini kuhudhuria ibada takatifu mara kwa mara?

Waumini wana shauku ya kumwabudu Mungu katika ushirika wa pamoja. Wanajua kwamba imani yao na tumaini lao katika kurudi kwa Kristo kulikowadia vitaimarishwa kupitia neno la hubiri katika ibada takatifu. Pia, wana shauku ya kusamehewa dhambi zao na kupokea Ushirika Mtakatifu. Zaidi ya hapo, wanabarikiwa kwenye ibada takatifu.

682

Je! Nini madhara ya kutohudhuria ibada takatifu?

Wale wanaopuuza kuhudhuria ibada takatifu hukosa baraka, neema, na nguvu zinazopatikana katika neno la Mungu na katika Ushirika Mtakatifu.

Wale ambao mara kwa mara hawahudhurii ibada takatifu bila ya sababu zozote za msingi huwa katika hatari ya kufa kwa kwa imani yao na hivyo kutamani kwao neno la Mungu hufifia.

Ni dhambi kuikataa au kuidharau ibada takatifu na neema ya Mungu.

683

Je! Kuna matendo ya baraka ambayo hayatokei kwenye muktadha wa ibada takatifu?

Ndio. Daima utoaji wa baraka ya ujauzito hufanywa nje ya ibada takatifu. Kiutaratibu hufanywa kwenye jumuiya ya familia.

684

Je! Baraka ya ujauzito ni nini?

Baraka ya ujauzito ni tendo la kwanza linaloonekana la Mungu juu ya mwanadamu ambaye bado hajazaliwa. Baraka hutolewa kwa manufaa ya nafsi ya mtoto ambaye bado hajazaliwa, na hufanywa kwa mama mtarajiwa. Kupitia baraka ya ujauzito, Mungu humuimarisha mama wa mtoto katika juhudi zake za kuendeleza na kupandikiza maisha ya imani ya mtoto wake katika kipindi cha ukuaji wa ujauzito wake.

Baraka ya ujauzito inahusiana na msaada wa Mungu katika kipindi cha uajuzito na kipindi cha kuzaliwa mtoto. Hata hivyo, baraka hii haihusishi ahadi ya ujauzito usio na changamoto au ahadi ya kuzaliwa kwa mtoto mwenye afya.

685

Je! Mazishi ya kikanisa ni nini?

Mazishi ya kikanisa ni ibada takatifu ambayo huleta faraja na nguvu kwa wafiwa. Mara nyingi faraja hii huhusisha tumaini la kurudi kwa Kristo, ufufuo wa wafu katika Kristo, na

ahadi ya kukutana nao tena katika wakati ujao (1 Wathesalonike 4: 13-18).

Neno linalotangazwa kwenye ibada ya mazishi huigusa pia nafsi isiyokufa ya marehemu, ambayo hukabidhiwa kwa neema ya Mungu.

Waomobolezaji waliokusanyika kwa ajili ya ibada ya mazishi humzunguka mfiwa ili kumfariji, kudhihirisha majonzi yao na kumpatia hisia za ulinzi. Kisha, watatoa heshima zao za mwisho kwa marehemu.

686

Je! Nini hutokea katika mazishi ya kikanisa?

Katika ibada ya mazishi, maisha ya mfu husifiwa kwa namna sahihi. Nafsi na roho za mfu hukabidhiwa katika upendo wa Mkombozi Yesu Kristo kwa uhakika uliobarikiwa ya kwamba aweze kuzitunza hata ufufuo wa uzima wa milele. Mwili usio na nafsi wa mfu unarudishwa mavumbini.

> "Kwa jasho la uso wako utakula chakula, hata utakapoirudia ardhi, ambayo katika hiyo ulitwaliwa; kwa maana u mavumbi wewe, nawe mavumbini utarudi."
> **Mwanzo 3: 19**

687

Je! Mazishi yana matokeo yo yote katika ufufuo wa wafu?

Ikiwa mwili utazikwa mavumbini, au namna ambayo mwili utazikwa, hakuna matokeo yo yote yatakayoathiri ufufuo wa wafu.

688

Je! Nini maana ya huduma ya kiuchungaji?

Umuhimu wa huduma ya kiuchungaji huweza kuonekana kupitia mwenendo wa Yesu: bila ya kujali ni mtu wa aina gani, aliwageukia wenye dhambi na kuwaruhusu kuhisi upendo wake. Akawasikiliza, akawasaidia, akawafariji, akawapa ushauri, akawaonya, akawaimarisha, akawaombea na kuwafundisha.

689

Je Ni jinsi gani watumishi wa Kanisa hutimiza wajibu wao wa huduma ya kiuchungaji?

Huduma ya kiuchungaji inayotolewa na watumishi ina lengo la kuwaimarisha waumini na kuwaandaa kwa ajili ya kurudi kwa Kristo. Watumishi hupitia mapito ya maisha ya waumini pamoja nao. Hii pia inahusisha kuomba kwa ajili yao.

Kila Mkristo wa Kanisa Jipya la Kimitume anapewa huduma binafsi ya kichungaji. Mara nyingi hii huwa katika mfumo wa kutembelewa na watumishi wa kikuhani, lakini kutembelewa huku huweza pia kufanywa na Mashemasi.

690

Je! Nini wajibu wa huduma ya kiuchungaji ya kutembeleana?

Lengo kuu la huduma ya kiuchungaj ya kutembeleana ni kuimarisha upendo kwa Mungu na kazi yake, kuendeleza maisha ya imani, na kuimarisha uelewa wa kazi ya Mungu ya wokovu. Mara nyingi jambo hili huwezekana kwa njia ya majadiliano kuhusu masuala ya imani. Kusali pamoja pia ni sehemu muhimu ya huduma ya kiuchungaji ya kutembeleana.

Endapo Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume watakuwa wagonjwa, watapata uangalizi wa karibu kwa kutembelewa nyumbani au hospitalini. Mtumishi anayehusika atawaimarisha katika imani, atawafariji, atasali pamoja nao, na ikiwezekana atasherehekea Ushirika Mtakatifu pamoja nao.

Kielelezo cha huduma hii ya kiuchungaji kwa mtu mmoja mmoja ni kazi ya Yesu Kristo mwenyewe, ambaye mara kwa mara aliwatembelea watu nyumbani kwao, kwa mfano, Mariamu, Martha, na Lazaro, au yule mtoza ushuru Zakayo: "Yesu, akamwambia, Leo wokovu umefika nyumbani humu" (Luka 19: 9).

691

Je! Kuna nafasi ya tendo la kukiri kwenye huduma ya kiuchungaji?

Ndio, kuna nafasi ya tendo la kukiri. Kwa kukiri tunamaanisha kitendo cha mtu kukubali dhambi zake na kuikubali hatia yake mbele za mtumishi wa kanisa.

Ingawa kukiri sio lazima kwa ajili ya msamaha wa dhambi, bado kuna fursa ya kukiri pale mtu anapohisi kulemewa na hatia na hivyo kushindwa kuwa na amani licha ya msamaha wa dhambi. Kukiri huweza kufanywa mbele ya Mtume. Katika mazingira ambayo Mtume hawezi kufikiwa, mtumishi ye yote anaweza kupokea kitendo cha kukiri na kuutangaza msamaha wa dhambi kwa niaba ya Mtume na katika jina la Yesu Kristo.

692

Je! Jukumu la kutoa huduma ya kiuchungaji ni la watumishi pekee?

Katika maana pana, huduma ya kiuchungaji pia ni jukumu la kusanyiko lote. Inahusiana na msaada halisi katika maisha ya kila siku.

Hapa maneno ya Yesu huhusika: "..kwa maana nalikuwa na njaa, mkanipa chakula; nalikuwa na kiu, mkaninywesha; nalikuwa mgeni, mkanikaribisha; nalikuwa uchi, mkanivika, nalikuwa mgonjwa, mkaja kunitazama; nalikuwa kifungoni, mkanijia [..] kadri mlivyomtendea mmojawapo wa hao ndugu zangu walio wadogo, mlinitendea mimi" (Mathayo 25: 35-36, 40).

693

Je! Huduma ya kiuchungaji hutolewaje kwa watoto?

Huduma ya kiuchungaji ya watoto mara nyingi ni jukumu la wazazi. Wao wanapaswa kuwafundisha watoto wao vipimo vya misingi vya injili. Hii inahusisha kuwafundisha watoto wao kumpenda Mungu na jirani yao, na kuwa kielelezo kwao kupitia maisha ya sala na uaminifu katika matoleo.

Watumishi pamoja na kaka na dada waliopewa kazi kama walimu wa kanisa wapo kwa ajili ya kuwasaidia wazazi katika jukumu hili ili kwamba watoto waweze kukua na kuwa Wakristo waaminifu na wenye kuwajibika wa Kanisa Jipya la Kimitume.

694

Je! Nini lengo la mafundisho ya kanisa?

Mafundisho ya kanisa hutumika kuwaelezea watoto na vijana juu ya maudhui ya imani yetu na kuwafundisha kuyaongoza maisha yao kwa kuwajibika mbele za Mungu. Lengo hili limetokana na injili ya Yesu Kristo. Pia, mafundisho ya kanisa hupandikiza hali ya kutenda kazi kwa umoja na hisia ya kukubalika miongoni mwa watoto wanaokua.

Mafundisho huandaliwa kulingana na umri na ngazi ya ukuaji ya watoto husika

695

Je! Nini lengo la Shule ya awali ya Jumapili?

Lengo la Shule ya awali ya Jumapili ni kuwafundisha watoto kuhusu Mungu na kazi yake katika ngazi sahihi kwa umri wao. Kwa mtindo huu, watoto ambao bado hawajaanza shule wanaweza kuwa na uhusiano mwaminifu na Mungu. Mara nyingi kufundisha siyo lengo kuu la Shule ya awali ya Jumapili. Badala yake, lengo lake ni kupandikiza hisia za usalama, na fuaraha ya imani katika mioyo ya watoto.

696

Je! Nini kazi ya Shule ya Jumapili?

Watoto huanza Shule ya Jumapili pale wanapoanza shule au kufikia umri wa shule. Malengo ya Shule ya Jumapili ni:

- Kuamsha na kuimarisha furaha katika ushirika na watoto wa Mungu na katika ibada takatifu,
- Kupandikiza uelewa wa kazi ya Mungu kwa watoto katika utaratibu maalum wa umri wao kupitia hadithi za Biblia,
- Kuimarisha imani yao katika ahadi takatifu,
- Kuwaelezea watoto utaratibu wa ibada takatifu, maana ya sakramenti, matendo ya baraka, na siku takatifu za kanisa..

697

Je! Nini maudhui na lengo la ibada takatifu kwa ajili ya watoto?

Zaidi ya Shule ya Jumapili, zipo pia ibada takatifu kwa ajili ya watoto mara kwa mara, katika makusanyiko madogo pamoja na makubwa. Neno la Mungu hutolewa na watumishi wa kikuhani kwa utaratibu unaoendana na uelewa wa watoto. Hivyo, watumishi huwasaidia watoto kumjua Mungu na kazi yake. Kile ambacho watoto wanaweza kukielewa kwa uzoefu wao binafsi utakuwa msingi wa imani katika njia ya maisha yao.

Ibada ya watoto hulenga mahitaji ya watoto. Watoto wanapaswa kuhisi na kuona kwamba wanaeleweka, wako salama, na wanapendwa. Ni uzoefu wa kipekee kwao kushiriki katika ibada takatifu katika kusanyiko lao binafsi na kusherehekea Ushirika Mtakatifu kwa pamoja.

698

Je! Nini kazi ya mafundisho ya Kidini katika kanisa?

Katika mafundisho ya Kidini watoto hujifunza kutoka katika mifano ya uzoefu wa kibinadamu na Mungu: historia ya wokovu huelezewa kwa kuzingatia misha ya imani ya watoto. Maudhui ya imani huimarishwa, uelewa huendelezwa, na mahusiano ndani ya mpango wa Mungu wa wokovu huelezewa. Kwa mtindo huu, vipimo vya milele hupandikizwa kwa watoto.

Zaidi ya yote, mafundisho ya Kidini yanapaswa kuwawezesha wanafunzi kushuhudia wazi wazi imani yao.

→ ***Mpago wa wokou, historia ya wokovu:*** *tazama Swali la 243 na kuendelea.*

699

Je! Nini kazi ya Mafundisho ya Kipaimara?

Katika mafundisho ya Kipaimara, vijana wanatayarishwa kwa ajili ya siku ya kipaimara, watakapoapa kwa Mungu mbele ya kusanyiko na kuwajibika kwa ajili ya imani yao kama Wakristo ambao wamekuwa watu wazima. Maudhui ya mafundisho ya kipaimara mara nyingi hutilia mkazo katika Kanuni za kanisa, Sala ya Bwana, na Amri Kumi.

700

Je! Ni jinsi gani huduma ya kiuchungaji hutolewa kwa vijana?

Vijana husaidiwa kulingana na umri wao. Viongozi wa vijana wapo kwa ajili ya kuwasaidia washiriki wetu vijana kwa njia ya maongezi ambayo hufanywa katika faragha kuhusu mambo mbalimbali ya kimaisha pamoja na kujibu maswali yanayohusu imani.

701

Je! Nini kazi ya huduma ya kiuchungaji kwa ajili ya vijana?

Huduma ya kichungaji kwa ajili ya vijana hufanya kazi ya kuwasaidia wawe na tabia zilizo imara katika imani na kuwajibika. Vijana wanapaswa kufundishwa kwa kina mafunzo ya imani ya Kikristo na wanapaswa waongozwe nayo. Kwa namna hii wanapokea msingi bora wa kufanya maamuzi katika maisha yao. Wanatiwa nguvu kuifanyia kazi, kuishuhudia, na kuitetea imani yao katika mazingira yao. Zaidi ya hapo, utayari wao wa kujituma katika kusanyiko huimarishwa.

Kazi nyingine muhimu ya huduma ya vijana ni kupandikiza ushirika miongoni mwa vijana wao kwa wao.

Zipo ibada takatifu maalum kwa ajili ya vijana. Ibada hizi kufanyika katika ngazi ya wilaya au katika ngazi ya kimikoa kwenye siku maalum za vijana za mwisho wa wiki.

702

Je! Huduma ya kiuchungaji hutolewaje kwa wagonjwa wanaokaribia kufa?

Wagonjwa wanaokaribia kufa huhitaji uangalizi maalum.

Hata waaminio huogopa kufa na wanaogopa mauti. Hofu hii haipaswi kutafsiriwa kama ishara ya kutokuwa na imani. Watumishi wanapaswa kumkubali mtu anayekaribia kufa katika hofu zake zote na mahitaji yake pale anapoipitia njia yake hii ngumu.

Ni muhimu kudumisha tumaini la uzima wa Mungu na faraja inayoendana na tumaini hili.

Msaada huu kwa mtu anayekaribia kufa pia huhusisha mtumishi kuutangaza msamaha wa dhambi na amani ya Aliyefufuka, na kusherehekea Ushirika Mtakatifu pamoja naye. Kushiriki katika mwili na damu ya Bwana huleta ushirika wa uzima pamoja na Mwana wa Mungu. Kwa namna hii wanaokaribia kufa hufarijiwa na kuimarishwa, na hivyo kufanya hatua zao za mwisho katika safari zao za maisha kuwa rahisi kupitia.

Uhakika wa kukutana tena na wale ambao tayari wameshakwenda kuzimu husaidia pia kumsindikiza mtu aliye karibu na kufa kupitia kipindi cha kuagana.

→ ***Ushirika Mtakatifu:*** *tazama Swali la 494 na kuendelea.*

→ ***Maisha baada ya mauti:*** *tazama Swali la 531*

703

Je! Huduma ya kiuchungaji hutolewaje kwa ndugu wa mtu anayekaribia kufa?

Ni muhimu pia kutoa huduma ya kiuchungaji kwa ndugu wa mtu anayekaribia kufa. Katika hatua hii pale watu wanapotambua kwamba

Kuomba pamoja nao ni tendo kubwa sana kwao na linaloweza kuwatia nguvu katika kipindi hiki kigumu.

Uhakika wa kukutana naye tena huwasaidia kuvumilia mzigo mzito wa kuagana naye. Pia huwasaidia wanafamilia pale wanapofahamishwa kile ambacho wanaweza kufanya kwa ajili ya mtu anayekaribia kufa.

704

Je! Msaada kwa ajili ya wafiwa unahusisha nini?

Majonzi na huzuni vinapaswa kuruhusiwa. Jambo la muhimu ni kuwa karibu na wafiwa, kuwahurumia, na kusali pamoja nao. Ni muhimu kuwa na majonzi ya dhati kwa wafiwa. Licha ya hofu ya kutamka maneno yasiyo sahihi, ni muhimu kuwafikia. "Usikose kuwa na wanaolia na kuomboleza na wanaoomboleza" (Ecclesiasticus 7: 34)

Katika kukabiliana na majonzi jambo moja linaloweza kuwa msaada ni kudhihirisha kwamba Yesu Kristo naye aliteseka na kufa. Ufufuo wa wafu nao umejengwa juu ya msingi wa ufufuo wake. Wanashiriki katika ushindi wa Kristo dhidi ya mauti (Warumi 14: 7-9).

705

Je! Nini lengo la msaada kwa ajili ya wafiwa?

Msaada kwa ajili ya wafiwa unalenga kuwatia nguvu wafiwa waweze kuongelea kuhusu kufiwa kwao na kuelezea hisia zao. Wafiwa wanapaswa kuweza kuzungumza na watumishi wao wazi wazi kuhusu majonzi, hofu, hasira, hisia za kumkasirikia Mungu, na hisia za hatia.

Katika kukabiliana na majonzi, mara nyingi inasaidia kuwakumbusha wafiwa kuhusu mambo mema na ya kipekee waliyoshirikiana na mfiwa.

Kuwafariji wafiwa kwa njia ya huduma ya kiuchungaji huweza kuchukua wiki au miezi kadhaa, na hata miaka, baada ya mauti ya mpendwa wao.

706

Je! Ni siku gani takatifu husherehekewa katika Kanisa Jipya la Kimitume?

Siku takatifu zifuatazo husherehekewa katika Kanisa Jipya la Kimitume: Noeli, Jumapili ya Mitende, Ijumaa Kuu, Pasaka, Kupaa, Pentekoste, na Siku ya Matoleo ya Shukrani.

707

Je! Umuhimu wa Noeli ni nini?

Kipindi cha Noeli tunakumbuka kuzaliwa kwa Yesu Kristo. Sherehe hii hurejelea moja ya matukio ya kipekee ya historia ya wokovu. Maadhimisho yetu juu ya kuja kwa Mwana wa Mungu pia huimarisha imani yetu katika kurudi kwake kulikowadia.

→ ***Historia ya wokovu:***
tazama Swali la 243 na kuendelea.

708

Je! Umuhimu wa Jumapili ya Mitende ni nini?

Jumapili ya Mitende ni maadhimisho ya kuingia kwa Yesu katika mji wa Yerusalemu wakati wa sherehe ya Kiyahudi iliyoitwa Pasaka.

→ ***Pasaka:***
tazama maelezo ya Swali la 496

709

Je! Umuhimu wa Ijumaa Kuu ni nini?

Siku ya Ijumaa Kuu waaminio hutafakari kusulubiwa na mauti ya dhabihu ya Yesu Kristo. Kupitia mauti yake ya dhabihu, Mwana wa Mungu alizivunja nguvu za Shetani na za dhambi.

"...Alisema, Imekwisha. Akainama kichwa, akaisalimu roho yake."
Yohana 19: 30

710

Je! Umuhimu wa Pasaka ni nini?

Msingi wa sherehe hii ni kitendo cha Yesu Kristo kufufuka katika wafu.

Ufufuo wa Yesu Kristo ulifanyika siku ya kwanza ya juma yaani Jumapili. Baadae, Jumapili maalum katika mwaka ilitengwa kwa ajili ya sherehe ya Pasaka. Kupitia ufufuo wake, Yesu Kristo alidhihirisha kwamba alikuwa ameivunja nguvu ya mauti. Ufufuo wa Yesu katika wafu pia ni msingi wa imani yetu katika ufufuo wa wafu, na msingi wa tumaini letu katika uzima wa milele.

→ ***Ufufuo wa Kristo:***
tazama Swali la 184, 535

→ ***Ufufuo wa wafu:***
tazama Swali la 92, 186, 535, 579

711

Je! Umuhimu wa Siku ya Kupaa ni nini?

Katika Siku ya Kupaa tunakumbushwa kwamba Yesu Kristo alipaa juu mbinguni kutoka kwa kundi la Mitume ikiwa ni siku ya arobaini baada ya Pasaka. "He was taken up, and a cloud received Him out of their sight." Through two angels the Apostles received the promise: "This same Jesus, who was taken up from you into heaven, will so come in like manner as you saw Him go into heaven" (Matendo 1: 3-11).

712

Je! Umuhimu wa Pentekoste ni nini?

Katika Pentekoste—siku ya hamsini baada ya kufufuka kwa Yesu—tunaadhimisha siku ambayo Roho Mtakatifu alimiminwa. Tunaiongelea pia Pentekoste kama "siku ya kuzaliwa kwa kanisa la Kristo". Baada ya kumiminwa kwa Roho Mtakatifu, Mtume Petro alitoa neno la hubiri lenye nguvu ambalo lilijengwa juu ya Kristo aliyesulubiwa na kufufuka, na ambaye amepaa juu mbinguni.

Zaidi ya yote, Pentekoste ni sherehe ya furaha kuhusu ukweli kwamba Roho Mtakatifu yupo na hutenda kazi ndani kanisa.

→ ***Pentekoste:***
tazama Swali la 209, 422, 520, 582

713

Je! Umuhimu wa Siku ya Matoleo ya Shukrani ni nini?

Siku ya Matoleo ya Shukrani ni sherehe ambayo tunamshukuru Mungu kama Muumba.

Katika Jumapili moja ya mwaka, Jumapili ya Matoleo ya Shukrani, ibada takatifu hufanywa ambayo inalenga kumshukuru Mungu kwa karama na tunu zote anazotupatia sisi wanadamu.

Kwa kudhihirisha shukrani kwake, waaminio humletea matoleo maalum: "Atoaye dhabihu za kushukuru, ndiye anayenitukuza, naye autengenezaye mwenendo wake, nitamwonyesha wokovu wa Mungu" (Zaburi 50: 23).

714

Je! Muundo wa ibada takatifu kwenye siku takatifu za kanisa ukoje?

Ibada takatifu katika siku takatifu mara nyingi husherehekewa kama ibada takatifu nyingine yoyote inayohusisha Ushirika Mtakatifu.

Tukio husika la kihistoria hupewa uzito kwa andiko la Biblia na pia umuhimu wake kwa ajili ya wokovu wa wanadamu huangazwa.

→ ***Wokovu:***
tazama Swali la 243 na kuendelea.

13

WAKRISTO WA KANISA JIPYA LA KIMITUME NA MAISHA YAO YA IMANI

Maombezi

Kuomba

Heshima na uvumilivu

Kushukuru

Sadaka na shauku ya kujitolea

Kuabudu na kusujudu

Serikali na jamii

715

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea kuhusu sala?

Sala ni fursa inayotoka kwa Mungu kwa wanadamu ya kuingia katika mawasiliano pamoja naye. Katika sala waaminio huhisi: Mungu yupo nao, Mungu husikia, na Mungu hujibu. Hivyo, mwanadamu aaminiye huinama mbele ya ukuu na upendo wa Mungu kwa unyenyekevu. Roho Mtakatifu hutoa uvuvio kwa ajili ya sala iliyo sahihi.

716

Je! Sala ni muhimu?

Kusali wakati mwingine huelezewa kama kitendo cha "nafsi kuvuta pumzi". Picha hii hutumika kudhihirisha umuhimu wa sala kwa muumini.

Imani bila sala si imani iliyo hai. Sala bila ya imani si sala ya kweli.

717

Je! Kuna rejea gani kuhusu sala katika Agano la Kale?

Kuna rejea nyingi kuhusu kumwabudu Mungu katika Agano la Kale. Wimbo wa Musa ni mfano mzuri: "Maana nitalitangaza Jina la Bwana; mpeni ukuu Mungu wetu. Yeye ni Mwamba, kazi yake ni kamilifu, maana njia zake zote ni haki, Mungu wa ukweli, asiye na uovu, Yeye ndiye mwenye haki na adili" (Kumbukumbu la Torati 32: 3-4).

Jitihada kubwa zaidi ya mwanazaburi hapa ni kumshukuru Mungu katika sala, na kumrudishia sifa na utukufu. Agano la kale pia lina rejea nyingi juu ya sala za kuomba msaada wa Mungu.

718

Je! Yesu alitoa mafundisho gani kuhusu sala?

Katika Hubiri la Mlimani, Yesu alitoa mafundisho muhimu kuhusu sala (Mathayo 6: 5-8). Hatupaswi kuwa na mwonekano wa kujionesha kwa nje wakati wa sala wala kutumia maneno mengi. Tunaweza kumwita Mungu kama "Baba". Sala inapaswa kutoka moyoni.

Akiongelea kuhusu kurudi kwake Yesu alionya: "Basi, kesheni ninyi kila wakati, mkiomba, ili mpate kuokoka katika haya yote yatakayotokea, na kusimama mbele za Mwana wa Adamu" (Luka 21: 36).

719

Je! Biblia husema nini kuhusu maisha ya Yesu ya sala?

Injili zinashuhudia kwamba mara nyingi Yesu alitafuta faragha kwa ajili ya kusali. Injili ya Luka inasema kwamba Yesu aliweka utaratibu maalum wa kusali kabla ya matukio muhimu, yaani:

- Kabla Roho Mtakatifu hajashushwa juu yake (Luka 3: 21, 22),
- Kabla ya kuwachagua Mitume kumi na wawili (Luka 6: 12),
- Kabla ya Baba kumgeuza katika uwepo wa mashahidi kutoka duniani na kuzimu (Luka 9: 28-36),
- Kabla ya kuanza kwa mateso yake (Luka 22: 41-46),
- Kabla ya kufa msalabani (Luka 23: 46).

Ni vizuri kuzigatia hapa kwamba tayari Yesu alikwisha shukuru kabla hata ya ombi lake kujibiwa (Yohana 11: 41-42).

720

Je! Nini maana ya "Ombi la kuwaombea wengine"?

"Ombi la kuwaombea wengine" limeandikwa katika Yohana 17. Hii ni sala kuu ambayo Yesu alisali kabla ya mateso yake. Hapa alisali kwa ajili ya Mitume na kwa kusanyiko lijalo, na hivyo alitusalia na sisi pia: "Wala si hao tu ninaowaombea lakini na wale watakaoniamini kwa sababu ya neno lao. Wote wawe na umoja…" (Yohana 17: 20, 21).

721

Je! Tunaelewa nini kuhusu sala za Wakristo wa awali?

Wakristo wa awali walikuwa wakifanya sala za pamoja: "Hawa wote walikuwa wakidumu kwa moyo mmoja katika kusali, pamoja nao wanawake, na Mariamu mama yake Yesu, na ndugu zake" (Matendo 1: 14).

Visa vinavyoongelea matukio ya kufanyika kwa maombi ya kina vimeandikwa kuhusiana na matukio ya msingi na muhimu, kwa mfano uchaguzi wa Mathiya kama Mtume au kuwekwa wakfu kwa Mashemasi saba wa kwanza.

Mitume nao pia walikuwa wakiombewa na kusanyiko walipokuwa katika mazingira ya hatari (Matendo ya Mitume 12: 1-12).

→ ***Mashemasi:*** *tazama Swali la 470*

> "Na sisi tutadumu katika kuomba na kulihudumia lile Neno."
> **Matendo ya Mitume 6: 4**

722

Je! Tunapaswa kusali vipi?

Sala haifungwi na muundo wowote wa nje, walakini, umakini wa sala huweza kuendelezwa kwa kufunga macho, kukunja mikono, au kupiga magoti. Kwa mtindo huo, mwombaji hujiondoa katika shughuli ya maisha ya kila siku, na kutafakari na kuinama mbele za Mungu kwa unyenyekevu.

Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume huianza na kuimaliza siku yao kwa sala. Pia husali kabla ya kula. Wanaweza pia kumgeukia Mungu mara kwa mara katika siku ili kuhisi ukaribu wake na kutafuta msaada wake.

Katika jumuiya ya kifamilia, wazazi husali pamoja na watoto wao na hivyo huwafundisha kukuza na kuendeleza maisha yao binafsi ya sala.

723

Je! Nini maudhui ya sala?

Maudhui ya sala ni kusifu, kushukuru, dua, na kufanya maombezi kwa ajili ya watu wengine.

724

Je! Nini msingi wa kusujudu na kuabudu?

Uelewa wa ukuu wa Mungu huwasukuma wanadamu kumwabudu na kumsifu yeye: "Njoni, tuabudu, tusujudu, tupige magoti mbele za Bwana aliyetuumba" (Zaburi 95: 6).

725

Je! Ni kwa ajili ya vitu gani tunarudisha shukrani zetu pale tunaposali?

Pale tunaposali, tunarudisha shukrani kwa ajili ya kila kitu ambacho tumepewa kwa wema wa Mungu: neno, neema, na sakramenti, pamoja na chakula, mavazi, na sehemu ya kulala.

726

Je! Ni dua gani tunamletea Mungu?

Tunamletea Mungu mahitaji yetu yote katika dua zetu. Dua hizi ni pamoja na kuhifadhiwa katika imani, ulinzi wa malaika, au msaada katika maisha ya

kila siku. Dua ya msingi kabisa ni ile inayohusu kurudi kwa Kristo kulikowadia na shauku yetu ya kukubaliwa kwa imani katika tukio hilo.

727

Je! Kwanini tunawaombea wengine?

Kuwaombea wengine ni udhihirisho wa upendo wetu kwa jirani yetu. Kuwaombea wengine hakukomei kwa watu wa familia yetu au kusanyiko letu pekee, bali huweza kujumuisha wale wote wanaohitaji msaada wa Mungu, ama hapa duniani au kuzimu.

728

Je! Nini matokeo ya sala?

Sala huimarisha imani na kumwamini Mungu, na huleta uhakika wa ulinzi wa Mungu. Baada ya kusali, mwombaji huwa na uhakika kwamba mahitaji yake yote sasa yapo mkononi mwa Mungu: "Umkabidhi Bwana njia yako, pia umtumaini, naye atafanya" (Zaburi 37: 5).

729

Je! Tunamaanisha nini tunapoongelea kuhusu "utayari wa kutoa sadaka na kujitolea"?

Kwa ujumla neno "utayari wa kutoa sadaka na kujitolea" hurejelea shauku ya ndani ya mtu ya kutumia karama na talanta zake kwa manufaa ya wengine na hata kuweka kando maslahi yake kwa ajili ya lengo hili.

730

Je! Watu humaanisha nini wanapoongelea kuhusu "sadaka na dhabihu"?

Katika lugha ya kawaida, "dhabihu" ni sadaka zinazotolewa kwa Mungu. Pia huweza kueleweka kama matendo ya kibinadamu yanayofanywa katika kuwahudumia wengine. Mali ya fedha ambayo hutolewa kwa lengo la kidini vivyo hivyo ni "dhabihu" katika maana ya kidini.

731

Je! Tunazielewaje dhabihu zetu?

Tunazielewa "dhabihu zetu" kuwa karama na talanta, muda, na nguvu inayotumika katika huduma ya Mungu na kazi yake. Vivyo hivyo, ni dhabihu pale tunapoacha kufanya jambo fulani kwa manufaa ya kazi ya Mungu.

Hata juhudi ya kuacha kufaya jambo fulani kwa manufaa ya kazi ya Mungu ni dhabihu

Waaminio pia wanahisi hitaji la kudhihirisha shukrani na upendo wao kwa Mungu kwa kumletea mali zinazoshikika (dhabihu), inaweza kuwa katika mfumo wa fedha au mali za

kiasili. Kulingana na Malaki 3: 10, tunapaswa kuleta "zaka" katika kanisa la Bwana. "Zaka" huweza kutumika kama mwongozo kwa washiriki katika matoleo yao.

732

Je! Dhabihu ilikuwa na umuhimu gani katika agano la kale?

Dhabihu iikuwa na umuhimu mkubwa sana katika agano la kale. Kupitia dhabihu yao, watu walitafuta kurudisha shukrani, kujitenga na adhabu ya Mungu, au kutafuta upananisho.

Dhabihu zilifanywa katika namna nyingi tofauti. Sheria ya Musa ilielezea kinagaubaga maelezo yote ya ibada ya kutoa dhabihu (Mambo ya Walawi 1-7).

→ ***Agano la kale:***
tazama maelezo ya Swali la 175

→ ***Sheria ya Musa:***
tazama Swali la 272 na kuendelea.

733

Je! Nini umuhimu wa dhabihu katika agano jipya?

Ibada ya kutoa dhabihu ya Agano la Kale, ambayo ilitumika kuwapatanisha wanadamu na Mungu, ilipoteza umuhimu wake kwa sababu ya dhabihu ya Kristo (Waebrania 8-10). Kwa maana ya Agano Jipya, dhabihu huhusisha kuishi maisha kulingana na injili. Hivyo basi Mtume Paulo aliwasihi Wakristo "itoeni miili yenu iwe dhabihu iliyo hai, takatifu, ya kumpendeza Mungu" (Warumi 12: 1).

→ ***Agano jipya:***
tazama maelezo ya Swali la 175

"Basi, ondoleo la hayo [dhambi] likiwapo, Hapana toleo tena kwa ajili ya dhambi."
Waebrania 10: 18

734

Je! Nani ni mfano mkubwa zaidi wa utayari wa kujitoa?

Yesu Kristo ni mfano mkubwa zaidi wa utayari wa kujitoa. Kwa ajili ya upendo wake kwa wanadamu, alijitoa kama sadaka na dhabihu.

Licha ya kwamba hakuna sadaka nyingine inayoweza kufananishwa na dhabihu ya Bwana, walakini utayari wake wa kujitoa ni kielelezo kinachotuita tumfuate yeye.

"Hivyo mfuateni Mungu kama watoto wanaopendwa; mkaenende katika pendo, kama Kristo naye alivyowapenda ninyi tena akajitoa kwa ajili yetu, sadaka na dhabihu..."
Waefeso 5: 1-2

735

Je! Nini msingi wa utayari wetu wa kujitoa?

Dhabihu katika maana ya Kikristo haipaswi kuwa wajibu wa lazima. Haipaswi kufanyika kwa kutegemea kupata manufaa fulani. Badala yake, utayari wa kujitoa unapaswa kutokana na imani, shukrani, na katika mwelekeo wa Mungu.

736

Je! Ni jinsi gani utayari wa kujitoa hudhihirishwa katika maisha ya kusanyiko?

Utayari wa kujitoa hudhihirishwa moja kwa moja katika maisha ya kusanyiko: washiriki wengi hutoa sehemu ya muda wao wa mapumziko, nguvu zao, na talanta zao katika huduma ya kusanyiko bila ya malipo yo yote. Wengi wao hutenda kazi katika shughuli za muziki na mafundisho ya Kanisa. Katika baadhi ya mazingira, watumishi pia huweza kutenda kazi kwa kujitolea.

737

Je! Nini maana ya kujitoa kiroho?

"Kujitoa kiroho" ni pale mtu anapoyaweka mapenzi yake chini ya mapenzi ya Mungu na kuruhusu kuongozwa na kile kinachompendeza Mungu.

738

Je! Kuna uhusiano gani kati ya sadaka na baraka?

Kimsingi, wanadamu huweza tu kuleta sadaka kwa sababu Mungu amekwisha kuwabariki hapo kabla. Hivyo, sadaka hizi ni udhihirisho wa shukrani yao kwa kile walichokipokea.

Katika kuleta sadaka yoyote, tabia ya moyo ni kigezo cha msingi. Endapo sadaka italetwa kwa moyo wa shukrani na upendo, baraka itafuatana nayo. Jambo hili huweza kudhihirika katika maisha ya kidunia, kwa mfano katika ustawi wa kiasili. Hata hivyo, mara nyingi baraka huwa katika mtindo wa kiroho, ambayo huhusisha kuleta wokovu mtakatifu unaotokana na dhabihu ya Kristo (Waefeso 1: 3-7).

> "Lakini nasema neno hili, apandaye haba atavuna haba; apandaye kwa ukarimu atavuna kwa ukarimu. Kila mtu na atende kama alivyokusudia moyoni mwake, si kwa huzuni, wala si kwa lazima; maana Mungu humpenda yeye atoaye kwa moyo wa ukunjufu. Na Mungu aweza kuwajaza kila neema kwa wingi, ili ninyi, mkiwa na riziki za kila namna siku zote, mpate kuzidi sana katika kila tendo jema."
> **2 Wakorintho 9: 6-8**

739

Je! Ndoa ni nini?

Ndoa ni umoja wa milele kati ya mwanamume na mwanamke, kama impendezavyo Mungu, na ambayo baraka yake huwa juu yake. Ndoa pia ni msingi wa familia. Inajengwa juu ya

kiapo cha wazi cha uaminifu ambacho hutolewa kwa hiari na wenza wote wawili. Kupendana kwa dhati na kuaminiana ni vigezo vya msingi katika mafanikio ya ndoa.

Ndoa ya wake wengi iko kinyume na mafundisho na mapokeo ya Kikristo.

740

Je! Tunaweza kupata nini kuhusu ndoa kutoka tukio la uumbaji?

"Mungu akaumba mtu kwa mfano wake, kwa mfano wa Mungu alimwumba, mwanamume na mwanamke aliwaumba. Mungu akawabarikia, Mungu akawaambia, Zaeni, mkaongezeke, mkaijaze nchi, na kuitiisha" (Mwanzo 1: 27-28). – Hivyo mwanamume na mwanamke wote wameumbwa kwa mfano wa Mungu. Wanatofautiana ila mbele za Mungu wanafanana, wote kwa pamoja hubarikiwa na Mungu.

Wanadamu wameumbwa ili wawe katika hali ya uwenza. Mwanamume na mwanamke walio katika ndoa wote wamepata mwenza ambaye huwajali na kuwasaidia. "Bwana Mungu akasema, Si vema huyo mtu awe peke yake, nitamfanyia msaidizi wa kufanana naye" (Mwanzo 2: 18).

Kwa kuingia katika ndoa, mwanamume na mwanamke wanaungana na kuwa mwili mmoja unaopaswa kudumu maisha yao yote: "Kwa hiyo mwanamume atamwacha baba yake na mama yake naye ataambatana na mkewe, nao watakuwa mwili mmoja" (Mwanzo 2: 24).

741

Je! Nini umuhimu wa baraka ya ndoa?

Baraka ya ndoa inaweza kuwa na matokeo mbalimbali: Inaleta nguvu kwa ajili ya upendo na uaminifu unaopaswa kuwepo kila siku za maisha yao, inaendeleza utayari wa kutumikiana, kusaidiana na kuelewena, na inawawezesha wenza kusameheana na kupatana katika tofauti zao. Hata hivyo, baraka iliyopokewa huweza kudhihirika endapo tu wenza wataenenda jinsi iwapasavyo.

→ ***Matendo ya baraka, baraka ya ndoa:*** *tazama Swali la 660 na kuendelea, 671*

742

Je! Imani ya Kikristo ina umuhimu gani kwa mafanikio ya ndoa?

Wenza wanapaswa kufikia makubaliano ya pande zote mbili kuhusu mambo ya kiimani. Hata hivyo, ukweli ya kwamba wenza wote ni Wakristo si kigezo cha kuwa na ndoa yenye amani na mafanikio.

Maswali yao yote kuhusu maisha yao ya pamoja yanapaswa kujadiliwa na kupewa majibu kabla ya ndoa, hasa pale mwenza mmoja ni wa utamaduni mwingine, dini nyingine, au imani nyingine.

743

Je! Nini umuhimu wa tendo la ndoa kwenye ndoa?

Endapo ridhaa ya pande zote mbili na upendo wa kweli utadumu kati ya wenza, tendo la ndoa linaweza kuwa kiungo muhimu ndani ya ndoa na

huweza kuchangia ustawi wa wenza wote wawili. Tendo la ndoa katika ndoa linapaswa kufanyika kwa kuheshimiana, kwa hisia, na kwa kuelewana.

744

Je! Kanisa Jipya la Kimitume linasema nini kuhusu kupanga uzazi?

Kupanga uzazi ni uamuzi wa wenza wote wawili. Walakini, Kanisa linapinga matumizi ya njia zote za kuzuia mimba za kuua kiumbe au yai ambalo tayari limeshapevushwa. Kanisa linakubali kitendo cha kupandikizwa mimba kwa njia isiyo halisi, hata hivyo, linapinga namna zozote ambazo uhai huweza kuharibiwa kupitia uamuzi wa kibinadamu.

745

Je! Kanisa Jipya la Kimitune linasema nini kuhusu mtu kutimiza wajibu wa kazi yake na wa jamii yake?

Amri Kumi hutoa mwongozo kwa ajili ya mtu kutimiza majukumu ya kazi yake na ya jamii yake.

Ni wajibu wa Mkristo kuchangia kwenye maendeleo ya jamii. Kila mtu anawajibika katika hili.

> "Wapeni wote haki zao; mtu wa kodi, kodi; mtu wa ushuru, ushuru... "
> **Warumi 13: 7**

746

Je! Ni jinsi gani Kanisa Jipya la Kimitume hutimiza wajibu wake kwa jamii?

Ndani ya wigo wa nafasi na kazi yake, Kanisa Jipya la Kimitume husaidia kuendeleza mambo mema. Kanisa Jipya la Kimitume hutetea amani katika dunia, huomba upatanisho, na husisitiza msamaha. Kanisa linapinga aina zote za vurugu.

747

Je! Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume wanashiriki kwenye shughuli za umma?

Ndio, Wakristo wa Kanisa Jipya la Kimitume wanajishughulisha katika maisha ya umma. Kanisa halitoi ushawishi wowote kwa washiriki wake kuhusu maoni yao au shughuli zao za kisiasa.

Kanisa Jipya la Kimitume linawasihi washiriki wake kuwatendea watu wote—licha ya nafasi zao katika jamii, umri, lugha, au tofauti nyingine zozote—kwa heshima na uvumilivu.

748

Je! Kanisa Jipya la Kimitume linasema nini kuhusu serikali?

Kanisa Jipya la Kimitume linasisitiza umuhimu wa mahusiano ya wazi na endelevu kati yake na serikali pamoja na mamlaka za umma. Kanisa halifungamani na upande wowote wa siasa. Shughuli zake zote zinazingatia sheria za kila nchi husika, kulingana na Warumi 13: 1: "Kila mtu na aitii mamlaka iliyo kuu; kwa maana

hakuna mamlaka isiyotoka kwa Mungu; na ile iliyopo imeamriwa na Mungu." Jambo hili hukubali kwamba hata mamlaka ya serikali inaendana na amri takatifu.

Kanisa linatimiza wajibu wake chini ya sheria na taratibu za nchi husika linapotenda kazi. Kwa mantiki hiyo, linategemea pia maamuzi yake kuheshimiwa na kutambulika.

→ ***Uhusiano na mamlaka:*** *tazama Kanuni ya Kumi ya Imani*

749

Je! Kanisa Jipya la Kimitume lina mahusiano gani na makanisa, madhehebu, na dini nyingine?

Kanisa Jipya la Kimitume na washiriki wake wanaheshimu shughuli za kidini za watu wengine na hujizuia kutoa kauli za matusi kuhusu wale walio wa imani tofauti, dini tofauti, na madhehebu tofauti. Wanafanya juhudi kuwa na uhusiano mzuri na wa amani uliojengwa katika msingi wa kuheshimiana. Kanisa linapinga aina zote za misimamo mikali ya kidini.

Katika maongezi na makanisa mengine ya Kikristo—licha ya kutofautiana katika mafundisho—msisitizo utawekwa katika yale masuala ya imani ya Kikristo yanayofanana.

750

Je! Kanisa Jipya la Kimitume linajitoaje kwa ajili ya shughuli za kijamii?

Kanisa Jipya la Kimitume limejitoa kwa ajili ya injili. Hivyo, linaelewa wajibu wake wa kujihusisha na shughuli za kutoa misaada ambayo huwanufaisha watu wote bila kuzingatia tofauti za kibinadamu. Kazi hii inafanywa na watu wengi katika kusanyiko waliojitoa kwa hiari yao, bali pia kwa msaada wa mali.

Ndani ya wigo wa uwezo wake, Kanisa linaandaa, linaendeleza, na kusaidia mipango isiyo ya faida ya kutoa misaada, taasisi, na kampeni za kutoa misaada duniani kote. Kanisa pia linafanya kazi kwa ushirikiano na mashirika yasiyo ya kiserikali ya misaada.

NEW APOSTOLIC CHURCH

KANUNI YA KANISA JIPYA LA KIMITUME

Kanuni ya Kwanza ya Imani:
Namwamini Mungu, Baba, Mwenyezi, Muumba wa mbingu na nchi.

Kanuni ya Pili ya Imani:
Namwamini Yesu Kristo, Mwana pekee wa Mungu, Bwana wetu, ambaye mimba yake ilitungwa kwa uwezo wa Roho Mtakatifu, akazaliwa na bikira Maria, akateswa na Pontio Pilato, akasulubiwa, akafa, na akazikwa, akaingia katika milki ya wafu, na siku ya tatu akafufuka katika wafu, na akapaajuu mbinguni. Ameketi katika mkono wa kuume wa Mungu, Baba Mwenyezi, ambapo atarudi akitokea hapo.

Kanuni ya Tatu ya Imani:
Namwamini Roho Mtakatifu, kanisa moja takatifu la kimitume, la ulimwengu wote, jumuiya ya watakatifu, msamaha wa dhambi, ufufuo wa wafu, na uzima wa milele.

Kanuni ya Nne ya Imani:
Naamini kwamba Bwana Yesu analiongoza kanisa lake na hivyo akawatuma Mitume wake, na hata siku ya kurudi kwake bado anawatuma na mamlaka ya kufundisha, kusamehe dhambi katika jina lake, na kubatiza kwa maji na Roho Mtakatifu.

Kanuni ya Tano ya Imani:
Naamini kwamba wale waliochaguliwa na Mungu kwa ajili ya utumishi wanatawazwa na Mitume pekee, na mamlaka hiyo, baraka, na utakaso kwa ajili ya kazi yao ya utumishi hutoka kwa utumishi wa Utume.

Kanuni ya Sita ya Imani:
Ninaamini ya kwamba Ubatizo Mtakatifu wa maji ni hatua ya kwanza ya kuzaliwa upya kwa mwanadamu katika Roho Mtakatifu, na kwamba mtu aliyebatizwa anaasiliwa katika ushirika wa wale wanaomwamini Yesu Kristo na wanaomshuhudia kama Bwana.

Kanuni ya Saba ya Imani:
Ninaamini ya kwamba Ushirika Mtakatifu ulianzishwa na Bwana mwenyewe kwa ukumbusho wa dhabihu halali, iliyoletwa mara moja, na mateso makali na mauti ya Kristo. Uhalali wa kushiriki Ushirika Mtakatifu huanzisha ushirika wetu na Yesu Kristo, Bwana wetu. Husherehekewa kwa mkate usiotiwa chachu na divai; ambapo vyote vinapaswa kutakaswa na kutolewa na mtumishi aliyeidhinishwa na Mtume.

Kanuni ya Nane ya Imani:
Ninaamini ya kwamba wale waliobatizwa kwa maji wanapaswa, kupitia Mtume, kupokea karama ya Roho Mtakatifu ili kupata uwana wa Mungu na hivyo kuwa kigezo cha kuwa limbuko.

Kanuni ya Tisa ya Imani:
Ninaamini ya kwamba Bwana Yesu atarudi kwa jinsi ile ile aliyopaa juu mbinguni na kwamba atawachukua kwake malimbuko wa wafu na walio hai ambao wametumaini na kuwa tayari kwa ajili ya kurudi kwake; ya kwamba baada ya ndoa huko mbinguni atarudi duniani pamoja nao kuanzisha ufalme wa amani, na kwamba watatawala pamoja naye kama makuhani wa kifalme. Baada ya kuhtimishwa kwa ufalme wa amani, atafanya Hukumu ya Mwisho. Kisha Mungu ataumba mbingu mpya na nchi mpya na kukaa na watu wake.

Kanuni ya Kumi ya Imani:
Ninaamini ya kwamba nina wajibu wa kutii mamlaka za kidunia ikiwa hakuna sheria zozote za Kiungu zitakazovunjwa.

Amri Kumi

(Kutoka 20: 2-17; Kumbukumbu la Torati 5: 6-21)

Amri ya Kwanza
Mimi ni Bwana, Mungu wako. Usiwe na miungu mingine ila mimi.

Amri ya Pili
Usilitaje bure jina la Bwana, Mungu wako, maana Bwana hatamhesabia kuwa hana hatia mtu alitajaye jina lake bure.

Amri ya Tatu
Ikumbuke siku ya Sabato uitakase.

Amri ya Nne
Waheshimu baba yak na mama yako; siku zako zipate kuwa nyingi katika nchi upewayo na Bwana, Mungu wako.

Amri ya Tano
Usiue.

Amri ya Sita
Usizini.

Amri ya Saba
Usiibe.

Amri ya Nane
Usimshuhudie jirani yako uongo.

Amri ya Tisa na Kumi
Usiitamani nyumba ya jirani yako.
Usimtamani mke wa jirani yako; wala mtumwa wake, wala mjakazi wake, wala ng'ombe wake, wala punda wake, wala cho chote alicho nacho jirani yako.

Sala ya Bwana

(Kulingana na Mathayo 6: 9-13)

“Baba yetu uliye mbinguni
Jina lako litukuzwe.
Ufalme wako uje.
Mapenzi yako yatimizwe
Hapa duniani kama huko mbinguni.
Utupe leo riziki yetu.
Utusamehe deni zetu,
Kama sisi nasi tuwasamehevyo wadeni wetu.
Na usitutie majaribuni,
Lakini utuokoe na yule mwovu.
Kwa kuwa ufalme ni wako, na nguvu, na utukufu, hata milele.
Amina."

Orodha ya maneno muhimu

Maneno muhimu	Namba ya Swali
Adhabu ya kifo	331, 339
Agano – agano la kale, agano jipya	57, 163, 175, 256, 263, 265, 271, 277, 294, 327, 427, 497, 509, 517, 732, 733
Agano jipya *tazama "Agano, agano la kale na jipya"*	
Agano Jipya	12, 15, 16, 18, 22, 25, 30
Agano la kale *tazama "Agano, agano la kale na jipya"*	
Agano la Kale	15-17, 19, 25, 30
Akili	81, 234-238
Alama	498, 503, 564, 575
Amani	167, 363, 691, 746
Amani – kutangazwa kwa amani	644, 652, 702
Amina	642
Amri *Tazama pia: "Amri mbili za upendo"*	4, 87, 138, 155, 223, 233, 264, 271, 277, 280-282, 284-286, 292-298, 373, 745
Amri	
Amri Kumi	292-296, 745
Amri mbili za upendo	138, 155, 277, 282
Andiko la kukiri / Ushuhuda Mkuu	604
Apokrifa	20, 21
Askofu	445, 52
Baba wa kanisa	590, 591
Baba wa Kimitume na Baba wa Kanisa	590, 591
Baraka	63, 259-267, 269, 270, 327, 416, 660-662, 666, 679, 738
Baraka ya kiroho	267, 268
Baraka ya kuhitimisha, Baraka ya kumalizia	679, 680
Baraka ya ujauzito	683, 684
Baraza	33, 65, 398, 587, 598
baraza	15
Bibi arusi wa Kristo / kusanyiko la bibi arusi	194, 195, 214, 249, 251, 387, 401, 402, 405, 408, 409, 428, 450, 455, 555, 561-567, 570, 571, 574, 635
Biblia / Maandiko Matakatifu	6, 12-16, 19, 20, 22-27, 71, 72, 96, 115, 292, 360, 533, 545, 587, 596, 623
Bustani ya Edeni	68, 87, 223, 224
Bwana	30, 37, 106, 107, 111, 113, 135, 143, 144, 187, 292, 300, 301, 330, 534, 547
Canon	15, 587
Chakula cha ukumbusho	37, 496, 499
Christos	111
Concupiscence	227, 576
Consubstantiation	503
Decalogue	292

Dhabihu	269, 614, 713, 729-731, 735-738
Dhabihu – agano la kale na jipya	732, 733
Dhabihu ya Kristo, *tazama pia: "Kusulubiwa"*	37, 66, 90, 98, 99, 174, 175, 177-179, 181-183, 216, 247, 266, 372, 421, 424, 504, 543, 544, 548, 646, 648, 709
Dhambi	89, 97, 132, 177, 181, 216, 225-227, 229-233, 241, 247, 262, 298, 303, 333, 351, 362, 363, 490, 507, 532, 653
Dhambi – kuipenda dhambi (concupiscence)	227, 576
Dhamira	234-236
Dhehebu	365, 407, 410, 668, 749
Dhiki kuu – kipindi cha dhiki kuu	568-574
Dhmabi ya asili	377, 476, 481, 482, 484
Dini , nyingine	594, 749
Edeni *tazama: "Bustani ya Edeni"*	
Eskatolojia	37, 40, 49, 549 (concerning the doctrine of future things, see also: 550-581)
Familia	722, 727, 739, 744
Gethsemane	164
Haki ya Mungu	59, 117, 230
Hali ya Kimitume	381, 385, 386, 408
Hali ya kuwa na dhambi	629
Hali ya utatu	62, 197, 198, 490, 617, 679
Harakati za uamsho	602
Hatia	229, 230, 236, 298, 333, 337, 631, 638, 652
Hekalu	118, 175
Hekima	69, 86, 128
Hekima ya Mungu	55, 230
Heri tisa za Yesu	148, 149
Historia ya wokovu	40, 119, 243-245, 549, 707,
Hubiri la Mlimani	148, 149, 289, 315, 344, 530, 718
Huduma ya jeshi	331
Huduma ya kichungaji	688-690, 692
Huduma ya kichungaji – kuwajali wanaokufa na wafiwa	702-705
Huduma ya kichungaji – wagonjwa	690
Huduma ya kichungaji – watoto na vijana	693, 700, 701
Hukumu	37, 315, 355, 579, 580
Hukumu ya Mwisho	37, 532, 579-581
Ibada	418-420, 471
Ibada takatifu	269, 321, 366, 378, 613-623, 625, 681, 682
Ibada takatifu – ibada takatifu isiyo na sakramenti	657
Ibada takatifu – katika Agano la Kale	614
Ibada takatifu – katika makusanyiko ya	615, 616, 618

awali ya Kikristo	
Ibada takatifu – kwa ajili ya wafu	545, 659
Ibada takatifu – matendo ya baraka	675
Ibada takatifu – muziki	614, 678
Ibada takatifu – sala	617
Ibada takatifu – utoaji sakramenti	659, 675
Ibada takatifu kwa watoto	697
Ibilisi / Shetani	74, 78, 131, 132, 220, 222, 223, 362, 437, 568, 572, 573, 576, 578, 646, 709
Ibrahimu	255, 263
Idhini, Takatifu	48, 204, 205, 268, 404, 440, 473, 479, 486, 491, 515, 516, 522, 524, 525, 529, 530, 605, 658
Idhini, Takatifu – kuwekewa mikono na Mtume	205, 378, 475, 515, 524, 525, 548, 605, 655
Idhini, Takatifu – matokeo	476, 530
Idhini, Takatifu – utoaji	205, 440, 525, 548, 655, 656
Idhini, Takatifu – vigezo	523, 526, 527
Ijumaa Kuu	372, 706, 709
Ijumaa Kuu	709
Imani	10, 11, 26, 142, 234, 235, 239-241, 716
Immanueli	95, 115
Injili	15, 120, 137, 150, 151, 214, 237, 258, 259, 274-277, 358, 427, 455, 459, 543, 547, 550, 555, 583, 588, 619, 626
Injili – kusambaza, kutangaza	183, 198, 358, 372, 392, 395, 425, 443, 455, 459, 468, 547, 577, 582-584, 588, 601, 619, 626, 677
Isiyo na mwili	80
Isiyoharibika	559
Israeli	4, 17, 30, 57, 95, 138, 175, 255, 256, 263, 264, 294, 373, 427, 530
Jamii, maisha ya umma	357, 593, 745-750
Jehanamu	74, 437, 457, 533
Jengo la kanisa – kulitakasa	661, 673
Jengo la kanisa – kuondoa utakaso	674
Jina la Mungu	308-313
Jina la Mungu	309-312
Jina la Mungu – matumizi mabaya	308, 309, 313
Jina la Mungu – utumiaji mbaya	292, 313, 314
Jipya la Kimitume, Kanisa Jipya la Kimitume	23, 36-40, 371, 387, 403, 404, 420, 452, 492, 500, 607-609, 746-750
Jumapili – siku ya kupumzika	317, 320, 321
Jumapili ya Mitende	708
Jumapili ya Mitende	160, 706, 708
Jumuiya ya watakatifu	34, 37, 43
Kanisa – Makanisa ya Magharibi na Mashariki	593
Kanisa – Matengenezo	595-598
Kanisa Katoliki la Kimitume	604, 606, 607, 609

Kanisa la Yesu Kristo	37, 43, 44, 135, 365-410, 418, 450, 456-458, 481, 493, 562, 569, 712
Kanisa la Yesu Kristo – hali kuwa ulimwenguni kote	37, 381, 384, 386, 408
Kanisa la Yesu Kristo – hali ya kimitume	37, 381, 385, 386, 408
Kanisa la Yesu Kristo – Kiongozi	369
Kanisa la Yesu Kristo – kuanzishwa, taasisi	368, 372
Kanisa la Yesu Kristo – majukumu	370, 387
Kanisa la Yesu Kristo – rejeo za kanisa la Kristo	373
Kanisa la Yesu Kristo – tabia za kanisa (notae ecclesiae)	37, 381, 386, 408
Kanisa la Yesu Kristo – ukuaji	390-392, 395-397, 593
Kanisa la Yesu Kristo – ulinzi	569
Kanisa la Yesu Kristo – umoja	37, 381, 382, 386, 408
Kanisa la Yesu Kristo – utakatifu	37, 381, 383, 386, 408
Kanisa la Yesu Kristo, linaloonekana	378, 380
Kanisa la Yesu Kristo, lisiloonekana	377, 379
Kanuni	29-40, 677, 699
Kanuni – Apostolicum	33, 34, 40
Kanuni – Nicaea-Constantinople	33, 35, 590
Kanuni ya dhahabu	288-290
Kanuni ya Kimitume	33, 34, 40
Kanuni za Imani *Tazama "Kanuni ya Kanisa Jipya la Kimitume"*	
Kanuni, kanisa Jipya la Kimitume	36-50
Karama, kiroho	327
Katoliki	34, 35, 593, 598
Kazi kuu	37, 64, 159, 256, 392, 403, 421, 434, 447, 486
Kazi ya Bwana ya ukombozi	386, 387, 408, 451, 455
Kazi ya kimishonari	392, 393, 403, 434, 447, 584, 600, 601
Kazi ya kiutumishi	467
Kazi ya Yesu ya kufundisha	133, 134, 139
Kiapo cha kipaimara	665-667
Kiapo, muundo wa kiapo	315
Kijamii, mazingira ya kijamii	326, 407, 750
Kiongozi wa vijana, huduma ya vijana	700, 701
Kipaimara	377, 662-666, 675, 699
Kitu	503
Ktazama nyakati mbaya	307
Kuabudu miungu wengi	302
Kuabudu Mungu mmoja	53, 302
Kuandaliwa kiroho	460
Kuanguka katika dhambi	88, 89, 215, 223-228, 244, 482
Kuapa	315
Kuasiliwa	662, 668, 669
Kubadilishwa	7, 554, 558-560, 566

Kufanyika mwili	539
Kufanyika mwili kwa Mungu	90, 94, 100, 102, 103, 121, 124, 177, 203
Kufanywa upya kwa mtu	37, 529
Kufuru	168, 313
Kugeuzwa	105, 180
Kuhani	116, 118, 414, 452, 469, 655, 661
Kuhani mkuu	118, 161, 165, 166, 168-170, 176, 188
Kuhesabiwa haki	225, 278
Kuhesabiwa haki mbele za Mungu	278, 429, 485, 542
Kuhukumiwa kwa Yesu	168, 169, 173
Kuidhinisha watoto	527, 658
Kuingia Yerusalemu	117, 160, 161, 708
Kuipenda dhambi (concupiscence)	227, 576
Kujifunua kwa Mungu	6
Kujiua	335
Kukakamia	389, 458
Kukamatwa kwa Yesu	165, 166
Kukaribia kufa	702, 703
Kukataa	166
Kukatazwa kwa sanamu	304, 305
Kukiri (dhambi)	691
Kukiri (imani)	29, 36, 400, 603
Kukwepa kodi	352
Kuleta wokovu *Tazama pia "Wafu – ukombozi, kutoa sakramenti, msaada kwa ajili ya wafu"*	588
Kulitangaza neno *Tazama pia "neno la hubiri"*	408, 431, 432, 623, 625
Kuloga	307
Kumbukumbu za ndoa – baraka za kumbukumbu za ndoa	661, 662, 672
Kumcha Mungu	27, 269,307
Kumependa adui yako	174
Kumfuata Kristo	259, 368, 382, 453, 465, 561, 628, 734
Kumiminwa kwa Roho Mtakatifu	209, 210, 388, 518-520, 712
Kumkufuru Roho Mtakatifu	653
Kumpenda Mungu	57, 76, 81, 99, 154, 156, 204, 225, 258, 281, 283, 530, 646, 680
Kumsifu Mungu	641
Kumwabudu Mungu	301-303, 307, 321, 366, 370, 409, 622, 673, 717, 723, 724
Kumwamini Mungu	1, 9-11, 28, 53, 186, 240-242, 250, 274, 278, 279
Kunawa mikono kwa Pilato	170
Kunyakuliwa juu kwa Mungu	194, 556, 558-561, 566, 574
Kunyakuliwa kwa bibi arusi wa Kristo	195, 635
Kuondoa utakaso	674
Kuosha miguu	159
Kupakwa mafuta	521, 522

Kupandikiwa, isiyo halisi	744
Kupandisha pepeo / kupiga ramli	79, 307, 540
Kupandisha pepo	79, 540
Kupatanishwa na Mungu	99, 116, 118, 137, 181, 182, 242, 266, 276, 278, 426, 430, 646
Kupigwa mijeredi	170
Kupinga-Matengenezo	598
Kurudi Kristo – mchungaji mwema	158
Kurudi kwa Bwana – ahadi	159, 196, 203, 214, 551, 554, 555, 718
Kurudi kwa Bwana / Kurudi kwa Kristo	7, 18, 34-37, 49, 157, 194, 195, 201, 202, 214, 249, 251, 275, 386, 401, 402, 405, 409, 424, 428, 433, 442, 447, 450, 455, 456, 473, 512, 530, 542, 550-553, 556-563, 565, 568, 604, 619, 635, 681, 685, 689, 726
Kurudi kwa Kristo – kipindi katika wakati	552-554, 556
Kurudisha sifa kwa Mungu	641
Kusanyiko	18, 290, 291, 365-367, 373, 388, 390, 403, 432, 554, 582, 583, 613
Kusanyiko – huduma ya kichungaji	442, 445, 446, 453, 460, 468, 469, 626, 692, 736
Kushiriki ibada takatifu	681, 682
Kushiriki katika wokovu	38, 327
Kushukuru, matoleo ya shukrani	269, 713, 738
Kustaafu	467, 471, 676
Kusulubiwa	170, 172, 174, 175, 709
Kutakasa	497, 503, 661, 673, 674
Kutokuamini	241, 541
Kutokuwa na kiasi	219, 361
Kutomtii Mungu	74, 221, 223, 225, 226, 264
Kutukana	357
Kuua katika vita	337
Kuua kwa kujihami	336
Kuua wanyama	340
Kuumega mkate	389, 495, 497, 620
Kuwafufua wafu	140, 144
Kuwajali walio karibu kufa	702
Kuweka mikono	205, 444, 463, 475, 515, 605, 665, 677
Kuwekewa mikono Kimitume	605
Kuwekwa wakfu *Tazama “Utumishi—kuwekwa wakfu”*	
Kuwepo kabla	100
Kuzaliwa upya	491, 528-530, 542, 561
Kuzimu	197, 537, 538, 541, 543-546, 702, 727
Laana	228, 260, 262, 264
Lawama kwa ajili ya mauti Yesu	173
Lengo la imani	550, 553-560, 563
Lituji	608
Logos	101, 431
Maandiko Matakatifu	

tazama "Biblia"	
Maandio Matakatifu – tafsiri	24, 25, 38, 407
Mafundisho ya kidini	698
Mafundisho, kanisa	694-696, 698, 699, 736
Mafunzo ya Mitume	389, 618, 619
Mafunzo ya Yesu	134, 148, 619
Maisha baada ya mauti	92, 531, 536
Maisha baada ya mauti / Maisha baada ya mauti ya kimwili *Tazama pia "Wafu" na "Wafu – ukombozi, kutoa wokovu, msada kwa ajili ya wafu"*	531, 536, 537, 541
Majaribu	78, 88, 131, 132, 223, 364, 639
Majina ya Kifalme ya Yesu	110-115
Majuto	650, 651
Malaika	73-77, 94, 100, 107, 122, 125, 131, 164, 187, 190, 551, 552, 711
Malaka ya funguo	437, 457, 459
Mali	80
Mali	349, 350, 352
Mali ya Mungu	279, 530, 565
Malimbuko, hali ya kuwa limbuko	37, 405, 428, 515, 530, 564, 565
Mamajusi	125
Mamlaka	37, 40, 748
Mamlaka *Tazama pia "Yesu Kristo – mamlaka" na "Mitume – mamlaka / wito"*	15, 37, 452, 460, 469
Maombezi *tazama "Sala—kuombea wengine"*	
Maono / ndoto	583
Maranatha	30, 196, 554
Marhamu ya nardo	161
Mariamu (Mama wa Yesu)	34-37, 94, 95, 107, 121-124, 127, 174, 203, 325, 721
Mashahidi wa ufufuo wa Kristo *tazama "Ufufuo wa Kristo – mashahidi"*	
Masihi	25, 112, 120, 207, 246, 522
Mataifa	173, 175, 256, 391, 438, 439, 583, 584, 590
Matengenezo	595-599, 616
Mateso	160
Mateso ya Wakristo	394, 396, 397, 582, 589
Mateso ya Yesu	160, 171, 172, 174, 177-180
Matoleo – "zaka"	731
Matoleo ya Shukrani	706, 713
Mauti	59, 81, 219, 223, 227, 363, 531-534, 702
Mauti, kimwili	89, 92, 531, 532, 536, 537, 541, 543, 559, 560, 686
Mauti, kiroho	89, 90, 99, 118, 227, 532

tazama "Biblia"	
Maandio Matakatifu – tafsiri	24, 25, 38, 407
Mafundisho ya kidini	698
Mafundisho, kanisa	694-696, 698, 699, 736
Mafunzo ya Mitume	389, 618, 619
Mafunzo ya Yesu	134, 148, 619
Maisha baada ya mauti	92, 531, 536
Maisha baada ya mauti / Maisha baada ya mauti ya kimwili *Tazama pia "Wafu" na "Wafu – ukombozi, kutoa wokovu, msada kwa ajili ya wafu"*	531, 536, 537, 541
Majaribu	78, 88, 131, 132, 223, 364, 639
Majina ya Kifalme ya Yesu	110-115
Majuto	650, 651
Malaika	73-77, 94, 100, 107, 122, 125, 131, 164, 187, 190, 551, 552, 711
Malaka ya funguo	437, 457, 459
Mali	80
Mali	349, 350, 352
Mali ya Mungu	279, 530, 565
Malimbuko, hali ya kuwa limbuko	37, 405, 428, 515, 530, 564, 565
Mamajusi	125
Mamlaka	37, 40, 748
Mamlaka *Tazama pia "Yesu Kristo – mamlaka" na "Mitume – mamlaka / wito"*	15, 37, 452, 460, 469
Maombezi *tazama "Sala—kuombea wengine"*	
Maono / ndoto	583
Maranatha	30, 196, 554
Marhamu ya nardo	161
Mariamu (Mama wa Yesu)	34-37, 94, 95, 107, 121-124, 127, 174, 203, 325, 721
Mashahidi wa ufufuo wa Kristo *tazama "Ufufuo wa Kristo – mashahidi"*	
Masihi	25, 112, 120, 207, 246, 522
Mataifa	173, 175, 256, 391, 438, 439, 583, 584, 590
Matengenezo	595-599, 616
Mateso	160
Mateso ya Wakristo	394, 396, 397, 582, 589
Mateso ya Yesu	160, 171, 172, 174, 177-180
Matoleo – "zaka"	731
Matoleo ya Shukrani	706, 713
Mauti	59, 81, 219, 223, 227, 363, 531-534, 702
Mauti, kimwili	89, 92, 531, 532, 536, 537, 541, 543, 559, 560, 686
Mauti, kiroho	89, 90, 99, 118, 227, 532

Mawakili wa siri za Mungu	24, 432
Mazingira, kijamii	326
Mazishi	469, 657, 685, 686
Mazishi ya Yesu	176
Mbinguni	34, 35, 37, 64, 190, 191, 457, 581, 633, 711
Mchungaji – utumishi	445, 452
Mchungaji, mwema	158
Mfalme wa amani	95, 117
Mfano wa Mungu	81-83, 86, 87, 740
Mia moja arobaini nan ne elfu	564, 565
Mifano ya Yesu	158
Mifano ya Yesu	150-157, 286, 288, 541, 553
Mikate	503, 506, 510
Milki ya wafu	34, 37, 73, 183, 537, 538, 543
Misheni	393, 486, 582, 583
Mitume – kufa kwa Mitume wa awali	394, 395
Mitume – kumi na wawili wa kwanza	435
Mitume – majukumu	387, 421, 424, 425, 430, 432, 433, 439, 440, 441, 453, 455, 461, 480, 486, 492, 524, 557, 619, 655
Mitume – mamlaka / wito	187, 401, 415, 421, 424, 425, 434, 451, 454, 464, 492
Mitume – Mitume wa awali	435, 436, 586
Mitume – ukaribu wa Yesu Kristo	159, 508
Mitume – utume	44, 159, 392, 422, 423, 425, 434, 447, 486
Miujiza ya asili	140, 145
Miujiza ya kulisha	140, 146
Miujiza ya tunu	140, 147
Miujiza ya Yesu tazama *“Yesu – miujiza”*	
Miungu, mingine *tazama “sanamu / kuabudu sanamu”*	
Mjenzi wa uumbaji mpya	66, 529
Mkate na divai	37, 378, 475, 497, 498, 503, 509
Mkombozi	4, 5, 66, 98, 107-109, 247, 413, 546, 649, 686
Mkutano wa Mtume	583
Mkuu – kusanyiko, wilaya	471, 676
Mkuu wa kusanyiko	445, 471
Mkuu wa Wilaya	471
Mpango wa Mungu wa wokovu	244, 249, 252, 641
Mpinga Kristo	220
Msaada kwa wafiwa	704, 705
Msalaba, Ishara ya msalaba	103, 172, 174, 181, 182, 276, 488
Msamaha *tazama: “Msamaha wa dhambi”*	645
Msamaha wa dhambi	34, 35, 37, 58, 106, 114, 118, 163, 187, 214, 225, 231, 266, 268, 274, 377, 401,

	402, 415, 421, 430, 455, 507, 511, 629, 644-649, 652
Msamaha wa dhambi – matokeo	652
Msamaha wa dhambi – utangazaji	424, 643, 644, 648
Msamaha wa dhambi –vigezo	649
Msamaria	155, 286-288
Msingi wa Maandiko	25
Mti wa ufahamu	81, 87, 223
Mtu asiyekufa, hali ya kutokufa	73, 78, 81, 91, 92, 531, 636, 685
Mtume	24, 37, 38, 44, 139, 159,162-167, 187, 190, 203, 205, 210, 214, 249, 256, 295, 372, 386, 387, 391, 392, 394, 399, 401-404, 413, 415, 421, 423-425, 432, 434, 439, 442, 444, 447, 450, 453, 455, 477, 480, 486, 492, 494, 508, 548, 554, 557, 603, 604, 606, 648
Mtume Mkuu, utumishi wa Utume Mkuu	452, 457-459, 611, 612
Mtume wa Wilaya, Msaidizi wa Mtume Mkuu	452, 460, 471, 659
Mtumishi – kuachishwa utumishi	467
Mtumishi – kujiuzulu utumishi	467
Mtumishi – kustaafu	467
Mtumishi – majukumu	468
Muhuri	565
Mungu – Mkamilifu	52, 60
Mungu – Mmoja	51-53, 61, 66
Mungu – Mtakatifu	52, 54
Mungu – Muumba	3, 5, 9, 34, 37, 41, 55, 56, 66-69, 84, 86, 87, 91, 101, 145, 301, 303, 318, 713
Mungu – Muweza wa yote	34, 35, 37, 52, 55, 141, 281, 315, 530, 641
Mungu – Mwenye haki	52, 59, 230
Mungu – Mwenye Rehema	52, 58
Mungu – upendo	57, 154, 225, 258, 283, 382, 530
Mungu – wa milele	51, 52, 56
Mungu, Baba	5, 28, 37, 41, 51, 64, 66, 67, 93, 101, 105, 129, 145, 413
Mungu, Mwana	5, 28, 37, 51, 64, 66, 93, 94, 100-102, 105, 106, 113, 121, 129, 135, 141, 175, 177, 198
Mungu, Roho Mtakatifu	5, 28, 37, 51, 64, 66, 100, 101, 197, 198
Musa	255, 271, 293, 310, 373
Muziki	614, 678
Mwana wa Adamu	114, 151, 157, 180
Mwanadamu – kiumbe mwenye mwili, nafsi na roho	78, 91, 531
Mwanadamu – wa mpito	228, 531
Mwana-Kondoo wa Mungu	97, 98, 564-566, 646
Mwenye dhambi, kutenda dhambi	59, 88-90, 99, 132, 173, 215, 225, 242, 277, 278, 373, 429, 482, 576

Mwili na damu ya Yesu	321, 377, 476, 503, 506, 509, 510, 659, 702
Mwili wa Kristo	374, 375, 397
Mwili wa ufufuo	92, 189, 559
Mwinjilisti	452
Mwinjilisti – injili	120
Mwinjilisti – makusanyiko ya awali	445
Mwinjilisti wa Wilaya	452
Mwisho wa dunia	447
Mwokozi	108, 125, 174, 186, 247, 558
Mzee wa Wilaya	452
Nabii	95, 116, 119, 207, 414, 610
Nafsi	91
Nafsi	73, 78, 80, 91, 92, 531, 532, 537, 541, 543, 544, 546
Ndama wa dhahabu	303
Ndoa	342-344, 346, 739-743
Ndoa – baraka ya arusi / baraka ya ndoa	347, 657, 662, 671, 741
Ndoa – kupanga familia	744
Ndoa ya mke mmoja	344
Ndoa ya Mwana-Kondoo / Ndoa huko mbinguni	37, 135, 195, 251, 405, 408, 502, 566, 567, 571, 574
Ndoa ya wake wengi	344
Neema ya Mungu	58, 59, 135, 137, 156, 240, 277-279, 427, 429, 542, 580, 682, 726
Neno la hubiri	11, 23, 148, 203, 233, 241, 377, 378, 455, 616, 623, 625-627
Neno la hubiri – matokeo	543, 547, 624, 626, 681
Neno la hubiri – wajibu wa wasikilizaji	628
Neno la Mungu	54, 71, 241, 250, 386, 613, 623,626, 627
Noeli	706, 707
Noeli	707
notae ecclesiae *tazama “Kanisa la Kristo – tabia zinazotofautisha”*	
Nuhu	226, 255, 373, 484, 536
Nyota ya Bethlehemu	125
Nyumba ya Mungu	365, 366, 673, 674
Ofisi ya Petro	187, 256, 372, 437, 457-459
Pasaka	317, 372, 706, 710, 711
Pasaka	710
Pasaka – sherehe ya Pasaka, chakula cha Pasaka	162, 163, 170, 494, 496, 708
Pentekoste	712
Pentekoste	209, 210, 372, 388, 391, 422, 443, 520, 582, 706, 712
Pepo	143
Petro	147, 166, 180, 187, 388, 435, 437, 438, 523, 583

Riba	352
Roho Mtakatifu	5, 13, 28, 37, 43, 51, 64, 66, 101, 122, 129, 193, 197-204, 206, 207, 209-213, 388, 400, 449, 486, 517-522, 524, 530, 587, 712
Roho Mtakatifu – karama	204, 205, 208, 210, 268, 401, 428, 440, 476, 515, 523-525, 530
Roho Mtakatifu – kazi	203, 207, 211-214, 587, 603
Roho Mtakatifu – kumiminwa	209, 210, 388, 518-520, 712
Roho Mtakatifu – kweli	199, 201, 211, 519
Roho Mtakatifu – matumda ya Roho Mtakatifu	363, 530
Roho Mtakatifu – Mfariji na Msaidizi	5, 28, 199, 200, 519
Roho Mtakatifu – Mjenzi wa uumbaji mpya	66, 529
Roho Mtakatifu – uwezo	122, 202, 204, 210, 530
Roho Mtakatifu – wadhifa	199
Roho, binadamu	91,92
Rushwa	352
Sabato	292, 316, 318, 319, 320, 321, 659, 696, 706
Saburi	196, 290, 327, 363
Safina	183, 226, 255, 373, 484, 536
Sakramenti	6, 36, 40, 135, 213, 214, 249, 250, 367, 401, 402, 472-480, 491, 525, 527, 528, 530
Sakramenti – imani	478
Sakramenti – ishara	475, 483, 498
Sakramenti – maudhui	476
Sakramenti – utoaji	401, 402, 404, 424, 434, 455, 477, 525, 548, 655, 656
Sakramenti – wafu	377, 544, 545, 547, 548, 659
Sakramenti – watoto	489, 658
Sala	27, 164, 192, 240, 321, 622, 690, 693, 703, **715**, 716, 718, 722
Sala – Agano la Kale	717
Sala – dua	726
Sala – kuabudu, kusifu	724
Sala – maombezi	546, 622, 723, 727
Sala – matokeo	728
Sala – maudhui	717, 718, 722-727
Sala – shukrani	725
Sala – Wakristo wa awali	389, 615, 618, 721
Sala ya Bwana	530, 630-642, 649
Sala za Yesu	164, 192, 454, 718-720
Sala, ya kuwaombea watu wengine	192, 454, 720
Sananmu, kuabudu sanamu	300, 302, 303, 307, 363, 396, 545, 592
Serikali	50, 297, 599, 748
Shahidi wa uongo	355
Shemasi	394, 421, 443, 452, 470, 689

Sherehe za Ushirika – katika madhehebu mengine	514
Sheria	37, 277, 297
Sheria, ya Musa	161, 138, 271-274, 277, 282, 295, 299, 324, 350, 583, 732
Shetani *tazama "Ibilisi"*	
Shule ya Jumapili	696, 697
Siku takatifu, kanisa	706, 714
Siku takatifu, Siku ya Matoleo ya Shukrani	713
Siku ya Bwana / siku ya Kristo	195, 552, 553
Siku ya Kupaa	190, 191, 193, 550, 551, 706, 711
Siku ya Kupaa	711
Siku ya uumbaji	70
Sinagogi	319, 614
Tabia	136, 151, 156, 332, 351, 356, 358, 738
Tabia mbili za Yesu Kristo, *Mafunzo ya Umoja wa*	104-106, 164, 376, 398
Tabia ya Mungu	5, 6, 51-61, 83, 86, 238, 310, 311, 382
tabia ya mwanadamu	92, 531
Tafsiri ya Maandiko Matakatifu	24, 38
Talaka	345, 347
Tamaa	359, 361-364
Tendo la baraka	660-663, 669-671, 676, 683, 684
Tendo la Neema	472
Toba	96, 130, 134, 136, 430, 651,
Tunda la Roho	363, 530
Ubatizo mtakatifu wa maji	35, 37, 46, 175, 377, 378, 397, 404, 473, 475, 476, 477, 479, 481, 483-493, 522-524, 528, 529, 548, 588, 658
Ubatizo wa Roho *Tazama pia: "Idhini Takatifu"*	486
Ubatizo wa Toba	96, 130, 485
Ubatizo wa watoto	489, 658
Uchaguzi	253-259, 268
Uchawi	307
Uchawi	79
Uchinjwaji wa wasio na hatia huko Bethlehemu	126
Uchumba, baraka ya uchumba	662, 670
Ufalme wa amani	37, 135, 222, 259, 409, 575, 577, 578
Ufalme wa Mungu	73, 135, 149, 151-154, 372, 581, 635
Ufisadi	352
Ufufuo	189
Ufufuo wa Kristo	37, 90, 184-189, 320, 441, 534, 535, 710
Ufufuo wa Kristo – mashahidi, ushuhuda	185, 187-189
Ufufuo wa kwanza	259, 559, 570, 573-576, 579, 580
Ufufuo wa wafu	34-37, 92, 186, 535, 558-560, 574, 579,

	685-687, 710
Ufunuo wa Mungu	1-12, 203
Uhalali	59, 68, 69
Uhudu wa dini	592
Uislamu	53, 594
Ukimitume	413, 453, 455
Ukombozi, kukomboa	66, 108, 109, 174, 182, 183, 214-216, 243, 268, 279, 413, 493, 496, 546, 587, 640
Ukristo – ukuaji	391, 589-594, 601, 602
Ukuhani wa kifalme	37, 259, 409, 574, 577
Ukuu	110
Ukuu wa Mungu	38, 55, 184
Ukweli	60, 117, 199, 201, 203, 354
Ulinzi wa malaika	76, 726
Unafiki	161, 357
Unyenyekevu, mnyenyekevu	156, 159, 164, 272, 290, 307, 466, 715, 722
Uongo	357
Uongo	74, 201, 219, 354, 357
Uovu – uovu, au mwovu	88, 136, 215-222, 578, 579, 631, 640
Upatanisho miongoni mwa wanadamu	156, 430, 651, 746
Upedo wa Mungu	81, 281, 283, 284, 299, 302, 307, 314, 690, 693, 731, 735
Upendo kwa jirani yako	138, 155, 271, 277, 285-291, 299, 378, 727, 746, 750
Upendo wa mtu na mtu	290, 291
UPieti	600
Uponyaji wa wagonjwa	142, 603
Usaliti	162, 163, 165, 169
Ushetani	307
Ushirika	37, 366, 367, 501, 502, 618, 621, 680
Ushirika Mtakatifu	37, 47, 146, 159, 372, 377, 404, 455, 469, 473, 475, 477, 479, 490, 494, 496-505, 507, 508, 656, 681, 682
Ushirika Mtakatifu – chakula cha kieskatalojia	502
Ushirika Mtakatifu – chakula cha ukumbusho	37, 496, 499
Ushirika Mtakatifu – chakula cha ushirika	501, 512
Ushirika Mtakatifu – chakula cha ushuhuda	500
Ushirika Mtakatifu – kwa ajili ya wafu	659
Ushirika Mtakatifu – kwa ajili ya wagnjwa na walio karibu na kufa	690, 702
Ushirika Mtakatifu – matokeo	512
Ushirika Mtakatifu – msamaha wa dhambi	507, 511
Ushirika Mtakatifu – sherehe	505, 510, 620, 629, 657, 714

Ushirika Mtakatifu – sheria ya ndoa	502
Ushirika Mtakatifu – taasisi	159, 163, 494, 508
Ushirika Mtakatifu – ufafanuzi	495
Ushirika Mtakatifu – utakaso	378, 497, 503, 509, 510
Ushirika Mtakatifu – utoaji wake	510, 655,
Ushirika Mtakatifu – vigezo	511
Ushirika Mtakatifu – vigezo vya uhalali	490, 513, 669, 675
Ushirika Mtakatifu – vipengele	498
Ushirika Mtakatifu – watoto	658, 697
Ushirika pamoja na Mungu, milele	242, 251, 366, 370, 559, 567, 580
Ushuhuda mkuu	604
Ushuhuda, kushuhudia *Tazama pia: "Kanuni "*	53, 315, 320, 410, 418, 481, 489, 500, 615, 629, 665, 669, 691
Utakaso	321, 412, 417, 464, 466
Utakaso (Ushirika Mtakatifu)	497, 503, 509, 510
Utakaso wa hekalu	161
Utakatifu	54, 381, 383, 386, 408, 417
Utamaduni	407, 593
utamaduni, kitamaduni	66, 174, 292, 489, 583, 616, 739
Utapeli	352, 362
Utaratibu usiobadilika	488, 513, 526
Utatu	5, 28, 31, 33, 36, 51, 61-66, 93, 184, 204, 213, 306, 383, 406, 410, 517, 587, 667
Utawa Monasticism	593, 595
Utawala wa Kirumi	391, 589, 592
Utayari wa kujitoa sadaka	466, 729, 735, 736
Utayari wa kujitoa sadaka – kielelzo cha Yesu	734
Uteuzi, Kanisa	420, 471, 676
Utii wa imani	269, 465, 677
Utoaji Mimba	334
Utu wa binadamu	352
Utukufu	35, 101, 141, 192, 195, 199, 268, 270, 567, 631, 641
Utumishi	37, 45, 385, 395, 399-402, 411, 412, 421, 422, 443, 445, 464, 467, 627
Utumishi – baraka	412, 416
Utumishi – idhini	412, 413, 415, 425
Utumishi – kurudishwa katika utumishi	676
Utumishi – kuwekwa wakfu	400-402, 412, 415-417, 443, 444, 461-465, 661, 662, 676, 677
Utumishi – utakaso	412, 417
Utumishi wa mwamba	437, 457, 458
Utumishi wa Utume	8, 37, 174, 214, 385, 395, 399-404, 408, 413, 421, 422, 425-431, 433, 440, 447, 448, 450, 451, 454, 456, 464, 556, 586, 603, 610
Utumishi wa Utume – hakuna watenda kazi	447-449

Utumishi wa Utume – kanisa la Kristo	378, 385, 386, 399, 401-403, 408, 456, 562,
Utumishi wa Utume – kupata watendaji wapya	400, 448, 450, 586, 603
Utumishi wa Utume – mwendelezo	447, 586
Utumishi wa Utume – teuzi	426-432
Utumishi, kikuhani – majukumu	469, 477, 492, 644, 648, 689, 690
Utumishi, kishemashi – majukumu	470
Utumishi, kuwekwa wakfu	45, 412-417, 419, 460-466, 471, 662, 676
Utumishi, kuwekwa wakfu – ngazi za utumishi	452
Uumbaji	5, 17, 55, 68-72, 78, 80, 85, 86, 224, 228, 262
Uumbaji – uhifadhi, wajibu	85, 86, 262, 340
Uumbaji mpya	37, 55, 135, 222, 252, 580, 581
Uumbaji mpya (katika mwanadamu)	66, 528
Uumbaji, usioonekana	72-80
Uvuvio	13
Uwana wa Mungu	37, 204, 428, 515, 530
Uzima wa milele / hali ya kutokufa	37, 186, 531, 534-536
Uzinifu	342-345
Uzushi	31, 181, 441
Viapo	233, 665-667, 671, 699
Vipande vya dhahabu	162, 169
Vita vya kidini	313, 594
Wabatizwa	37, 204, 375, 406, 410, 418, 476, 481, 513, 525
Wafia dini	394, 569, 570, 573, 574, 589
Wafu	183, 377, 537, 540-548, 577, 659, 704
Wafu – ukombozi, kuleta wokovu, msaada kwa ajili ya wafu	183, 543-548, 659
Wakristo	28, 36, 62, 312, 320, 358, 405, 406, 410, 481, 490, 513, 585, 604
Wakristo – Wakristo wa awali	389, 396, 582, 583, 585, 589, 615, 721
Wanafunzi wa Yesu	97, 139, 159, 187, 189, 209, 256, 368, 372, 434
Waprotestanti	599, 602
Watoto	76, 266, 294, 325-328, 420, 489, 527, 658, 693, 695-698, 722
Wazazi, walezi	322-328, 527, 663, 693, 722
Wazazi, walezi – majukumu, wajibu	328, 489, 527, 663
Wivu	74, 219, 233, 361, 363
Wizi	348-352
Wokovu	8, 30, 35, 38, 57, 66, 109, 158, 183, 242, 243, 245-247, 250, 251, 259, 274, 275, 277, 366-368, 370, 377, 424, 456, 472, 473, 476, 543, 546-548, 565, 588
Ya Kwanza	300-307
Ya Kwanza – kukatazwa kwa sanamu	304, 305

Ya Nane	353-358
Ya Nne	322-328
Ya Nne – majukumu ya wazazi	328
Ya nyumbani	489
Ya Pili	308-315
Ya Saba	348-352
Ya Sita	341-347
Ya Sita – talaka	345, 347
Ya Tano	329-340
Ya Tano – kujihami	333, 744
Ya Tano – kujiua	335
• Ya Tano – tabia ya ndani	332
• Ya Tatu	316-321
• Ya Tisa na ya Kumi	359-364
Yesu – katika milki ya wafu	34, 37, 183, 536
Yesu – kuzaliwa	16, 95, 107, 121, 122, 124-126, 170, 275, 707
Yesu – maneno ya msalabani	174
Yesu – miujiza	106, 117, 140-147, 266, 368
Yesu – Mtiwa mafuta, kutiwa mafuta	111, 112, 521, 522
Yesu – Mtumwa wa Mungu	115, 179
Yesu – Mwana wa Daudi	115
Yesu – rejeo kuhusu mauti na ufufuo wake	180
Yesu – ubatizo	105, 129-131, 485, 521, 522
Yesu – ushindi dhidi ya dhambi	182, 247, 565, 578, 704
Yesu – utoto	127, 128, 325
Yesu Kristo	4, 7, 25, 28, 34-37, 42, 59, 60, 64, 90, 94, 100, 103-106, 108, 109, 111, 112, 135, 184, 186, 190, 192, 194, 247, 275, 368, 376, 479, 550, 571, 577, 579
Yesu Kristo – bwana arusi	194, 566
Yesu Kristo – Kuhani, Kuhani Mkuu	116, 118, 414
Yesu Kristo – kurudi *tazama "Kurudi kwa Bwana, Kurudi kwa Kristo"*	
Yesu Kristo – mamlaka	114, 117, 141
Yesu Kristo – Mfalme	116, 117, 414, 575
Yesu Kristo – Mfalme, Kuhani, na Nabii	116, 414
Yesu Kristo – mkono wa kuume wa Mungu	34, 37, 191, 192
Yesu kristo – Mpatanishi	247
Yesu Kristo – mshindi	132, 225, 247, 534, 565, 646
Yesu Kristo – Mungu na Mwanadamu	94, 102-106
Yesu Kristo – Muumba	101, 145
Yesu Kristo – Nabii	116, 119, 414
Yesu Kristo – ushirika wa uzima pamoja na Yesu Kristo	37, 473, 505, 702
Yesu Kristo – utii	103, 164, 225
Yohana Mbatizaji	96, 97, 119, 129, 130, 485, 521

Yuda Iskariote	162, 163, 165, 169
Yukaristi	495
Yuthanasia	338
Zaka	731

Orodha ya vifungu vya Biblia

Kifungu cha Biblia	*Namba ya swali*
Mwanzo 1	5
Mwanzo 1: 1	68
Mwanzo 1: 3	101
Mwanzo 1: 26	63
Mwanzo 1: 26-27	80
Mwanzo 1: 26,28	85
Mwanzo 1: 27-28	740
Mwanzo 1: 31	71
Mwanzo 2: 2	70
Mwanzo 2: 7-8, 19	68
Mwanzo 2: 16-17	81
Mwanzo 2: 17	223
Mwanzo 2: 18	740
Mwanzo 2: 24	740
Mwanzo 3: 4-5	223
Mwanzo 3: 15	90
Mwanzo 3: 16-19	89
Mwanzo 3: 17-18	228
Mwanzo 3: 19	224; 531; 686
Mwanzo 3: 20	482
Mwanzo 3: 21	225
Mwanzo 3: 23-24	224
Mwanzo 4: 6-8	226
Mwanzo 4: 8	226
Mwanzo 6: 5-7,17-18	226
Mwanzo 8: 21.22	5
Mwanzo 8: 22	262
Mwanzo 9: 3	340
Mwanzo 11: 1-8	226
Mwanzo 12: 2-3	263
Mwanzo 18	63

Kutoka 3: 14	310
Kutoka 4: 22-23	530
Kutoka 15: 26	142
Kutoka 16: 23	318
Kutoka 19: 20	293
Kutoka 20: 4-5	304
Kutoka 20: 17	360
Kutoka 20: 20	233
Kutoka 21: 16	350
Kutoka 21: 32	162
Kutoka 21: 37	350
Kutoka 32: 3-4	303
Kutoka 34: 28	292
Walawi 1-7	732
Walawi 19: 18	285
Hesabu 6: 22-27	614
Hesabu 6: 24-26	63
Kumbukumbu 4: 13	294
Kumbukumbu 5: 21	360
Kumbukumbu 6: 4	30
Kumbukumbu 6: 4-5	302
Kumbukumbu 7: 6-8	255
Kumbukumbu 10: 4	292
Kumbukumbu 11: 26-28	264
Kumbukumbu 18: 10 na kuendelea	79; 540
Kumbukumbu 18: 18	119
Kumbukumbu 19: 18-19	355
Kumbukumbu 23: 22	233
Kumbukumbu 32: 3	307
Kumbukumbu 32: 3-4	717
Kumbukumbu 32: 4	59
1 Samweli 16: 13	517
1 Samweli 28	79
1 Samweli 28: 3 na kuendelea.	307
2 Samweli 7	115
2 Samweli 11	362
1 wafalme 11: 7-8	302

2 Wafalme 5: 1-14	484
1 Nyakati 25: 6	614
Zaburi 8: 7	85
Zaburi 18: 31	60
Zaburi 19: 2	69
Zaburi 20: 7	111
Zaburi 22	174
Zaburi 37: 5	728
Zaburi 50: 23	713
Zaburi 51: 7	482
Zaburi 51: 13	517
Zaburi 69: 22	174
Zaburi 90: 2	56
Zaburi 90: 4	70
Zaburi 95: 6	724
Zaburi 103: 8	58
Zaburi 104: 13-14	3
Zaburi 119: 160	59
Psalm 150	678
Isaya 6: 3	54
Isaya 7: 14	95
Isaya 9: 5	95
Isaya 44: 6	53
Isaya 53: 3-5	179
Isaya 53: 7	98
Isaya 53: 12	172
Isaya 58:13-14	318
Yeremia 31: 3	57
Ezekieli 36: 27	518
Danieli 12: 2	535
Yoeli 3: 1-2	518

Mika 5: 1	95; 125
Mika 6: 8	272
Zekaria 9: 9	160
Zekaria 11: 12-13	162
Malaki 3: 1	96
Malaki 3: 10	731
Hekima ya Sulemani 2: 23	531
Hekima ya Sulemani 3: 1-3	542
Tobiti 8: 5-6	343
Tobiti 12: 15, 18	76
Ecclesiasticus 7: 38	704
2 Makabayo 12	545
Mathayo 1: 1	115
Mathayo 1: 21	107
Mathayo 2: 2	125
Mathayo 2: 9	125
Mathayo 2: 13-14	127
Matthew 2: 16-18	126
Mathayo 3: 11	96
Mathayo 3: 15	130; 485
Mathayo 3: 17	105
Matthew 4: 1	131; 220
Mathayo 4: 4	624
Mathayo 4: 11	131
Mathayo 5: 3-11	148
Mathayo 5: 17	138; 277
Mathayo 5: 21-22	295; 332
Mathayo 5: 27-28	295
Mathayo 5: 28	344
Mathayo 5: 43-45	286
Mathayo 5: 44-45,48	174
Mathayo 5: 45 b	262
Mathayo 6: 5-8	718

Mathayo 6: 9	311
Mathayo 6: 9-13	630
Mathayo 6: 33	153
Mathayo 7: 12	288; 289
Mathayo 7: 24-25	458
Mathayo 8: 27	145
Mathayo 9: 18-26	144
Mathayo 9: 6	114
Mathayo 10: 2-4	435
Mathayo 10: 40	434
Mathayo 11: 5	108
Mathayo 12: 40	180
Matthew 13: 31-33	152
Mathayo 13: 34-35	150
Mathayo 13: 44-46	153
Mathayo 15: 18-20	356
Mathayo 15: 19.20	351
Mathayo 15: 32-39	146
Mathayo 16: 18	372, 437
Mathayo 16: 18-19	457
Mathayo 16: 19	459
Mathayo 17: 5	105
Mathayo 18: 10	76
Mathayo 18: 18	453
Mathayo 18: 20	617; 621
Mathayo 18: 21-22	638
Mathayo 18: 21-35	156
Mathayo 19: 6	346
Mathayo 19: 9	345
Mathayo 20: 18-19	180
Mathayo 22: 36-40	282
Mathayo 22: 37, 39	277
Mathayo 22: 37-40	138
Mathayo 24: 21-22	119
Mathayo 24: 37-39	157
Mathayo 24: 42	553
Mathayo 24: 43-51	553
Mathayo 25: 1-13	157
Mathayo 25: 1-30	553
Mathayo 25: 35-36, 40	692
Mathayo 26:14-15	162
Mathayo 26: 20-29	372
Mathayo 26: 26 na kuendelea	509
Mathayo 26: 26-28	163
Mathayo 26: 28	646
Mathayo 26: 40-41	165
Mathayo 26: 48	165

Mathayo 26: 69-75	166
Mathayo 27: 1-5	169
Mathayo 27: 24	170
Mathayo 27: 50	372
Mathayo 27: 54	175
Mathayo 27: 62-66	176
Mathayo 28: 1 na kuendelea	372
Mathayo 28: 9	187
Mathayo 28: 13	188
Mathayo 28: 18-19	64
Mathayo 28: 18-20	492
Mathayo 28: 19	28; 486
Mathayo 28: 19-20	159; 372; 421; 434; 447
Mathayo 28: 20	193
Marko 1: 10-11	64
Marko 1: 13	220
Marko 1: 14-15	372
Marko 1: 15	134
Marko 1: 16 na kuendelea	139; 372
Marko 2: 27	319
Marko 3: 11	143
Marko 3: 13-19	434
Marko 3: 14	139
Marko 3: 14-16	422
Marko 3: 29	653
Marko 6: 30-44	146
Marko 8: 1-9	146
Marko 9: 24	240
Marko 9: 31	180
Marko 10: 9	345; 346
Marko 10: 14	489; 658
Marko 11: 1-9	160
Marko 12: 29	53
Marko 12: 30	284
Marko 12: 31	285
Marko 13: 31	119
Marko 14: 8	161
Marko 15: 34	174
Marko 16: 19	191
Luka 1: 31	107
Luka 1: 31-33	122
Luka 1: 35	122; 203

Luka 2: 1-14	94
Luka 2: 7	124
Luka 2: 11	125
Luka 2: 41-49	128
Luka 2: 51	325
Luka 2: 52	128
Luka 3: 21, 22	719
Luka 3: 22	28; 129
Luka 3: 23	123; 133
Luka 5: 1-11	147
Luka 6: 12	719
Luka 6: 12-16	372
Luka 7: 12-15	144
Luka 9: 22	180
Luka 9: 28-36	719
Luka 9: 35	28
Luka 10: 25-37	286
Luka 10: 30-35	155
Luka 11: 2-4	630
Luka 12: 11.12	198
Luka 15: 3-7	154
Luka 16: 19-31	541
Luka 17: 21	135
Luka 18: 9-14	156
Luka 18: 27	55
Luka 18: 35-43	142
Luka 19: 9	690
Luka 19: 10	114
Luka 21: 25-28	119
Luka 21: 36	718
Luka 22: 14 na kuendelea	159
Luka 22: 18	502
Luka 22: 19	499
Luka 22: 31-32	437
Luka 22: 32	459
Luka 22: 41-46	719
Luka 22: 42	164
Luka 22: 43	164
Luka 23: 34	174
Luka 23: 43	174
Luka 23: 46	174; 719
Luka 24: 13-35	187
Luka 24: 34	30
Luka 24: 39, 40	189
Luka 24: 44	277
Luka 24: 49	202; 210

Yohana 1: 1-3	145
Yohana 1: 1-3, 14	101
Yohana 1: 1-14	431
Yohana 1: 12	242
Yohana 1: 14	102
Yohana 1: 6-8	96
Yohana 1: 29	565; 646
Yohana 1: 29, 36-37	97
Yohana 1: 32	521
Yohana 1: 34	96
Yohana 2: 1-11	147
Yohana 3: 1-2	176
Yohana 3: 5	528
Yohana 3: 13	114
Yohana 3: 16	57; 241; 547
Yohana 4: 7	376
Yohana 6: 27	521
Yohana 6: 35	158
Yohana 6: 66-69	159
Yohana 8: 2-11	347
Yohana 8: 12	158
Yohana 8: 24	241; 649
Yohana 10: 9	158
Yohana 10: 11	158
Yohana 10: 18	184
Yohana 10: 30	105
Yohana 11: 1-44	144
Yohana 11: 25	158
Yohana 11:41-42	719
Yohana 11: 43-47	376
Yohana 12: 26	418
Yohana 13:4 na kuendelea	159
Yohana 13: 15	453
Yohana 13-16	159
Yohana 13: 30	163
Yohana 13: 34-35	290
Yohana 14: 1	241
Yohana 14: 3	7; 159; 194; 551; 555
Yohana 14: 6	158
Yohana 14: 9	105; 307
Yohana 14: 16	200
Yohana 14: 26	28; 203
Yohana 15: 5	158
Yohana 15: 13	177
Yohana 15: 26	201; 519
Yohana 16: 9	233

Yohana 16: 13	5; 211
Yohana 16: 28	190
Yohana 17	720
Yohana 17: 18-19	454
Yohana 17: 20-21	459; 720
Yohana 17: 24	192
Yohana 17: 26	311
Yohana 18: 10	166
Yohana 18: 37	117
Yohana 19: 12	170
Yohana 19: 26-27	174
Yohana 19: 27	325
Yohana 19: 28	174
Yohana 19: 30	174; 709
Yohana 20: 11-16	187
Yohana 20: 19	189
Yohana 20: 19-23	187
Yohana 20: 21	423
Yohana 20: 21-23	421
Yohana 20: 22	203
Yohana 20: 23	648
Yohana 21: 15-17	187; 437; 459
Matendo 1: 2-3	159
Matendo 1: 3	187
Matendo 1: 3-11	711
Matendo 1: 8	447
Matendo 1: 11	190; 551
Matendo 1: 14	721
Matendo 1: 15-26	436; 438
Matendo 1: 21.22	436
Matendo 2: 1 na kuendelea.	372
Matendo 2: 1-4	210; 520
Matendo 2: 14	438
Matendo 2: 15 na kuendelea.	518
Matendo 2: 37 na kuendelea.	582
Matendo 2: 38	523
Matendo 2: 42	389; 618
Matendo 4: 12	109; 247
Matendo 5: 29	326
Matendo 5: 30	184
Matendo 6: 4	431; 721
Matendo 6: 6	443
Matendo 7	394
Matendo 8: 1	393; 582
Matendo 8: 9,11 na kuendelea.	524

Matendo 8: 14 na kuendelea.	486; 524
Matendo 8: 14-17	205
Matendo 8: 15-18	440
Matendo 8: 18	524
Matendo 10	438; 583
Matendo 10:37-38	522
Matendo 11	583
Matendo 11: 1-18	439
Matendo 11: 19	393; 582
Matendo 11: 26	585
Matendo 12: 1-12	721
Matendo 13: 1-4	436
Matendo 13: 4	198
Matendo 13: 26-41	441
Matendo 13: 32-37	115
Matendo 13: 47	456
Matendo 14: 4.14	436
Matendo 15: 1-29	439; 583
Matendo 16: 15	489
Matendo 16: 33-34	489
Matendo 17: 1-4	441
Matendo 18: 8	489
Matendo 19: 1-6	524
Matendo 19: 2-6	486
Matendo 19: 6	440
Matendo 20: 7	320
Warumi 1: 19-20	1
Warumi 3: 24	59
Warumi 4: 8	647
Warumi 4: 17	68
Warumi 5: 5	530
Warumi 5: 10a	646
Warumi 5: 12	227
Warumi 5: 12,18-19	482
Warumi 5: 18	278
Warumi 5: 18-19	225
Warumi 6: 23	59; 532
Warumi 8: 9	530
Warumi 8: 11	184
Warumi 8: 15-17	530
Warumi 8: 20-22	228
Warumi 10: 4	277
Warumi 10: 9-10	30
Warumi 10: 17	11; 241
Warumi 12: 1	733

Warumi 12: 4-5	374
Warumi 13: 1	748
Warumi 13: 7	745
Warumi 13: 8,10	299
Warumi 14: 7-9	704
Warumi 15: 7	291
Warumi 16: 7	436
1 Wakorintho 1: 18	182; 276
1 Wakorintho 2: 10	198
1 Wakorintho 4: 1	24; 432
1 Wakorintho 9: 1-16	436
1 Wakorintho 10: 17	512
1 Wakorintho 11: 1	453
1 Wakorintho 11: 23 na kuendelea	509
1 Wakorintho 11: 23-26	497
1 Wakorintho 13: 4-7	291
1 Wakorintho 15: 3-4	181
1 Wakorintho 15: 3-7	185
1 Wakorintho 15: 3-8	441
1 Wakorintho 15: 6	187
1 Wakorintho 15: 14	186
1 Wakorintho 15: 20-22	186
1 Wakorintho 15: 28	581
1 Wakorintho 15: 29	545; 659
1 Wakorintho 15: 51	554
1 Wakorintho 15: 51-52	535; 558
1 Wakorintho 16: 2	320
1 Corinthians 16: 22	30; 196; 554
2 Wakorintho 1: 21-22	516
2 Wakorintho 1: 24	453
2 Wakorintho 3: 6	427
2 Wakorintho 3: 8	428
2 Wakorintho 3: 9	429
2 Wakorintho 4: 17-18	78
2 Wakorintho 5: 2, 4, 5	560
2 Wakorintho 5: 17	528
2 Wakorintho 5: 18-19	430
2 Wakorintho 5: 19	181; 276
2 Wakorintho 5: 20	432
2 Wakorintho 9: 6-8	738
2 Wakorintho 11	436
2 Wakorintho 11: 2	433; 562; 626
2 Wakorintho 11: 25-28	393
2 Wakorintho 13: 13	64; 680

Wagalatia 1: 19	436
Wagalatia 2: 9	436
Wagalatia 4: 4	4; 95
Wagalatia 5: 19 na kuendelea	363
Wagalatia 5: 22, 23	530
Wagalatia 6: 7	59
Wagalatia 6: 10	290
Waefeso 1: 3	267
Waefeso 1: 3-7	738
Waefeso 1: 4, 7, 9, 11	268
Waefeso 1: 13	268; 516
Waefeso 4: 11	445
Waefeso 4: 30	516
Waefeso 5: 1-2	734
Wafilipi 3: 20-21	558
Wafilipi 4: 7	238
Wakolosai 1: 14	640
1 Wathesalonike 1: 1	436
1 Wathesalonike 2: 7	436
1 Wathesalonike 4: 13-18	7; 685
1 Wathesalonike 4: 14-18	442
1 Wathesalonike 4: 15-17	192; 558
1 Wathesalonike 4: 16	542
1 Wathesalonike 5: 23	78
1 Wathesalonike 5: 24	59
1 Timotheo 2: 4-6	547
1 Timotheo 2: 5-6	247
1 Timotheo 3: 16	106
2 Timotheo 1: 10	534
Tito 2: 11-14	279
1 Petro 1: 14-15	364

1 Petro 2: 9	256
1 Petro 3: 18-20	183
1 Petro 3: 19-20	536
1 Petro 3: 20-21	373; 484
1 Petro 4: 6	183; 547
2 Petro 2: 4	74
2 Petro 3: 8	70
2 Petro 3: 9	196
2 Petro 3: 13	581
1 Yohana 3: 1-2	7
1 Yohana 3: 8	222
1 Yohana 3: 15	332
1 Yohana 3: 16	181
1 Yohana 4: 1-6	441
1 Yohana 4: 9-10	99
1 Yohana 4: 16	57, 311, 382
1 Yohana 4: 19	283
1 Yohana 5: 7-8	479
1 Yohana 5: 20	5; 106
Waebrania 1: 14	77
Waebrania 5: 9	247
Waebrania 6: 7	262
Waebrania 8-10	733
Waebrania 9: 27	539
Waebrania 10: 10, 14	504
Waebrania 10: 18	733
Waebrania 10: 37	196
Waebrania 11: 1	10; 239
Waebrania 11: 3	55
Waebrania 11: 6	10; 242
Yakobo 1: 15	363
Yakobo 2: 10	295
Yakobo 4: 17	229
Yakobo 5: 8	196
Yuda 6	74
Ufunuo 1: 5	117
Ufunuo 3: 11	554

Ufunuo 5: 12	565
Ufunuo 6: 8	533
Ufunuo 12	405
Ufunuo 12: 5	561
Ufunuo 12: 6	569
Ufunuo 12: 13,17	405
Ufunuo 14: 1-5	564; 565
Ufunuo 14: 4	428
Ufunuo 16: 7	59
Ufunuo 19: 6-7	405
Ufunuo 19: 6-9	567
Ufunuo 19: 7	195; 562
Ufunuo 20: 1-3	572
Ufunuo 20: 5.6	559
Ufunuo 20: 6	532; 574
Ufunuo 20: 7-10	578
Ufunuo 20: 11–15	579
Ufunuo 21: 1-3	135
Ufunuo 21: 3	581
Ufunuo 21: 8	532
Ufunuo 22: 7, 12, 20	554
Ufunuo 22: 17, 20	563

Kutambua rejelea za picha

© Alaska-Tom / fotolia.com *(p. 181);* © asab974 / fotolia.com *(p. 97);* © Banana Republic / fotolia.com *(pp 58-59);* Hermann Bethke/New Apostolic Church North Rhine-Westphalia *(pp 114, 156, 212, 233 below right);* Armin Brinkmann/New Apostolic Church North Rhine-Westphalia *(p. 144 below);* © Brocreative / fotolia.com *(p. 92);* © by-studio / fotolia.com *(p. 64);* © charlietuna1 / fotolia.com *(p. 240);* © Dmitry Naumov / fotolia.com *(p. 22);* © Dušan Zidar / fotolia.com *(pp 194-195);* © f11photo / fotolia.com *(p. 70);* Marcel Felde/ New Apostolic Church Hesse / Rhineland-Palatinate / Saarland *(pp 45, 167, 223 right, 226 below right, 229 right);* © foto_abstract / iStock.com *(p. 105 left);* © foto-aldente / fotolia.com *(pp 148-149);* © Georgios Kollidas / fotolia.com *(p. 202);* © gmnicholas / iStock.com *(p. 83);* © Iakov Kalinin / fotolia.com *(pp 236-237);* © ILYA AKINSHIN / fotolia.com *(p. 34);* © janaka Dharmasena / fotolia.com *(p. 31);* © Jenny Sturm / fotolia.com *(p. 234);* © Jeka84 / fotolia.com *(pp 48-49);* © jorisvo / fotolia.com *(p. 200 centre and right);* © juannovakosky / fotolia.com *(p. 87);* © justinkendra / fotolia.com *(p. 19);* Horst-Dieter Kämpfer/New Apostolic Church Berlin-Brandenburg *(p. 232);* © kentauros / fotolia.com *(p. 53);* © kmiragaya / fotolia.com *(p. 37);* Jessica Krämer/New Apostolic Church Hesse / Rhineland-Palatinate / Saarland *(pp 140 centre, 151, 163 left, 169, 214, 215, 222, 231 right, 243);* © Kzenon / fotolia.com *(p. 115);* © lau-mao / fotolia.com *(p. 155);* © LVDESIGN / fotolia.com *(p. 16);* © mma23 / fotolia.com *(p. 106);* © muro / fotolia.com *(p. 105 right);* © MyWorld / fotolia.com *(pp 78-79);* NAC Central Archive North Rhine-Westphalia *(pp 204, 205, 207 (Chief Apostle Krebs, Niehaus, and Bischoff));* NAK-karitativ e.V. *(pp 248, 249);* New Apostolic Church Brazil *(p. 89);* New Apostolic Church Canada *(p. 230);* New Apostolic Church Northern Germany *(p. 226 below left);* Andreas Otto/ New Apostolic Church North Rhine-Westphalia *(pp 165, 211);* © Patryk Kosmider / fotolia.com *(pp 12-13);* © Phase4Photography / fotolia.com *(p. 118);* © Rafael Ben-Ari / fotolia.com *(p. 120);* Susanne Raible *(p. 140 above and bottom left);* Björn Renz/New Apostolic Church Northern Germany *(pp 128-129, 226 above right, 231 left);* © Robert Kneschke / fotolia.com *(p. 116);* Frank Rößler/New Apostolic Church Saxony-Anhalt *(p. 163 right);* Daniel Rudolph/ New Apostolic Church Berlin-Brandenburg *(pp 144 above, 170);* Daniel Rudolph/New Apostolic Church Sweden *(p. 174);* Oliver Rütten/New Apostolic Church International *(p. 229 left);* Oliver Rütten/New Apostolic Church North Rhine-Westphalia *(pp 132, 139, 226 above left);* Joachim Schäfer - Ökumenisches Heiligenlexikon (www.heiligenlexikon.de) *(p. 200 left);* Frank Schuldt/New Apostolic Church North Rhine-Westphalia *(pp 26-27, 113, 183, 223 left, 225, 228, 233 above left, above right, and below left, 245);* Karlheinz Schumacher *(p. 67);* © Sergey Nivens / fotolia.com *(p. 63);* © Sunitha Pilli / iStock.com *(p. 61);* © Sunny studio / fotolia.com *(p. 40);* © Tom-Hanisch /fotolia.com *(p. 178);* © Verlag Friedrich Bischoff GmbH, Frankfurt am Main *(pp 7, 207 (Chief Apostle Schmidt, Streckeisen, Urwyler, Fehr, Leber, and Schneider));* © zhu difeng / fotolia.com *(pp 186-187)*

Mafunzo ya Kipaimara

Somo	Rejeleo ya Katekisimu
I	543 - 547
II	604 - 612; 550, 555 - 557
1	663 - 667
2	260 - 270
3	12 - 27
4	41; 51, 52; 61,62; 67
5	42; 93, 94; 178; 182; 194, 195
6	43; 197, 198; 202; 204
7	316; 320, 321
8	281; 286; 290, 291
9	632 - 642; 720
10	715, 716; 722 - 728
11	307; 312 - 314
12	353 - 358
13	329 - 340
14	341 - 347
15	322 - 326
16	348 - 352
17	359 - 364
18	745 - 748
19	44; 423 - 425; 450, 451; 453 - 457
20	452; 459 - 461; 468 - 470
21	46; 481 - 490; 493
22	48; 515 - 523; 525 - 530
23	645 - 652
24	47; 494 - 504; 511 - 513
25	49; 551 - 557; 559, 561 - 564
26	566 - 581
27	729, 734 - 738
28a	530
28b	239 - 242
28c	286 - 289
28d	--
28e	--
29	663 - 666